RADU CIOBANU

JURNAL

1980—1984

Această carte a apărut cu sprijinul
MINISTERULUI CULTURII DIN ROMÂNIA.

RADU CIOBANU

JURNAL

1980 — 1984

EDITURA AMARCORD
Timișoara, 1999

Colecția **SCARA INTERIOARĂ**

Coperta : **Cătălin Popa**
Consilier editorial : **Ion Nicolae Anghel**

1980

Ianuarie

Este pentru a doua oară când, la începutul lui ianuarie, sunt invitat să le vorbesc directorilor de cămine din județ despre „Creația literar-artistică, factor activ etc., etc.“. Eu le vorbesc însă despre specificul creației, mă străduiesc să le ofer o expunere cât mai captivantă, pe alocuri chiar picantă — e o modalitate sigură de a smulge semidoctul din inerție — cu citate și exemple multe și diverse. Le și promit că, la sfârșit, sunt gata să răspund curiozității lor, întrebărilor, chiar indiscrețiilor. Am grijă să nici nu mă întind prea mult, ca să nu obosească de atâta efort intelectual. Când termin însă, nici o reacție. Chipuri placide, lipsite de expresie, ochi fără nici un licăr de interes, total tembelism. Dimineață irosită.

*

Din cronica vremii. De sărbătorile trecute au lipsit — ca niciodată — șunca, cremvurștii, măslinele, bananele, vinul la sticle de 3/4, șervețelele de hârtie; untul și smântâna s-au găsit sporadic, cu coadă. Da, desigur, se poate și fără...

Cafeaua, biscuiții, banalii biscuiți, foile de tort...

Trăim în era superabundenței. Pentru unii. Pentru alții — nu din vina lor, poate — a mizeriei. Pentru alții — din vina lor — a meschinăriei. Căci meschinărie este să nu tipărești destule cărți, să nu aduci pentru copiii tăi banane și mandarine, să nu-ți răsplătești artiștii la valoarea lor, să lași seara vitrinele în întuneric pe motiv că astfel economisești și grăbești dezvoltarea țării. Cu cât o poți grăbi? Și cu ce preț, rupt din viața unică și scurtă a fiecăruia din noi?

*

Mă aflu cu *Linia și sfera* în faza elaborării planului. Mă mai despart deci, probabil, vreo câteva — zece, douăzeci — zile de ziua începutului. Cartea se configurează greu. A reține, din zecile de personaje, pe cele semnificative sau utile. A reține, din fluxul epic real, extrem de bogat, de confuz, de contradictoriu, doar acele, foarte puține, episoade semnificative, capabile să ilustreze ideea. Și apoi mă încurcă puțin firma, specificul militar al editurii, care îmi impune anumite rigori și limite. Cu toate astea, vreau să rămână un roman de meditație. Pentru a ajunge aici, dând și cezarului ce este al lui, există n posibilități. Pentru a o alege însă pe cea optimă și apoi a găsi întâia propoziție, aceea care dă tonul întregii cărți, trebuie să intru în zona aceea de tensiune vecină cu boala. Ca să ajung însă acolo, ar trebui să fiu lăsat în pace. Deocamdată nu sunt decât neliniștit și nemulțumit, dar mai mult din cauza a ceea ce se întâmplă pretutindeni în jur decât din cauza cărții. Și ar trebui să fie invers.

*

Tito e pe ducă. Ieri i s-a amputat piciorul stâng. Chiar dacă va scăpa, nu va mai reveni în arenă. Se anunță vremuri tulburi, din care nu știu cum vom mai ieși. Mai sunt Afganistanul, Iranul, Rhodezia, Coreea de Sud, Vietnam—Laos—Campucia, tensiunea chino-sovietică, Orientul Apropiat (care a devenit acum zona cea mai calmă dintre zonele incendiare) și câte nu le-om mai ști noi, victime ale unei sistematici politici de neinformare. Probabil pentru a nu ne pierde optimismul și entuziasmul atât de necesare pentru îndeplinirea planului, suntem scutiți de veștile proaste.

*

Ciudat că, deși am citit-o de aproape două luni, n-am reușit încă să scriu nimic despre *Iluzia cea mare* a lui Ovidiu Genaru. Deși e o carte foarte bună, cuceritoare, limpede, îi dau mereu târcoale fără să știu de unde s-o apuc. Între timp am scris cronica la volumul lui Radu Tudoran și am început să citesc romanul lui Ov. Bârlea, dar inspirația pentru Genaru mă ocolește. De ce? Și

încă ceva : deşi cartea a apărut în urmă cu mai bine de şase luni, nu s-a scris despre ea, după câte ştiu, decât o singură cronică în „Convorbiri literare". De ce?

Romanul e scris cu aceeaşi virtuozitate ca şi *Fidelitate*. Acolo exista însă o uşoară nuanţă de bizar — poate generată de ideea de a face dintr-un cârciumar un personaj purtător de mesaj — şi, fără discuţie, mustea de lirism, de acel lirism cald şi totuşi sceptic cu care ne-au familiarizat poeziile sale. *Fidelitate* era apoi romanul unui personaj, al unui singur personaj şi al oraşului său. Al doilea personaj ar putea fi considerat oraşul : Ben şi oraşul sunt cei doi piloni care susţin întreaga structură a cărţii. *Fidelitate* s-a născut dintr-o dragoste, *Iluzia cea mare* — dintr-un fel de *mal de siècle* care se cerea exorcizat. Al doilea roman e mai sceptic şi mai subtil. într-un cuvânt, mai matur. Şi acesta e romanul unui personaj, mai exact spus, al eşecului unui personaj. Titus Oniga, omul principial, dinamic, eficient, trăind aproape exclusiv în mijlocul colectivităţii, îşi descoperă la un moment dat, stupefiat, trecerea şi singurătatea. Oraşul — element de esenţă lirică în compoziţia celuilalt roman — lipseşte aici. Locul său e luat de un alt personaj, aşadar de un element epic, necesar acestei compoziţii atât de incisive şi de neîndurătoare. Titus Oniga şi Alec, actorul ratat, bufonul, măscăriciul, sunt aici cei doi piloni de susţinere a acestei structuri solide şi de anvergură. Amândoi — şi Titus şi Alec — două certe reuşite artistice. Amândoi perfect definiţi încă din savuroasa scenă pe care aş numi-o „a merelor" : *„În cameră era întuneric şi toţi trei (e şi Edmonda de faţă) mâncau mere şi priveau absorbiţi la televizor (. . .) când emisiunea s-a oprit brusc şi sonorul a dispărut. Toţi trei (. . .) au rămas în aşteptare la locurile lor, ecranul cenuşiu, mut. O secundă, două, trei, patru (. . .) Deodată au auzit : o linişte teribilă în care ei mestecau mere. Până atunci nu-şi dăduseră seama ; acum mestecau şi mestecau mere în tăcere, clefăneau îngrozitor, prindeau miezul între măsele, între mandibule, îl sfărâmau fără cruţare ca nişte animale în staul ; de fapt mâncau omeneşte, dar tăcerea amplifica zgomotul (. . .) Edmonda închise ochii. Pentru ce, pentru ce, Dumnezeule? Toţi trei arătau jalnic cu gura plină, apoi înghiţitura înfundată. Să mănânci pentru a supravieţui, atât, atât, ce sărăcie! (. . .)*

Edmonda se simți rău. Căzuseră parcă într-o cursă întinsă de nu se știe cine, apucaseră spre o pistă ce ducea spre un oraș și nimeriseră într-o mlaștină și parcă auzea pe cineva în spatele ei râzând, râzând de condiția lor precară de oameni care mâncau să supraviețuiască. Era un gând negru și rău al unei minți obosite sau nemulțumite?" Și obosită și nemulțumită, mai ales nemulțumită este Edmonda — care se definește și ea în scena de mai sus — iar nemulțumirea crește, sporește zi de zi lângă Titus, fără ca el să observe ceva, uluit abia când se vede în fața unui deznodământ care nu-i trecuse nicicând prin cap, așa cum în tăcerea din jurul televizorului nu bănuiește că voluptatea elementară de a mânca mere ar putea deveni în vreun fel odioasă. Titus e „omul cu picioarele pe pământ", „omul dintr-o bucată", păstrează o secretă și vagă suspiciune împotriva cărților și împarte lumea dichotomic în pesimiști și optimiști. Doar Alec simte ceva, el e *raisonneur*-ul și totodată seismograful casei, „omul care aprinde cel mai bine lumina la timpul oportun", „tamponul care pune surdină relațiilor agitate, dar și spiritul care scormonea aparențele ; un ferment și un coagulant deopotrivă". Între masiva dar falsa iluzie a lui Titus și neliniștea incitantă a lui Alec, stă Edmonda cu orgoliul ei de familie, din ce în ce mai snoabă, mai duplicitară, detașându-se tot mai mult de dragostea pură a tinereții, cultivându-și masochist deziluziile, visând evadarea spre alte orizonturi. Iar undeva, în afara balanței aflată într-un echilibru precar — Titus-Edmonda-Alec — își urmează destinul lui, aparținând altui timp și altei lumi, Dinu, fiul Edmondei și al lui Titus, un june aparent cinic și superficial, creație a acestui sfârșit de veac, dar având în cele din urmă un fond uman de o calitate neîndoielnic superioară fondului uman al mamei sale.

La o masă rotundă televizată, câțiva critici discutau proza anului trecut. Mircea Iorgulescu și Cornel Ungureanu încercau să demonstreze că au apărut o sumedenie de cărți bune — și erau într-adevăr pe masa aceea cărți bune — dar Nicolae Manolescu, în opoziție cu ei, afirma că nici una dintre aceste cărți nu reușește să se detașeze în vreun fel, să iasă din rând. Și, la un moment dat, probabil ca un argument decisiv, i-a întrebat pe ceilalți : în defini-

tiv, ce personaje propun și impun aceste cărți? Întrebarea a fost mai mult retorică, nimeni n-a încercat să-i răspundă și nici Manolescu însuși n-a insistat, poate că nici timpul nu permitea insistența, dar subtextul ei era dramatic. Căci nici una dintre cărțile lăudate, unele, repet, într-adevăr bune, nu reușeau să impună în conștiința cititorului vreun personaj, n-aveau personaje. Pe când celelalte, cele cu personaje autentice — *Figuranții, Noaptea împăratului, Emisfera de dor, Iluzia cea mare, Fiul secetei* și altele câte vor mai fi fiind, n-au fost pomenite și nici măcar aduse pe masa aceea împreună cu celelalte. Ce se poate deduce de aici? Că scriitorii care își întemeiază cărțile pe personaje sunt ignorați în mod deliberat de critică (snobism?), fiind probabil socotiți niște retardați?

Ei bine, romanele lui Ovidiu Genaru vor rămâne grație faptului că investighează lumea cu ajutorul unor personaje. Adevărurile sale el ni le propune nu prin intermediul unor siluete inconsistente sau al unor „voci", ci prin gura și destinul unor personaje. El creează în sens demiurgic personaje vii, pregnante, conturate ferm, care plâng sau râd, mănâncă mere, se uită la televizor, își au fiecare lumea proprie și alcătuiesc, toate la un loc, lumea de sine stătătoare, unică și irepetabilă a cărții. Modern și actual este modul de a aduce aceste lumi în contact, obligându-le să se confrunte. Rămâne astfel cu totul memorabilă, bunăoară, scena când revenind pentru câteva ceasuri în satul de baștină, Titus are revelația, stupefiantă pentru el, că în afara universului său acaparant de preocupări ce nu pot fi decât majore, există și alți oameni care își au și ei o lume a lor, cu nimic mai puțin importantă (p. 255).

Aici, în asemenea momente de adevăr, generoase în semnificații — de fapt, elemente de construcție a ansamblului — animate de personaje autentice, despre care e greu să accepți că nu „există", că nu sunt palpabile, aici, ziceam, cred că stă în primul rând puterea de seducție a acestei cărți.

Ar mai fi multe de spus despre măreția lui Alec, personaj cu totul remarcabil, despre ponderea lui în detaliul cotidian, despre stil — cu aceleași calități din *Fidelitate* — ca și despre unele umbre, cum ar fi, de pildă, relația Titus—Luiza, convențională, banalizată prin uzură (directorul și secretara, doctorul și asistenta, pictorul și

modelul etc.). Mă opresc însă aici pentru că, în definitiv, așternând aceste reflecții, n-am urmărit decât să-mi clarific niște impresii, creându-mi astfel, poate, o pistă de unde să-mi pot urni cronica.

*

La începutul lui decembrie, pe când călătoream la București, în timp ce străbăteam tunelul de prin preajma Feldioarei, mi-a venit pe neașteptate ideea unui titlu de carte și abia apoi a cărții : *Călărețul de fum.* O carte palpitantă, luminoasă, pentru adolescenți, totuși nu neapărat numai pentru ei, o carte pe care s-o iubesc ca pe *Nemuritorul...*, dar s-o scriu cu sentimentul relaxării. Acțiunea ei, firește, va trebui plasată undeva în trecut ; deci, ca s-o încep, va trebui să mi se facă întâi din nou dor de istorie. Asta se va întâmpla, poate, după ce voi scrie *Casa fericiților* și *Pseudomemorii.*

Martie

Am ajuns cu *Linia și sfera* la pagina 56. Înaintarea e însă anevoioasă, laborioasă. Firește, din cauza asta, paginile nu mă satisfac. Încă mai sper totuși să mă ambalez pe parcurs, să mi se declanșeze și participarea afectivă, altfel totul va fi un chin.

Aurică S. îmi povestește ceva din experiența dobândită ca șef al unei secții de votare. Cum a refuzat — și, după el, și adjunctul său a refuzat — să șteargă cu guma buletinele de vot pentru a ieși cine trebuie și, cum neexistând altă soluție, s-au pus pe treabă activiștii detașați la secția respectivă, ajustând în felul acesta rezultatele alegerilor în funcție de „indicațiili" primite. Întrebarea e dacă ștersul cu guma, adică falsul sub orice formă, era formulat în indicații sau a fost doar expresia excesului de zel. Un anumit exces de zel, propriu nouă, și care, aici, la porțile Orientului, are o coloratură balcanică ce constă într-un mod de a nu lua nimic în serios, un soi de jemanfișism, exprimat abundent, cu voluptatea perversiunii, de Marin Preda, în *Cel mai iubit dintre pământeni* : „p... mă-si!"

*

O după-amiază, o seară și aproape o întreagă noapte petrecută cu Doinaș (pentru mine, Poetul prin excelență) și cu Horia Stanca, aflați aici cu prilejul „Amfiteatrului artelor“ dedicat lui Radu Stanca — îmi trezesc neașteptate nostalgii. În primul rând nostalgia unui mediu cu adevărat intelectual, căci oamenii cu care mă întâlnesc mereu prin ședințe și „consfătuiri“ țin mai mult de funcționărime decât de intelectualitate. La mesele noastre, când stăm laolaltă la vreo masă, toate tentativele de comunicare — necum de comuniune spirituală — eșuează în bancuri : se începe cu cele politice pentru a se ajunge la cele porcoase. Și gata.

Acum, cu D. și Horia St., s-a discutat despre cărți și autori, despre întâmplări și fenomene, o paradă a ideilor care mi-a reamintit anii din epoca romantică, la Timișoara, când, petreceam așa, aproape până în zori, în discuții aprinse sau, la vremea studenției clujene, la ceasurile petrecute într-o mare tensiune participativă la „Pescăruș“ sau prin celelalte cafenele ori simple cofetării. Aici n-ai cu cine petrece asemenea ceasuri. Dascălii își au programele, tezele, testele și lumea lor din care nu-i scoți. Ziariștii și le au și ei pe ale lor. Aproape nimeni dintre toți aceștia nu citește decât cel mult cărțile precedate de un oarecare tapaj, cum sunt acest roman al lui Preda sau cartea lui Eliade, asupra căreia se îmbulzesc toți pentru că au auzit ei ceva de Eliade, dar care îi dezamăgește, fiind o carte de specialitate și nu ceea ce credeau ei.

*

Sunt tot mai neliniștit de memoria mea : își face datoria tot mai prost. D. și Horia St. vorbeau despre cărți pe care și eu le-am citit și se refereau cu nonșalanță și lux de detalii la episoade de care eu pur și simplu nu-mi mai amintesc. Probabil pentru că ei și-au format cultura în vremuri normale, în tihnă, cu sistemă și dascăli de elită, fără obstrucții asupra informației, pe când eu cu dascăli timorați, am citit pe apucate și în fugă, între două ședințe sau pe tren. Poate n-ar strica totuși să fac un tratament cu Ascolecitină.

De aici, de la această nesiguranță a memoriei, apare și necesitatea — asupra căreia îmi atrage atenția și N., dar din alte motive — de a-mi nota totul. Da, ar fi bine, am să încerc din nou, deși, nu știu de ce, de câte ori mă gândesc la acest caiet, mă încearcă un sentiment al zădărniciei.

*

Din ședințe : *„Trebuie trecut prin organ"*. Fiind vorba de un document, act, hotărâre. Adică trebuie aprobat, avizat de forul superior de partid.

*

Memoria fenomenală a lui Ovidiu Cotruș. În pușcărie, când fiecare făcea câte un expozeu despre ceea ce știa, el a povestit seri la rând *Război și pace*. Reda romanul aproape textual, cu intonația și nuanțele de rigoare, captivându-i pe toți. Asculta până și gardianul din coridor. Au aflat abia târziu, când, într-o seară, după ce și-a încheiat episodul, s-a deschis vizeta și acela i-a spus : „Profesore, mâine să nu începi decât la opt, că abia atunci am să intru în schimb". Era serialul lui. Sau al lor.

*

Se pare că s-a instalat astenia de primăvară. Abulie și somnolență. Sentimentul că sunt epuizat și că n-am să mai pot da nimic notabil.

Aprilie

Anul acesta avem Paști timpurii : în 6. Săptămâna Patimilor — păstrez amintiri atât de luminoase din copilărie, dar și de mai târziu — e rece și ploioasă. Lumea aleargă prin oraș, cuprinsă de obișnuita frenezie prefestivă combinată cu panica de a nu găsi ceea ce caută. Nu se mai spune „mă duc să cumpăr cutare lucru", ci „mă duc să caut...". Nu se găsesc unt, smântână, chibrituri, brânză, cafea. Miei puțini și cu așteptare îndelungă la cozi enorme. Marcovii au ajuns 12 și chiar 15 lei kg., mai scumpi ca portocalele

care, de altfel, nici ele nu se găsesc. Ziarele, radioul, televiziunea nu mai ostenesc să dea omagii și telegrame de bucurie pentru realegerea președintelui, deși au trecut de atunci șase zile. E o mare fericire, mai ales că și tovarășa a fost aleasă primviceprim-ministru, iar Nicu secretar al M. A. N. Cum să nu se bucure deci Țara, când vede atât de limpede perspectiva de a fi guvernată de sfânta familie? În fața unui asemenea viitor de aur mai are oare vreo importanță că nu mai e cine să semene și să culeagă, că nu mai avem unt și brânză, că nu se mai tipăresc cărți?

*

Mor foarte mulți oameni tineri, între 35—45 de ani, în primăvara asta. Au început chiar să circule explicații apocrife cu vagă alură medievală : că e un an nefast pentru cardiaci din cauza nu știu cărui soi de unde sau așa ceva ; că există un virus neidentificat care acționează postgripal asupra sistemului cardiac... Aurică S. a făcut și el un preinfarct, cât p-aci să se curețe. A încercat să-mi descrie la telefon groaza de moarte ce l-a încercat și se pare că-l mai încearcă. Cunosc și eu, chiar dacă nu cu aceeași intensitate a șocului, teroarea aceasta umilitoare născută din sentimentul morții iminente.

Zice Saul Bellow, în *Darul lui Humboldt* (250) : *„Plictiseala este un instrument de constrângere socială. Putere înseamnă puterea de a impune plictiseala, de a comanda staze, de a îmbina aceste staze cu spaima“.* Ar mai fi de adăugat că, cu cât puterea e mai aproape de totalitarism, cu atât și plictiseala e mai mare. Și spaima, firește.

*

Să dorm, să abuzez de dreptul meu la uitare. Sau măcar să mă pot zidi iar în scrierea mea, ca viermele în gogoașă — ca pe vremea când scriam *Nemuritorul...*, *Vămile...* — să uit că nu exist decât de *aici* până *aici,* că *acolo* sau *dincolo* îmi sunt inaccesibile.

*

Interesant articolul *În spiritul lui Leonardo,* din „Steaua" 3, pe tema falsei opoziții știință/artă, de Victor Mercea, fizician. De reținut de aici, ca eventual punct de plecare al unor reflecții ce se anunță fertile, ideea : *„Este foarte probabil că literatura trebuie să reprezinte eforturi succesive de înțelegere a trăirilor și că tendința de originalitate absolută e astăzi tot atât de depășită în literatură ca și în știință. În fluxul copleșitor de informații care duc la adevăruri parțiale, scriitorii sunt invitați să înțeleagă că literatura e o chestiune cu adevăruri obținute prin aproximații succesive [. . .] Probabil că este esențial ca omul să poată înțelege și iubi caracterul întâmplător al vieții, cea mai mare libertate, garanția progresului ; este fundamental să înțeleagă că trăiește ca într-o plasmă subtilă, într-un univers străbătut de imense fluvii de informații. S-ar putea să fie necesar ca scriitorul să sondeze cu mare atenție implicațiile profunde pe care le au asupra vieții noastre realizările tehnice, practice, un televizor, o mașină de spălat rufe sau cămașa din fibre sintetice ; probabil ea (sic!) este mai cuprinzătoare, mai eficace și lasă urme mai adânci decât o nouă expresie a teoriei cunoașterii. Am auzit un american spunând că la ei automobilul a rezolvat problemele sexuale ale tineretului. Dar sunt convins că lucrul cel mai important e ca scriitorii să scape de obsesia falsei probleme : condiționarea lor prin dezvoltarea științei și tehnicii. Dimpotrivă, poate niciodată n-au avut în față un câmp mai larg, mai deschis și mai plin de forme și neprevăzut".*

*

Drum până la Timișoara pentru ochelari. Până la Lugoj cu trenul, de acolo cu Zeno, cu mașina. Acceleratul Iași—Timișoara sordid, de o murdărie indescriptibilă, plin de țigani, cu compartimente duhnind de o umanitate larvară dospită acolo peste noapte. În compartimentul meu, patru inși, după aparențe ceva sportivi, joacă tot timpul cărți. În cursul celor două ceasuri, cât am stat acolo, n-au schimbat nici un gând. Pe unul îl cheamă Teică. Altuia, cu o fizionomie ceva mai elevată, îi zic dom' profesor, e probabil antrenorul. Altul e un țigan sfrijit cu mustăcioară, în costum negru,

cu un fel de șapcă-basc alabastru și cu pantofi negri, efeminați, cu toc înalt, care îi dau o alură stranie, grotescă, de hibrid cu picioare de femeie. Din când în când ăsta strigă pe neașteptate „janvaljan!", fără ca partenerii să reacționeze în vreun fel. N-am deslușit semnificația acestei exclamații emisă pe un ton de jubilație triumfală. De câteva ori i-au evocat pe doi camarazi absenți. Pe unul îl cheamă Bijboacă, pe celălalt Caraculea. Îi pomeneau cu un fel de tandrețe admirativă ; se ghicea regretul că nu sunt și aceia de față. Am coborât la Lugoj, în ploaie, inspirând cu voluptate vântul umed și rece, cu un sentiment de eliberare.

*

În *Jurnalul de ocupație* al Ioannei Tsatsos se pot descifra limpede profilul și psihologia societății grecești rămase aceleași de pe vremea celor vechi. Scriere lapidară, sobră, de un tragism cutremurător și o sublimă demnitate în trăirea tragicului. În sfârșit, o imagine reală asupra patriotismului, a unui patriotism trăit și plătit cu prețul vieții, fără nimic comun cu festivismul nostru patriotard, vociferant, pompieristic, întemeiat pe cuvinte sacre demonetizate prin abuz iresponsabil.

Superb și emoționant mobilul care a determinat-o să publice acest jurnal, mărturisit în prefață : *„Acum toate s-au uitat. Trăim epoca fluidă a transformărilor. Cuvinte fără acoperire sună în jurul nostru, făcând un zgomot nebunesc și adâncind haosul sufletesc al celor tineri. Cuvinte răuvoitoare sau fără răspundere care minează din nou libertatea noastră. E bine însă să ne oprim o clipă la ceva sever și cinstit. La Neamul întreg, demn în moarte și în viață. Să înțelegem din nou sentimentul onoarei și al răspunderii noastre".*

M a i

Impas cu *Linia și sfera*. Elaborată exclusiv cerebral, fără să fi reușit realizarea conexiunii afective, cu un plan destul de aproximativ și fără să fi văzut niște locuri esențiale, cartea aceasta s-a înfundat. Va trebui s-o mai las să se coacă pentru ca, între timp, să scriu *Pseudomemoriile* pentru „Facla". Va trebui să trec peste

momentul delicat al anunțării lui G. despre amânarea predării cărții ; o așteaptă la sfârșitul anului. Mă aflu într-o stare de indecizie și nesiguranță, la care contribuie și vremea mizerabilă și faptul că, în general, luna a început prost. În dimineața de 3, la ora 6, ne-am trezit inundați de cei de sus. Șters parchet, mutată mobila, coborâte covoarele la uscat, cărți și reviste udate, pături și covoare pătate. Azi suntem în 6, dar tavanul încă nu s-a uscat.

A murit cu totul pe neașteptate Gh. Sireteanu, fără a mai fi apucat să-și vadă volumul aflat la tipar. Originar din Siret. Stabilit însă ca dascăl în fundul unei văi pitorești, la Căzănești. L-am văzut ultima dată în februarie, în „luna cărții...", la Vața. A stat cu noi la masă, scheletic, cum îl știu de ani de zile, dar vesel, modest, cu bun simț, cine ar fi bănuit?

S-a izbăvit în sfârșit și Tito, după vreo două luni de chin. Decretăm doliu național din 6 până în 10, iar N. C. își anunță participarea la funeralii, împreună cu Verdeț și Șt. Andrei. Impresionante primele imagini ce ne parvin de acolo : mulțimi imense l-au așteptat sau l-au condus în drumul de la Ljubljana la Belgrad, în ploaie, cântând într-un gigantic cor un cântec solemn și nostalgic, legat probabil de amintirea lui, de anii de partizanat, de istoria lor recentă.

Se pare că, o dată cu sfârșitul lui Tito, situația internațională, extrem de dificilă și încordată, atinge punctul ei cel mai critic. Cum nimeni nu știe ce va urma, nu ne rămâne decât să sperăm că cei câțiva care au în mână destinele planetei vor avea inteligența să evite și de data aceasta catastrofa. Totul depinde în foarte mare măsură de modul cum vor reacționa republicile Iugoslaviei. Dacă vor înțelege opera și ideea lui Tito, că nu pot rezista și supraviețui decât în actuala ipostază confederată, momentul critic poate fi depășit. Cel mai mic semn de dezbinare însă, va însemna începutul dezastrului. Imaginile tv. de până acum însă ne-au arătat un popor foarte demn și solidar. Atât cât pot arăta niște imagini tv., firește, dar, oricum, asta lasă o zare de speranță.

*

Curios cum ideea *Pseudomemoriilor*, din urmă cu vreo patrucinci ani, se cere de un timp din ce în ce mai imperios transformată în carte. Fără să-mi dau seama, anii aceștia au fost de fapt o gestație. Tot așa crește și *Casa fericiților*, spre deosebire de *Linia și sfera*, cu o gestație forțată și o naștere prematură. Trebuie să încep *Pseudomemorii*. Mai las câteva zile ca să-mi excit nerăbdarea și elanul absolut necesar pornirii. Să vedem apoi ce va mai ieși și de aici.

*

La funeraliile lui Tito au participat 32 de șefi de state și un număr de prim-miniștri și miniștri de externe imposibil de apreciat. Buletinele noastre de știri n-au suflat până azi (a doua zi după funeralii) nici un cuvânt despre participarea străină. Surpriza a constituit-o prezența lui Brejnev, care l-a adus după el și pe Jivcov.

Transmisia televiziunii iugoslave — de o mare acuratețe tehnică și un admirabil profesionism. Fără tabu-uri. Cu multă poezie. Belgradul, frumos, înverzit sub soarele amiezei de mai. Mulțimea, cu imagini de prim-plan, tăcută, sobră, bătrâne plângând, fete frumoase și triste, bărbați care se străduiesc să-și rețină lacrimile. Și pretutindeni liniște, nici o șoaptă, nici un comentariu. Castanii înfloriți ca niște imense candelabre cu făclii albe. Ceremonia în sine simplă, doar două cuvântări, fără obișnuita emfază funerară.

Stare de spirit improprie lucrului ; n-a reușit să mă sustragă nici vestea sosirii cărții. Am primit-o cu indiferență. Să fi intrat și acest moment — până acum unic în felul lui — în rutina zilelor? Senzația că străbatem o primăvară tristă.

*

Ca o teribilă confirmare a rândurilor de mai înainte, azi, 16 mai, pe la ora trei, îmi telefonează Radu Felix : „Domnu' Ciobanu, acum o oră a murit Marin Preda!“

Eram obosit dinainte, am încercat să dorm puțin, n-am reușit. Singur acasă, sunt zgâlțâit de o tristă surescitare și de o subită anxietate.

Felix mai adăuga că se vorbește deja că ar fi la mijloc o moarte suspectă. Nu cred, i-am spus, astea-s povești idioate. Atunci mi-a adăugat textual : „Cu câteva zile în urmă am vorbit cu cineva care a fost *acolo*. Zicea că după cele ce a scris în *Cel mai iubit* . . . , *ăia* n-au să-l ierte, mai are o lună, cel mult două și se curăță".

N-am înțeles unde *acolo*, care *ăia* și n-am vrut să insist, știind că Felix vorbește pe firul Radioului. Mă mir că mi-a spus și atât. Dar tot nu cred. Așa s-a zvonit și că i s-a retras cartea. L-a lăsat inima, asta e tot. A băut și a fumat enorm, stând ore în șir pe scaun. Nenorocirea e suficient de cumplită în simplitatea ei, ce nevoie s-o mai asezonăm cu istorii absurde?!

*

19. Plec la București pentru a participa la Centenarul Arghezi de la Ateneu. Sosit cu trei ore întârziere și cu o migrenă îngrozitoare. Reușesc să mă târăsc până la Hotel Nord, îmi iau în primire camera cu teama de a nu mă întâlni cu cunoscuți, iar sus înghit o fiolă de algocalmin și mă culc cu perna în cap. După vreun sfert de ceas, durerea cedează și adorm istovit pentru a mă trezi a doua zi din nou în formă. La fel am pățit în seara sosirii la Ljubljana, după lunga călătorie de la Belgrad până acolo.

20. O zi de alergătură sub o ploaie cu clăbuci, care n-a încetat o clipă și sub un vânt ce făcea imposibilă utilizarea umbrelei. Cheltuit o avere cu taxiurile. Mers la Uniune, la Muzeul Literaturii, unde e depus Preda, la Fond pentru decontări, la Radio pentru înregistrări, din nou la Uniune pentru prânz, la hotel, să mă schimb, la Ateneu și, în sfârșit, la „Berlin", singurul loc unde am găsit o masă liberă ca să cinăm.

Toată lumea indignată împotriva Rinocerului în special și a „Luceafărului" în general, pentru pagina penibilă dedicată lui Preda. Moartea acestuia a survenit exact din motivele presupuse mai sus.

La Ateneu, mare mulțime, lumea stă în picioare pe intervale. Ni se rezervaseră primele două rânduri, dar le găsim ocupate. Stăm în picioare — mai bine zis, într-un picior — presați, lipiți de avanscenă. Vorbesc Macovescu, Gh. Mihoc, Zoe B., pe urmă venim noi,

delegațiile asociațiilor, să prezentăm pe scenă mesajele noastre scrise (stranie idee!). După asta, îi mai auzim pe Geo Bogza — mai puțin entuziasmant decât mă așteptam, cuminte, aproape șters — și Șerban Cioculescu și apoi ieșim, nemaiputând suporta căldura și înghesuiala.

La masă cu Tomuș, Ungar, Braga, Flămând, Ion Horea, Adrian Popescu, Prelipceanu. Suntem cu toții obosiți și triști, conversația tărăgănează, ne retragem curând la depou.

21. Cu avionul, spre Sibiu. După călătoria infernală până la București, mi se pare de-a dreptul neverosimil ca, după patruzeci de minute de zbor lin, să mă văd la Sibiu. A trebuit totuși să depășesc un scurt moment de teamă stupidă, animalică, născută din conștientizarea hăului de 5 000 de metri de sub mine și din întrebarea dar dacă tocmai acum? Mi-am amintit de o echipă de fotbal dispărută într-un accident aviatic. De ce n-ar fi posibil s-o pățească și delegația Asociației Scriitorilor din Sibiu? Mi-am rezemat capul de spătar, am închis ochii și am încercat să-mi imaginez că sunt într-un autobuz, pe o autostradă ; aveam toate elementele, zgomotul motorului, ușoara vibrație, poziția în scaun. Era cât p-aci să reușesc, dar între timp am și ajuns.

Seară Arghezi la Biblioteca Astra. Vorbim, Tomuș și cu mine, pe urmă niște actori recită penibil, citind cu dificultate texte pe care, după toate aparențele, le văd pentru prima dată. Rămân apoi singur și mă și simt singur, mi-e dor de casă, mă plimb fără rost, mănânc, mă culc. A doua zi, 22, încep colocviile de critică. Stau din curiozitate. Se pare că se continuă disputa dintre criticii tradiționali și semioticieni, începută încă la celelalte ediții. Semioticienii reprezentați de tineri universitari de la București și Timișoara. Sub eșafodajul lor spectaculos de speculații într-un limbaj violent tehnicizat, criptic, scriitorul, opera dispar, devin text, adică pretext de manifestare a acestei critici care, în cele din urmă, își este suficientă sieși. Simbolul ei ar putea fi șarpele devorându-și coada.

*

La întoarcerea acasă, găsesc *Vămile nopții* la Centrul de librării. Arată bine. O și recitesc. Mda, e bună, dar nu mai sunt la fel

de entuziasmat ca la început. Drozd e și el pe terminate cu lectura și — băiat isteț — a sesizat aluziile și se amuză. St., care s-a întors de la București, mi-a spus că în 22 a văzut-o în librării și că era coadă și agitație în jurul ei. Din păcate, în condițiile de azi, când e o criză cumplită de carte, înghesuiala din preajma unui roman nu mai spune nimic despre roman.

*

Întâlnire. Această însemnare în jurnalul Virginiei Woolf : *„Este util de notat pentru mai târziu că forța creatoare care clocotește atât de agreabil când începi un nou roman se liniștește după un timp și atunci mergi înainte fără întrerupere. Încep îndoielile. Apoi te resemnezi. Hotărârea de a nu ceda și sentimentul că ceva prinde contur te înhamă la muncă mai mult decât orice"*.

Da, hotărârea de a nu ceda e foarte importantă, cu ea am scos la capăt și *Dreptul de a începe* și *Ultima vacanță,* dar uite că acum, cu *Linia și sfera,* hotărârea aceasta m-a părăsit și am cedat totuși. Voi relua însă foarte probabil, amânând din nou *Pseudomemorii,* pentru că în săptămâna aceasta petrecută pe drumuri mi-a venit ideea unei noi formule : o narațiune la persoana întâi, rostită de un povestitor reflexiv și analitic, care asistă și uneori chiar participă la evenimente într-o calitate incertă. Calitatea sa nu interesează, el putând fi și „o voce".

Iunie

17. O jumătate de lună irosită. Lansarea cărții. Împreună cu Vasile Netea și Lucian Valea. Prezintă M. S. Aici, la Brad, la Hunedoara. Pe urmă la Sibiu, numai cu M. S. Gest frumos aici, tot al treilea, al patrulea cumpărător care-mi cere autograf îmi așază pe masă un fir de garoafă. Lume multă peste tot. Oboseală. Tracasat de plenare, simpozioane, adunări de partid, întâlniri cu public, sunt aproape de exasperare, prins într-un angrenaj diabolic din care nu mă mai pot smulge. Mi-e dor de liniște și lucru netulburat de telefoane. Neliniștit din nou de soarta *Heralzilor* ce pare iar lipsită de orice perspectivă. Ultima știre de la R. (după ce cu câteva zile înainte Z. îi spusese lui Mitică R. că-i va da drumul

„săptămâna asta“) este că vrea s-o citească și el — uitând că A. B. îmi garantase că el o citise „cu multă atenție“. Am nimerit într-o rețea de minciuni și potlogării, cu atât mai alarmante cu cât mi-e imposibil să le găsesc mobilul. Și de unde nu mai reușesc să ies. Singura soluție este aceea de demnitate : să-mi retrag toate cele trei manuscrise aflate în clipa de față la Eminescu. Și pe urmă să-mi caut o slujbă, fiindcă din ceea ce vom lua pe *Vămile*... nu vom putea pune și la CEC, iar fără rezerve nu vom putea rezista.

*

Orașul în aceste dimineți de vară. Lumina proaspătă, sinceră. Conturul precis al umbrelor. Străzile stropite. Caruselul culorilor : veșmintele ușoare, cărțile scoase în stradă, roșul patetic, catifelat al trandafirilor, frunzișul tânăr, neliniștit și tulpinile argintii ale celor trei mestecănei gemeni din fața poștei. Cărucioarele de înghețată. Liniștea și răcoarea din librărie. Fleacuri capabile să te facă să uiți — cât te afli în mijlocul lor — neliniștea, dependența, în cele din urmă oboseala aceasta mocnită, surdă ; nu e o oboseală fizică, ci a devenit o stare de spirit.

*

Starea de claustrare într-o carte : s-o înalț în jurul meu ca pe un zid. Să mă apere. Înăuntrul ei să uit tot ce nu-i aparține, să-mi redobândesc libertatea, singura posibilă. Libertatea aceasta, bunul cel mai de preț al artiștilor, ceea ce naște în ei egoismul, acel celebru așa-zis egoism, ce nu e de fapt decât dragoste fanatică pentru această unică avere și teroarea de a n-o pierde.

*

Am pornit să ridic schelăria pentru *Pseudomemorii*. Dar sub auspiciile unei stele incerte. Voi afla sub raza ei continuitatea fără de care totul e sortit aproximației, dacă nu de-a dreptul destrămării?

*

Supralicitarea experienței de viață ca factor decisiv într-un destin artistic este o prejudecată. Stărui să cred, ceea ce spunea Călinescu, că un roman este demonstrarea unei idei cu ajutorul unei experiențe. Dar experiența artistului nu va fi niciodată suficientă pentru a demonstra toate ideile ce-l ispitesc. De aceea el inventează, romanele sale se întemeiază în marea lor majoritate pe experiențe fictive. Invenția îl și particularizează de altfel pe artist, puterea fabulatorie, această nobilă mitomanie. O experiență de viață, oricât de bogată, rămâne inoperantă ; dacă nu e potențată de capacitatea de a fabula, ea nu va depăși niciodată nivelul unor onorabile reportaje.

*

Zilele Editurii Facla, când printre altele se lansează și noul roman al lui I. M. A. Îl revăd cu acest prilej, după câțiva ani, și pe autor în noua ipostază de director de editură. Proaspăta calitate i-a conferit o anumită prestanță, un fel de alură de *grand seigneur* ; nu i-o cunoșteam, dar o poartă cu naturalețe și cu o lipsă de ostentație care-l onorează. Are chiar loialitatea de a mărturisi public că eu am fost primul om care i-a semnat o poliță în alb, încurajându-l și determinându-l indirect, prin '56, '57, să fugă de acasă, urmându-și un incert destin literar.

Cartea i-am așteptat-o cu nerăbdare, cu atât mai mult cu cât, în actualul gol de carte, nu mai am cu ce să-mi susțin rubrica din „Transilvania". Dar, vai, ea m-a dezamăgit, fiind evident sub nivelul romanelor sale anterioare. Tema, problematica, epoca și chiar orașul sunt aceleași din *Treptele Diotimei*, și am chiar impresia obscură că s-a vrut în secret o replică la romanul meu. Prima evidență însă este superficialitatea cu care, în capitole scurte, fără suflu epic, sunt expediate episod după episod, idei, probleme, amestecate de-a valma cu locuri comune, cu detalii lipsite de semnificație. Ambiția autorului de a pătrunde și de a se mișca cu dezinvoltură în toate straturile sociale, dar îndeosebi în lumea *high life*-ului timișorean, rămâne fără acoperire, plină de vulgarități și stângăcii, cu atât mai mult cu cât sunt în afara adevărului istoric. Bineînțeles, nu voi putea scrie despre această carte.

*

Am reluat *Linia și sfera* de la pagina 1, ca și cum acum aș începe-o. Merge mai bine și sună mai bine. Cel puțin deocamdată.

Iulie

Zile agitate cu examenul Lizucăi. Retrăiesc emoția și teama examenelor cu miză mare, așteptând în stradă, laolaltă cu alți mulți părinți neliniștiți, pândind să aflu cu o clipă mai devreme „ce le-a dat", încercând să anticip, să-mi închipui ce a scris, cum s-a descurcat. Concurență mare, dar reușește pe locul doi, cu 9,70. Suntem mândri, puțin ridicoli, poate, în mândria noastră, dar clipa e unică și își are farmecul ei. Mai mult decât această izbândă în sine, mă fericesc apoi ochii ei, copilăreasca lor candoare în care se răsfață acum în voie și într-o sublimă puritate bucuria și sentimentul eliberării, al primului pas în vacanța mare. Una dintre priveliștile pentru care merită să trăiești.

*

În perspectivă, un drum la Timișoara pentru ochelari, o seamă de articole de rutină de lăsat pentru lunile următoare, pe urmă plecarea — încă nu știm unde și când — pe drumurile verii. Iar mie mi-e dor să mă văd lucrând la carte. Poate la Vad doar să reușesc să mă adun asupra paginii.

August

22. Vad. De două săptămâni, urât, frig. Plictiseală, neputință de a lucra. Azi însă, prima zi de toamnă. Șuierul vântului, frunzele care cad, poamele risipite pe jos, soarele intermitent și fără putere printre nori grăbiți. Tristețea. Nu mai am nimic de citit. Ar fi *Pumnul și palma*, dar zadarnic am încercat de câteva ori. Senzație de nisip între dinți. Omul n-are simțul umorului, n-are finețe, nuanțe, culoare. Stilistic, un fel de Francisc Păcurariu. Compozițional, ca viziune, simplism și schemă. Imposibil de dus până la capăt. Știu destule — și direct, și din cărți mai bune — despre „obsedantul deceniu" ca să mă consider absolvit de obligația de a citi compunerea unui politruc cu sentimente umane dar fără talent,

pe care o critică interesată și versatilă, specializată în confecționarea falselor valori, se grăbește să-l proclame mare scriitor.

*

Una din sursele tragice ale existenței, pe care o simt în ultimul timp tot mai acut, o aflu limpede definită în *Tonio Kröger* : a purta în tine *„posibilitatea a mii de existențe, dar și conștiința tainică a imposibilității lor"*.

Septembrie

M-aș fi așteptat să scriu aici cu aviditate despre cele cinci zile petrecute la începutul acestei luni la Timișoara, cu Lizi și cu N., ea acaparată însă tot timpul într-o comisie de examen. Nu simt însă nevoia s-o fac, deși mă gândesc cu nostalgie la zilele acelea. Un început superb de toamnă. Sub pretextul de a i-l arăta lui Li, am cutreierat orașul în lung și-n lat, revăzând niște „topos"-uri legate de o anumită epocă și care au puterea de a isca anumite rezonanțe, mai mult sau mai puțin profunde, în afectivitatea mea. Am reușit să simt Timișoara tinereții mele chiar și sub alura modernizată a străzilor și în ciuda lumii noi, amestecată, cosmopolită, vag suspectă și profund vulgară, ce umple azi orașul. În sfârșit, prețioase precizări pentru *Pseudomemorii*. Evitat cunoștințele.

*

O toamnă de mizerie și de repetate cuvântări rostite în fața a zeci de mii de oameni, în care se repetă aceleași sloganuri, pe fondul acelorași înscenări și mascarade ale bunăstării. În realitate la lipsa vechilor articole, se adaugă altele : unt, carne, cafea, mezeluri, brânzeturi, ciocolată, bomboane, napolitane, caiete, cărți, cauciucuri (perturbații în circulația autobuzelor), motorină, lămpi de radio și tv., filme, vinuri, ulei și cine știe ce va mai urma.

În cuvântarea la Congresul Consiliilor populare, atac violent și semidoct, subintelectual, într-un limbaj penibil, de gestionar la O.L.F., împotriva poeziei, pentru el inaccesibilă. Urmarea este că la

Iași, peste vreo trei zile, mulțimea poartă mari pancarte cu asemenea versuri ridicole, dar perfect accesibile, care cu siguranță i-au produs o profundă satisfacție : *„Vă primim cu drag și dor / Mult iubit conducător!“* Și : *„Pentru bunăstarea de azi și de mâine, / Trăiască Ceaușescu, / Eroul națiunii române!“* Și încă : *„Iașul spune bun venit / Conducătorului iubit!“*

Iar el zice : *„Am discutat de a ne gândi la o organizare și mai bună . . .“* Și plouă, iar el, din tribuna acoperită, strigă : *„Nu-i nimic, în ciuda ploii să continuăm mitingul!“* — cu accent pe ultimul i — și mulțimea strigă ura! ura! și în primul rând, sub ploaia întețită, stau pionierii, îmbrăcați doar în bluzele lor albe.

În Consiliul educației, cineva „ridică problema“ oamenilor care așteaptă zadarnic autobuzele în stații. Tovarăşa M., venită dintr-o ședință de birou, ne lămurește că discuția pe această temă e zadarnică : nu sunt cauciucuri pentru că fabrica de la Bistrița nu produce și abia se face față cu necesarul de autobuze pentru muncitori și elevi. Soluția e ca oamenii să meargă pe jos. Și ea vine pe jos în fiecare dimineață și se simte foarte bine. Redacția ziarului să solicite unui medic un articol despre foloasele mersului pe jos. Aștept ziua când medicilor li se va cere să demonstreze că nu e sănătos să mănânci zahăr, ulei și să folosești hârtia igienică.

Expresie de ședință : „a intra pe problemă“. Se discută despre imposibilitatea poștei de a face abonamente la presă, deși e sfârșit de lună, din lipsă de chitanțiere. Situația e aceeași în toată țara. Aici s-a luat inițiativa de a se tipări 5 000 de chitanțiere pe plan local din hârtie deturnată de la alte scopuri. I se „trasează sarcină“ cuiva să urmărească stadiul lucrării în tipografie : „Să intri pe problemă, tovarășu'!“

Și acel mai vechi „a pleca *în* teren“, ce tinde să ia locul lui „*pe* teren“ . . .

*

Atac din interior, lansat de grupul Barbu, care a cerut audiență la Supremul, unde a calomniat Uniunea că ar fi o clică reacționară, iar Mac — agentul „Europei Libere“. Urmarea e atacul violent împotriva artei, din Cuvântarea la Congresul Consiliilor Popu-

lare, şi starea deplorabilă a Uniunii. Nu s-au mai ţinut şedinţele de birou şi de consiliu, nu s-au decernat încă premiile pe '79, nu e nici o speranţă să se mai ţină în toamna asta Colocviul Naţional de Proză. În plus, H. B., venit la „Amfiteatrul artelor", îmi povesteşte că a asistat în redacţia „Luceafărului" la o bătaie în toată legea, dar din păcate nu mai ţin minte dintre combatanţi decât pe M. D. şi pe C. I. Nişte scriitori dând unii într-alţii cu pumnii şi umbrelele, iată ceva ce depăşeşte categoric capacitatea mea de înţelegere. De altfel şi G. mi-a povestit alte asemenea scene consumate la cârciuma Casei Scriitorilor. Nu le-am însemnat aici din lehamite, din greaţă. Şi, probabil, dintre martorii oculari se va fi găsit măcar unul să însemneze aceste penibile întâmplări mai exact decât mine, care le aflu din auzite. Totuşi, unde vom ajunge, cum vor sfârşi toate astea?

*

Evenimentele din Polonia, unde, în cele din urmă, s-a recunoscut oficial dreptul la grevă şi la constituirea sindicatelor libere, s-ar putea să devină călcâiul vulnerabil al întregului sistem. Fapt este că trecem printr-o criză fără precedent. Criză internă, criză de sistem, criză mondială, ale căror rezolvări sunt greu de prevăzut şi s-ar putea să fie tragice. Conştiinţa jalnică de a te simţi un element al masei, obligat să suporţi toată această degradare şi să aştepţi o rezolvare, pasiv, ca vita la abator, fără a avea nici o putere de influenţare asupra a ceea ce se petrece. Singura consolare o mai pot găsi în a afirma în tot ce scriu personalitatea împotriva nonvalorii, împotriva contopirii în gloată ; competenţa împotriva imposturii ; autonomia artei împotriva pragmatismului estetic ; *„gândirea şi simţirea europeană"* (formularea lui Thomas Mann) împotriva patriotismului pompieristic, demagog şi găunos ; forţa spiritului împotriva spiritului forţei.

*

Thomas Mann a devenit pentru mine un refugiu ; recurg la el din ce în ce mai des. De câte ori sunt obosit, deprimat, scârbit, e suficient să citesc o pagină din el — de obicei din *Scrisori*, dar

și din celelalte cărți — și echilibrul, calmul și bunul său simț sfârșesc întotdeauna prin a-mi reda seninătatea și optimismul. Un anumit optimism însă, firește, temperat, marcat de scepticism, total lipsit de orice fel de exaltări, eficient totuși și suficient pentru a-mi asigura resursele necesare pașilor următori.

Octombrie

Ieri-seară, la Salonul cărții, e de față R. M. ca să prezinte ultima șarjă de versuri ale lui I. B. P. Nu-mi pot explica simbioza eruditului critic cu acest versificator cu înfățișare de fante meridional, total lipsit de simțul ridicolului judecând după maniera hohotitoare în care și-a clamat productele în fața unui biet public de vreo douăzeci de oameni.

Cu ocazia aceasta aflu de la R. M. că și el și Mac au participat la întâlnirea cu șeful suprem. R. M. a fost singurul pledant pentru interesele culturii — așa zice el, dar îl cred — pe când ceilalți pentru interese personale. I. A. a cerut școli confesionale, F. s-a plâns că berea costă 16 lei, D. Z. și alții l-au spurcat pe Mac și uite așa, — ceea ce a provocat nemulțumirea șefului, iar întâlnirea s-a încheiat în coadă de pește.

*

Cu prilejul „Zilelor revistelor din Transilvania", reușesc să văd pentru prima dată Sarmizegetusa dacică. Drumul e însă prost, într-un microbuz mizerabil care-mi zgâlțâie barbar și sufletul din mine. Ajung sus într-o dispoziție proastă și, poate de aceea, ceea ce văd — cetate și sanctuare — nu mă mișcă. Într-adevăr, așezarea e inexpugnabilă, dar, cum s-a văzut și aici, totul e relativ... Într-adevăr, misterele persistă și ipotezele mișună. Mă indispun însă urmele unei restaurări care — o dată Congresul de istorie trecut — a fost abandonată. O betonieră, roabe, tărgi, un zid proaspăt de beton ce în final ar trebui să fie mascat de lespezile originare, o baracă penibilă reușesc să mă deprime și să mă facă și ele inapt pentru fior. Ceea ce mă impresionează, în schimb, sunt munții. Până ghidul dă explicații grupului, reușesc să mă retrag discret într-un loc de unde nu se mai aude și nu se mai vede nimeni. Și

dintr-o dată mă simt supt de grandoarea acestei singurătăţi. De data asta simt fiorul născut din marea mea dragoste pentru munţi, din admiraţie, dintr-o teamă obscură. Văile sunt adânci şi pantele abrupte, năpădite de sâhle. Tot acest frunziş întomnează somptuos, transformând pădurile — codrii merei — în odăjdii pentru slujbe împărăteşti. Şi din clipă în clipă se schimbă lumina şi petecele albastre, pure, sunt acoperite de neguri tăcute şi iuţi. Se iscă pe neaşteptate şi câte o pală de vânt stârnind foşnetul acela prelung, tulburător, pe care-l iubesc atât, şi frunzele se desprind brusc şi flutură în stoluri bezmetice peste hăul văii ce se cască sub mine, iar singurătatea şi măreţia locului devin copleşitoare. Stau aşa îndelung, nemişcat, inspirând adânc mireasma pădurilor atinse de toamnă şi cu teama aceea obscură, latentă, plăcută totuşi, iscată acum şi de gândul că ceilalţi ar putea să plece fără să-mi observe lipsa. Momentul a fost şi va rămâne unic în felul său, tonalitatea sa dominantă fiind bucuria.

*

Am lucrat mult luna aceasta, în medie cam zece pagini pe zi, şi *Linia şi sfera*, ajunsă la jumătate, începe treptat să se contureze şi să dobândească personalitate. Va fi însă o carte lipsită de fior şi de taină. Ca pentru militari. Am scris-o conştiincios, dar fără entuziasm.

*

A apărut în „Familia“ *Analfabeţii* de A. P. Lumea a aflat de ea de la „Europa Liberă“, care a reprodus-o, sunt sigur, cu imensă voluptate. Toţi umblă acum înnebuniţi să caute revista. Poezia e, într-adevăr, remarcabilă. Omul acesta precar, poetul acesta talentat, cu scăpărări inconfundabile, dar incontinent, total lipsit de autocontrol şi cu evidente simptome de paranoia, va reuşi să rămână ca una dintre figurile reprezentative ale epocii, ale celei mai triste epoci din cultura românească. Mă întristează şi această pseudointelectualitate : ea trebuie să afle de la München ce apare în revistele româneşti. Unii abia cu această ocazie au aflat că la Oradea apare o revistă.

Zicea J.-P. Sartre : „*Eu am pierdut iluzia că literatura are o valoare absolută, că ea poate să salveze un om sau mai simplu să schimbe oamenii*". Și eu am pierdut-o, dacă voi fi avut vreodată cu adevărat și până la capăt această iluzie. Cred, în schimb, că ea poate forma sau măcar contribui la formarea oamenilor. De aceea, neglijarea lecturii tineretului, reducerea orelor de literatură și arte în școli, îndepărtarea tineretului de literatură sunt pentru mine acte iresponsabile, cu repercusiuni grave și ireparabile în timp, echivalente cu un sabotaj monstruos, țintind însuși sufletul și personalitatea națiunii.

Ieri-seară, 23 decembrie, pe la ora 21,35, am terminat *Linia și sfera*. A ieșit cu totul altceva decât intenționasem, dar, ținând seama de condițiile în care am scris-o, presat de timp și chinuit de lipsa de continuitate, rezultatul e totuși „mulțumitor". Ceea ce înseamnă că n-am reușit să depășesc apele lâncede ale mediocrității.

*

Sub presiunea nemulțumirii întregii țări, acum, de sărbători, au început să se introducă în cantități mai mari alimentele de bază : lapte, ouă, zahăr, ulei, carne. Dar se ajunge la ele tot pe apucate și cu coadă, enervări, agitație. Ultima dată am stat la lapte de la ora 5 până la 8, iar untul și smântâna sunt tot de negăsit. În schimb, Unicul ne fericește cu cel puțin câte o cuvântare pe săptămână : ne dovedește cât trăim de bine, cum avem 3 000 de calorii pe cap de locuitor, ceea ce e chiar prea mult, și că, dacă mai avem „unele neajunsuri cu legumele", le putem înlocui foarte bine cu pastele făinoase. Această din urmă inepție am auzit-o în direct, la televiziune, dar n-a mai apărut în textul dat publicității. Și apoi grețoasa și cațavenciana mascaradă, văzută tot în direct, cu același prilej, când și-a mărturisit emoția pentru scrisoarea pe care i-au adresat-o 16 mineri răniți în marea catastrofă de la Livezeni, pentru a-i mulțumi lui și partidului. A-i mulțumi pentru ce? Pentru

că n-au fost abandonați sub dărâmături? Pentru că au fost spitalizați? Pentru că doctorii își fac datoria îngrijindu-i?

Ne omoară haosul și corupția și totul tinde să dobândească în ultimul timp un nimb grotesc. Mă întreb cine și când va mai reuși să redreseze această situație, să readucă țara la o linie de plutire decentă, să-i redea demnitatea civică?

La șirul neliniștitor al celor ce au murit de inimă în acest an se adaugă în zilele din urmă și Ion Maxim. Cu toate ciudățeniile lui, cu toată atitudinea lui bizară față de mine, am avut pentru el o afecțiune aparte și-l regret dureros fiindcă a fost un om cinstit și un cărturar în sensul cel mai deplin al cuvântului.

În „Luceafărul" (51), aceste frumoase și responsabile cuvinte ale lui Charles B. Bloch, de la editura americană „Bantam" : *„Am relații bune cu autorii, mă împrietenesc adeseori cu ei, stabilesc o legătură ce durează uneori ani în șir de colaborare și afecțiune reciprocă. Munca scriitorului este dificilă, viața lui e grea, închinată unui efort continuu și incert, ceea ce m-a impresionat întotdeauna și m-a făcut să-l respect".*

*

La capătul unei zile chinuitoare și sterile, mă simt prea trist spre a nu mă refugia în cercul magic al lui Thomas Mann, unde aflu, ca de atâtea ori, una dintre ideile acelea binefăcătoare, care mă ajută să-mi depășesc pustiirea : *„Conștiința mea etic-critică se află într-o stare de continuă iritare, și mi-e din ce în ce mai cu neputință să-mi văd de jocul poate sublim al muncii la romanul meu, atâta vreme cât n-am dat „socoteală" descărcându-mi inima de tot ce o apasă, de toată povara de griji, de clarviziune, de trăire chinuitoare, precum și de ură și dispreț"* (*Scrisori*, 126).

*

Ieri n-a venit laptele deloc. Azi a venit, dar după opt. Între timp, nemaiavând răbdare, am cumpărat din piață, la preț triplu.

Lumea, în febra pregătirilor de revelion, aleargă înnebunită de la un magazin la altul. Azi am găsit unt, fireşte, după un stagiu la o coadă respectabilă. Acasă am constatat că e vechi, utilizabil cel mult la gătit. Culmea iresponsabilităţii şi a tembelismului. Asemenea condiţii ucid orice bucurie a sărbătorii. Ca să nu mai vorbesc de ziua tocată astfel mărunt, în care nu munca, ci însăşi gândirea devine o utopie.

Cu o stranie plăcere de natură masochistă, urmăresc seara la tv. tradiţionala mascaradă a sorcovitului, amestec-haloimăs de „montaj literar", ţâpurituri şi melodii de Crăciun ale căror versuri vechi şi frumoase au fost înlocuite cu cretine texte adulatorii. La urmă, Unicul le vorbeşte copiilor interminabil, ca la plenara C.C.-ului. Răcneşte în microfon, e răguşit. Colindătorii urlă şi ei. Ea surâde fericită şi inconştientă de sub o enormă cucă de blană. „Ceilalţi tovarăşi" chibiţează şi ei de undeva, din fundal.

Închei anul cu o senzaţie de imensă silă de tot. Şi nici o speranţă de mai bine.

1981

Ianuarie

Marin Preda, în 1976, într-un interviu luat de Petru Cârdu și publicat abia acum în „Tribuna“ (2/81) : „... *un roman se scrie din punctul de vedere cel mai profitabil pentru scriitor și nu pentru istoric, chiar dacă acest punct de vedere al său nu coincide cu al unui istoric*“. Asta poate-mi va prinde bine în perspectiva unor eventuale obiecții privind viziunea mea asupra lui Vasile Lupu, în *Linia și sfera*.

*

Din Cuvântarea de la „ședința de lucru pe probleme de agricultură“ din 9 ianuarie, de la Brașov : „*Inclusiv în parcurile din orașe putem pune legume, floarea soarelui, asigurând astfel vegetație dar și posibilități de îmbunătățire a aprovizionării populației*“. Iată deci că atunci când nația are un om providențial, se găsesc soluții pentru toate cele.

Februarie

Drum la București pentru a-mi rezolva toate câte s-au adunat. Plec cu rapidul 26, la 11,27, pentru că e un tren punctual, curat, în care se poate citi excelent dacă ai șansa unor vecini liniștiți. Am avut această șansă doar parțial, căci la Alba-Iulia au urcat niște bucureșteni vorbăreți, întorși din delegație. O vreme și-au relatat ce au văzut la Alba. Vorbeau ca și când s-ar fi întors dintr-o țară exotică. Printre ei, și o cucoană mai bătrânioară. Îi întreabă pe ceilalți dacă au văzut celula unde s-a spânzurat Horia. „Nu Horia, o corectează altul, cu ton didactic, Cloșca.“ Totuși reușesc să citesc cu spor. Târnava curge galben-murdară, purtând mari pete soioase de reziduuri industriale. Totul e spurcat. Pe la Copșa,

dacă nu mă înșel, am văzut imaginea desăvârșită a urâtului : niște mari instalații, depozite, conducte, țevi, turnuri, schelării metalice troienite de funingine. O funingine de un negru profund, catifelat, îmbâcsește totul, interstițiile, ferestrele barăcilor, noroiul negru, apocaliptic, frământat de roți, văzduhul, lumina, garduri, acoperișuri, grădini, incredibil cum pot să trăiască aici oameni. Mai departe dealuri cu petice de zăpadă gălbuie, sulfuroasă. Peisajul acesta mă deprimă, devin pesimist, simt lumea iremediabil pierdută, condamnată, degradându-se treptat, putrezind, spurcată și nimicită de imbecilitatea umană. Abia mai încolo, spre Feldioara, când îmi ridic iar ochii spre fereastră, văd un câmp acoperit de zăpadă albă, imaculată, pe care s-au oprit ici, colo, privind uimite trenul, căprioare, mai mult pui, desen în linii fine de tuș, de o puritate și delicatețe supreme.

La întoarcere a fost mai greu. Aglomerație, inevitabilul om cu tranzistori, mame. Gospodine fac schimb de experiență menajeră, copii urlători pe lângă care domnul Goe a fost un angel.

*

La R., pentru a-mi retrage cărțile. El nu știe pentru ce am venit, crede că vreau să insist iar pentru *Heralzii.* Poartă bunul de cules cu semnătura sa. Se gândește ce să-mi mai spună, se frământă, îl văd, mă pune să fac anticameră ca să câștige timp, introduce pe alții, veniți după mine, intră, iese, face pe aferatul, îmi întinde mâna în treacăt, fără cuvânt. Pe mine situația mă amuză, e un spectacol prin care mă simt răzbunat. Am venit înarmat cu răbdare, decis să aștept oricât și pe lângă acest avantaj îl am asupra lui și pe acela că eu știu ce vreau, știu chiar cum se va termina întrevederea noastră, pe când el nu știe, dă în sinea lui din colț în colț în căutarea unei soluții sau explicații rezonabile. În sfârșit, mă poftește, mă invită să iau loc. Îl salvez : „nu vă rețin decât un minut, cu rugămintea de a-mi restitui manuscrisele". Se destinde subit. Își exprimă regretul că n-a găsit o modalitate (ce modalitate trebuia găsită?) și mă roagă să-i dau neapărat altă carte, noi doar am colaborat atât de bine, nu-i așa? E volubil, dă frâu liber ama-

bilității lui false, alunecoase. Afară, mă simt dintr-o dată eliberat. În sfârșit, nodul a fost dezlegat în manieră macedoneană, iar situația aceasta confuză, care trenează de trei ani, producându-mi încurcături, s-a clarificat.

Heralzii e acceptat a doua zi de S. Dacă i-aș lăsa manuscrisul, mi-ar face și contractul. Dar eu vreau să profit că e din nou la mine, ca să-l revăd. Sunt totuși aproape cinci ani de când l-am scris. Am să-l predau la 30 aprilie.

Situația internațională e tot mai albastră. Cea internă tot mai falimentară. Ne apropiem cu pași repezi, zic bucureștenii, de o situație similară celei din Polonia. S-au închis fabrici de lactate și țesătorii care lucrau cu bumbac adus din China. Deocamdată muncitorii au fost concediați pe o lună. Lumea vorbește prin autobuze, prin birouri, pe la cozi. Nemulțumirea e generalizată. Ies și noi bancuri. Ce deosebire e între familia regală și familia actuală? Aceia domneau pe rând, aceștia toți o dată...

*

Câteva lucruri din Radu Petrescu — *Părul Berenicei.*

În primul rând, această înverșunare puțin neroadă a scriitorilor rafinați împotriva peisajului : *„Peisajul-stare de suflet înseamnă că, dacă în carte, eroul e amărât, scriitorul plasează lângă el descrierea unei zile noroase. Cu sistemul acesta grosolan e drept că au fost lucrate destule opere mari. Mărimea lor nu datorează nimic sistemului“* (151). Până la un punct, are dreptate. Mai bine-zis, de la un punct. Căci începutul, definirea peisajului-stare de suflet nu e tocmai reală. Peisajul-stare de suflet e un dat obiectiv, iar meteosensibilitatea a devenit de mult un subiect pentru știință. Atunci de ce n-ar avea drept de cetățenie literară?

În general, peisajul e considerat împreună cu condițiile meteo. Așa și trebuie, căci condițiile meteo determină în bună parte valoarea unui peisaj. De ele depinde, bunăoară, în primul rând, lumina, element important, dacă nu cumva hotărâtor, în nașterea stărilor de suflet. Ceea ce nu înseamnă că peisajul în sine, independent de starea vremii, n-ar putea naște stări de suflet. Prive-

liștea industrial-funinginoasă, în nuanțe de negru funerar, de la Copșa, de pildă, e deprimantă, independent de condițiile meteo. Pot apărea cel mult deosebiri de nuanță. În acest anotimp, e deprimant în registru bacovian, sugerând disoluția prin umezeală ; în iulie va fi probabil deprimant-arid, sugerând pustiirea prin neagră uscăciune și troienire sub cenușă. După cum și condițiile meteo pot naște stări de suflet independent de peisaj, chiar când stai închis între patru pereți.

Un scriitor matur nu va pune niciodată problema în termenii în care-i pune, puțin șarjat, R. P. Adică el nu va aduce în pagină o zi noroasă fiindcă „eroul e amărât". Invers însă da : „eroul" poate *deveni* amărât din cauza unei zile noroase. În acest caz, peisajul nu e decor pentru o stare de suflet, ci un fel de catalizator al producerii ei. E o deosebire nu numai de nuanță.

De altfel, însuși R. P. recunoaște mai mult sau mai puțin direct forța pe care o exercită asupră-ne natura în accepția totală a cuvântului. El scrie : *„Dacă se va rări cultura (în sensul restrâns curent) rămâne, oricum, natura, care e foarte cultivată, cum arată aripile fluturilor, onixurile, structura plantelor, mișcarea stelelor, — și indestructibilă"* (390). Nu e aici o recunoaștere implicită a capacității unui onix sau a stelelor de a determina o stare de suflet? Nu e vina relației natură-personaj că unii scriitori îi inversează termenii sau că se folosesc de ea cu stângăcie.

Și mai e apoi utilizarea peisajului prin contrast : zi superbă, peisaj glorios, „eroul" e însă devastat, nenorocirea sa ori a lumii îi apare cu atât mai incredibilă.

În cele din urmă, omul va sfârși prin a distruge natura, propriul mediu, crăpând apoi și el, în sfârșit, asfixiat de consecințele iresponsabilității sale. Să perpetuăm atunci natura, s-o lăsăm să supraviețuiască măcar în artă.

La unu vine un meșter să schimbe iala. Îl asist mai bine de două ceasuri, în picioare, ca până la urmă să n-o facă și să-mi promită că va veni și mâine. Mă culc după prânz, pe la patru, și mă trezesc la șase. Jurnal. Pe urmă teatru tv., o piesă despre care

inițial crezusem că e tradusă, indus în eroare de sonoritatea exotică a numelui autoarei : Angela Plati. Piesa se cheamă *În fiecare sâmbătă* și e vorba în ea de „oameni ai zilelor noastre", înghesuiți ca sardelele într-o schemă de o naivitate penibilă : o doctoriță, repartizată la sat, cu soț în București, își face datoria cu abnegație. Vrea în fiecare sâmbătă să meargă acasă, dar de fiecare dată se ivește „un caz". Se pune la bătaie tot tacâmul : un moș sfătos și pozitiv, săteni refractari la binefacerile științei, eroismul cotidian, lupta împotriva obscurantismului etc. Câțiva actori excelenți devin mediocri fără a reuși să salveze un text rahitic.

18. Încep ziua la 5,30, cu coada la lapte. Citesc apoi Ion Maxim, *Pe malul Styxului.* Cam câlțos. La ora unu vine iar cârpaciul pentru ială și mă ține din nou în picioare și în frig până la patru, când e în sfârșit gata. Dar nu prezintă nici o garanție și arată oribil. a distrus tot lemnul ușorului. Zice că va veni duminică — vai mie! — să chituiască și să dea un strat de vopsea. Din fericire, nu ia bani. Nu ia de la colegi, motivează el, „colegul" — colegă fiind N. la școala căreia el e maistru. E bună.

La șase, la vernisajul expoziției lui T. Lucrări corecte, oarecari. Vorbește S. în maniera lui sofisticată. Ceea ce spune e valabil pentru orice împrejurare de acest fel. Nimeni nu pricepe mai nimic, dar toți ascultă cu gravitate. Public bun, cremă. Îmi amintesc de istoria cu baba care, neputând merge la biserică, o întreabă pe alta care venea de la slujbă cum a vorbit popa. O, foarte frumos! Dar ce a zis? Nu știu ce a zis că n-am priceput, dar când a rostit Mesopotamia n-am mai putut și am izbucnit în plâns.

Mâine e Congresul țărănimii și seara televizia ne dă un film despre viața grea a muncitorilor de pe plantațiile de bumbac. E realizat de Renoir, poate o fi bun, dar am făcut un soi de intoleranță la acest gen de filme și mă retrag. Mâine e ultima zi când mai pot să-mi scriu „consemnarea" și la ora asta încă n-am subiect. Obsesia mea săptămânală.

*

19. Înainte de amiază, urmărit la tv. expunerea de la Congresul țărănimii, care se dorește un punct de pornire în „noua revoluție agrară". Dar nu sesizez nimic nou în afara acelorași vorbe, auzite de zeci de ori până acum, rostite în formulări generale, vagi — „trebuie să facem totul ca..." — e imposibil să izolezi o măsură concretă menită să amelioreze situația falimentară în care ne aflăm și, se pare, continuăm să ne înfundăm. Se face apel la conștiință, la o „conștiință nouă", socialistă, ignorându-se însuși „fundamentalul" precept marxist ce preconizează asigurarea în primul rând a condițiilor materiale de existență, pe care țărănimea noastră, câtă a mai rămas, nu le mai are asigurate. Și, printre altele, presa, radioul, televizia, scriitorii sunt iar trași de urechi și trimiși la sat, căci numai acolo vor afla „eroii". A devenit o adevărată obsesie această înverșunare împotriva oamenilor de artă; revine în toate expunerile, indiferent de subiectul lor.

La Congres reapare Voitec, așezat la loc de cinste, ca niciodată, între el și ea. Cine știe ce-o fi adevărat în legătură cu zvonurile despre tentativa sa de a strica alinierea...

După-amiază, „Viața culturală" la tv. începe cu marele mugău, figură de imbecil bine hrănit, care declamă o interminabilă versificație encomiastică.

Continui *Pe malul Styxului* a lui Ion Maxim. Parcă devine mai fluent. E un filosof, nu în accepția curentă, ci în cea etimologică.

*

20. La 5,30, după lapte. Până la 7 stau în stradă așteptându-i sosirea și simt cum mă pătrunde treptat gerul, deși am paltonul cu blană, iar pe dedesubt pantalonii de trening și două jersee de lână. În cele din urmă nu mai am timp, nervi, răbdare și cumpăr din piață la un preț de patru ori mai mare.

Scriu și dactilografiez „consemnările". Citesc Maxim.

După masă, ședință de partid și cenaclu. Citește T. Nimic nou. Impresie de impas sau, mai grav, de plafonare. Mă conving că e în deficit de inefabil. Expresia lui e curățică, echilibrată, calmă, corectă, dar nu-și va putea dobândi niciodată acel nimb de taină,

născător de fior, capabil să te treacă prăpastia dintre versificație și poezie.

Seara, *Cu mâinile pe oraș*, film cu țigănie și potlogării italienești ; îl urmăresc fragmentar și fără convingere, sătul de țigănia și potlogăriile noastre.

*

21. La opt, ședință de birou executiv și, în continuare, „consfătuirea“ cenaclurilor. Calitatea de membru în Consiliul educației mă obligă să particip, dar nu intervin deloc, marcând și în felul acesta hotărârea de a mă retrage din sfera de agitație sterilă și meschină a caracudei. Asist astfel blazat — sesizând șuierul vremii, care trece ireversibil — la peste trei ore de discuții ce se mențin fatal între inutilitate și imbecilitate.

În drum spre casă, coadă la ouă, coadă la mezeluri, coadă la pâine. Ajung în jur de patru, înfrigurat și cu durere de cap. Mănânc, iau un algocalmin și mă culc. Spre seară durerea cedează, dar nu mai sunt în stare de nici un lucru util. Urmăresc deci resemnat *Căderea Imperiului Roman,* superinepție cu Sophia Loren, vai, nici măcar frumoasă, nici măcar expresivă. Din când în când ațipesc.

Sentimentul acela binecunoscut de epuizare fizică și morală cu care se încheie întotdeauna zilele irosite, când n-am reușit să scriu sau să citesc nici măcar un rând.

*

22, duminică. Mă scol cu o durere de cap ce mă urmărește surd toată ziua. Citesc Maxim și în timpul lecturii durerea cedează — sau o uit? — concurată de o senzație de confort intelectual. După-amiază, un *Titanic vals* ecranizat într-o distribuție excelentă, cu Birlic în rolul titular. Seara, o comedioară franțuzească, discretă, agreabilă, un mic poem al luptei împotriva singurătății, cu Annie Girardot : nu e nici ea frumoasă, dar e expresivă, subtilă, inteligentă și tandră, capabilă să lase în urma ei, ca pe o inefabilă trenă, disponibilitatea de a fi revăzută oricând.

*

23. De la 5,30 la 7, laptele. Persistă durerea de cap. Citesc Maxim. După-amiază, revistele. Foarte bune numerele 1 „Transilvania“ și „Steaua“. Îndeosebi turul de orizont asupra anului 80 („Transilvania“) și cronica la *Pumnul și palma* („Steaua“) ale lui Zaciu, primul care are onestitatea de a-și exprima rezervele asupra acestui roman ; amintirile lui Petre Stoica de prin anii '50 („Steaua“) ; traducerile lui Ioanichie din Esenin („Transilvania“), confesiunile lui Elytis, începutul *Nopții de Sânziene* a lui Eliade („Transilvania“) și nu numai astea.

Din articolul lui Zaciu, această observație asupra căreia, din păcate, prea puțini vor găsi de cuviință să mediteze : „*. . . uneori nu numai criticul, ci (poate mai mult) cititorul tânjesc după o carte luminoasă, capabilă să însenineze spiritul, să-l scoată din contingent, să-l farmece pur și simplu, așa cum altădată l-au vrăjit paginile lui Hogaș sau Mihail Sadoveanu sau chiar mult hulitul Teodoreanu (în ce izbutise mai ingenuu estetic). Nu vreau, doamne ferește, să invit prin aceasta la abdicări sau la o întoarcere spre „kitsch-ul“ idilist! Pur și simplu mă întreb dacă prozatorii (și personajele lor) mai știu să zâmbească fără ironică ricanare, mai știu să contemple viața și să se bucure de ea fără „probleme“ și „obsesii“?*

Și apoi, în pandant cu această idee, următorul pasaj — tulburător prin forța sa premonitorie — dintr-o epistolă trimisă de Caragiale, în 1907, lui Petre Th. Missir : „*Dezordinile acelea au fost, pare-mi-se, semnalul unor vremuri grele : începem o altă istorie, mai puțin veselă decât cea de până ieri, râsul și gluma nu ne vor mai putea sluji de mângâiere ca altă dată față de cele ce se vor petrece în lumea noastră românească. Copiii noștri vor avea de ce să plângă — noi am râs destul*“. Era momentul în care *La Belle Époque* își începea declinul . . .

24. Până la redacție pentru a duce niște „materiale“ pentru pagina de duminică. Restul zilei, citit și terminat Maxim. Seara, în cinstea celui de al XXVI-lea congres al vecinilor, televizia ne dă *Tragedia optimistă* în interpretarea Teatrului Mic din Moscova.

Cu toată bunăvoința, nu rezist. Și nu știu unde în lume ar mai merge azi aceste încrâncenări bolșevice, aceste istorii crâncene cu comisare intransigente și matrozi anarhiști, dar — vezi că! — băieți buni, în fond.

*

25. (...) Scriu „consemnările“ și pe urmă citesc ce s-a scris despre cărțile lui Maxim. N-au scris decât timișorenii și e greu de crezut că o va mai face cineva acum, după ce a murit. Omul nu era rentabil nici în viață : n-avea o poziție socială proeminentă, nu deținea nici o funcție, nici o putere, nici măcar o rubrică, dimpotrivă, fost deținut și catolic, nu era bine văzut nici de stăpânire, era retras, dificil. Darmite acum, când nu mai e deloc! La ce bun să mai scrii despre el?

După-amiază urmăresc o emisiune tv. de limbă („Mult e dulce“). Se discută despre prescurtări, cu referire specială la cele din argoul tinerilor (proful, diriga, magul etc.). Atât emisiunea cât și tema de azi sunt binevenite, căci oamenii nu mai știu românește, nu mai sunt în stare să-și exprime un gând, vorbesc din ce în ce mai oribil. Nenorocirea este însă că discuția se poartă pe un ton didactic grav, total lipsit de simțul umorului, ceea ce o face nesărată și ineficientă. Și unde mai pui că se fac și greșeli, căci *ciungă*, din anunțurile dughengiilor bucureșteni „avem ciungă“, nu este o prescurtare, ci o receptare coruptă, după ureche, a lui *chewing gum*. Ca și în cazul ardelenescului *häptac*, de odinioară, din nemțescul *habt acht*.

Pe la șapte, apare, intempestiv ca de obicei, M. V. Cum am fost de curând la București, veștile lui nu mai sunt noi. E o ființă ciudată, talentat, cult, spiritual, umblat și totuși bârfește ca o gaiță. Toți îi put : M. Z. „cu studenții lui“, I. M. că e prea politicos, M. T. că are cap mic. În schimb, găsește cuvinte frumoase despre o nulitate ca N. și se laudă acum cu bunele relații cu D. R. P., asta după ce cu câtva timp în urmă se plângea de șicanele pe care i le face acela. Ne vom mai revedea, căci mâine are lansarea cărții la Brad și poimâine aici, în prezența lui C. P.

După plecarea lui, mai apuc o bună parte din *Eboli*, ecrani-

zare după romanul lui Carlo Levi, în regia lui Francesco Rosi, cu Gian Maria Volonté și Irene Papas. O viziune de un dramatism sobru și decent asupra mizeriei unui sat din *mezzogiorno* în timpul lui Mussolini. Îmi notez cuvântul *monachicchi*. *I monachicchi* sunt sufletele copiilor care au murit nebotezați. Fac mai mult pozne decât rele. Un fel de spiriduși?

În pat încep memoriile lui Pușcariu. Îngrijitoarea ediției, Magdalena Vulpe, dă în note informații despre dr. Virgil Cioban, fratele bunicului meu Pompil, fost medic legist la Cluj, asistent al lui Mina Minovici, apoi, la bătrânețe, profesor de medicină pastorală la Facultatea de teologie din București. Inițial a fost preot al coloniei române din Viena, unde a întemeiat capela existentă și azi. Între timp a făcut și medicina, a fost și medic la Karlsbad, mai apoi stareț al mănăstirii Hodoș-Bodrog, asta după moartea soției, tușa Mărioara, cum îi ziceam noi. A murit în 1966, la Cluj, la fiica sa, Sanda, unde se mutase în ultimii ani. Era o figură pitorească în Cluj, bine făcut, cu o barbă mare albă, îi plăcea să-i invite pe studenți la câte o bere și să bea cu ei *Bruderschaft*. Tușa Mărioara era nepoata de frate a compozitorului Gheorghe Dima, verișoară primară cu inginerul Manase Dima și cu Leonora, soția lui Sextil Pușcariu. Va trebui odată să-mi fac timp spre a reconstitui arborele genealogic al familiei. Nu din vreun orgoliu van, ci pentru că e realmente una dintre familiile stufoase ale inteligenției ardeleano-bănățene, cu ramificări înspre alte asemenea familii și cu implicații în viața spirituală și politică a Transilvaniei și Banatului. Și, la urma urmei, chiar din orgoliu. Nu văd nimic rău în asta, mai ales în această epocă de totală confuzie a valorilor, populată de parveniți și semidocți, care cultivă trecutul doar la modul pompieristic.

Aș vrea să-i transmit Lizucăi conștiința și mândria ascendenței sale. Iar ea să le cultive și să le transmită mai departe.

*

Acest gând frumos în Maxim, în confluență cu ceea ce, pare-mi-se, scriam și eu odată în caietele astea : „*Omul ființă trecă-*

toare, are mereu alături, asemenea unor umbre, permanențele. Pieritorul din el aduce, ca o compensație, ideea celor nepieritoare. Dar cum nemurirea a devenit o haină prea sărbătorească, fiecare din noi deschidem alte perspective, în vederea aceluiași scop: să ne legăm numele de o carte, de un lucru, de o acțiune. Noi pierim, dar numele ne va fi consemnat, poate nu chiar pentru veșnicie, ci doar pentru un lung șir de ani. E ceva mai mult decât nimic" (*Pe malul Styxului*, 307).

26. Îmi fac fişe şi meditez asupra cronicii la Maxim. Mă întrerupe, așa cum prevăzusem, M. V. Cafele. Pălăvrăgeală. La ora 2 pleacă la gară să-i aștepte pe C. P. și I. B. P. Pe când trenul intră în gară, se blochează iala abia instalată cu o imensă pierdere de vreme pentru atâta lucru. Ne agităm, panică, scenă de Stan și Bran. În sfârșit, reușesc să-l văd plecat. Abia consumat însă episodul, apare Tibi D., țărănuș din Clopotiva. A făcut furori cu lecturile și virtualitățile sale literare cât a fost elev aici. Acum e student la Bucureşti, şi-a lăsat mustăţi şi plete, care-l fac să semene cu un ţigan lăieţ, stă sub aripa protectoare a lui Virgil Teodorescu, a publicat în „România literară", „Luceafărul", „Scânteia tineretului" şi, după toate aparenţele, va avea o evoluţie spectaculoasă. Stă până spre patru, când vine acasă și N.

După-amiază, „Amfiteatrul artelor". Invitatul e C. U. Citește și H. proză umoristică și mi se pare mai bun decât C. U. Mai sprinten, mai firesc, mai fluent. U. are momente — și nu rare — când caută cu tot dinadinsul efecte și de aceea umorul lui pare de multe ori căznit. În general, ediţia a ieșit bine, în faţa unei săli unde nu mai erau decât câteva scaune goale. Superbă Sonata pentru pian și vioară, opus 2, de Enescu, interpretată de Vera și Octavian Negreanu.

*

27. La 8, întâlnire la Casa de cultură cu C. U. pentru un interviu pentru Radio Cluj. Totul decurge „pe viu", ceea ce-mi convine.

După ce ascultăm înregistrarea, el zice că a ieşit bine, eu însă rămân cu impresia că nu merita osteneala. Pe urmă îi întâlnesc din întâmplare pe V., C. P. şi I. B. P., pe care-i însoţesc la dejun. Discuţii anoste, dominate autoritar de I. B. P., cu mustăcioara lui de frizer cu mandolină, zgomotos, agresiv, vulgar şi cu ambiţia afirmaţiilor peremptorii. „*Arta conversaţiei* — strigă el, de pildă — e o carte scrisă cu ovarele!"

Ajuns acasă, dactilografiez consemnările şi citesc revistele. Seara, la librărie. Oficiază C. P. debitând banalităţi, recită V. (singurul lucru de calitate în această seară), recită ceva şi inevitabilul Ch. şi la urmă se dezlănţuie I. B. P. Reuşeşte să compromită totul, transformând lansarea într-un fel de circ. Bietul V. n-o merita . . .

Acasă mai prindem ceva dintr-o comedie italienească menită să fie uitată după ultima secvenţă.

*

28. La 5,30, lapte. După ce a fiert, constatăm că s-a stricat. La ziar, cu articolul. De la librărie iau vol. III din *Iosif şi fraţii săi* şi *Dragostea şi revoluţia,* noul roman al lui S., de care se face mult caz. Înapoiat acasă, încerc să restabilesc firele rupte şi să reintru în atmosferă pentru a-mi începe în sfârşit cronica. Tocmai când mi s-au încălzit motoarele, reapare V., pornit din zori pe drumul Clujului. A avut, fireşte, nişte încurcături şi a rămas fără bani. Îi împrumut două sute. Cafea, pălăvrăgeală, aproape două ore.

Urmează reluarea campionatului. Şi fiindcă se transmite meciul U Cluj—Chimia R. Vâlcea, nu rezist şi fidelitatea mea de aproape 35 de ani pentru U îmi este răsplătită cu un entuziasmant 4:2. Seara, mă duc s-o iau pe Lizuca de la discotecă. Pe drum o întreb cu cine a dansat. Cu nimeni, zice. Cum asta? Păi, noi nu dansăm perechi, zice, ne bâţâim aşa, toţi grămadă. Şi-ţi place? Mda, dar de la o vreme mi se urăşte . . . E o chestie şi asta . . .

Ana Blandiana, în rubrica ei din R. L. (9) : „*Nu cred că există pe lume curaj mai mare decât acela de care are nevoie un scriitor pentru a-și citi pagina scrisă în ajun*".

Martie

1, duminică. De la 6 la 7,30, coada la lapte. Mă întorc înghețat și mă vâr în pat să mă încălzesc. Mai dorm o repriză (duminicală) până la 9. În restul dimineții, pierdut vremea la modul domestic, apoi citit Pușcariu. La fel după-amiază. Mă cam dezamăgește, mai ales în episoadele epistolare, intimiste până la ridicol și lipsite de simțul semnificativului. Din cauza acestei ultime metehne, drama întâiului război nu răzbate în pagina sa nici în pasajele rememorate ulterior, nici chiar în cele de jurnal, de altfel, cele mai bune.

Mă urmărește ideea de a demonstra într-o carte *sui generis* că toți arborii genealogici ai marilor familii transilvănene se înrudesc într-un fel sau altul, avându-și coroanele împletite ca și copacii unei unice păduri. Aș putea încerca, deși documentarea ar necesita o muncă imensă. Ar fi o carte de bătrânețe, în care s-ar vedea imaginea insolită și impresionantă a unui singur, mare clan avându-și pretutindeni rădăcinile înfipte adânc în solul fertil al țărănimii.

La rugămintea lui T. I., seara îl însoțesc la gară pentru a-l aștepta pe S. M. și pe un lector de limbă, veniți în inspecție de grad pentru M. Din comisie, delegată de inspectorat, face parte și N. De la gară mergem la hotel să-și lase bagajele și apoi la cină. O seară agreabilă, s-au făcut multe schimburi de idei și informații, fără să se debiteze nici un banc. Genul de reuniuni care-mi plac. Ajung acasă cu puțin după miezul nopții. Străzile sunt cufundate într-o beznă totală, neverosimilă, și străbătute de adevărate haite de câini vagabonzi.

*

2. Citit Pușcariu. Seara, cu N. și S. M., la cina oferită de familia I. pentru a sărbători gradarea Margaretei. Ca în seara precedentă, atmosferă agreabilă, deși, lipsind locvacele T., conversația e mai puțin animată.

*

3. Lucrat toată înainte de amiaza la cronica romanelor lui Maxim. O zi fastă. Afară e o vreme mahmură, umedă și rece, cu lapoviță, dar la mine e cald, lumină, liniște, nu mă tulbură nici un telefon și lucrez întins, cu spor, reușind să termin până la prânz. După masă, somn. Pe urmă revăd cronica, retușez și apoi citesc Pușcariu. Seara, teatru tv. : *Sfântul Mitică Blajinu*. O decepție „pe bază de" schemă și *deux ex machina*.

*

4. De la 5,30 coadă la lapte și pe urmă piața. Brânza+smântâna 35, morcovii 8, varza 6 lei bucata. Deci situația prețurilor staționară, cu ușoară tendință de coborâre. A apărut și ceapa verde, trei fire la leu. De pe la 9 încep să lucrez. Scriu consemnările, pe urmă citesc câte ceva în legătură cu romanul polițist, pentru articolul cerut de C. U. în vederea numărului pe care vor să-l dedice acestei teme. Chestiunea nu m-a preocupat niciodată altfel decât ca lector ocazional de romane polițiste, așa că simt nevoia să-mi creez o pistă de decolare, citind câte ceva în prealabil. I-am și spus de altfel lui C. U. — invitația mi-a făcut-o la telefon — că ceea ce-mi cere nu e în domeniul meu, dar, insistând, a precizat că vrea „niște reflecții ale unui romancier pe tema romanului polițist". Așa am să-mi și intitulez articolul : *Simple reflecții pe o temă dată*.

După-amiază, citit Pușcariu. A devenit mai captivant și mai bogat în informații și detalii semnificative. La telecinematecă, în premieră pe țară, un *Emelian Pugaciov* în regia lui Alexei Saltâkov, cu Evgheni Matveev în rolul titular. Desăvârșit profesionalism, cunoscut din alte filme istorice rusești : amploare, articulații solide, importanță acordată detaliului, dar absența fiorului, a tainei, a grăuntelui de nebunie (care făceau farmecul unui film ca *Rubliov* — o fericită excepție). Am avut la acest Pugaciov, senzația că răsfoiesc un excelent album cu scene de epocă. Dar numai atât. Mult mai buni sunt rușii în filme de actualitate, inspirate din cotidian, și neîntrecuți în ecranizări după propriii clasici, când reușesc adevărate capodopere. Acestora le lipsește tocmai ceea ce caracterizează marile lor filme istorice : anvergura și grandoarea exterioară,

decorativă. Au, în schimb, ceva infinit mai preţios : adâncimea, aşadar o dimensiune interioară, inefabilă, şi nimbul de taină şi imprevizibil. Şi să nu uităm atmosfera, amestecul acela inconfundabil de frumuseţe, tristeţe şi neputinţă, deznădejdea aceea foşnind ca mătăsurile pe care îndelunga nefolosire le-a destrămat.

Poşta mi-a adus azi noua carte a lui C. U., *Imediata noastră apropiere*, dedicată literaturii şi vieţii culturale a Banatului. Faptul că nu mă numeşte niciodată în cuprinsul cărţii — deşi *Crepuscul* şi *Treptele*. . ., despre care el însuşi a scris elogios, îşi au rădăcinile adânc înfipte în atmosfera Timişoarei — nu m-a afectat atât cât m-a mâhnit atitudinea lui A. D. : în interviul introdus în carte, vorbind despre epoca noastră romantică, mă uită cu o consecvenţă suspectă. Suspectă, pentru că nu e prima dată când are asemenea simptome de amnezie vizavi de mine. Îşi aminteşte de toţi, până şi de nume obscure, aparţinând caracudei, de mine însă niciodată, deşi, o vreme, până la plecarea mea la Cluj, am fost chiar secretarul acelui cenaclu. Aceasta e situaţia tipică — o ştiu doar bine şi de mult, de ce mă mir? — a omului nerentabil, sortit mereu să fie uitat sau, în cel mai bun caz, să fie poftit la masa rudelor sărace.

*

5. Lucrat la articolul pentru „Orizont". Mi se pare că am prins tonul potrivit, lejer, confesiv, cu discrete note de umor. Convingerea mea intimă este că aceste „dezbateri" nu prea trebuie luate în serios. Se vor găsi destui să teoretizeze doct şi uscat pe această temă, la urma urmelor, minoră, creând probleme acolo unde nu sunt. Căci romanul poliţist, cu sau fără asemenea dezbateri, îşi va urma drumul său bineştiut, fără a-şi putea depăşi condiţia periferică. În afara unor fericite excepţii, precum *Judecătorul şi călăul*, de pildă.

Dactilografiat consemnările. Din emisiunea „Viaţa culturală", de reţinut pictura lui Ion Grigore, bucovinean fulgerat de har, ale cărui peisaje agreste, caligrafice, hieratice, transmit o candoare stenică, tot mai rară azi. Şi să nu uit aceste versuri debitate cu o cretină voioşie de o brigadă „artistică" :

„Fabrica noastră-i școală azi,
În care cresc puieți de brazi :
Oameni ai muncii, specialiști,
În mase plastice artiști".

Înainte de a ajunge acasă, N. stă la o coadă enormă pentru o telemea terciuită, de calitate îndoielnică, respinsă probabil la export. „Se dă" câte un kilogram. Preț 21, după ce cu câteva luni în urmă, când se mai găsea, era cu 16.

*

6. La CLDC, de unde obțin o mie de coli pentru dactilografiat *Heralzii,* aduse din nu știu ce colț al județului, pentru că nici asta nu se mai găsește. La ziar, cu articolul. În drum spre casă, stau o jumătate de oră la coadă pentru unt, dar cu puțin înainte de a mă vedea izbăvit, se termină și rămân fără. N-am mai avut unt în casă de o lună.

Dactilografiat cronica pentru „Transilvania". Citit Pușcariu. După-amiază, cenaclu. Citește A. C., poezie. O poezie interesantă, pălită și ea de răul veacului, îmi amintește de *Corabia lui Sebastian* prin ce are mai bun, însă în care e încă greu de spus cât e îndemânare, cât mimetism și cât talent. Oricum, băiatul ăsta cred că va avea viitor, dacă va avea suficientă inteligență și bun simț ca să-și depășească semidoctismul.

*

8. Împlinesc 46 sau, mai grav, intru în al 47-lea. Dorm festiv până la 8,30. Când mă trezesc, le aud trebăluind la bucătărie, pregătindu-mi surprizele gastronomice : ouă umplute, pește cu maioneză, salată de țelină, piept de pui pane, prăjitură cu mere, tort de cacao. Pe urmă momentul cadourilor, ținute ascunse câteva zile : o cămașă *écossaise,* cu nasturi butonați de sidef, ultimul răcnet, o pereche de mănuși, o sticlă de lavandă. Dejunul festiv. Într-adevăr, ziua are în ea ceva sărbătoresc, poate și din cauza aerului și a luminii primăvăratice. Ușoara durere de cap cu care m-am trezit cedează și ea.

Îi scriu lui C. U., clasez revistele, indexez „România literară"

— cu ajutorul Lizucăi, ca de obicei — îmi caut și-mi pregătesc cele necesare pentru a putea începe mâine lucrul la *Heralzii*. Aerul deosebit al zilei e încununat spre prânz, când joc două partide de remi cu Li. După-amiază citit Pușcariu, până la terminarea primei părți a memoriilor, „Războiul din 1914—1918". Mă interesa pentru a mă repune în atmosfera *Heralzilor* și pentru eventuale noi detalii (dar n-am găsit). Partea a doua, „În România Mare", o las pe altă dată. Încep Genaru, *Cafeneaua subiectelor*. Deocamdată nu pot să spun decât că e seducător.

Seara, un film american încărcat de premii, *Julia*, cu Jane Fonda și Vanessa Redgrave, în regia lui Fred Zinnemann. Ales anume pentru „ziua femeii", dar nici că se putea o alegere mai neinspirată. Un film a cărui profesionalitate e în afara oricărei discuții, dar din nou un film antifascist, protestatar, greu, amar și barbar. Mi se pare cam mult să vedem *Julia*, după ce, cu o seară înainte, văzusem *Mi-e frică*, film italian, degringolada și corupția macaronară, drama unui polițist — interpretat bine de Gian Maria Volonté — care e în cele din urmă ucis de teroriști. Filmului i-ar fi putut zice foarte bine și *De ce ți-e frică nu scapi* și nu m-aș mira să aud că a fost finanțat chiar de teroriști. Toată istoria e defetistă și deprimantă, nu pentru că e lipsită de *happy end*, ci fiindcă, de la titlu până la ultima secvență, nu e decât o mărturisire de neputință.

*

9. Început lucrul la *Heralzii*. Recomandata care, nu știu de ce, nu mi-a fost predată acasă, e de la I. M. A. Protestează că l-am amânat cu *Pseudomemorii* pentru '85, după ce, inițial, i-o promisesem pentru '83. Dar n-am avut încotro, și pe mine m-a încurcat R.

*

10. Toată ziua lucrez la *Heralzii*. Se împlinesc trei ani de când am terminat această carte, dar, recitită acum cu ochi sever și pus pe modificări radicale la nevoie, nu mă dezamăgește, dimpotrivă. Voi scrie, probabil, din nou, mai puțin aici, în această perioadă când va urma și salahoria dactilografierii.

Seara, o piesă americană, *Furtună pe strada Sycamore*, de Reginald Rose, slabă, de un schematism penibil, amintind de era proletcultistă. Li se întâmplă deci și altora . . .

*

11. Ziua începe la piață, de la 7. Situația prețurilor staționară. Lucrat toată ziua la *Heralzii*. Sunt aproape gata, mai am doar ultimul capitol, să-l transpun la persoana a doua și la prezent, ca și pe primul, și să-i ameliorez finalul.

La telecinematecă, un film rusesc, *Orășenii*, inspirat din viața cotidiană, împărțită între familie și slujbă, a unui bătrân taximetrist. Film foarte bun, ușor didactic — atât cât să nu uităm că e vorba de omul sovietic — dar cu o seamă de secvențe antologice, printre ele cea cu bătrâna turistă rusoaică din San Francisco, care duce un buchet de flori la mormântul lui Cehov. În rolul titular, Nikolai Kriucikov, nume ce trebuie reținut : un fel de Jean Gabin rus.

*

12. De la 5,30 la 7, la lapte. Eveniment : se dau câte trei litri de căciulă! În schimb, pe când ajung la rând, s-a terminat smântâna. Gândit, scris, dactilografiat consemnările despre noua plachetă — traduceri din Blaga — de Mihai Steriade. În prefață, M. S. se plânge de lipsa de interes și de ajutor pentru Centrul cultural român din partea Bucureștiului și a ambasadei de la Bruxelles. Fac în articol o timidă aluzie la aceste dificultăți, cu teama de a nu-i crea neplăceri lui T.

De la amiază până spre seară, cefalee. La „Viața culturală", nimic memorabil. Seara, filmul cosmic al lui Carl Sagan. Nu prea pricep mare lucru, dar ca de obicei, mă ține fascinat prin perspectivele și ipotezele sale amețitoare.

În urma ploilor din ultimele zile se produc iar inundații în câteva județe din vest. Și la noi, în zona Brad—Vața. Mai asta ne lipsea.

13. La redacție cu articolul și la librărie. Printre cărți, Sartre în B. P. T., *Greața* și teatru. Terminat *Heralzii*, citit reviste și Sartre. În „Transilvania", o foarte favorabilă cronică de D. U. la *Vămile nopții*. Îmi intuiește exact intențiile și află semnificații chiar în episoade unde eu n-am investit intenții deosebite, ceea ce e măgulitor și mă face să cresc în propriii ochi.

Se revarsă iar Mureșul. Nu chiar ca în '75, însă tot se evacuează părți de sate, anexe ale C.A.P.-urilor, magazii, grajduri. Vitele sunt date pe la oameni, dar cea mai mare parte e scoasă pe coaste de deal. Se aduc de peste tot prelate și folii pentru a feri cât de cât viţeii de ploaie. Plouă mereu și e ciudat de cald, zăpușeală, o atmosferă încărcată, iar lumea acuză o oboseală nefirească și e nervoasă, irascibilă, neliniștită.

Cauzele frecvenței mari din ultimii ani a acestor inundații sunt despăduririle masive (reîmpăduririle, chiar dacă s-au făcut, n-au ajuns încă la eficiență ecologică) și ridicarea fundului albiei Mureșului cam cu 2 m. față de nivelul firesc. Decolmatarea Mureșului nu s-a mai făcut de prin 1827, deși într-o cuvântare din 1970, N. C. preconiza regularizarea albiei până în 1980. Nu s-a întreprins nimic, s-a investit în schimb în coloși industriali neproductivi, poluanți și distrugători ai echilibrelor naturale și demografice.

*

14. De la 8 la 11, Consiliul educației. Cea mai mare parte a discuțiilor se poartă pe tema combaterii influenței „fenomenului de religiozitate" și a prozelitismului pe care-l fac cultele neoprotestante și sectele. Firește, nu se ajunge la nici o concluzie concretă. De la 11, cu Lizuca în oraș după cumpărături. Pe la amiază vine C. R. Ca de obicei, îmi telefonează și ne întâlnim jos, unde stăm vreun ceas de povești în Trabantul lui din ce în ce mai hârbuit. Se mișcă tot mai greu și aceasta e prima dată după lunile de iarnă când iese din casă. Izolat cum e acolo, în Lupeniul acela nenorocit, așteaptă de la mine noutăți din lumea literară. E abonat la reviste, dar nu le prea primește. Ne-a adus un borcan de nes, trei hârtii igienice și două bucăți de unt, însă de câtva timp a început criza și la ei.

E frumos și cald, au încetat ploile în cursul dimineții, dar revărsarea Mureșului de abia acum ajunge la apogeu. Începând de pe la opt seara, se ia apa.

După masă somn, pe urmă citit revistele și Sartre. Un articol inept în „Scânteia", de I. D. B., pledează pentru oportunitatea liceelor industriale. Ce nevoie avem, zice, de licee de filologie sau de matematică? Doar la facultățile respective pot intra și copii de la liceele industriale. Și pe urmă argumentul stupid că noi, cei formați în sistemul vechi de învățământ, nu știm să reparăm o pană de curent, să ne cârpim pantofii, să tencuim un zid. Și doar asta e rușine, tovarăși. Că doar și Tolstoi a arat și și-a tocmit singur cizmele, iar Panait Istrati, ehei, la câte se pricepea Panait Istrati! Pe când noi...

Decupez articolul și deschid cu el un dosar al inepțiilor. Va fi de neprețuit peste cinșpe, douăzeci de ani. Dacă până atunci nu ne va lua dracu de tot.

*

Himera libertății totale. Omul total liber începe să-și simtă privilegiul ca pe o povară și în cele din urmă nu mai știe ce să facă cu el. Libertatea totală se pervertește în însingurare.

*

Din ce în ce mai pronunțat apetitul de a scrie *Casa fericiților* sau *Pseudomemorii*. Asta e bine și mă bucură, pentru că reprezintă garanția unei cărți bune. Deși până voi ajunge s-o fac, mai sunt aproape doi ani. La fel mi s-a întâmplat și cu *Nemuritorul*... și cu *Vămile*... Conștiința acestei amânări — pentru că nu e o amânare impusă din afară, mi-o impun eu — naște un sentiment sau, mai propriu-zis, o stare de spirit fertilă, prielnică viitoarei cărți, care se pârguiește încet și firesc la umbra ei : un amestec unic, specific, de bucurie anticipată a posibilității de exprimare, de realizare a unui proiect promițător și îndelung gândit, și de nemulțumire, de neîmplinire, de vag dureroasă iritare provocată de imposibilitatea de a o face. Dar imposibilitate nu e bine zis, pentru

că oricând mă pot apuca să scriu aceste cărţi, lăsând totul deoparte, dar n-o fac pentru că n-a sosit încă momentul, simt că ar fi o naştere prematură. E vorba deci de o autointerdicţie.

15, duminică. Revăzut încă o dată primul şi ultimul capitol din *Heralzii*. Citit apoi toată ziua Sartre. Seara, film vechi, excelentă comedie în aceeaşi manieră franţuzească, lirică şi discretă, cu Annie Girardot, Lino Ventura şi Michel Simon : *Vaporul lui Emil.*

*

16. De la 5,30 la 7,15, la lapte. Dactilografiat apoi *Heralzii*. După-amiază, la un „Amfiteatru ..." programat *ad hoc* cu prilejul trecerii pe aici a lui Gh. V. Deşi sunt anunţat în ultima clipă, seara se desfăşoară cu bine, având mai curând un caracter de cozerie despre cinematografie în general. E şi un moment poetic, în care citesc Ţ. şi N. M. Ea citeşte dintr-un exemplar al cărţii de debut, *Legământul de fidelitate,* care încă nu s-a lansat. Poezie bună ; a lui Ţ. în nota lui obişnuită. Ajung acasă foarte obosit.

*

17. Dactilografiat toată ziua. Seara, atât de obosit, încât, picotind mereu, n-am înţeles nimic din *Richard al II-lea* în realizarea B. B. C.

*

18. Piaţă. Preţuri în uşoară creştere. A apărut caşul proaspăt : 40 lei. În ciuda preţului, o coadă respectabilă. De la 8 la 15, când se întorc ele de la şcoală — azi au zi lungă amândouă — lucrez fără întrerupere la maşina de scris. Ajung astfel la pagina 60, dar sunt frânt şi cu durere de cap. După prânz iau un algocalmin şi mă culc. Mă scol abia la telejurnal. Ziua e încheiată.

*

19. Din *Călătorie în univers*, rețin următoarea reflecție a lui Carl Sagan, acest sentimental lucid : *„Încercăm mereu să comunicăm cu inteligențe extraterestre, dar ar fi mai bine să reușim întâi să comunicăm cu inteligențele terestre"*. Din păcate, cei vizați nu recepționează asemenea mesaje sau, chiar dacă le recepționează, au convingerea că nu despre ei e vorba.

Seara se încheie cu concertul Filarmonicii RTV și *Rapsodia a II-a* a lui Enescu se prelinge peste mine senină, nostalgică și vindecătoare.

*

21. Zi risipită cu diverse treburi prin oraș și prin casă. Citit reviste, terminat *Greața*, răsfoit Goga în vederea unor consemnări.

Primăvară.

P. Vl. îmi spune că s-a emis un pricaz recent. Se spune textual că „se interzice tipărirea oricărei cărți din planul pe 1981 până când planurile nu vor fi aprobate de secretariatul C.C.". Asta înseamnă stagnarea întregii producții de carte până la întrunirea — când? — a secretariatului. Și din ce se vor plăti salariile în edituri de vreme ce ele — editurile — trebuie să se autofinanțeze, dar li se interzice să producă?

A apărut la „Minerva", într-o ediție monumentală, cu vreo 230 de lei, *Propășirea*. Dar și aici un pricaz interzice expunerea cărții în vitrine și librării, precum și orice publicitate în jurul ei : a se difuza doar oamenilor de specialitate și bibliotecilor. Aici s-au primit 5 exemplare. Cred că am pătruns într-un nou deceniu care va deveni „obsedant".

*

Sartre : *„Căci un drept nu e niciodată decât cealaltă față a unei datorii"*. Și această definiție a intelectualului în stare să le provoace „unor tovarăși" o cutremurare de groază : *„Pentru mine un intelectual este cineva care e fidel unui ansamblu politic și social, dar care nu încetează să-l conteste. Se întâmplă, bineînțeles,*

ca să existe o contradicție între fidelitatea și contestarea sa, dar aceasta este un lucru bun, este o contradicție fructuoasă".

*

22, duminică. Primăvară. După ploile astea, totul va izbucni cu o exuberanță tropicală. Dacă n-ar fi avut Li atâtea lecții, ieșeam azi cu toții pe deal. Azi m-a vizitat într-o plimbare, pe birou, venind până pe foaia de caiet, un pui de muscă, plăpând și încă puțin amețit.

Program administrativ în cea mai mare parte a dimineții. Pe urmă meditat la consemnarea despre Goga și început prefața lui Romul Munteanu la Sartre.

*

Din însemnările din Spania ale lui Goga : *„Arta pretinde o intimitate cu subiectul"*. O îndelungată intimitate, aș adăuga. Nu e o noutate epocală asta, ci reactualizarea unui adevăr asupra căruia nu reflectăm îndeajuns. Adevăr verificat prin propria experiență. *Casa fericiților* și *Pseudomemorii* vor fi cărți cu ale căror subiecte am petrecut într-o îndelungată intimitate.

*

23. E mai bine de o lună de când am transformat acest jurnal în „însemnări zilnice". Am făcut-o mai mult cu titlu experimental și acum încep să mă plictisesc. Se adună pagini multe, prevalează însă detaliile nesemnificative. Ar fi poate interesant să văd peste nu știu câți ani sau să vadă nepoții cum îmi petreceam zilele în acest timp fericit, dar numai pentru atât nu cred că merită osteneala. Voi reveni probabil la vechea manieră de jurnal, chiar dacă vor trece iar poate zile când nu voi însemna nimic aici. Să vedem . . .

*

25. Ședința Consiliului de conducere a ziarului. Se discută modul în care ziarul reflectă problemele agriculturii. Participă ca

invitat și un personaj important de la Consiliul popular județean, responsabil cu agricultura, probabil vicepreședinte, nu eram atent când a fost anunțat. Acesta a vorbit ca între inițiați, direct, sincer, fără a escamota adevărul. Ideea lui : desigur, trebuie să ne străduim să cuprindem cât mai mult din problemele esențiale, deși, orice ar publica ziarul, tot degeaba. „Revoluția agrară“ debutează sub auspicii sumbre. Sunt sate întregi aproape pustii, nu mai are cine să lucreze ; agriculturii îi lipsește un factor esențial : cointeresarea. Decalajul dintre retribuția din industrie și cea din agricultură e atât de mare, încât în agricultură, la C.A.P.-uri, la I.A.S.-uri, nu rămân decât „oamenii cei mai slabi“, țigani, handicapați, vagabonzi care se angajează zilieri fără să-i lege nimic de locul de muncă. Mai mult : statul a ajuns în situația de a nu-și putea onora angajamentele la capitolul contractări (n-am înțeles prea bine de ce), iar județul, obligat acum să se descurce prin autogospodărire, nu-și poate acoperi nici pe departe necesitățile. Și nu se întrevede nici o soluție . . .

Evident că prin lozinci și prin crearea de noi organisme, consilii, comitete și comiții, prin apelul la conștiințe nu se va rezolva niciodată nimic. Numai o măsură radicală, întemeiată pe o substanțială cointeresare, îi va mai putea întoarce pe toți acești oameni în satele părăsite. Și nici atunci nu-i sigur, căci s-ar putea ca încă de pe acum să fie prea târziu.

*

La librărie sosește un stoc de cărți străine, a căror înfățișare îți taie răsuflarea prin contrast cu cărțile noastre cenușii, meschine. Romane, albume de artă, truse de învățare intensivă a limbilor, dicționare. Nu știm ce să alegem mai ales că prețurile sunt exorbitante, iar noi stăm prost în clipa de față cu banii, tare prost, trebuie să plec și la Sibiu cu decontare ulterioară, ne așteaptă și taxele comune. În cele din urmă alegem pentru Lizuca un *Larousse des debutants* și o gramatică franceză, ambele 225, plus cărțile curente, aproape 300, sumă care, o dată despărțiți de ea, ne lasă dezechilibrați. Mi-a rămas inima la un superb album Magritte, costa singur aproape 300. Și un Monet în „Skira“, 250. Dar Ma-

gritte-ul acela e una dintre cele mai frumoase cărți pe care le-am văzut vreodată.

Printre cărțile indigene cumpărate tot acum e și un volum de versuri de Dan Verona: o mulțime de pagini sunt ilizibile din cauză că hârtia e atât de proastă, încât cerneala tipografică a trecut de pe o parte pe alta a foii.

*

N. are un fel de pudoare a sărăciei și probabil îmi va reproșa că notez aici și mizeriile noastre financiare. O fac însă ca să se știe cândva — n-am încetat să cred în acest cândva, chiar dacă noi, poate, nu-l vom apuca — să se cunoască, deci, condiția scriitorului profesionist, cinstit și fără vocația „relațiilor" în România anilor-lumină.

*

26. „Amfiteatrul artelor" dedicat Centenarului Goga, cu participarea lui I. D. B. Omul a vorbit frumos, deși n-a spus lucruri deosebite, iar în particular s-a dovedit un cozeur remarcabil și agreabil. Nu știu dacă o fi fost vreodată gomos, dar acuma nu mai e. Dimpotrivă. Curios e că, în discuțiile cu noi despre una, alta, împărtășește exact opiniile noastre, încât e de mirare impopularitatea lui în lumea literară. Rămâne o prăpastie de neexplicat totuși între ceea ce vinde și ceea ce fumează. Mărturisește la un moment dat că primește o mulțime de scrisori în care mulți îl înjură din cauza publicisticii sale. Nici nu e de mirare, dacă te gândești la recentele inepții debitate în „Scânteia" cu privire la învățământ. Când ni se face cunoștință, îmi spune că a fost curios să mă cunoască, fiindcă în mai multe rânduri, în diverse cercuri, a auzit vorbindu-se despre mine elogios. Nu e prima dată când aud asemenea vești despre reputația bună pe care aș avea-o la București și asta mă face să cred că e sincer. Dar de aprecieri orale mi-e plin podul...

*

28. Zi chinuitoare, începută cu alergătura după cumpărături în vederea vizitei de mâine a lui Zeno. Pe urmă, ceasuri întregi petrecute în fața paginii albe, fără să reușesc să urnesc articolul despre romanul istoric cerut de C. U. Nu pentru că n-aș avea ce spune, dimpotrivă, am prea multe pentru un spațiu atât de restrâns (3 pag.) și nu mă pot hotărî la ce să renunț. Seara mă găsește tot cu paginile albe. Astea sunt zilele cele mai triste și neliniștitoare. Joi plec la Sibiu și am vrut ca până atunci să expediez acest articol și să ajung la p. 150 cu *Heralzii*. Dar n-am să reușesc nici una, nici alta.

*

De pe „micul ecran", aici, spre eternizare :

„Ceaușescu, mândru soare,
Răsărit în ianuarie".

*

29. Zi petrecută cu Zeno și Medy. Sosesc pe la 10,30 și pleacă la 16,30. Tot timpul conversație despre nimicuri, inclusiv reluarea acelorași povești pentru a nu știu câta oară. N. gătește „di granda", masa festivă, veséla de zile mari. Ei vin încărcați, săracii, cu de toate, dar ceasurile astea mă epuizează, iar, după ce pleacă, am remușcări și mă gândesc înduioșat că nu ne au decât pe noi, că se simt bine aici, cu poveștile astea naive, că la întoarcere se vor opri să culeagă niște păscăluțe ca să le replanteze în grădină, că, odată ajunși, își vor planta păscăluțele, vor așeza mașina la loc, se vor face comozi, iar el, eliberat acum de volan, își va bea în sfârșit păhărelul de răchie, căruia-i zice *Schmerztropfen*. Pe urmă vor ciuguli ceva și se vor așeza la televizor, mutându-se după o vreme, plictisiți, pe canalul Belgradului, mai interesant. De fiecare dată, la vreo două-trei ore după plecarea lor, le telefonez ca să mă asigur că au ajuns cu bine și că tot acest ritual își urmează cursul firesc. Au amândoi șaizeci de ani, se țin bine, sunt dinamici și plini de energie, și totuși nu mă pot împiedica să mă gândesc cu o strângere de inimă că va veni o zi . . .

După plecarea lor, facem ordine aproximativă, mai curând o primă tentativă de reașezare a casei, pe urmă ne întindem epuizați. Putem considera ziua sfârșită și pierdută pentru orice activitate utilă. Sunt de un egoism feroce.

Mai

5. N-am mai notat nici un rând. Așa cum prevăzusem, am fost total acaparat de dactilografierea *Heralzilor,* care, în mod normal, nu trebuia să dureze mai mult de cincisprezece zile, dar s-a întins neașteptat de mult din pricina întreruperilor și îndeosebi a celor două drumuri :

La Sibiu, la „Colocviile de critică" și la București, la ședința, „plenara" cu „activul de partid al scriitorilor". Retrospectiv, nu-mi mai vine acum să reiau cele întâmplate, mai ales că nici nu s-a întâmplat ceva deosebit. Rețin totuși că au fost zile agreabile, relaxante, am stat de vorbă cu oameni fel de fel și am mai uitat de mizeriile cotidiene ale aprovizionării, de cozi . . .

Ieri am terminat corectura dactilogramei, inclusiv împachetatul cărții pentru expediere. O mai țin totuși aici câteva zile, până la revenirea Domnicăi F. din concediu.

Și de acum să mă apuc de altceva. Probabil de *Călărețul de fum.* Intenționez să fac câteva lecturi prospective pentru care mi-am adus de la bibliotecă *Pârjolul* lui Cisek și *Procesul Horia* de Voitin. *Crăișorul* lui Rebreanu nu este și nu-l avem nici noi. De căutat. Deocamdată citesc *Imediata noastră apropiere* a lui C. U., carte frumoasă, sper să-mi folosească și pentru *Pseudomemorii.*

*

Cum de a ajuns Mircea Eliade în India? Ce l-a atras înspre istoria religiilor pe el, un tânăr talentat, dar, totuși, încă oarecare, de pe cheiul Dâmboviței? Sunt întrebări pe care mi le-am pus nu o dată. Și acum aflu deodată — apud C. U. — un răspuns extrem de interesant dat de însuși Eliade (în *L'épreuve du labyrinthe,* 1978) : *„Noi eram prima generație creatoare de cultură în ceea ce se numea atunci „România Mare", cea de după Primul Război*

Mondial. Prima generație fără program deja stabilit, fără un ideal de realizat. Generația tatălui meu, ca și aceea a bunicului meu aveau un ideal : acela de a reuni toate provinciile românești. Acest ideal era realizat. Și eu am avut șansa de a face parte din prima generație românească liberă, *care nu avea* program. *Noi eram liberi să descoperim nu numai izvoarele tradiționale, adică cultura clasică și literatura franceză, ci și restul. Eu descoperisem literatura italiană, istoria religiilor, apoi orientul".*

Generație fără program! De reținut acest concept, ca și faptul că această primă generație fără program, această primă generație liberă, a fost o generație extraordinară. Și că a fost, de fapt, singura generație cu adevărat liberă și fără program din cultura noastră, după care, din deceniul al patrulea, au început să se impună programele sub semnul cărora stăm până azi.

Și apoi, (din) comentariul lui C. U. : „Literatura *intră în contradicție cu „programul educativ", se naște tocmai din abandonarea lui (...)* A fi liber : *iată morala, orgoliul, demnitatea existenței în literatură".*

*

În 13, plecat la Sibiu. În 14, Adunarea generală de Dare de seamă și alegeri. Sunt ales în Comitet cu 15 voturi pentru și unul contra și delegat cu 14 contra 2 (?!) Unul dintre voturile contra presupun că e al lui R. S., nu mă înghite și, de altfel, deși candida la Comitet, n-a ieșit, după cum n-a fost ales nici delegat. Penibilități. De pe lista delegaților, reprezentarea la Conferință fiind de 1 : 2, trebuiau tăiați 12. Am început prin a-i tăia pe cei bătrâni și neputincioși, despre care știam sigur că nu vor putea veni. Pe urmă m-am oprit. Pe cine să mai tai? N-am nimic cu oamenii ăștia, de ce să mă opun participării lor la un eveniment unic în felul lui? De ce să contribui la sentimentul lor de a fi fost excluși? Și atunci am dat buletinul așa, fără să mai tai și pe alții. Da, dar vezi că alții pe tine te taie fără milă și bine fac, dacă asta-i regula jocului. Că dacă ar face toți ca tine, unde-am ajunge, n-am ajunge la balotaz, neicusorule?! Ulterior am aflat că a fost unul și mai sentimental decât mine, care a dat buletinul intact.

Ei, dar la Conferință va fi altceva, acolo ai de unde alege, între scatofagi, lichele, impostori îți poți croi cu sete cărare largă. Anacronica mea ezitare de la Sibiu se va compensa acolo...

Sunt cam obosit acum. Ieri, la Sibiu, m-a durut capul toată ziua, acel cui deasupra orbitei stângi, durere surdă purtată până noaptea, când am ajuns, în sfârșit, în patul meu, limanul, neasemuitul, vindecătorul. Și a mai fost — nu întâia dată — așteptarea obositoare a orei plecării, trenarea pe străzi, prin magazine, cu geanta, cu umbrela, cu cuiul din frunte, cu cămașa fanată, îmbrăcată în zori, cu senzația de năclăială. Și gările acestea de o desăvârșită urâțenie, sordide, cu navetiști, bețivi și mutilați care se târăsc printre chiștoace strivite și scuipați, și trenul, celebrul tren românesc, jegos, împuțit, cu vântul pătruns pe la încheieturile ferestrelor, cu perdelele furate. Singur în compartiment, din fericire, suport cu stoicism, fidel credinței că totul are un capăt. Și încerc să mă limpezesc privind pădurile și văile dintre Tilișca și Apold, peste care se lasă noaptea.

E mai mult o oboseală pe dinăuntru. Oboseala specifică stării dintre două cărți. Sper să dispară acum, mâine, poimâine, când am să încep lectura pentru *Călărețul de fum.*

*

Cunoscut abia acum pe B. Ne-am întreținut într-o șuetă agreabilă la masa comună *post festum.* Un moldovean blajin și cu mult bun simț, cu care mi-am descoperit numeroase vederi comune. Greu de crezut că el a scris romanele alea aiurite...

Revăzut cu bucurie și afecțiune reciprocă pe H. S., enciclopedie ambulantă, inepuizabilă și fermecătoare sursă de amintiri, *bon viveur,* mereu vesel, luminos, politicos. Singurul în costum închis și cu cămașă albă, adică așa cum trebuia să venim toți. Cei tineri se prea binedispuneau pe rând, pe rând, deveneau zgomotoși, agresivi, obositori în jurul nostru, el nu, el își păstra neclintit și firesc constanța farmecului, veselia echilibrată, cuceritoarea luminozitate. E într-adevăr ceea ce se cheamă „un domn“, „un gentleman“, specie din ce în ce mai rară, înlocuită treptat de specimenul turbulent și fără trecut, care, la un pahar, își dă la iveală

stofa de neam prost. H. S. — unul dintre ultimii mohicani. Se duce cu el o lume și în urma ei noi vom rămâne teribil de săraci și troieniți de vulgaritate.

*

18. Azi am început primele lecturi prospective pentru *Călărețul de fum*. Deocamdată *Procesul Horia* a lui Voitin m-a dezamăgit. Nimic de scos de aici. Și apoi, e mai curând procesul lui Jancovich decât al lui Horia (acesta e palid, convențional și debitează lozinci, ca să nu mai vorbim de Cloșca și Crișan — inexistenți) și încă un proces — literar vorbind — debil, lipsit de tensiune și de dramatism, lipsit chiar de tensiunea ideilor, suferind, în schimb, de o anume prolixitate, de un verbiaj inutil și de la o vreme obositor.

În stufoșenia greu de străbătut a *Pârjolul*-ui lui Cisek, moții zic „nițică" și „păi de!" De necitit, de necitit, dar nu numai din cauza asta.

*

21. Tot mai greu de făcut față la toate. Ieri m-am sculat la 4,30, iar de la 5 la 8 am stat la coadă la lapte. Pe urmă, încă o jumătate de oră în piață. Adăugând și timpul pentru celelalte cumpărături și treburi „casnice", se adună peste jumătate de zi de muncă irosită. Tracasat și picotind de somn, greu să mai faci ceva substanțial după asta. „Norocul" e că mă aflu într-o perioadă de lecturi și nu de scris efectiv, căci n-ar ieși nimic de treabă.

*

22. Terminat *Un lung rămas bun* de Iuri Trifonov. Trei microromane dintre care ultimul — dă și titlul cărții — e cel mai bun, interesant și de invidiat mai ales sub aspectul compoziției. Rușii redescoperă individul. Un individ iremediabil captiv în păienjenișul măcinător al cotidianului.

*

25. Fără îndoială *Crăişorul Horia* e un eşec de unde nu lipseşte nici penibilul : idila lui Horia cu Rafaela, kitsch de cea mai pură speţă. O recunosc în felul lor şi Iorga şi Pompiliu Constantinescu. Dintre comentatorii vremii însă, singurul care defineşte clar şi exact cartea este Ion Breazu : *„o povestire literară a revoluţiei lui Horia“*. „Povestire literară“ vrând să zică aici povestire de tip „poporan“, în maniera broşurilor de vulgarizare. Ceea ce lipseşte acestei poveşti e subiectivitatea creatoare. Nu ficţiunea, ci subiectivitatea ; e cu totul altceva. Ficţiunea e un efect al subiectivităţii, dar când e debilă sau lipseşte, trama epică rămâne descărnată şi nu depăşeşte schema jalonată de documente. Sau conţine doar ceea ce aş numi „puseuri ficţionale“, aflate însă în afara spiritului şi atmosferei cerute de temă, aşa cum e acest ridicol episod Rafaela—Horia. (De altfel, lui Rebreanu nu i se întâmplă nici prima, nici ultima oară.) Pe când subiectivitate creatoare înseamnă grăuntele de nebunie care te scoate din aria strictă a documentelor în tărâmul fabulaţiei, dar fără să te proiecteze niciodată în afara spiritului temei şi a logicii artistice.

Dintre comentatorii de azi, Al. Săndulescu defineşte cartea ca pe o vale dintre doi munţi : ea reprezintă o depresiune, însă materia ei e aceeaşi cu materia munţilor. Evident, zic eu, dar asta nu schimbă cu nimic situaţia. Nu ştiu de ce trebuie să căutăm neapărat scuze sau nuanţări atenuante, când „denivelările“ ţin de legea meseriei şi se pot regăsi în opera tuturor marilor scriitori. Aş zice chiar că asemenea căderi reprezintă momente de acumulare şi, într-un fel, garanţia înălţărilor viitoare. Regretabil doar, în cazul de faţă, e că o astfel de cădere coincide tocmai cu *Crăişorul* . . . : merita o realizare cel puţin de amploarea *Răscoalei*.

Ce pot să reţin eu de aici? În primul rând, o iniţială privire de ansamblu asupra subiectului. În al doilea rând, identificarea câtorva momente ce trebuie reţinute şi tratate în adâncime, deoarece sunt generatoare de semnificaţii. În sfârşit — şi asta mi se pare cel mai important — am de reţinut aura enigmatică din jurul lui Horia. Nu pentru că Horia al lui Rebreanu ar avea aşa ceva — dimpotrivă, acesta e de o linearitate şi limpezime demne de un diletant — ci pentru că enigma din jurul lui reprezintă

într-adevăr o realitate. Era conştient de ea şi Rebreanu, căci într-unul din documentele preliminare romanului scrie: *„Un ceas şi mai bine a stat aşa Crăişorul, fără să se clintească un muşchi de pe faţa lui, dârz, liniştit şi enigmatic, cum a fost în tot timpul marii răscoale“*. Din păcate, enigma aceasta intuită n-a reuşit s-o transforme în roman, ea rămânând doar la faza de intenţie indirect mărturisită. Recent, la Sibiu, Horia Stanca îmi povestea că şi pe Cisek îl preocupa „enigma“ sub forma întrebării „cine a fost, de fapt, Horia?“ Dar nici el n-a reuşit să imprime cărţii sale unda fertilă de mister. Rămâne să încerc şi eu.

*

De meditat asupra „calmului prealabil“ din *Răscoala* şi *Crăişorul* şi asupra „necesităţii“ sale de care vorbeşte Lucian Raicu. Oare nu e vorba doar de o necesitate aparentă, impresie născută dintr-o viziune tradiţională? De ce nu s-ar putea începe, de pildă, *ex abrupto*, uzând apoi, în funcţie de necesităţi, de racursiuri? Încă nu e momentul opţiunilor, fireşte, ar fi prematur; deocamdată cugetăm, cugetăm...

*

26. Însemnam aici mai de mult ispita de a scrie un roman al pionieratului în ipostază de întemeiere. Nu găseam însă locul veridic din istoria noastră unde ar putea fi plasat un asemenea episod. Şi acum, pe neaşteptate, citind despre Răscoala lui Horia, dau peste amănuntul formidabil şi deschizător de nebănuite perspective pentru un roman, că, după răscoală, în scopuri punitive, un mare număr de moţi au fost colonizaţi forţat în Banat. Da, în perioada aceea, Banatul de şes, îndeosebi înspre actuala frontieră cu Iugoslavia era, după câte ştiu, pustiu. Chiar Vălcaniul, în care mi-am petrecut câteva vacanţe memorabile, se zice — nu ştiu de unde am auzit — că ar fi fost întemeiat de moţi din preajma Abrudului.

Oamenii aceştia cumplit de săraci, veniţi probabil doar cu zdrenţele de pe ei. Şi care au întemeiat întâile aşezări, pierduţi

în imensitatea câmpiei, gâtuiți de nostalgia munților. Cei ce mor, cei ce se nasc. Dramele lor, izbânzile — dobândite trudnic, pas cu pas — bătăliile lor — cu sărăcia, cu firea, cu hoții bântuind pusta asemenea indienilor din preerii — rezistența și perpetuarea lor, conturarea treptată, prin generații, a celebrelor sate bănățene. E aici materie de roman epopeic, care trebuie lăsat să crească, să acumuleze cel puțin vreo trei-patru ani. Grozavă descoperire, m-a încălzit subit, m-aș apuca acum. Dar ceea ce pot să fac de pe acum e să rețin materialul ieșit în cale. Sunt salvat, mă întrebam ce voi scrie după *Casa fericiților* și *Pseudomemorii* și întrebarea era însoțită de o neliniște surdă ce amenința să se amplifice, dar acum, deodată, perspectiva aceasta nouă îmi dă un sentiment de eliberare și de confortabilă siguranță. Descoperirea ar merita sărbătorită într-un fel...

*

30. Invitându-l la „Amfiteatrul artelor", Teohar Mihadaș îl aduce și pe Emil Bunea, aflat întâmplător în țară și dornic să revadă Munții Apuseni. L-am cunoscut vag, pare-mi-se, pe vremea studenției. Pe urmă i-am citit romanul apărut la „Dacia" și îmi amintesc că nu mi-a plăcut : morometian până la pastișă. Cred că am și însemnat impresia asta, la vremea ei, într-unul din caietele J.

Omul revăzut acum — dar pot să zic, de fapt, cunoscut acum — e agreabil, sociabil, genul sufletistului, bântuit de nostalgii, chinuit de lipsa de umor a nemților între care își duce viața, dornic de a vorbi românește la un pahar decent, în tihnă, de a povesti și a auzi povești, de a revedea peisajele țării. Cu toate că și-a pierdut în vara trecută unul din băieți (a cărui cenușă a adus-o și a îngropat-o în țară), întreaga lui ființă și expresie emană acel aer degajat pe care-l regăsesc mereu în jurnalele de actualități pe chipurile oamenilor liberi într-o lume capabilă să le asigure confortul existențial. O expresie nu de îngâmfare, nu de sfidare, proprie parveniților, ca și celor din trena dictatorilor, ci de echilibru, de liniște, de siguranță, proprie omului dependent doar de munca sa, suficientă spre a-i asigura o existență demnă. O asemenea ex-

presie nu poate fi regăsită decât pe chipurile și în atitudinea celor ce au scăpat sau n-au auzit niciodată de ședințele stupide și interminabile care ne macină timpul, nervii, personalitatea, de magistralele și inestimabilele indicații kilometrice pe care trebuie să le suportăm periodic, de spectacolul degradant și grețos al adulării și delațiunii, de grija zilei de mâine, de cozile unde stai ore în șir pentru niște lucruri elementare, ca laptele, de proasta calitate a mărfurilor și serviciilor, de imposibilitatea de a te informa, de a călători, de senzația că ești captiv și tratat ca un înapoiat mintal, de totala lipsă de respect pentru om, care te izbește peste tot, de la vânzătoarele din prăvălii până în relațiile oficiale, de tembelism, murdărie, delăsare și corupție — puah, mi se face greață iar, cum dracu am ajuns să mi le amintesc toate din nou?! De vină e și jurnalul american al lui Radu Tudoran, pe care tocmai îl citesc, dar și Emil Bunea, bietul. Dacă la Radu Tudoran e limpede intenția polemică în ciuda subtilei ei disimulări, Emil Bunea, în schimb, e străin de orice intenție demonstrativă, el a venit mânat doar de nostalgie, cu dorința de a se simți acasă, socotit „de-ai noștri". Și cu toate astea, totul, de la șervețelele de hârtie, mereu la îndemână, până la BMW-ul de culoarea muștarului, cu pneurile late de-o palmă, vorbesc fără voia lui despre un „standing" nouă inaccesibil și exorbitant, când, în realitate, el e firesc, omenesc. M-am luat cu vorba, dus de amar, căci de fapt nu despre Bunea voiam să însemn acum aici, ci despre Mihadaș și anume despre nemaipomenita caracterizare pe care i-a făcut-o lui Șerban Cioculescu: *„Când literatura asta e ca un stejar bătrân, cu un trunchi masiv și o coroană deasă, împărătească, el* — Cioculescu — *în loc să-i asculte fermecat foșnetul, freamătul, viața formidabilă, stă ca o ciocănitoare agățat de scoarța lui și nu caută decât viermii".*

*

31. În consemnarea de Ziua copilului, pornind de la o vorbă a lui Juvenal, ziceam că respectul pentru copil înseamnă a-i apăra dreptul la pace, adevăr, carte, pâine, lapte, apă curată și văzduh limpede. A le apăra dreptul de a deveni oameni deplini, capabili

de a le dărui acelaşi respect copiilor mileniului trei. Pâinea, apa, văzduhul, laptele mi-au fost tăiate. Nu ştiu cum de a rămas cartea, cuvânt la fel de primejdios. Dar dacă astea sunt cuvinte incendiare, devenite subversive, nu înţeleg chiar deloc de ce s-a tăiat şi *„capabili de a dărui acelaşi respect copiilor mileniului trei“*.

Şi tot în zilele astea apar articole „în întâmpinarea“ Conferinţei Naţionale, unde câte unul laudă binefacerile aduse de desfiinţarea cenzurii în România. Săptămâna trecută, V. I. publica un articol în „Drumul socialismului“, în care se străduia să demonstreze că trăim în era poeziei. Ce inepţie să afirmi aşa ceva, când e limpede pentru o lume întreagă că ne aflăm în plină eră a minciunii.

*

În primăvara aceasta, Saroyan a încredinţat agenţiei Asociated Press un mesaj spre a fi publicat după moartea lui. S-a publicat :

„Fiecare trebuie să moară, dar am crezut întotdeauna că, în cazul meu, o să se facă o excepţie. Ce se întâmplă acum?“ (R.L., 22/81).

Ce să se întâmple? Fiecare va continua să creadă în această excepţie. În ciuda neliniştilor şi a semnelor, în pofida evidenţei. Bunul Saroyan! Cum de i-o fi dat în gând să lase aşa ceva cu limbă de moarte?!

Iunie

4. A venit vara, de vreo săptămână e un timp aproape canicular. Mă simt bine, pe o asemenea vreme mă simt în elementul meu. Din păcate, mă văd nevoit să-mi părăsesc lecturile pentru *Călăreţul* ... ca să mă ocup de consemnările pe care trebuie să le las aici peste vară, de cronicile pentru „Transilvania“, de articolele (unul, mai multe?) pentru Radio. Mai e Conferinţa şi înainte de asta încă un drum la Sibiu pentru alegerea candidaţilor pentru Consiliul Uniunii. De ce nu s-a putut face asta cu prilejul trecutei adunări generale?

*

La București s-a lansat *Timpul n-a mai avut răbdare*, carte care a produs confuzii, multă lume închipuindu-și că e scrisă de Marin Preda. S-a tras, zice-se, în 4 000 de exemplare și n-a putut satisface cererea din ziua lansării. S-a creat o busculadă serioasă, degenerată în cele din urmă într-un fel de manifestație spontană de protest împotriva lipsurilor de tot felul.

Consecințe: se interzice organizarea oricărei lansări sau întâlniri cu scriitorii în librării. Întâlnirile de acest gen se vor putea organiza numai în întreprinderi și instituții, cu aprobarea Centralei editoriale obținută cu o lună înainte.

Lăsând la o parte faptul că o asemenea măsură e o aberație prin ea însăși, ea este și o mare gafă în acest moment, creând încă un motiv de nemulțumire tocmai acum, în ajunul Conferinței Naționale. Ea e totuși în cel mai pur spirit al epocii, așa că motive prea mari de mirare nu sunt.

*

11. Ieri, la Sibiu, I. P. a deschis primele ostilități, declarându-și public nemulțumirea și acuzându-l direct pe T. că a fost profund jignită nefiind aleasă în comitet nici la constituirea Asociației, nici la alegerile din luna trecută. Aluzii la „veneticii" aleși, pe când ea, sibiancă din naștere și din moși strămoși etc. Așadar, iar penibilități...

Alegerea candidaților pentru Consiliu a decurs și ea dificil, din cauza procedurii. În loc să se accepte câteva propuneri și să se treacă la vot, s-a pornit de la întreaga listă a titularilor din care trebuiau lăsați cinci candidați. În felul acesta voturile s-au dispersat ridicol. Au ieșit Tomuş cu 12, Dinu Flămând cu 8, Sânziana și Hodjak cu câte 7 și Ivănescu cu 6. Eu am avut două voturi. Ciudat acest mecanism al opțiunilor...

*

Țara părinților, de ținut minte titlul acestei foarte frumoase poezii citită azi de Blandiana la „Viața culturală tv.". Ca de obicei când e semnată de Julieta Țintea, emisiunea a fost bună, substan-

țială, ironică. În încheiere, o lungă discuție între Florian Potra și Giorgio Bassani. De reținut afirmația lui G. B. : *„Detest poeziile recitate de actori, chiar când sunt actori mari. Poeziile nu se recită, se citesc, dar asta nu e ușor și trebuie deprins“.*

*

12. D. F. îmi povestește la Sibiu că, la adunarea generală a Asociației din București, singurul cuvânt memorabil a fost cel al lui Octavian Paler. Ieri a apărut și în R. L. Nu știu cum vor fi fost celelalte, dar acesta e într-adevăr memorabil și nu mă pot împotrivi ispitei de a transcrie aici un pasaj :

„Un creator nu e vinovat de elitism dacă are orgoliu de creator. Orgoliul său nu e un orgoliu social, ci unul moral. El nu înfruntă oameni, ci își înfruntă complexele, îndoielile, singurătatea, propriile limite și teama de zădărnicie. Și mai degrabă decât un privilegiu, acest orgoliu este o povară. Tocmai de aceea a degrada, a umili ideea de creator mi se pare că înseamnă a compromite chiar șansele creației. Nu pledez deci pentru sacralizarea creatorului, dar pledez pentru prestigiul lui, pentru datoria lui în primul rând de a-și apăra condiția și acel nimb de mister de care cititorul are nevoie ca să creadă în creator. Nu pledez pentru aristocrația creatorului, dar pledez pentru demnitatea lui, pentru datoria lui de a-și apăra în primul rând demnitatea, de a nu și-o terfeli singur.“ (R.L., 24/81)

*

19. Ținând seama de biografia lui Bulgakov și de epoca în care a fost scrisă — severă și contradictorie —, *Maestrul și Margareta* îmi apare clar ca una dintre acele opere a căror elaborare a stat — conștient sau nu, în acest caz însă, conștient — sub semnul defulării. Un exemplu tipic de exorcism, de eliberare prin cuvânt. Există aici, pe de o parte, ceata demoniacă, savuros justițiară, manevrată cu delicii și evidentă simpatie de Narator împotriva unei lumi detestate, formată din lichele, găinari și imbecili. Din lumea asta, dar cu un statut aparte, fac parte și agenții ordinii pământești

virtuale : neputincioși, reduși la automatisme, fără chip și fără nume, numiți de Narator „anchetatorii". Iar pe de altă parte sunt bieții oameni constrânși să se descurce în această lume : Maestrul, Margareta și sărmanul Bezdomnâi. Toate relațiile astea ar merita comentate pe larg, ca și raportul dintre cele două romane : cel din prezent și cel al lui Pilat, cu corespondențele de personaje dintre ele.

Maestrul și Margareta e, ca și *Un veac de singurătate,* o carte ce lasă urme în conștiințele artistice. Nu influențe simpliste, epigonice, ci urme subtile și profunde, despre care e greu sau imposibil de precizat când, unde și cum se vor face simțite.

*

20. Aflu că la Orăștie, Biroul executiv al Consiliului popular orășenesc a aprobat ca în incinta Muzeului de etnografie și artă populară să se instaleze jocuri mecanice. Asta ca măsură de rentabilizare, pentru că venerabila instituție, condusă de sculptorul Nicolae Adam, „nu-și realizează planul".

Iulie

15. Am terminat, în sfârșit, articolele pentru vară. Poimâine plecăm la Vad. Ar trebui să recapitulez aici pe larg zilele Conferinței, dar dacă n-am însemnat atunci, pe loc, totul, pas cu pas, nu mai are rost. Nici n-aș avea răbdare. Au fost zile lungi, fierbinți (la propriu), pline de tensiune, dar și de frumusețe. Un magnific recital al demnității profesionale. Chiar dacă nu va avea rezultate practice, a fost pentru noi toți un prilej de defulare, iar pentru ceilalți o demonstrație că minciuna și incompetența nu pot fi suportate la infinit.

● Cu o zi înainte a avut loc o ședință cu „activul de partid"; n-am participat. Dumitru Popescu face gafa de a afirma că *„e timpul să faceți curățenie în grajdurile Uniunii"*. Țoiu îi dă replica pe loc : *„Stimate coleg, vă rog să vă reconsiderați cuvintele și să nu uitați că și dv. aveți onoarea de a face parte din aceste grajduri"*. Incidentul are urmări : e atacat și în timpul dezbaterilor din zilele

următoare, îndeosebi de Dan Deşliu. De altfel, nici nu participă decât la şedinţa de deschidere, apoi nu se mai arată. Stau până la capăt Ilie Rădulescu, gentleman, şi Suzi, luând tot timpul notiţe sârguincioasă. Nu şi-a deschis însă pliscul nici măcar o dată, suportând cu un tăcut stoicism (sau cu o tembelă perplexitate) totul, până şi enorma aluzie a Ninei Cassian care, apropo de actuala situaţie din cultură, zice că a văzut la Târgu-Jiu o vacă frecându-şi fundul de Coloana lui Brâncuşi. Vaca e însă inocentă, zice ea, n-are nici o vină, iar noi rămâne să ne consolăm cu convingerea că vaca trece, Coloana rămâne.

• În prima dimineaţă, când am ajuns la Sala Palatului, în stradă aştepta o mulţime cu pancarte, drapele, tablouri, pionieri în ţinuta lor festivă. Un individ tocmai îi împrăştia pe toţi ; am înţeles că Unicul nu ne va „onora cu prezenţa". Faptul a fost resimţit ca o jignire şi a adăugat încă o undă de nemulţumire peste aceea iscată de incidentul din ajun. Mesajul a fost primit cu o răceală jenantă, cu atât mai mult cu cât lansa şi ideea nefericită a încadrării scriitorilor într-un loc de muncă. Pentru ca apoi, când i s-a dat cuvântul pentru a citi Darea de seamă, Mac să fie primit ostentativ cu îndelungi şi entuziaste aplauze. De câte ori apoi i s-a pomenit numele, sala izbucnea în aplauze. De altfel, a şi avut cel mai mare număr de voturi în final — 375 din 449 — urmat de Doinaş, Fulga şi Buzura. Degeaba însă, pentru că tot D. R. P. a fost ales prin numire ocultă, deşi nu întrunise jumătate plus unu din voturi.

• Conferinţa a început cu citirea de către Mac, cu tonul lui solemn şi calm, a numelor celor 90 de scriitori morţi între cele două Conferinţe — unul la două săptămâni. Momentul de reculegere în tăcerea căruia am auzit cu toţii fluturând asupră-ne aripa destinului. Şi inevitabila întrebare pe care fiecare şi-o va fi pus în clipa aceea : pe care dintre noi ne vor citi oare la Conferinţa din '85?

• Alocuţiuni memorabile, strălucitoare, amare, ironice, dure, disperate : Sântimbreanu, Daniela Crăsnaru, Vl. Colin, Deşliu, Nina Cassian, Ileana Mălăncioiu, Dinescu, Ioan Alexandru, Paler, Eugen Jebeleanu, Berwanger, Radu Tudoran, Manolescu, Iorgulescu, Doi-

naş şi alţii care-mi scapă acum. Doinaş, vizavi de poezia penibilă, zisă patriotică şi de o anume poezie citită de Unicul cu câteva zile înainte în auzul ţării şi al lumii, citeşte în întregime poezia lui Topârceanu încheiată cu cugetarea lui Guţă Popândău. Şi *speech*-uri penibile. Unora sala nici nu le-a îngăduit să ajungă până la capăt : Virgil Teodorescu, Pompiliu Marcea, Râpeanu, Pop Simion, chiar Balaci, chiar, până la un punct, Bogza, care a citit iar ce a scris el „acum doisprezece ani“ . . .

• Nimerit în comisia de numărătoare a voturilor. Ne-am intrat în atribuţii la ora 17,30 şi am terminat în zori, în jurul orei 6. Noaptea aceea kafkiană : năclăiţi de zăpuşeală, ameţiţi de oboseală, terorizaţi de nişte „instructori de la C.C.“, veniţi „să ne îndrume“, în realitate însă urmărind şansele oamenilor lor. Văzându-i că nu ies, ne pun să verificăm şi să paraverificăm numărătoarea. Degeaba : s-a numărat corect, oamenii lor n-au destule voturi. Pe la 8 apar Dăscălescu, Ilie R., Suzi, „tovarăşa Sonea“ (tot auzisem de ea, eram curios s-o văd : o babă sinistră, neagră, cu cocul de rigoare din preajma Unicului). Vor şi ei să afle „cum a lucrat comisia“, arborează surâsuri protocolare şi imparţiale, de fapt sunt intrigaţi, consternaţi, probabil se şi tem să-i raporteze Unicului dezastrul. Li se dau explicaţii, le acceptă, n-au încotro, componenţa Consiliului nu mai poate fi modificată. Se va recurge în schimb la puciul numirii lui D. R. P.

• În replică la „Mesaj“, Conferinţa adoptă în unanimitate introducerea în Statut a articolului 11, prin care se recunoaşte profesiunea de scriitor.

• Câteva apariţii penibile (. . .) făcând figură de cetăţean turmentat spre hazul sălii ; F. N. care, cu o seară înainte, în aceeaşi stare, l-a izbit peste faţă pe E. T., se urcă şi el la tribună spre a protesta împotriva introducerii pe lista de candidaţi a lui Dorin Tudoran : se opune pentru că, spre a candida, D. T. „trebuia întâi să se nască“. Atât spune şi coboară, mândru de perla ouată. Reacţia ostilă a sălii.

• Cuvintele cu care Radu Tudoran îşi încheie alocuţiunea : „*Vai de acel preşedinte care nu va fi ales de majoritatea noastră!*“ Parcă ar fi presimţit . . . De altfel, discuţia cu el într-una din pauze

e una dintre amintirile frumoase ale acestor zile. Mă previne să nu-mi fac iluzii : cei mai mulți dintre cei ce au vorbit atât de frumos au ținut de fapt discursuri electorale. Nimeni nu e dezinteresat, fiecare urmărește ceva. Azi nu mai există decât prietenii de cârciumă sau de interese, pe vremea lui erau prietenii de idei, ce frumoase prietenii, ehei... Îi spun ce cred despre cărțile lui, mai ales despre cele de călătorii, mă ascultă cu interes acut, nedisimulat, e sincer impresionat când îi evoc scena din metroul de la Leningrad, când are revelația condiției sale de călător, și pe urmă o re-evocă el cu entuziasm retrospectiv dar și cu nostalgie. E înalt, cu părul alb și frunte înaltă, cu ochi în care ceea ce m-a surprins întâi de toate a fost o anume candoare și sinceritate și blândă cuviință, cum nu mai pot fi văzute decât în ochii unor ultimi mohicani din generațiile vechi. La despărțire, îi spun că a fost o cinste și un vechi vis să-l cunosc și asta îi provoacă o subită și surprinzătoare emoție, se înclină cu palma apăsată pe inimă și buzele îi tremură ușor, dar nu mai puțin emoționat sunt eu însumi. Probabil că eram puțin cam caraghioși astfel, în colțul unde ne-am retras din rumoarea foaierului.

• Și tot dintre cei vechi, dar încă mai vechi, foarte probabil văzuți acum pentru ultima dată : Ștefana Velisar, incredibil de măruntă, un pumn de trup, rezemată într-un baston dintre acelea de se vând la tarabele de prin stațiunile balneare, și cu un chip de copil sub ochelari mari, surâzător, cu aceeași blândă și candidă politețe în expresia ochilor. Și Mihai Moșandrei, piele și os, adus de spate, rezemat și el în baston, păr argintiu ca un nimb în jurul capului, mustață albă, pe oală, chip blajin de mister Chips. Stă în tot timpul dezbaterilor și aplaudă entuziasmat, cu mâini prelungi și slabe ridicate deasupra capului, ca pionierii.

*

20. De vineri seara (17) suntem la Vad. Sâmbătă și duminică, două zile superbe, am regăsit valea, liniștea, miresmele verii, senzația nemaipomenită de spațiu și aer. Azi, subită răsturnare a vremii. Plouă, e amiază și nefiresc de întuneric. Îl citesc, descoperindu-l abia acum, pe Ion Codru Drăgușanu. Eterna uimire a arde-

leanului în fața moravurilor și a înapoierii stărilor de lucruri din „țară".

Ideea de a scrie în colaborare cu N. un eseu-carte despre literatura noastră de călătorii. *Călători români* i-am putea zice, ceea ce presupune, ca o operațiune preliminară, delimitarea călătorilor de turiști. Selecție riguroasă. Capitole sintetice : primul ar fi Neculai Milescu, singurul nostru explorator ; pe urmă candizii descoperitori ai civilizației (Dinicu, Drăgușanu) ; oaspeții (Giurescu sr., Balaci), căutătorii artei (Comarnescu), solitarii (Radu Tudoran, Rusan), reporterii (Ioan Grigorescu), sportivii (R. Theodoru), primele nume ce-mi vin acum în minte... Dacă nu putem călători, să scriem despre călătoriile altora.

Plouă și e atât de întuneric, încât abia mai văd să scriu. Mi-e somn și totuși îmi simt roind ideile ca albinele la urdiniș. Un fel de lene mă împiedică însă să le dezghioc și să le așez în rânduială. Și acum, sfântul Ilie nu se dezminte : a fulgerat și a tunat formidabil. Copiii se agită dincolo, dar nu renunță la casetofon. Să sperăm că după tărăboiul ăsta al sfântului se va face iar vreme bună. Altfel ne va fi tot mai greu.

August

8. Suntem acasă de o săptămână, cât N. e de serviciu la școală. E bine, grozav de bine. După ce mi-am scris articolele pentru restul verii, m-am cufundat în lectură cu o voluptate de nedescris. E o liniște cum de mult n-am avut parte. Mă lasă în pace și oficialitatea risipită prin concedii sau somnolând, toropită de căldură și paralizată de căderea de tensiune de care suferă orice „activitate" în această perioadă. Pentru mine, aceasta e adevărata vacanță...

Câteva bune achiziții recente : Ciocârlie, *Mari corespondențe* (excelentă!), Țoiu, *Însoțitorul* (se pare că idem!), eseurile lui Proust și mult râvnita carte despre Marin Preda. Am reluat și lecturile pentru *Călărețul*... cu *Horia* a lui Davidoglu. Un op jenant. Eșecul acesta m-a stimulat. Mă îndepărtasem de *Călărețul*..., nu mă mai solicita, pe când, dimpotrivă, mă tenta chinuitor ideea să încep chiar acum *Casa fericiților*. (Mă mai tentează și acum.) Piesa lui Davidoglu însă — pe lângă care cea a lui Voitin poate fi socotită

o capodoperă! — a avut măcar darul de a-mi reactualiza ideea *Călărețului*... Se poate scoate ceva bun de aici, mergând însă numai pe detaliu, pe nuclee epice și urmărind destinul indivizilor sau măcar fragmente revelatoare din aceste destine și nu mișcarea de ansamblu a răscoalei. Calea aceasta a ales-o și Dominic Stanca, dar el ori că n-avea suflu epic, ori că a selectat episoade prea puțin semnificative și apoi prea puțin aprofundate pentru o temă de asemenea prestigiu și anvergură.

Septembrie

Cea de a doua parte a verii, petrecută tot la Vad, a trecut destul de greu. Un timp în cea mai mare parte ploios și nefiresc de rece ne-a ţinut mai mult în casă, ceea ce m-a făcut să simt mai acut lipsa de confort și imposibilitatea de a mă refugia uneori în singurătate. Au fost nopți când temperatura a coborât până la un grad, sub minima absolută a lunii august deci. Cele două întâlniri cu muntele — pe valea Sâmbetei și pe cea a Șercăiței — superbe, n-au reușit totuși să-mi amelioreze starea de surdă nemulțumire.

Citit în acest timp, în condiții destul de precare, *Monografia Mitropoliei Banatului* de I. D. Suciu, o adevărată revelație, atât prin ea însăși, cât și prin perspectivele deschise pentru *Pseudo-memorii*. Am citit-o însă ca pe un roman și va trebui să revin pentru fișe.

Așteptat cu nesaț revenirea acasă. E și acesta un semn al vârstei, vai, un semn al vârstei.

De o săptămână întoarcerea s-a produs, dar încă n-am reușit să mă adun. Treburile casnice adunate între timp, trecerea lui Marcel au amânat mereu momentul regăsirii. Septembrie a fost întotdeauna o lună grea, cu obligații casnice, cu vizite, cu ședințe multe. Iar toamna, cu trena ei de nostalgii și sugestii ale inexorabilei treceri, îmi iscă de fiecare dată stări obscure de neliniște. Neliniște acum și din cauza cărții și a cărților mele și din cea a situației generale tot mai degradate, mizerie, cozi, scumpete, tensiune.

Pe noul prim-secretar al județului îl cunosc de când era secretar cu propaganda la Timiș. Pe urmă a ajuns primar al Timișoarei și de acolo „l-au rotit" aici. Impresia bună de atunci mi se confirmă acum. Lumea ține la el, pentru că-i oferă un licăr de speranță în mai bine. E de vârsta mea și fără prejudecăți, nu e gomos, are bun simț, vorbește cu oamenii omenește, circulă peste tot neștiut, necunoscut, într-un ARO anonim, face curățenie și la propriu și la figurat. Cei de la propagandă mi-au spus cu un fel de spaimă admirativă că e extraordinar de exigent și perseverent. Ieri am avut ocazia să-l ascult într-o ședință. A fost prima ședință de acest fel în care nu m-a chinuit exasperarea, n-a trebuit să lupt cu somnul și nu m-a trăznit durerea de cap. Vorbește scurt și la obiect, spulberă tabuurile cu dezinvoltură, nu suportă lozincile, frazele prefabricate, gargariseala și singurul zeu căruia i se închină pare a fi eficiența. Dumnezeu să-l ție, dar încă de pe acum se vorbește că tombaterele au început să-l sape. Va reuși să reziste, să-i recunoască și să-i înfrunte el pe toți activiștii ăștia ruginiți de ani de zile în funcțiile lor grase de la județ, îmbuibați, aroganți, inculți, vârâți până la ochi în rahatul matrapazlâcurilor, al relațiilor, puternici și greu de doborât tocmai pentru că se au reciproc „la mână", ceea ce-i face solidari în mișelie? Iată un spectacol interesant, care merită urmărit cu atenție. Îmi propun să însemnez aici tot ce aflu nou în legătură cu această epopee. Căci epopee va fi.

Avem și noi teroriștii noștri. În dimineața de 23 August, trei tineri ce furaseră arme de la postul de miliție din Pui se urcă într-un autobuz plin la Călan și-l... deturnează, obligând șoferul să-i ducă la Timișoara. Călătorii sunt declarați ostateci și indivizii cer ca în schimbul lor să fie așteptați la Pădurea Verde de un elicopter cu 30 000 de dolari cu care să treacă granița. Aventura s-a soldat cu șapte morți și unsprezece răniți. Cei trei, morți și ei. O probă sinistră de ceea ce poate naște spiritul de imitație și imitația după ureche, grefate pe imbecilitate.

*

Pedagogia Istoriei, limpede și mereu aceeași de milenii, însă omenirea e incapabilă să învețe ceva. Cu atât mai rău pentru omenire...

*

Dintr-o necesitate vitală, vânătoarea a rămas viciul sângeros al aristocrației. Parveniții din toate timpurile — inclusiv dintr-al nostru — grăbindu-se să imite aristocrația, nu uită niciodată vânătoarea. Asta conferă probabil sentimentului puterii ceva picant.

*

8. De dimineață, treburi prin oraș. Pe urmă reluat lectura lui David Prodan pentru *Călărețul*... Telefonat Sânzianei rugând-o să dea de urma unei cereri de documentare pentru București (mă interesează foile de drum) la care n-am primit nici un răspuns. Promisiuni de rezolvare urgentă și de apariție a prozei mele peste vreo două numere — deși n-am întrebat-o nimic despre asta. Îmi luasem nădejdea de la apariția acestei proze, dar nici afectat nu eram, pentru că nu țin neapărat să apar în „Luceafărul", ba aș zice că dimpotrivă. Am trimis-o doar la insistențele ei, pentru a nu-i mâhni elanurile de sufletistă.

După-amiază, vizită a lui Corneliu R. Stăm de vorbă vreun ceas, ca de obicei, în Trabantul lui aflat într-un vertiginos declin. La plecare nu reușește să pornească motorul, deși toată dimineața a stat la service ca să-l repare și a dat o groază de bani pentru asta. În cele din urmă îl împing ajutat de copiii dintre blocuri. Dar dacă i se oprește undeva pe drum? Ce se face el, cel pentru care orice mișcare e un supliciu? Drama irezolvabilă a acestui om...

Seara, *Bătrânul* de Gorki, piesă de a cărei existență nu știam, masiv ibseniană, discret cehoviană, dar în cele din urmă captivantă și mai ales excelent interpretată de actorii Teatrului Mic din Moscova. Vocația neegalată a rușilor de a-și pune gheara-n gât.

*

9. Învățătoarea îi întreabă pe copii ce a fost mai înainte: oul sau găina? Și Bulă răspunde prompt: înainte au fost de toate.

11. Telefon Zeno. Vin mâine, sâmbătă, stau și duminică și, probabil, vor pleca abia luni, căci duminică numărul lor nu circulă. Veste — măciucă. Încă de azi după-amiaza, suspendarea oricărei activități inteligente. Alergătura, cozile și, în condițiile de azi, dezastrul financiar constatat de fiecare dată după o asemenea viitură. Agitația, oboseala, toate vasele astea murdare ce se adună mereu în timp ce apă caldă nu e decât după-amiaza. Exasperarea mă apucă numai la gândul de a îmblăti din nou aceleași povești zise și răsștiute și încă, acum, timp de două sau trei zile, Doamne sfinte! Cel mai mult însă mă indispune oboseala și agitația și oboseala N-ei, care vine de la școală și se apucă de gătit, de întins mese, de spălat vase, de pregătit cina, de schimbat așternuturile, pentru ca a doua zi s-o ia de la cap. Iar peste trei zile va începe anul mai obosită decât la începutul vacanței. Și asta ni se întâmplă în fiecare septembrie.

*

12. Am scăpat totuși incredibil de ieftin, pentru că au plecat în după-amiaza asta. Și pe urmă m-au cuprins iar duioșia și remușcările.

*

O idee interesantă într-un articol de Mircea Săndulescu în „Scânteia tineretului": *„... și ratarea, ca victoria, se construiește, ratarea, prietene, e o construcție tot atât de sofisticată ca și victoria".*

Din același articol aflu cu o tresărire de surpriză că tatăl lui Victor Nicolae, actor la teatrul din Cluj și scriitor, originar din Urziceni, este „profesorul Alexander", adică „Strohschneiderul" care mi-a fermecat copilăria și pe care — ciudată coincidență — tocmai îl evocasem într-un articol pentru „Orizont". Mi s-au mai întâmplat

asemenea ciudățenii : un om, o scenă să cadă în latența uitării și apoi, pe neașteptate, după foarte mulți ani, să revină în memorie brusc și din mai multe părți o dată, aproape concomitent. Ceea ce dă unor astfel de episoade o ușoară alură ocultă nu este revenirea lor bruscă în memorie din propriul subconștient, ci faptul că tot atunci îți sunt readuse din direcții absolut străine, de care, de cele mai multe ori, nici n-aveai cunoștință.

*

21. În sfârșit, și o veste bună. De la Editura Militară mi se telefonează că *Linia și sfera* a trecut cu bine prin lecturile de rigoare, că a plăcut și că, înainte de a fi expediată la tipar, e necesar să-i fac o mică toaletă, obișnuitele retușuri consecutive observațiilor consilierului istoric. Treabă de rutină pentru mine, dar asta înseamnă — pe lângă toate cele ce țin de acest septembrie — înseamnă deci și un drum la București. Peste toate stăm prost și cu banii, iar foile de drum promise de S. încă n-au sosit. În sfârșit, bine că volumul e pe drumul cel bun. Plec mâine.

Octombrie

5. Două săptămâni epuizante : Bucureștii cu oboseala drumului și alergătura de acolo, pe urmă, aici, „Zilele revistelor din Transilvania", „Salonul cărții", ședințele. Cea mai penibilă și lamentabilă amintire mi-a rămas de la întâlnirea cu minerii, din sala de apel a minei Lupeni. Cadrul de-a dreptul fioros într-o zi plumburie când afară turna cu găleata, o hală imensă, murdară, ciment pe jos, bănci mizere, o estradă jegoasă, geamuri sparte, curent, uruit continuu de vagonete, o stație de amplificare defectă, emițând tot timpul șuierături ca niște huiduieli. Și apoi turma aceea umană, minerii cei mult cântați, cu haine și chipuri de culoarea cenușii, privindu-ne cu expresii ce variau între indiferență și batjocură, în cel mai bun caz ignorându-ne cu desăvârșire, vorbind între ei, răcnind, suduindu-se, izbindu-se în hârjoană cu căștile, șezând grămădiți pe băncile acelea de tavernă mohorâtă, pe trepte, în picioare ori tolăniți ca într-o livadă, într-o rână, pe niște scânduri.

Un univers închis, elementar, teluric, respirând încă animalitate; a fost imposibil să stabilim vreo punte de legătură, de comunicare. Știind ce va urma, am spus de la început că nu voi citi nimic și astfel am stat deoparte, urmărind cu o strângere de inimă cum Arieșanu, cel ales să conducă „șezătoarea literară", făcea eforturi jalnice să câștige bunăvoința acestei gloate amorfe, lipsită total de antene pentru asemenea manifestări. Până la urmă nici n-au citit decât poeții locali, rezistând cu greu și ei acestei atmosfere de coșmar. Și apoi, oficialii locului, cei cu cravată, care ne primesc, activiști cu surâsul ipocrit, mimând bucuria „de a ne avea în mijlocul lor", agramați și fals aferați, fără a avea habar de existența unor reviste sau de numele vreunui scriitor, abia așteptând să scape de noi.

În sfârșit, se pare că toate aceste înscenări cu veleități culturale s-au încheiat. Încerc iar să mă regăsesc, să gândesc, să reiau *Călărețul*...

*

6. Citit toată ziua David Prodan. De mult n-am mai lucrat cu atâta spor. Reintrat în atmosferă. Încep să întrezăresc episoade, personaje, formule, soluții. Seara însă, vestea stupefiantă a asasinării lui Anwar el Sadat. De fapt, surpriza nu e chiar atât de totală, la un moment dat chiar mă miram (și mă bucuram) că rezistă de atâția ani fanatismului. Speram totuși că a învins rațiunea. Asista la o paradă militară, când soldații dintr-unul din jeep-urile ce defilau au deschis focul asupra tribunei. E de căutat în această lipsă de prevedere nu numai fanatismul celorlalți, ci și tembelismul oriental al serviciilor sale de pază. Mă îngrijorează acum ceea ce foarte probabil va izbucni acolo. Oricum, echilibrul precar la care, de bine, de rău, se ajunsese în zona aceea incendiară e din nou în cioburi și nu văd cine și peste cât timp ar mai fi în stare să-l refacă.

*

17. N-am mai scris aici nimic despre mizeria agravată vertiginos. După birul câinelui, ca pe vremea fanarioților, a apărut și

s-a afișat peste tot un soi de decret al rușinii, care încearcă să stăvilească specula și stocările. Dar câți sunt cei ce stochează și câte sortimente se pot stoca? Nimeni nu stochează carne, mezeluri, brânzeturi, lapte. În fond, documentul nu e decât o încercare disperată și naivă de a crea o diversiune, abătând atenția de la adevăratele cauze, profunde, acumulate de-a lungul „anilor-lumină". Se așteaptă ca iminent un alt decret, de raționalizare a pâinii de data asta. S-au raționalizat de pe acum uleiul, făina și zahărul. Lapte nu se dă din nou decât câte 2 kg după stat la cozi imense din zori. Tot cu cozi și lupte se dau dimineața la ora 6 mezelurile. Se dădeau două sortimente a câte 0,5 kg. De azi nu se mai dă decât un sortiment. Se așteaptă raționalizarea ouălor, câte opt de cap pe lună. Ei, dar te pui cu noi? Cine are mai multe tone de fierărie pe cap de locuitor decât biet român săracul?! Sunt curios ce va urma și cum vor sfârși toate astea. Unt n-am mai avut din 15 septembrie, când, din întâmplare, am nimerit chiar când se distribuia o dată cu laptele. Carne, de la începutul verii. Peste tot cozi, tensiune, oameni înrăiți, agresivi, gata să se ia de cap pentru un borcan de iaurt. Iar sistemul relațiilor, corupția, în floare.

*

Între timp, citit cu spor David Prodan. Am ajuns la capitolul procesului, deci spre sfârșite. Cartea se configurează. Se conturează personajele : vicecolonelul Schultz, va ține probabil un jurnal de campanie, Ioan Molnar Piuariu, contele Jankovich și, poate, generalul Papilla, pictorul Steinwald, văzând fiecare lucrurile din unghiul lui. De cealaltă parte, răsculații și Munții (cuvânt pe care Prodan îl scrie tot cu majusculă) într-o alianță organică, indestructibilă. Și, circulând peste tot, văzut-nevăzut, între mit, simbol și realitate, Călărețul de fum. Poate va ieși ceva de aici . . .

*

20. N-a fost zvon : a apărut și decretul pâinii și s-au stabilit porțiile pe cap de om în limitele județului : 9 ouă, 2 kg de carne

— cuprind și pasărea și oaia și grăsimea și ciolanul — 2 kg de mezeluri, se pare că vreo 3—400 g de pâine pe zi. Încă nu s-a lămurit cu laptele. Ieri am fost la Sibiu iar în tren nu se discuta decât despre această spectaculoasă ridicare a nivelului de trai stabilită acum, în sfârșit, după criterii „științifice". Dar nu-mi fac griji, românul e răbduriu și se va obișnui și cu asta.

*

În noaptea de 23 spre 24 a murit Drozd. Vestea am aflat-o în dimineața de 24, în piață (!). Șocul a fost de o brutalitate extremă și a trebuit să fug imediat acasă, altfel mă podidea plânsul în stradă.

Abia intensitatea aceasta neașteptată a durerii m-a făcut să-mi dau seama cât de apropiat mi-a fost și că, întâlnindu-ne mereu și colaborând de aproape 15 ani, între noi s-a născut o autentică prietenie, netulburată în tot acest răstimp de nici o umbră, neîmpovărată de nimic din ceea ce ar fi putut fi resimțit ca obligație. Atributele definitorii ale prieteniei ni s-au impus și au funcționat apoi între noi firesc, fără să le simțim măcar. Într-un fel aș putea să zic că eram prieteni fără să știm, ceea ce am descoperit abia o dată cu dispariția sa. E poate prietenia ideală.

Și apoi năuceala acestor zile ce au urmat, și înmormântarea, toată atmosfera asta strivitoare de ceremonial funerar, toate spaimele mele resuscitante violent — nu spaima de moarte, de fapt, ci de toată grozava tulburare pe care o iscă celor din jur, de tot ce lasă în urma ei, devastări, goluri, traume sufletești nebănuite. De-am putea muri ca într-un episod din *Cămașa lui Cristos*, paremi-se, în văzul tuturor, îndreptându-ne senini, într-un amurg, spre soarele în declin, până ne dizolvăm în lumina de la orizont...

Mâine e ziua în care mă duc cu articolul la ziar și mi-e teamă de clipa când voi păși în biroul său. Dar până la urmă mă voi obișnui și voi uita. Asta e cel mai îngrozitor : conștiința că mai curând sau mai târziu, ne vom consola.

*

Consemnarea de săptămâna asta am vrut să i-o dedic lui Carol Drozd. Având însă îndoielile mele (s-au dovedit întemeiate) am telefonat întâi la ziar. P. mi-a spus să renunţ, pentru că secţia de presă a C.C. le-a făcut o favoare îngăduindu-le să publice acel umil necrolog de câteva rânduri. Şi mi-a dat cazuri precedente : Petre Dragu, mort în cutremur, redactor la „Scânteia", despre moartea căruia însă „Scânteia" n-a publicat o literă. Am scris-o şi asta aici, ca să se ştie şi să se cunoască încă unul dintre chipurile „grijii şi respectului faţă de om". Ca să se cunoască încă unul din chipurile „democraţiei muncitoreşti în acţiune", care sfidează până şi elementara democraţie a morţii, de vreme ce la necrolog au dreptul numai anumiţi tovarăşi, de la un anumit nivel în sus. Ceilalţi, „oştenii de rând ai partidului", cel mult la groapa comună a „României libere".

*

29. S-a demolat şi spitalul de dermatologie, pentru a face loc bulevardului Decebal. Era o clădire hibridă, veche, urâtă, nimeni n-o regretă. Dar lângă ea erau şi doi plopi bătrâni care cădeau exact pe axul bulevardului. Am văzut cu ochii mei spectacolul tulburător al frângerii lor. Buldozerul s-a apropiat grohăind ca un rinocer apocaliptic, i-a izbit la rădăcină cu colţii lucioşi ai cupei, iar ei au trosnit prelung, tremurându-şi frunzele galbene şi apoi s-au prăbuşit încet, solemn. Priveliştea de o infinită tristeţe mi-a reamintit subit acea superbă poezie a lui Garcia Lorca :

„Plop bătrân,
ai căzut
în oglinda
lacului mut.

Eu te-am văzut coborând
într-un amurg sângerând,
şi-ţi scriu elegia târzie
şi ţie şi mie".

Nu mă pot detaşa de convingerea că trăim într-o epocă demenţială, de autodistrugere. Distrugem tot, planificat, „ştiinţific", distrugem natură, distrugem cultură, distrugem moravuri şi structuri sociale milenare. Distrugem cu o frenezie şi într-un ritm ce nu ne mai pot îngădui să punem nimic în loc. De altfel, nici nu cred că se mai gândeşte cineva la a pune ceva în loc. Câteva sintagme găunoase par a fi de ajuns : „să facem totul", „să militām neabătut" . . .

Noiembrie

5. S-a lămurit şi cu laptele : până la patru persoane în familie se dă câte un kg pe zi. Când este. Deocamdată încă este. Din când în când se formează cozi impunătoare la ouă. Se dau câte zece. Coada a devenit un element cotidian firesc. Dacă n-avem parte măcar de una pe zi, ne cuprinde un fel de nelinişte metafizică. În vremea aceasta, neobosit, cel mai iubit fiu al naţiei s-a lansat într-un nou turneu de cuvântări : deunăzi la Brăila, ieri la Satu-Mare, azi la Baia-Mare. Ne arată cum ne creşte nivelul de trai, demonstrându-ne că mâncăm mai multă pâine decât nemţii federali.

Terminat opul lui David Prodan, deci am încheiat în mare documentarea. Mai am de văzut câteva articole din unele reviste de istorie şi apoi clasarea fişelor şi plasarea principalelor jaloane ale cărţii.

*

Ultimele producţiuni ale recentului turneu prezidenţial : *„Pe avuţia ce avem / Stăpâni înşine suntem"* ; *„Azi e zi de sărbătoare / Ceauşescu în Baia-Mare"*; *„Ceauşescu şi poporul / Făureşte (sic!) viitorul"*; *„Drag erou al patriei / Pe meleagul Bistriţei"*; *„Ceauşescu fiu iubit / Vă urăm bine-aţi venit"*; *„Ceauşescu-n tot ce face / Este omul pentru pace"*; *„Socialismul construim / Vrem în pace să trăim"*.

Ca să nu vorbim despre mai vechiul slogan, cu nimic mai puţin cretin : *„Stima noastră şi mândria — Ceauşescu, România"*. Ce

vrea, de fapt, să zică asta? După toate aparențele, ar fi o propoziție eliptică de predicat, care, cât de cât firesc, ar trebui să sune „stima noastră și mândria *sunt*... etc“. Nu merge însă nici așa, căci pot să zic „mândria noastră e țara“, nu însă și „stima noastră e țara“. Țara e motiv de mândrie, dar obiect de stimă, stima și mândria neputând coopera în artelul aceluiași predicat. Aceste lucruri elementare scapă însă agramaților, ale căror creiere secretă asemenea inepții. Ceea ce e îngrozitor în toată istoria asta e să vezi cum inepțiile sunt multiplicate și difuzate prin toate mass-media și cum milioane de oameni le preiau repetându-le, scandându-le, urlându-le papagalicește, roboticește, fără cea mai mică umbră de îndoială și fără conștiința profanării gândirii și a limbii românești.

*

15. Ieri, în drum spre Sibiu, ascultând pălăvrăgeala inepuizabilă a două gospodine, mi-a venit ideea unei noi cărți. I-aș zice *Istoriile din tren* și ar cuprinde toate poveștile auzite și întâmplările trăite călătorind. Mai lungi ori doar de câteva rânduri, cu cap și coadă ori numai fragmentare, ele s-ar configura în cele din urmă ca un mozaic al cărui mesaj s-ar constitui de la sine, vorbind despre societatea românească de azi. Ideea m-a incitat și acum îmi zumzăie în cap patru cărți deodată.

*

Un peisaj extraordinar în munții Apoldului. E o zi senină, cu un soare intens și rece. Zăpada scapără orbitor și pe fondul acesta pădurile coboară până în adâncul văilor ca un păienjeniș schițat în tuș. Ceea ce face însă ca totul să pară mirific sunt ultimele frunze care s-au păstrat doar în vârful copacilor, ca niște căciuli ruginii. Și deasupra, cerul de un albastru adânc și sticlos. În compartiment e cald, prea cald, și totuși trăiesc aproape fizic senzația de prospețime a acelui văzduh neprihănit, cu miresme de zăpadă și frunziș înghețat.

La întoarcere, pe coastele line dintre Sălişte şi Tilişca, o turmă de oi întinsă paşte ochiurile de un verde crud ivite de sub zăpadă. Mai la o parte, trei ciobani se uită la tren, rezemaţi în bâte, cu căciuli negre din câte un miel şi cu tohorcile pe umeri. Par acolo de când lumea, nişte ultimi mohicani ai unei vieţi omeneşti, într-o epocă pornită cu înverşunare spre distrugere. Tot tabloul, cele trei siluete, munţii albi cu pădurile lor negre, din fundal, zăpada pură şi verdele umed al ierbii, turma ca o îngrămădire de pietre gălbui, totul e ireal şi straniu, scăldat, cum se află, în lumina roşiatică, dătătoare de fascinante nuanţe, a soarelui ce apune.

*

În tren, spre Sibiu, două gospodine, moldovence, cumplit „pliscuitoare“ (Dominic Stanca). Merg cu mâncare la copiii lor ce-şi fac armata la Sibiu. Transcriu literal un fragment din conversaţia lor, de unde se vede că şi azi — *mutatis mutandis*, adică lexicul — oamenii comunică între ei la fel de stupid ca pe vremea lui Caragiale :

— Pe cine are dirigintă Costel?
— Pe una Puşa.
— Puşa e domnişoară.
— Nu e domnişoară.
— Ba, dacă o cheamă Puşa, e domnişoară.
— Nu e domnişoară, bre, că are doi copii şi maşină mică.

*

16. Azi aş fi vrut să încep clasarea fişelor şi construcţia schelăriilor pentru *Călăreţul*... Mă aflu însă într-una din obişnuitele mele pase negre de noiembrie, cu durerea aceea de cap, ca un cui înfipt deasupra sprâncenei stângi. Într-o asemenea stare e primejdios să umbli pe schele şi atunci citesc de ici, colo, fac câte o fişă, însemn câte un cuvânt, câte un detaliu, câte o idee care ar putea folosi vreodată. Afară au coborât plumburiu şi toamna şi iarna, aici însă e cald şi linişte, lucrez cu lampa de birou aprinsă, ceea

ce-mi sporește sentimentul de intimitate și confort sufletesc și, la urma urmelor, în ciuda indispoziției mele fizice, e o zi plăcută. Una dintre zilele acelea la care mă gândesc cu jind la lungile perioade când sunt vârât până-n gât în scrierea unei cărți.

*

Ghemuit în durerea mea, ca într-o cochilie de mult familiară.

*

18. A apărut vol. 7 din *Caietele Princepelui*. Îl citesc în fugă, puțin în diagonală, și pe măsură ce o fac mi se confirmă definitiv niște mai vechi convingeri. Că omul practică ostentația unei false erudiții, utilă, de altfel, în ordinea documentară, pentru că îți oferă niște informații la care n-ai avea acces. Că la prima vedere agreabila sa franchețe amestecată cu un soi aparte de jemanfișism este, de fapt, fardul sub care pândește în toată vigoarea ei o funciară vulgaritate. Ce nevoie va fi avut astfel literatura română să afle, din niște note de voiaj în Spania, că M. *„azi a avut cufurici, a luat Talazol“?!* Că — în sfârșit — ireprimabila atracție exercitată asupră-i de pervers și scatologic îl pune în situația nebănuită de el de a spurca tot despre ce scrie. Printre toate astea, ici, colo, câte o reflecție exprimată în felul lui : nu poți decât să subscrii, pentru că și aceasta e de fapt un adevăr descoperit de alții mai de mult : *„Uluitor cât nu gândesc oamenii! Ei nu sunt deloc complecși, cum se speculează de către romancieri. A mânca, a se reproduce, a face avere! Asta în 99 la sută din cazuri. O mică infinitate* (sic!) *filozofează pe de lături. Dar asta e altă chestiune“.*

*

30. Meditând în fugă, nici măcar profund, asupra evoluției și revoluției, aceste categorii ale filozofiei istoriei, bine cristalizate și oricând verificabile de-a lungul mileniilor, îți dai imediat seama de cumplita găunoșenie a „ideilor“ debordate aproape zilnic asupră-ne prin câte șase microfoane o dată. Căci :

„Evoluția este transformare lentă, în care fenomenele se succed într-un ritm egal, discursiv, principiul cauzalității operând în mod evident și continuu; (...) revoluția este de asemenea o transformare, însă bruscă, mai curând o ruptură în lanțul cauzal, având drept consecință imediată răsturnarea unui edificiu instituțional vechi." (Al. Constantinescu, *O revoluție a țărănimii : răscoala lui Horea*, în V.R., 10/80)

Evoluția — poate să se manifeste și în cealaltă ipostază a ei : de involuție — este o stare firească prin care se definește destinul unui popor. Revoluția este o explozie intervenită pe parcursul stării de evoluție și menită s-o rupă, pentru a o relua apoi, dar de pe alte temeiuri și cu alte caracteristici. Durata evoluției este nedefinită ; cea a revoluției e limitată.

A vorbi atunci la noi mereu și cu o imbecilă insistență despre revoluție este o aberație. Ar însemna că ne aflăm sau că trebuie să ne punem în situația de a înlocui niște vechi stări de lucruri. Așa ni se și spune, de fapt. Dar care ar fi acele vechi stări? Cele de dinainte de 23 August '44? Acestea însă ni s-a spus de atâtea ori că au fost lichidate. Au fost lichidate burghezia, aristocrația, proprietatea privată ; s-au introdus proprietatea de stat și cooperatistă, au apărut în cei peste 35 de ani o neoburghezie și o neoaristocrație. Lipsite și de tradiții și de cultură, sunt infinit mai greu de suportat decât cele vechi. Să înlocuim deci stările instituționalizate după acești 35 de ani? Ar fi o idee, dar ideologia revărsată cu tenacitate asupra noastră nu la asta se referă, neîndoielnic nu la asta. Nostimada e că, la o analiză atentă, vezi că ea nu se referă la nimic, că nu e, de fapt, decât o stupidă viitură de cuvinte — nu mai mult de 3—400 — fără nici o acoperire obiectivă. Să facem o nouă revoluție în agricultură. Dar una am făcut în '49. Știm bine cum, iar efectele ei le resimțim din plin. Revoluția agrară de azi ce ar urmări deci? Evoluția firească — de care orice popor are nevoie după etape de adânci prefaceri sociale — este înlocuită la noi de o revoluție fără obiect și fără revoltați. E mijlocul cel mai sigur de a naște haos. Ceea ce s-a și întâmplat : evoluția a fost stopată sau, în cel mai bun caz, serios perturbată. În locul ei s-a

proclamat o revoluție-bluf, făcută cu aceeași îndârjire stupidă și cu aceleași rezultate cu care șarpele se înverșunează să-și devore propria coadă.

*

Terminat de citit Paustovski, *Trandafirul de aur* și Astafiev, *Visul crestelor albe.* Fermecător Paustovski, deși pe alocuri desuet. El reprezintă o generație ce s-a stins, aparținând altei lumi. O generație bravă, dinaintea căreia mă descopăr oricând cu respect, pentru că a aspirat — și în marea ei majoritate a reușit — să-și păstreze rectitudinea etică și estetică și umanitatea, traversând două războaie mondiale, un cumplit război civil și numeroși, teribili ani de foamete și teroare stalinistă. Din el, din Paustovski, și din ceea ce a avut mai bun trunchiul acestei generații, s-au născut apoi Rasputin și Astafiev. Toți împreună au reușit ceea ce de-a lungul anilor n-a reușit propaganda sovietică oficială. Ba mai mult : ei au reușit să salveze și să impună lumii civilizate ceea ce o propagandă megalomană, fanfaroană și lozincardă părea să fi compromis iremediabil : imaginea reală a unui mare popor, profund sensibil la tot ce e omenesc, creator al unei spiritualități de care umanitatea nu se mai poate lipsi.

Măreția acestor cărți — și mă gândesc în primul rând acum la *Visul crestelor albe,* ce ți se relevă treptat, pe măsură ce pătrunzi în lumea ei, ca într-un continent — vine din respirația lor largă, de proporții cu totul deosebite de respirația cu care suntem noi obișnuiți. Posibilitatea unei asemenea amplitudini îi este dată scriitorului rus de spațiul nemărginit al patriei sale. El, acest spațiu, îi determină în cele din urmă însăși viziunea asupra lumii și vieții.

Teritoriul nostru e mic și cu o singură, mică, deschidere înspre o mare mică și închisă. Am fost înconjurați de apetiturile a trei imperii-colos și hărțuiți mereu de cei mai mărunți din jur : poloni, unguri. Am fost supuși fără răgaz și de jur-împrejur la tenace tendințe de comprimare sau anihilare. Când mă gândesc la asta, am o senzație aproape fizică de compresiune și lipsă de aer. Toată istoria noastră nu este decât istoria rezistenței la fel de tenace împotriva acestor tendințe. Pe când spațiul rușilor acoperă două continente,

cu două imense deschideri înspre imensitatea oceanelor, iar întreaga lor istorie este istoria etapelor unei expansiuni înspre toate punctele cardinale. Această realitate obiectivă depășește semnificațiile unor simple amănunte istorico-geografice, constituindu-se în factor determinant al unei spiritualități specifice. Aici văd eu sursa capacității lor de simțire la scara întregii umanități și comuniunea — căreia i-aș zice cosmică — cu natura lor, percepută ca personaj participativ la destinele personajelor. Aserțiunea poate fi susținută și prin americani : aceleași deschideri largi, aceleași spații imense, aceeași — doar că mai recentă, mai tânără — tendință permanentă spre expansiune. Firește însă, fără aceeași unitate a „orizontului stilistic", ei provenind din etnii diverse, greu de subsumat unui „orizont" unic, unei singure viziuni.

Decembrie

Și mai e ceva cu rușii : ei n-au pătimit niciodată de ceea ce aș numi „complexul sincronismului", ei nu cunosc obsesia de a scrie *à la manière de,* ci sunt obsedați pur și simplu de a scrie. Există prin ei înșiși, sunt suficienți lor înșiși. Pe când noi, când am descoperit — întotdeauna cu întârziere — onirismul, n-am mai produs decât literatură onirică, apoi, când am descoperit „noul roman", n-am mai scris decât ca Robe-Grillet, când l-am descoperit pe Marquez, am umplut literatura cu „universuri imaginare". Ciudat este că fenomenul nu s-a produs la noi în epoca interbelică (sau s-a manifestat atunci atunci la proporții nesemnificative), când marea majoritate a scriitorilor își aveau o individualitate ușor recogniscibilă, ci a început să se producă în maniera aceasta de un infantilism întârziat care durează până azi abia după 1964. Oare de ce?

*

În ziua de 4 era cât p-aci să încep cartea. Totul se orânduise, bătea un vânt prielnic, gustam bucuria acestor pregătiri și trăiam neliniștea febrilă și totuși agreabilă dinaintea plecării într-o călătorie lungă, menită să te ducă într-o lume total necunoscută. În acest ceas însă am primit telefonul care-mi anunța sosirea unui

impozant grup de scriitori în frunte cu însuși D. R. P. Din clipa aceea, tot ceea ce a fost prielnic scrisului de cursă lungă s-a spulberat și neliniștea specifică făptuirii dintotdeauna a fost înlocuită de stress-ul specific veacului. A urmat turneul prin tot județul. izbutit în general, pentru că peste tot ne însoțeau primii secretari, cu părțile lui agreabile sau amuzante, dar obositor și, la urma urmelor, fără nici un rost. Pe urmă m-a apucat viroza aceea combinată cu rinită-sinuzită. Nu mă uită în nici o iarnă și mă ține și acuma inactiv de aproape o săptămână încheiată. Suntem în 19 azi și mă gândesc cu jind că dacă începeam cartea în 4 și aveam parte de liniște, azi aș fi avut cel puțin o sută de pagini scrise. Altfel aș fi intrat în noul an! Pe când așa, mă aflu de pe acum în criză de timp, mai ales că nici în zilele următoare nu întrevăd posibilitatea de a începe : fetele mele sunt în vacanță, urmează agitația sărbătorilor, cumpărături, cozi, consemnări, ședință de partid și altele, imprevizibile.

*

Să nu uit niciodată și să-l însemn aici — deși cred că am mai făcut-o și altă dată — adevărul rostit de Camus : *„Libertatea este dreptul de a nu minți“*. Este, din câte am întâlnit, cea mai exactă definiție a libertății. Se poate verifica și dovedi perfect prin starea noastră : evaluând torentul de minciună în cele mai diverse ipostaze ce se revarsă peste noi azi, ajungem la imaginea precisă a „libertății“ noastre. Ni se repetă zilnic prin *haut-parleur* că suntem liberi ca nime-n lume ; pe de altă parte însă, n-avem dreptul să-i spunem paranoicului că-i paranoic, impostorului că-i impostor, incapabilului că-i incapabil.

A pune un om în lanțuri înseamnă a-i recunoaște forța. Noi suntem însă niște robi lipsiți până și de demnitatea lanțului.

*

Discreție înseamnă respectarea echilibrului organic al unei entități. La început din teamă — vezi tabuurile. Mai apoi din res-

pect și din conștiința că tulburarea oricărui echilibru poate avea consecințe imprevizibile și dezastruoase pentru propria ființă — vezi Blaga : *„Eu nu strivesc corola de minuni a lumii / și nu ucid cu mintea tainele ce le-ntâlnesc . . .“*

Pe traiectul evoluției sale, curiozitatea omenească a devenit de la un punct indiscreție, adică violare a unei entități prin tulburarea echilibrelor ei. Una dintre ipostazele cele mai acute ale acestei indiscreții este însăși dezvoltarea științei și tehnologiei. Indiscreție prin explorarea și modificarea unor zone intime, secrete ale naturii privită ca entitate în care se include și omul (natura umană).

Nu oprirea dezvoltării științei și tehnologiei, ci dezvoltarea lor cu respectarea — chiar în paguba unor avantaje spectaculoase de moment — a echilibrelor armonioase, organice ale entității cosmice, unde se cuprind, la locul lor bine stabilit, și furnica și galaxiile. O dezvoltare apoi, care să stea întotdeauna cu un pas în urma studierii foarte lucide și exacte a efectelor secundare.

Din moment ce investigația nu tulbură, nu contrariază, nu agresează sau nu violează entitatea investigată, nu ne mai aflăm în zona indiscreției, ci în cea a existenței conforme legilor firești.

A nu strica un echilibru organic, echivalează cu a avea acordul tacit. Iar acord înseamnă armonie.

Tehnocrația este ipostaza extremă și cea mai regretabilă la care a putut ajunge indiscreția specifică numai omului. Ea este, în ultimă instanță, triumful inculturii : o sfidare și o umilire a spiritului.

Am convingerea intimă că nu va fi nici un război nuclear. Riscul ambelor părți ar fi prea mare și prea imprevizibil pentru ca vreuna dintre ele să și-l asume. Nu de pe urma vreunei bombe sofisticate va pieri omenirea, ci — mai lent, dar la fel de sigur — de pe urma escaladei tehnocrației care duce — se vede încă de pe acum — pe de o parte la dezumanizare, pe de alta la stricarea — cu consecințe ireversibile — a tuturor echilibrelor naturale. De aici nu văd nici o ieșire. Doar dacă — cine știe? — nu ne va salva ca specie acel Principiu guvernator, cosmic, ce veghează asupra respectării echilibrelor firii și pe care îl păstrez cu încăpățânare în

Crezul meu de uz propriu. Din păcate, lucrarea sa se săvârșește în ritmuri eonice, iar mecanismul și rațiunea sa ne sunt inaccesibile.

24. Sărbătorile din acest an sunt primele fără unt, fără ouă (în piață, oul a ajuns 5 lei), fără lămâi, fără ciocolată, fără bomboane de pom, fără zahăr vanilat, fără drojdie, fără cârnaț. In schimb, avem mândria și satisfacția de a ști că acum ne alimentăm „științific".

De la 1 ianuarie se vor „reașeza" prețurile la toate produsele (sau aproape) și serviciile. Inclusiv la presă, unde până la această dată nu s-a făcut nici un abonament. Dacă e așa, va trebui probabil să renunțăm la cel puțin jumătate dintre revistele abonate de ani de zile, care mă apără de sentimentul izolării.

Din fericire, se pare că există o Providență sau acel Principiu al echilibrului, căci ne-au sosit cu totul pe neașteptate avansul de 80 la sută pentru cartea de la militari. Asta ne-a ajutat să facem sărbătorile fără penibila echilibristică financiară din alți ani și să dobândim, măcar pentru o perioadă, un sentiment stenic de securitate financiară. Din păcate, îmi face impresia că, de la o vreme, perioada aceasta de confort material e din ce în ce mai scurtă.

1982

Ianuarie

5. Azi, oarecum pe neașteptate, totuși, am început *Călărețul de fum*. Am scris șase pagini dimineața și cinci după-amiază în condiții prielnice de liniște și calm interior, care au făcut ca textul să se aștearnă aproape de la sine, fluent, fără contorsionări și reveniri chinuitoare. Dacă ar merge tot așa, aș putea termina cartea în patru-cinci luni. Dar nu e cazul să-mi fac iluzii... Deocamdată mă simt excelent, cu sentimentul acela incomparabil de satisfacție a lucrului bine făcut. De mult nu l-am mai trăit.

*

12. Petrecut două zile într-o Timișoară geroasă, cu străzile bântuite de un vânt ascuțit, cu camera de hotel rece, prăvăliile reci, tramvaiele reci. Până și la Ileana, unde am poposit cam în grabă, înainte de plecare, la prânz, și unde mi-am revăzut locuința și camera copilăriei, mi s-a părut rece. Poate și din cauza mobilelor vechi, desperecheate, ce dau încăperilor înfățișarea de hală de consignație, poate și din cauza modificărilor aduse locuinței însăși, a acelor paravane și ușițe meschine, improvizate, oricum întristătoare, vorbind de la sine despre mizeria declinului unei epoci.

De la 1 ianuarie, Borlovan, opticianul, nu mai are voie să aducă lentile din R.D.G. și Austria. E, probabil, încă un pas pe drumul nostru triumfal înspre stadiul de țară mediu dezvoltată. Acum stau cu noua rețetă în buzunar. Ochelarii de citit au devenit aproape inutilizabili. Probabil voi renunța de tot la ei. Se pare că la București există o cooperativă care poate rezolva asemenea probleme. O singură unitate, deci, pentru toată țara.

Petrecut câteva ceasuri agreabile în prima seară la Cornelius. Și la prânz, la „Cina“, fostul „Carlton“, singurul local din Timi-

șoara care a reușit să-și mențină vechiul prestigiu : elegant, curat, liniștit, cald, cu serviciu ireproșabil. Încolo, și la Timișoara, aceeași mizerie de pretutindeni. Mizerie cu variațiuni de la un loc la altul. La întoarcere, trenul pleacă cu trei ore întârziere, timp petrecut în holul gării, în picioare, în frig, în mijlocul acelei mișuneli murdare și suspecte.

Ajungem la Deva pe viscol și zăpadă mare, seara, după zece. Când pășim în casă, am pătruns în rai. A doua seară, plătesc tributul zburdălniciilor alimentare : o criză severă de indigestie cu toate simptomele posibile și de rigoare, violente și repetate, mă lasă bine stors, aproape la pat, mahmur și pesimist, mai ales că peste iarna frumoasă s-a pornit deodată o ploaie stupidă, tenace, transformând totul într-o lamentabilă fleșcăială.

*

Și acum, premiile „Cântării României" :

Corul C.C. al P.C.R. cu „Erori au fost, erori sunt încă".

Corul Consiliului de Miniștri cu „Pe planul nostru-i scris uimire".

Corul Cons. central al sindicatelor cu „Așteaptă-te, române" și Corul C.C. al U.T.C. cu „Uteciștii de azi, refegiștii de mâine".

*

Suntem în 26, dar cu mult înainte încă au început exhibițiile adulatorii și s-au dezlănțuit corurile encomiastice. S-a adaptat și programul tv., s-a scos tot ce e străin, muzică, teatru, film, până și serialul de luni, spre a face loc producțiilor idolatre. În suplimentul „Scânteii tineretului", tineretul nu se lasă mai prejos, arată și el ce poate. S-au dezlănțuit ca de obicei, firește, printre primii, poeții. De scatofagii de profesie nu mă mir, dar m-au stupefiat până la durere poeți socotiți integri, un H. B., un A. P., o D. C., cea care, la Conferință, a rostit atât de patetic adevărul gol goluț, stârnind entuziasmul și adeziunea spontană a sălii. Și acum? Ce să crezi despre asemenea spectacol ce reînvie vremea de tristă

amintire dominată de genialul părinte și îndrumător Iosif Visarionovici? Să vezi și să nu crezi...

Totul e să nu-ți pierzi cumpătul, capul, dreapta judecată. Și să crezi „neabătut" că vei apuca să vezi și sfârșitul spectacolului, când luminile se vor stinge, fanfarele și focurile de artificii vor conteni, iar din măscărici se va scurge tărâța.

*

Acută criză de energie electrică. Programul tv. se întrerupe mai nou, zilnic, între 18 și 20. Țara e guvernată prin decrete care anulează alte decrete. Impresie din ce în ce mai acută de haos generalizat. Și — cel puțin pentru viitorul apropiat — nu se întrevede nici o ieșire. Înseamnă că încă nu s-a atins acel punct critic, de unde intră în acțiune Principiul Suprem al Echilibrului. El există însă și se va manifesta implacabil, nimeni nu mă va putea convinge de contrariul. N-avem nevoie decât de răbdare și de speranța că vom apuca să vedem și noi clipa aceea.

Februarie

5. După o săptămână de recluziune benevolă, trăită aproape exclusiv în universul cărții mele, ies azi să-mi duc articolul și să-mi rezolv mărunte treburi curente. Ca picat din altă lume, dau iar peste binecunoscuta, penibila agitație provincială, care a ajuns să mă scârbească până peste poate. Mă grăbesc să mă întorc acasă, să reintru pe tărâmul magic și ocrotitor al cărții mele, dar o dată cu mine au venit și revistele și primul lucru pe care-mi cad ochii în R. L. e vestea morții lui Radu Petrescu. „Fulgerător." Cuvântul ăsta mă îngrozește poate cel mai mult. E scula perfidă a morții folosită cu predilecție în ultimul timp pentru a-i lovi pe cei aflați încă departe de sorocul firesc. Pe cei la care te aștepți cel mai puțin să nu mai fie. Pe cei mai buni.

Știu că în dimineața asta n-am să mai pot lucra. Mă apasă singurătatea și tăcerea casei; încerc să citesc ca să uit, dar nu merge nici așa. Parcă mi se uită peste umăr.

*

Roger Ikor, fost 36 de ani profesor de liceu și universitar, despre rosturile învățământului. Se referă la învățământul francez, dar observațiile lui par a fi fost destinate special pentru învățământul nostru : *„Pentru a educa, înainte de a educa, trebuie să instruiești. Trebuie să transmiți cunoștințe. Învățământul constă în a învăța : este funcția lui primordială. A învăța ce? Mai întâi elementele, apoi restul. În primul rând limba, dacă e posibil cu toată precizia și exactitatea. Și cele patru operații elementare. Și cadrul în care se înscrie viața colectivă : spațiul ei, geografia, și timpul ei, istoria (...) Se predau matematicile moderne înainte de a ști că doi și cu doi fac patru. Se învață franceza prin metoda globală, apoi literatura prin intermediul ziarelor, fugind ca de ciumă de orice trimitere directă la opere (...) În loc de a dezvolta aptitudinea de a judeca pe baze sănătoase și un spirit critic aplicat la realitate, școala îi obișnuiește pe elevi să trăncănească în gol. Neantrenat, spiritul critic se degradează, în timp ce simțul realului și bunul simț slăbesc sau nici măcar nu izbutesc să se nască."* (R.L., 6/82)

*

9. Alaltăieri am încheiat capitolul întâi. Ieri l-am pregătit pe al doilea. Azi am înainte o dimineață lungă, în care trebuie să-l încep. Și înfruntând astfel ceasul chinuitor al așteptării primei fraze, îmi amintesc deodată de vorba lui Marquez : *„... agonia matinală din fața paginii albe ..."*

*

11. Majorarea prețurilor a devenit o realitate. În medie cu 35% la mâncare. Și de trei zile încoace, cel mai iubit fiu revarsă iar asupra țării torențialele cuvântări repetate demențial, în care ne demonstrează cum ne va crește nivelul de trai prin „compensația" de 150 de lei în medie la salariu. Și printre toate astea, o zare, încă timidă, încă îndoielnică, încă disparentă : aplauzele auditoriului sunt mai rare, din cale afară de anemice, nu se mai ridică de fiecare dată în picioare, nu se mai scandează decât la

urmă, căznit și fără suflu. Să fie oare un simptom real sau doar o iluzie iscată de prea arzătoarea noastră speranță?

*

13. *Săptămâna nebunilor* a fost primită cu ovații furtunoase de revistele rămase fidele autorului. Ion Cristoiu afirmă chiar de două ori în aceeași cronică, evident dintr-un soi de plăcere piromană de a turna gaz peste foc, că E. B. este *„cel mai mare prozator român în viață"*. Singura (până acum) cronică lucidă și realistă, de o ironie subtilă totodată, e a lui Manolescu.

Cartea nu e nici mai bună, nici mai rea decât altele, aparte totuși prin pitoresc și limbaj. Cu timpul se insinuează la lectură o anume monotonie derivată din supralicitarea unui unic motiv, acela al spleenului. Problema veridicului nu se poate pune, cartea e veridică în ordine artistică și trebuie considerată ca o viziune. Criteriul veridicității — bun pentru judecarea scrierilor realiste — e impropriu în evaluarea unei opere ce propune o viziune. Veridic e și limbajul — amestec de limbaj cărturăresc și invenție — grevat însă de puseuri de o cumplită obscenitate, care, cu toată bunăvoința, nu-și află nici o justificare. E, de altfel, și aceasta o ipostază a mai vechii propensiuni înspre perversitate a lui Barbu, vizibilă și aici în toată cartea, în tot estetismul lui de o *morbidezza* ușor suspectă.

Și se mai simte — sau e doar o părere foarte subiectivă? — o anumită încrâncenare, un fel de ambiție a autorului de a demonstra ce poate și că încă poate. Pe lângă complexul său cultural, se pare că începe să se contureze acum — după scandalul din care a ieșit cam boțit — un complex al culpei.

*

Fermecătoarea cărticică a lui R. M. G., *Străveche Franță* — care re-creează cu mijloace de o extraordinară concizie — în 50 de pagini, poate și mai puțin — o lume de o desăvârșită autenticitate, e de natură să mă încânte, dar în același timp să mă deznădăjdu-

iască și să mă inhibe. R. M. G., cel convins că e incult, greoi și tern, ce stil superb are, ce stil esențializat, limpede, exact, sugestiv! O mică scenă devine la el o performanță de subtilitate:

„Îl așteaptă la marginea deschizăturii. O adiere de vânt îi umflă rochia ușoară. În tindă ucenicul ridică capul și roșește brusc".

Mie, ca să spun asta, mi-ar fi trebuit cel puțin de trei ori mai multe cuvinte și nici atunci nu-i sigur că aș fi reușit să sugerez atât...

*

Ar trebui măcar acum, în ceasul al doisprezecelea, să nu mai citesc cărți ci scriitori. Dar teamă mi-e că-i prea târziu.

*

Am răsfoit doar, deocamdată, *Don Juan* a lui Breban, așa cum fac cu orice carte nouă până-i vine rândul la citit, dar am avut o senzație aproape fizică de sordid. Senzația se repetă de câte ori citesc de ici, de colo. Și totuși ar trebui s-o citesc cum se cade, măcar din obligație profesională. Râpeanu parcă zicea odată despre el că propune o filozofie viscerală. Bine zicea, deși am rezerve asupra cuvântului filozofie.

*

Mă aflu cu *Călărețul*... la pag. 126, în plin capitol doi. Merge bine, nesperat de bine, dar mulțumirea asta constantă începe să mă neliniștească.

*

16. În V. R. (1/82), a apărut o proză de Fr. Păcurariu. După toate aparențele, un fragment de roman în care e vorba de marea burghezie — intelighenția ardeleană după Marea Unire, integrată adică în viața României Mari. Interesant mai ales prin amplele racursiuri duse până la '48, poate și mai în urmă. Surpriza mare pentru mine a fost însă schimbarea la față (= la stil) a lui Fr. Pă-

curariu, pe care-l ştiam din *Labirintul* greoi şi naiv până la puerilitate, marcat de toate caracteristicile diletantului. Aici e cu totul altul, dezvolt, cu o frază amplă, stufoasă, abundentă în paranteze şi în paranteze în paranteze, dificil de urmărit, dar substanţială şi, oricum, preferabilă stângăciilor din *Labirintul.* A scrie în felul ăsta înseamnă a te lăsa dus de curent. Sunt ispitit şi eu tot timpul de fraza arborescentă, dar în permanenţă stau de veghe, mă cenzurez, o segmentez şi nu ştiu dacă fac bine, dacă nu dau şi eu efecte de naivă retardare. În ori ce caz, în *Casa fericiţilor* sunt hotărât să abolesc autocenzura şi să mă las în voia curentului. Şi în *Pseudo-memorii.*

*

17. La unele articole — cafea, brânzeturi, carne — scumpirile sunt de-a dreptul dezechilibrante. Cafeaua 220 lei! De azi a început campania de pregătire a opiniei publice în vederea scumpirii presei. Mă întreb cu o strângere de inimă la câte dintre reviste vom fi nevoiţi să renunţăm . . .

*

21. Lucrat bine până miercuri. Pe urmă am intrat iar într-o perioadă de nenorocită risipire. Joi zi pierdută cu Consiliul de conducere la ziar. Vineri, întâlnirea solicitată de Francisc Munteanu. Îmi propune colaborarea la un scenariu pentru un film despre şantierul Râul Mare. Accept în principiu şi numai din raţiuni materiale. Nu mă încântă însă deloc nici genul, nici subiectul, nici colaborarea şi mai ales nu mă încântă perspectiva de a-mi abandona, fie şi pentru un timp scurt, cartea. Rămâne de văzut dacă voi accepta până în final.

Au sosit preţurile noi ale presei. Catastrofale. Preţul unora creşte de cinci ori. Vom rămâne probabil cu „Drumul . . .", cu una dintre „Scânteі", cu „Rom. lit.", „Orizont" şi „Transilvania". Şi cu „V. R." achitată prin Fond. Viaţa va fi mai goală. Ceea ce mă deprimă nu e greutatea vieţii, ci meschinăria ei.

*

27. Impas. Înaintez în ultimul timp cu 3—5 pagini pe zi. Ar trebui să fiu pe la p. 230 și sunt abia la 174. Ieri, o dimineață întreagă pierdută, punând în mişcare o importantă rețea de relații, pentru a obține de sub tejghea un radio Selena. Pe la prânz abia m-am văzut cu el acasă. Azi piața, pe urmă laptele şi pâinea, apoi încă o dată până jos după apă minerală (apa de la robinet a devenit infectă, nu ştiu ce-o mai fi și asta, face parte probabil din descompunerea generală). Între timp, în drum spre Brad, mă vizitează și Timcu. Necăjit și el bietul, după o noapte de drum îl remontează o cafea. Încă o oră, deci. Acum e aproape 11. Trebuie să încep, dar nu mai am nici un elan, mai ales că de azi-noapte îmi ține iar tovărășie durerea mea de cap. Mă aflu din nou într-o pasă proastă. Mâine, la Ilia și Dobra, pentru închiderea „festivă" a Lunii cărții.

Martie

4. A trecut o săptămână de când n-am mai scris. Azi vreau să reiau, dar întâi trebuie să recitesc din urmă ca să regăsesc atmosfera. Încep să intru în criză de timp și sunt terorizat de perspectiva venirii lui Fr. Munteanu pentru scenariu.

*

Principala condiție pentru a scrie roman e continuitatea. Pentru asta timpul fizic singur nu ajunge, mai e nevoie și de ceea ce aş numi timp moral, adică acel răgaz prielnic când poți viețui exclusiv în lumea cărții tale, fără să te tulbure gândul la alte obligații. Or, asemenea răgazuri faste sunt din ce în ce mai rare.

*

De vreo trei-patru luni a dispărut şi şamponul. Fiecare se descurcă cum poate, oamenii se consiliază reciproc : ne spălăm pe cap cu săpun de rufe, cu săpun de sulf, cu perlan, cu cremă de ras, cu spumant pentru baie.

*

5. Arghezi, într-o scrisoare către Lovinescu : „*O sfială m-a ținut departe de toți contemporanii mei : teama de a nu-i cunoaște mai mult decât trebuiește*“ (Mspt., 4/81).

Cu teama asta trăiesc și eu. E mult mai prielnic pentru igiena noastră sufletească să ne cunoaștem doar din cărți.

*

6. De la o vreme, când ies în oraș, nu mai aud decât vești proaste. Lumea e agitată acum din cauza noilor reduceri de personal. Inclusiv în presă. Inclusiv la „Scânteia“. Se vorbește de comasări de redacții și chiar de desființarea unor publicații. Se zice că în redacția publicațiilor pentru străinătate, din 120 de oameni, au rămas 13. Se mai zice că 500 000 de oameni, navetiști, trebuie să părăsească Bucureștiul, obligați să se mute la locurile de muncă. Nemulțumirii, devenită acum unanimă, i se adaugă nesiguranța zilei de mâine și perspectiva șomajului în condițiile unor prețuri exorbitante. Pe de altă parte, se agravează criza alimentară. În chioșcuri, de când cu noile prețuri, revistele, care se găseau atât de greu, stau teancuri, nevândute. Circulă și tot felul de zvonuri absurde, medievale, despre o mulțime de oameni ce vrea să părăsească Bucureștiul de teama zilei de 10 martie, când se va produce alinierea planetelor care va provoca nu știu ce grozăvii. E un fel de psihoză insinuată în timp, lumea așteaptă noile decrete restrictive, nenorociri, chiar catastrofe planetare. Oricum, se anunță din nou o primăvară grea. Afară e un soi de zăduf rece și, deși senin, stăruie un fel de pâclă prin care soarele apare palid, sulfuros.

În ceea ce-l privește pe Unicul, impresia mea intimă este că se află în sfârșit într-o situație fără ieșire, de care și el însuși e conștient. Tot ceea ce face acum, face în disperare de cauză. Este stadiul când greșelile (eufemism!) devin acte demențiale. Unul dintre ele îi va fi fatal. Sau, poate, toate, prin acumulare. E o ocazie rarisimă de a observa cu ochiul liber modul cum acționează acel Principiu al Echilibrului, în al cărui caracter imanent și implacabil mă încăpățânez să cred. N-avem nevoie decât de răbdare și zile. În rest, credința ne va da putere.

*

Perpessicius, în *Jurnal,* despre legionari : „*Un om nou? Cine-i oprește să-l realizeze? Să înceapă cu ei. Omul nou nu se decretează*". (Mspt., 4/81). Și, peste câteva luni : „... *tot ce ne rămâne de făcut e să tăcem, — să încercăm a păstra un pic de sănătate. Ca să putem lucra — să putem uita*".

Lucrul — eterna obsesie a cărturarului...

*

În oraș : o dubiță TV de-a latul căreia, în față, sub parbriz, scrie cu litere mari : „*Tăticule, noi te așteptăm să te întorci acasă!*"

*

15. Nu mai avem nici un fir de cafea. Umblăm toată ziua somnolenți, însoțiți de o vagă durere de cap. Am rugat-o pe Juju să ne trimită de la Buc. Nu se găsește nici acolo, dar îi aduce o femeie la preț de speculă : 300. Accept? Accept, ce să fac?

*

19. Azi se anunță scumpirea telefonului și a taxelor poștale. Și o nouă fixație : iepurii. Un alt pai de care înecatul încearcă să se agațe cu ultimele puteri. Să creștem iepuri peste tot, în mari ferme iepuricole, în gospodării, în școli și nu ne vom mai putea plânge de lipsa cărnii.

*

25. De câteva zile bat iar pasul pe loc. Lucrez la prima apariție a lui Horia. Nu-mi place cum iese. Înaintez încet, prudent, nesigur, ca pe un drum minat. Senzația că pierd teren.

*

Citit puțin în ultimul timp și din cauză că aparițiile sunt puține, iar, între acestea, cele demne de a fi citite sunt de-a dreptul rare. Totuși :

Joia patimilor, debutul în roman al lui Horia Bădescu. Când a fost aici în urmă cu vreun an, mi-a vorbit despre cartea asta, mărturisindu-mi că se bazează pe fapte autentice. Asta însă n-are nici o însemnătate. Important e că a reuşit într-o întreprindere delicată, pândită de tezism. Povestea în esenţă e asta : la Târgul Lăpuş, în zilele imediat următoare Unirii de la 1918, o bandă de unguri îi masacrează pe români. Câteva personalităţi locale sunt salvate în ultima clipă de pe locul execuţiei de către ungurii din târg cu care au trăit, înţelegându-se, de o viaţă. Marele merit al lui H. B. e că a reuşit să dea o alură veridică, firească, unui loc comun : ideii de omenie şi înţelegere dincolo de diferenţele etnice. Compoziţie echilibrată, în foarte concentrate planuri paralele, stil sigur, curat, expresiv, nici o ambiţie de modernizări formale. Poate, pe alocuri, n-ar fi stricat puţină insistenţă, puţină adâncime. Totuşi, o carte matură.

Mărturisesc că am trăit, memoriile lui Neruda sunt de o mare frumuseţe ; culoare, mediu insolit, meditaţie personală, umor, expresivitate. Dar numai în prima parte, cea referitoare la copilărie, tinereţe, peregrinări prin Orient. În partea a doua, surprinzător, totul se învăluie treptat într-o nuanţă cenuşie, iar reflecţiile devin tranşante, nuanţele dispar, în locul lor insinuându-se sloganurile comunismului militant însoţite de afirmaţii proprii discutabile sau de-a dreptul inacceptabile. Deşi n-au trecut nici zece ani de la moartea sa, e foarte probabil că azi, după Afganistan, după Polonia, ar privi lucrurile altfel. Cel puţin aşa cred, bizuindu-mă pe permanenta sa propensiune înspre antidogmatism şi antiimperialism. Deşi, cine ştie... Căci abia acum îmi dau seama că despre imperialismul evident al ruşilor nu suflă o vorbă, după cum nici despre invazia Cehoslovaciei.

Radu Cosaşu : *„Nimic nu-i mai tulburător decât să spui adevărul înainte de vreme şi să trăieşti atent (netulburat, dar nici blazat) tăcerea cu care oamenii te înconjoară în asemenea clipe“ (O vieţuire cu Stan şi Bran, 78).*

*

28. Tomuş cu toate redacţia, la „Amfiteatrul artelor". Din nou numai noutăţi rele. Situaţia precară a revistelor după „reaşezarea" preţurilor, interdicţia impusă Uniunii de a finanţa reviste „nerentabile", perspectiva unora de a fi desfiinţate, desfiinţarea drepturilor de autor în publicistică. Deocamdată zvonuri, dar în ultimul timp toate zvonurile s-au adeverit.

Aprilie

23. O lună agitată şi sterilă. A debutat, chiar din prima zi, cu mărirea în medie cu 400% a tarifelor poştale şi telefonice.

S-a terminat cerneala chinezească, obligat să revin la această apă chioară.

A apărut *Linia şi sfera*. Drum la Bucureşti după exemplarele de autor. Copertă frumoasă, tiraj 30 000, dar hârtie de ziar. Bine că e şi aşa. La Bucureşti, două zile, obişnuita alergătură. Petrecut un ceas agreabil, la o bere, cu Horia Stanca, la o grădină din spatele Ateneului. Vreme caldă şi senină, care se strică o dată cu întoarcerea acasă. De atunci, adică de peste două săptămâni, e mereu ploios şi rece. Pădurile n-au înverzit nici până azi, ceea ce înseamnă an sărac. Mai asta ne lipsea.

Acasă. Câteva şedinţe. *Călăreţul* ... n-a mai progresat aproape deloc. Mă aşteaptă un drum iminent pentru lansare la Suceava şi Botoşani. Pe urmă, lansarea aici. Pe urmă, alte şedinţe. Cum aş putea să scap?

Au trecut şi Paştile, de data aceasta fără miel, interzis prin înalt decret, şi fără cozonac.

Însemnez aici fără nici un elan, doar spre a-mi oferi iluzia că n-am abandonat acest caiet. Aş avea însă nevoie, amarnică nevoie, de două luni de linişte, să fiu lăsat în pace, în desăvârşită pace : mi-aş termina cartea.

*

24. O zi fără sens. Profund stupidă.

*

28. Într-adevăr, o primăvară tristă. Cu timpul se îngroașă gluma, e o vreme de noiembrie târziu, rece, ploaie, vânt. Nori joși, întunecați, zile sumbre. „Indicațiili“ sunt ferme : semănatul trebuie terminat până la data de. Se seamănă, dar semințele putrezesc în pământul friguros și umed, nimeni nu îndrăznește să țină seama de condițiile climatice, cu atât mai puțin de condiții locale. Drumul nostru spre dezastru e din ce în ce mai precipitat. Se vorbește — ceea ce înseamnă că e sigur — că de la întâi se scumpesc din nou transporturile, de data asta cu sută la sută. Nu mai cumpărăm reviste, nu mai vorbim la telefon. Nu vom mai călători. Ne tragem în cochilii și așteptăm, dar ce? *„Aștept în zăpadă, dar ce mai aștept?“* Între timp, cu Boeingul și cu suita lui, Unicul bate lumea în lung și-n lat.

În Atlanticul de Sud, englezii au ocupat Malvinele. Povestea are o evoluție spectaculoasă și pasionantă, dar nenorocirea e că poartă în sine germenele războiului despre care se tot vorbește ca de o fatalitate.

Ieri, probabil în cinstea zilei de 1 Mai — zi de mare sărbătoare pentru clasa muncitoare — s-a dat — cui a apucat — câte o sută gr. de cafea în amestec cu năut. Să mai zici că n-avem și noi bucuriile noastre!

Am reușit să urnesc *Călărețul* ... din punctul de inerție. Deocamdată însă înaintarea e tot mai trudnică. Unul dintre motive ar putea fi lipsa de corespondențe cu actualitatea. În toate cărțile mele inspirate din trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat există canale de comunicare cu prezentul. Scriindu-le, aveam conștiința că scriu despre prezent sau *și* despre prezent. *Călărețul* ... se pare că e — cel puțin până acum — prima carte de reconstituire, de evocare pură. Aș putea zice că toate celelalte cărți, unele tocmai grație subtextului lor polemic, au fost elaborate *in vivo*, pe când *Călărețul* ... se configurează *in vitro*. A-i crea deci o deschidere spre azi ar fi o preocupare.

*

29. ... dar printre și peste toate, o mare, nestinsă sete de liniște și o mare liniște la gândul posibilei păci. *„Să nu mai știu*

nimic ar fi un singur mod“ — a devenit pe nesimțite versul meu preferat. Lașitate? Nu, ci pur și simplu plictiseala consecutivă unei vieți dirijate și meschine, când totul — de la a citi până la a călători, de la a iubi până la a da un telefon — este cenzurat, normat, îngrădit sau prohibit. Căci, în lipsa oricărei perspective — ce sens ai mai putea găsi într-o lume terorizată de senili, de demenți, de paranoici?

Principiul Echilibrului? El există, evident, dar existența lui e obiectivă, ca a oricărei legi a naturii și, asemenea acesteia, cum mai ziceam parcă și altă dată, existența mea ca individ îi este absolut indiferentă. Nu e sigur că în cursul unei vieți îți va fi dată de către Hazard șansa de a asista la una dintre implacabilele manifestări justițiare ale Principiului. Încep să mă îndoiesc că generației noastre îi este dată o asemenea șansă. Și atunci conștiința existenței Principiului poate cel mult să mă consoleze, nu însă să mă și ajute.

M a i

Azi-dimineață am constatat cu stupoare că laptele s-a scumpit cu un leu. Cum magazinele se închid la ora nouă, n-am putut face alte descoperiri. Așteptăm însă cu interes ziua de 3 mai, luni.

*

Simone de Beauvoir în *La Force des choses* (apud Eug. Simion) : *„Atunci când mitomania se erijează în sistem politic, atunci este grav“*. Hélas, madame, dumneavoastră scrieți asta à propos de bietul Malraux, dar ce ați fi spus dacă ați fi avut neșansa să trăiți în România anilor lumină?

Singurul loc de refugiu rămas sunt cărțile. Dar și aici, cele în stare cu adevărat să te apere, sunt din ce în ce mai puține. Una dintre ele este și această *Întoarcere a autorului* a lui Eugen Simion, eseu din aceeași familie cu *Marile corespondențe* a lui Ciocârlie, plină de bun simț și eleganță, inteligentă și reconfortantă

prin intelectualitate și prin posibilitatea pe care ți-o oferă de a cunoaște esența unor importante cărți ale acestui timp, altfel inaccesibile nouă, muritorilor de rând.

*

Alarmă falsă : Buna, care cumpărase laptele de dimineață, constată că a greșit socoteala. Dar însăși starea aceasta de alarmă e simptomatică. Ne așteptăm mereu la noi majorări, ceea ce se va întâmpla.

*

5. Nici transporturile nu s-au „reașezat" (încă). Doar în gară, depozitarea bagajelor, taxată cu 1 leu, a devenit 3 lei pentru bagajele mici și 6 pentru cele mari.

*

8. Mare vâlvă cu „Meditația transcendentală". Sectă, organizație secretă, asociație? Greu de spus, circulă tot felul de versiuni, o mulțime de oameni, numeroase personalități, sunt excluse din partid, destituite, li se interzice circulația sau reprezentarea operei. Deferiți justiției încă nu, deși o versiune zice că aceasta va fi o etapă ulterioară, povestea frizând, se pare, măcar în ceea ce i-ar privi pe unii, și spionajul. După prostul obicei al pământului, nu se dă nici în acest caz un comunicat oficial ca să lămurească lucrurile, ceea ce sporește confuzia și favorizează colportajul a tot soiul de absurdități. Singurul comunicat publicat în presă a fost cel în legătură cu „eliberarea" Anetei Spornic, una dintre cele două vaci sacre ale spiritualității românești contemporane. (Cealaltă fiind Suzi, pe care am văzut-o zilele trecute la tv. citind trudnic o pagină encomiastică la adresa familiei domnitoare cu prilejul... reeditării *Istoriei*... lui G. Călinescu!) Oricum, după cum îmi spun Sîntimbreanu și Timcu în trecere prin Deva, istoria cu transcendentalii aduce cu sine un nou val de suspiciune și restricții împotriva intelectualității, a producției de carte și a revistelor, a uniunilor de creație.

*

Am reluat de două zile *Călărețul*... Merge destul de anevoie, îmi regăsesc greu ritmul firesc, poate și pentru că mă aflu la un capitol dificil, dar, în sfârșit, merge, merge totuși. Sunt în întârziere cu o lună, pe care sper să o recuperez pe parcurs.

*

Casele de vizavi, nici măcar vechi, trainice, sănătoase, gospodărești, cu puțină curte, cu câte un copac, cad exact pe axul noului bulevard. De aproape o săptămână trăim cu spectacolul dezolant al demolărilor sub ochi. Nu i-am cunoscut pe nici unul din oamenii aceștia, dar i-am văzut acum golindu-și casele cu gesturi încete, ofilite de tristețe, și de atunci mă tot bântuie sentimentul zădărniciei. Întâi au început să strângă de prin curte, să desfacă șoproanele, să taie arbuștii și copacii, să strice gardul. Aveam în fața ferestrei, de opt ani, de când stăm aici, un nuc și un mesteacăn. În zilele toride, umbra lor, doar vederea umbrei lor peste iarba groasă a curții era reconfortantă. Ei ne spuneau de fiecare dată dacă bate vântul și cât de tare. Ei ne vesteau primăvara și întomnările. I-au doborât cu securile. Zăceau de-a curmezișul curții, iar oamenii foiau în jurul lor transându-i apoi în bucăți ca pe niște animale stranii, de pe alt tărâm. În locul lor a rămas pustiul. Urmează apoi scosul lucrurilor, tot ce se adună într-o viață, încărcatul sub ochii trecătorilor sau ai noștri, ai celor „de la bloc", care urmărim spectacolul de la ferestre, cu inconștientă indiscreție, țintuiți de o stranie, tulburătoare fascinație. În ceea ce mă privește, m-au atras și m-au afectat dintotdeauna priveliștile momentelor crepusculare. Cel de acum semnifică sfârșitul unui capitol din viața orașului și — de ce nu? — chiar din a noastră, din a mea îndeosebi. Cunoșteam aceste case din cop'lărie, de când veneam în vacanțe la Hărțăgani și treceam de fiecare dată prin fața lor în drumul spre autobuzul lui Truți Gabor, o rablă care făcea cursa Deva—Băița, plecând din spatele hotelului vechi, de pe actuala stradă Karl Marx, pavată pe atunci cu pietre de râu...

Pe urmă au dat jos țiglele și lemnăria acoperișului, după aceea ușile și tocurile ferestrelor. Au rămas numai zidurile goale, cu ferestrele ca niște ochi orbi. Un buldozer s-a răsucit de câteva ori

prin preajmă și, cu râtul lui, ca un mistreț apocaliptic, a răscolit și a năruit tot ce mai rămăsese în picioare prin curți.

Primele ziduri le-au dărâmat azi. Casa cu alură rustică, joasă, cu târnaț. O locuiau un moș și o băbuță. După ce i-au luat acoperișul, am văzut interiorul : două odăițe și o bucătărie, stil vagon, unde se intra direct de afară. Singura modestă printre celelalte. Bătrâneii și-au dus puținul lor avut, dar pe urmă au rămas (ori s-au întors?). Tot timpul cât a durat operația desfacerii acoperișului s-au agitat prin jur ca două păsări cărora li se strică cuibul. Când n-au mai rămas decât zidurile goale, au plecat. Azi-dimineață a apărut buldozerul galben și, în mai puțin de zece minute, a făcut una cu pământul tot ce a rămas. Mâine, probabil, e rândul celorlalte.

Case în care s-au născut și au murit oameni, în care s-au trăit mari bucurii și sfâșietoare tristeți știute doar de cei dinăuntrul lor, case cu zidurile impregnate de amintiri, de cuvintele rostite, de mirosurile mâncărurilor, al scutecelor, florilor, medicamentelor, brazilor de Crăciun. Acum e noapte, o noapte de vară — s-a îndreptat în sfârșit vremea — și când m-am uitat pe fereastră în strada goală, aproape cufundată în beznă, le-am revăzut, ruine întunecate și pustii, ca după un bombardament.

Iată deci și o neașteptată „documentare" pentru *Casa fericiților*, carte care are ca punct de plecare tocmai drama demolărilor.

*

Ziceam că nu cunosc pe nimeni din casele acestea. Am uitat însă de inginerul V., a cărui nevastă a murit de inimă, în urmă cu vreo doi ani, când a aflat că vor fi demolați. El lucrează de o viață la cfr, probabil noaptea, căci îl întâlnesc dimineața, la șase, când vine să-și ia sticla cu lapte, cu fața trasă, cu o expresie veșnic obosită, poate expresia singurătății. Iarna poartă bocanci greoi, palton ponosit și o căciulă jumulită. E puțin adus de spate, cu un umăr mai ridicat, de o urâțenie tristă, dar cu ochi catifelați și calzi, de animal blând, obișnuit cu greul. De acum n-am să-l mai văd.

*

12. Ieri-seară, pe la nouă, am fost supuși unui „exercițiu de alarmare a populației". Ca și când populația n-ar fi și așa destul de alarmată. S-au stins luminile, s-a întrerupt circulația, casele semidemolate de vizavi ofereau decorul adecvat. A reușit să fie destul de sinistru. După patruzeci de ani, am auzit din nou urletul sirenelor care mi-au terorizat copilăria. Lizuca n-a reacționat în mod deosebit, doar că era ușor agitată și vorbea puțintel mai tare decât ar fi fost nevoie.

Totul e din ce în ce în ce mai trist.

*

17. S-au desființat o mulțime de trasee de autobuze, iar pe altele s-au redus cursele. La Simeria—Orăștie nu se mai poate ajunge de acum decât cu trenul. Consecințele profunde și previzibile — însă n-au fost prevăzute — în școli și întreprinderi din cauza elevilor și salariaților navetiști. Dar a lua tot soiul de măsuri fără a ține seama de perspectivă a devenit la noi o practică curentă. Căutăm doar soluțiile de moment, ceea ce e consecutiv nu ne interesează ; cu bună știință sau din incompetență, ignorăm urmările.

*

Demolările s-au terminat, au mai rămas niște grămezi de moloz, se nivelează, se încarcă, se transportă, e un continuu praf și vuiet de motoare ambalate la maximum chiar sub ferestre. Asta mi-a dat o stare de agitație — o port de vreo săptămână — adăugându-se celorlalte motive ce mă împiedică să lucrez. Cartea stă, eu nu-mi regăsesc ritmul, trebuie să dau mereu prioritate altor lucruri, situația devine din ce în ce mai greu de suportat.

*

20. Azi se răspândește vestea că, în locul lui Marin Rădoi, transcendentalist debarcat, a fost numită ca adjunct al ministrului sora Unicului. Dânsa fusese până ieri dăscăliță în Scornicești și

directoarea, se pare, a școlii de acolo. E și acesta un simptom că lucrurile se precipită înspre un final. Căci noi (încă sper) suntem un popor echilibrat, răbdăm cât răbdăm, dar de la o vreme nevoia de rânduială ne scoate din această nemernică stare de îngăduință. Oricum, nu suntem ca subdezvoltații din America latină, capabili să suporte timp de o jumătate de veac dictatura unei familii.

Și totuși, noutatea asta m-a deprimat, m-a scârbit și mai rău.

*

„Serghei Esenin, mi-e urât cu tine
Și silă mi-e privirea-mi s-o ridic.
O, Eli, Eli, lama sabahtani,
Coboară-mă, Părinte-n asfințit..."

*

Ce rost are — s-ar putea întreba oarecine — să transcrii aici versuri și citate din alții? E totuși un sărman mijloc de defulare, o manifestare a solidarității intelectuale. Exclusiv „de uz intern".

*

24. Încă o „consemnare" căreia i s-a refuzat apariția: *Copacii orașului*. Devin tot mai dificile și mai chinuitoare aceste „consemnări" săptămânale. Despre ce să mai scriu? Căci despre adevăratele probleme, despre care vreau și pot să scriu, nu e voie să scrii.

30. Ziarul de azi ne anunță o nouă treaptă a mizeriei: de la 1 iunie vom avea apă caldă doar miercurea, sâmbăta și duminica și atunci doar între anumite ore. Ceea ce înseamnă că, practic, nu vom mai avea aproape deloc, căci între orele respective consumul va fi atât de mare încât debitul va deveni insuficient și inutilizabil.

*

Zvonuri (deocamdată) : Sorescu a fost reabilitat ; Virgil Trofin s-a spânzurat într-o şură a S.M.A.-ului său din Călăraşi, unde fusese exilat ; Ilie Rădulescu, acuzat şi el de lipsă de vigilenţă în legătură cu transcendentalii, e sancţionat cu vot de blam şi mazilit de la direcţia R.T.V. la aceea a Tipografiei „13 Decembrie", unde a ispăşit şi Teohari odinioară.

E bine, e bine, aşa se adună strop cu strop nemulţumirea tuturor, nemulţumirea şi indignarea care vor duce în cele din urmă la năruirea cu huiet a casei domnitoare şi a castei profitoare. Fără credinţa asta n-aş mai găsi resurse să încep mereu o nouă zi.

Iunie

1. Prima veste a lunii : s-au redus fondurile ziarului cu 50%. Se vor plăti numai anumite colaborări şi acelea aprobate de secretarul cu propaganda al judeţului.

Tot azi, mult anunţata plenară pe teme de ideologie. O nouă, amplă şi magistrală expunere de o inestimabilă valoare teoretică şi practică, începând şi de astă dată de la formarea poporului român. Nu ştiu ce ne mai paşte, încă nu mi-a parvenit textul.

*

Încă un transcendentist e Radu Beligan. Zice-se că şi Ion Voicu. Director al Teatrului Naţional e acum omul zilei, marele romancier „politic" Dinu Săraru.

*

4. Zvonul despre Beligan nu se confirmă, din fericire. Lumea vorbeşte, totul trebuie preluat cu maximă circumspecţie.

*

7. Omul acesta care — cu de la sine putere — batjocoreşte, urâţeşte, umileşte şi schilodeşte vieţile a douăzeci de milioane de oameni, singura şi atât de scurta viaţă care i-e dată fiecăruia,

omul acesta cum va sfârşi?

*

12. Între timp, în 8 și 9, lansarea cărții aici și la Brad. Oficiază I.A., simpatic, dar, ca prezentator, mediocru și conformist. Lume multă, căldură mare, agitație, oboseală, cheltuială, enorm timp pierdut.

Aflu că sunt delegat la Congres. Ba mi s-a spus chiar că trebuie să iau și cuvântul. M-am zbătut, am protestat. „Cuvântul" trebuia predat ieri la 12. Nu l-am predat, dar nimeni nu m-a mai întrebat nimic. Poate am scăpat. Poate s-au speriat de ceea ce am spus ieri în Plenara Com. jud. de cultură, când iar m-au înscris la cuvânt fără să mă întrebe, și m-am slobozit anume ca să-i bag în răcori și să-i lecuiesc de asemenea practici. Erau de față și M. și un „instructor cultural" de la Consiliul culturii. Am acuzat Consiliul de formalism, am condamnat excesul de folclorizare care duce la saturație și fenomene de respingere, am declarat că brigăzile artistice sunt un fenomen depășit pe care-l târâm după noi de pe vremea lui Stalin, am atacat politica tirajelor. Ciudat, nimeni n-a protestat, nu m-a întrerupt, nu mi-a răspuns nici pe loc, nici în „concluzii", ba dimpotrivă, M. le-a recomandat în final culturnicilor să-și cumpere *Linia și sfera* care e „o carte extraordinară". Doar individul „de la centru", a făcut o aluzie în intervenția sa, afirmând că nimeni nu se poate plictisi vreodată de „jocurile și doinele noastre populare, care etc. etc." Rahat.

*

Citesc *Crișan* al lui Marcel Petrișor, nu știu cum mi-a scăpat la vremea documentării. Slabă treabă. Rudimentară, naivă și ca scriitură și ca viziune și concepție. Câteva detalii doar îmi pot folosi.

*

Noutăți în învățământ, „îmbunătățiri" : se măresc normele, iar limbile străine devin „discipline auxiliare", adică dexterități, cum li se zicea mai demult gimnasticii, desenului și lucrului manual.

*

A murit, la 55 de ani, și Franz Storch. L-am cunoscut la Congresul educației, în 76, și apoi l-am mai întâlnit de câteva ori. M-au cucerit de la început alura sa tinerească, mobilă, spiritul subtil, simțul umorului ce părea să-și aibă sediul în ochii mereu râzători. Mi-a fost drag poate și fiindcă era timișorean de baștină. El n-a murit „fulgerător", dar, cum scrie Nora Iuga, știa că va muri. Să știi asta și totuși să strângi mâna cu atâta căldură, să te amuzi cu atâta nonșalanță, cât eroism!

30. De câteva zile am revenit de la Congres. Ce s-ar putea spune despre ce s-a petrecut acolo. Căldură mare!

O singură zare : perspectiva de a se reconsidera statutul limbii și al istoriei în școală. Dar cine știe dacă și cum se va finaliza.

În fond, toată lumea se bucură că nu se schimbă nimic. Am ajuns să ținem la răul de acum de teama altuia mai mare. Uniunile de creație se pare că rezistă încă.

Merită reținute pentru posteritate stihurile de un desăvârșit infantilism intelectual care pavoazau sala : *„Ne-nfrățim artiștii gliei / În Cântarea României"* ; *„Ceaușescu-n tot ce face / Este omul pentru pace"* (*veche!*) ; *„Țara ne-a lansat chemare / Să ne-ntoarcem la izvoare"* ; *„Să trăiască, să-nflorească / Arta noastră românească"* ; *„Arta noastră azi răsare / Din tradiții milenare"*.

Iulie

1. Fiecare lună cu bucuria ei. Începând de azi se scumpesc combustibilii de toate tipurile, inclusiv curentul electric. Mai grav e că se și reduc, ceea ce înseamnă că nu vom mai avea apă caldă nici cât avem acum și că la iarnă vom răbda de frig, căldura în apartamente fiind limitată la 18 grade. Iar el se află într-o nouă „vizită de lucru" și ne va ferici după-amiază cu încă o cuvântare magistrală în care ne va demonstra cât ne-a crescut nivelul de trai.

*

4. Demența e în floare. Ieri, Comitetul politic executiv a aprobat proiectul Programului (sau planului) pentru „alimentarea științifică a populației". Se precizează că e orientativ și că a fost elaborat din inițiativa și cu directa îndrumare a Unicului. În așternuturi ni s-a vârât mai de mult, acum ne face și meniul. E un caz unic în lume. Exasperant, toate astea mă bucură și mă amuză într-un fel, căci fiecare nouă aberație înseamnă un nou pas spre sfârșit. Și iar îmi zic, răbdare, răbdare. Moral rezistăm, numai de am putea rezista și material, căci banii se împuținează îngrijorător de repede.

*

Văd că nu mai însemnez aici decât aberațiile care ne asaltează aproape zilnic. Dar nimeni nu mai vorbește decât despre asta. Timpul de meditație, de creație, de liniște necesară lucrului e pur și simplu pulverizat. Procurarea hranei ne ia, ca în primitivism, cea mai mare parte a timpului (și a banilor). Pe urmă enervările, grijile, nesiguranța, neliniștea.

*

De când m-am întors de la București, n-am reușit încă să mă apuc iar de carte. Și nici o perspectivă de liniște : trebuie să fac câteva „consemnări" pentru vară, treburi gospodărești, plecarea la Vad.

*

„Toți cei care n-au idei, au o ideologie." Cine a zis asta? Că bine a zis . . .

*

7. N-am mai scris la carte din 19 iunie. Azi mi-am petrecut toată ziua recitind și încercând să reiau. N-am reușit. Poate mâine. Dar ce folos, de vreme ce săptămâna viitoare plecăm?

*

8. Am scris azi nouă pagini și aș fi putut continua dacă nu m-ar obseda cele trei „consemnări", pe care trebuie să le las aici la plecare. Mi-am pierdut toată după-amiaza în căutarea unor subiecte. Și n-am găsit. Aria subiectelor se îngustează tot mai mult : despre unele nu e voie să scrii, sau e voie dar numai într-un singur mod, despre altele nu vreau să scriu. „Consemnările" astea au devenit o povară : îmi iau din ce în ce mai mult timp, în vreme ce se plătesc din ce în ce mai prost.

*

13. Azi Lizuca are al doilea și ultimul examen. La ora asta începe. Emoții și îngrijorări, deși motive obiective nu sunt. Timp urât, ploios, ține așa de vreo săptămână. Lucru fără spor. Dispoziție mizerabilă, stare fizică îndoielnică din cauza stomacului care, pe neașteptate, dă semne discrete, dar insistente, că există. În 16 plecăm la Vad, dar îmi lipsește elanul din alte veri.

*

Vad. Debarcați aici în 16. La pădure după ciuperci, plimbare pe coastă, plajă și baie la vale. Între timp, lectură, Andrei Pleșu, Antoaneta Iordache și, cu intermitențe, remarcabilul op al lui Antonie Plămădeală. În schimb, lene de a scrie, adică de a ține jurnalul la zi. Nu prea sunt nici condiții și apoi mă și încurajează N. cu pretextul că am și eu dreptul la concediu. Dar fiecare zi ce trece *sine linea* mă lasă cu un sentiment de vinovăție.

Alergia mă supără mai rău ca în alți ani. Cred că va trebui să stau mai puțin în curte. Dificultăți cu aprovizionarea, mai ales cu laptele : să nu mai găsești în tot satul lapte, să trebuiască să-l aduci din Făgăraș pentru Lizuca. Noroc cu biata Buna, pentru care această navetă se pare că a devenit o chestiune de rutină.

Valea și-a schimbat cursul, e tulbure și nu mai are vechiul farmec. Noua albie e râpoasă și aridă, cea veche, tainică, străjuită de desișuri de sălcii, e secată. Un semn și ăsta, sigur, al ireversibilelor schimbări al căror sens nu e nicidecum spre bine.

*

Pentru dicţionar : *noimă* şi *ohabă*. Iar, apud Pleşu, de reţinut că în gr., rădăcina phi evocă ideea de creştere organică, desfăşurare, devenire (29). De aici *phisis* = natură şi *phyton* = plantă.

*

Pentru *Casa fericiţilor* : copilul ca simbol al devenirii şi al îndreptării spre *altceva*. Dar spre ce?

Şi ideea marilor familii ca factor, poate unic, de coeziune socială. O dată cu dispariţia lor sau o dată cu degradarea sentimentului solidarităţii de clan, începe şi dezagregarea socială, degradarea morală. Societatea încăpută pe mâna celor ce, fără cultură, fără conştiinţa unei tradiţii, fără conştiinţa răspunderii nu mai au nimic sfânt. Demolările ca simbol al acestei degradări.

*

Un proverb frumos pe care nu-l ştiam : *„Nu mor caii când vor câinii"*.

*

După scandalul abominabil a cărui victimă e Florin Piersic, familia domnitoare a devenit de-a dreptul odioasă. Se aude aici că în urmă cu vreo patru zile Fl. P. ar fi murit la Paris. Dar cine să-l fi trimis la Paris, când interesul celor implicaţi e să nu se afle nimic? Nu ştiu cât adevăr e aici, dar, oricum, dacă şi asta va rămâne fără urmări, muşamalizată, suntem un popor care-şi merită soarta.

N-am radio şi imposibilitatea de a afla adevărul îmi dă o stare de nelinişte şi de revoltă surdă, senzaţia că sunt izolat, condamnat la pasivitate, în timp ce „afară" se petrec lucruri importante, e nevoie de o atitudine. Stare agravată şi de înrăutăţirea bruscă a vremii, şi de certitudinea că n-am nici o şansă de a mă mişca de aici înainte de o săptămână. (Am avut nefericita inspiraţie de a ne lua de pe acum biletele de tren.)

Unde ne va duce această tăcere laşă, degradantă? Nu e nevoie, probabil, decât de o iniţiativă pentru a declanşa sfârşitul coşma-

rului, dar ea nu poate veni decât de la un om (niște oameni) cu audiență, cu autoritate, cu prestigiu. Cine e acel om?

Nu ne e deajuns paranoia Marelui Vierme și a femelei sale, mai trebuie să suportăm acum și sfruntata luxurie a viermelui moștenitor... O, ce cumplită greață, ce lehamite, ce amarnic dor de a lipsi dintr-o asemenea lume!

*

Această pagină memorabilă și dramatică din Andrei Pleșu, victimă azi și el a imbecilității guvernante :

„Neîndoielnic, Ion Andreescu e cel dintâi și poate singurul în istoria artei noastre, decis să găsească echivalentul plastic al unei melancolii care ne e cel puțin la fel de specifică pe cât ne sunt de specifice prea des invocatele noastre daruri de jovialitate. Există, știm bine, o viziune idilică a României, al cărei inventar s-a banalizat până la exasperare : plaiuri mănoase, hore zglobii, dor, omenie, ospitalitate, simț al măsurii, voie bună, Alecsandri și Coșbuc, Grigorescu și Vlahuță etc. Toate astea sunt adevărate, sunt importante, dar nu sunt totul. România lui Eminescu, ca și a lui Andreescu, e mai complexă și mai gravă. E o Românie în care se glumește mai puțin și se făptuiește mai deplin, o Românie în care Caragiale nu mai e posibil la tot pasul, o Românie cu mai mult simț al răspunderii și al onoarei naționale. Pe scurt, o țară care nu se revendică, iarăși și iarăși, de la strămoșii latini, veșnic biruitori ; o țară asupra căreia se așterne memoria strămoșilor biruiți, melancolia înfrângerii" (*Pitoresc și melancolie*, 102—103).

*

29. De patru zile vegetez într-o stare imposibilă, bântuit de o criză gastro-intestinală combinată cu bătrâna-mi cefalee. Totul pe fondul unui timp mizerabil, ploi, frig. Posibilități de regim — precare. Mă simt nemernic, jegos, timpul trece leneș și inutil, omor muște și număr zilele până la plecare. Evident, e vârsta : nu mai suport „viața la țară" mai mult de o săptămână. E cazul să mă acomodez cu gândul că am intrat într-o nouă etapă.

4. De la întâi suntem Acasă. Cuvânt ce se cade scris cu majusculă pentru că spune tot.

*

6. În zori mi-a telefonat Ricu vestindu-ne că, după miezul nopții, a murit Bosco. Exact azi e ziua ei, când, după socotelile mele, ar fi împlinit 89 de ani. Cu ea se stinge de fapt generația bătrânilor din familie, căci pe mătușa Neti, care mai trăiește la Hărțăgani, n-o pot simți bătrână ; ea e arhaică, aproape un simbol, probabil nici nu va muri, se va strămuta doar în Dealul Bisericii . . .

Așadar, drum neașteptat la Timișoara.

*

11. Duminică, în 8, înmormântarea. Plecați de dimineață, sosiți acolo la 11,40, reveniți după miezul nopții prin Arad.

Am calculat greșit : a murit chiar în zorii zilei în care împlinea nu 89, ci 90. Fusese la vremea ei de glorie o femeie scundă, trupeșă, impunătoare prin personalitate, tiranizată, obositoare, bântuită mereu de câte o idee utopică, tentată de „afaceri" eșuate întotdeauna încă înainte de a fi inițiate, maestră în „scene" de mare spectacol pentru care alegea momentele de reuniune familială cu prilejul sărbătorilor. Pitorească și greu de suportat. O revăd acum pentru ultima dată — după ce n-o văzusem de mai bine de zece ani, fiind eu excomunicat de ea fiindcă se recunoscuse în Natalia din *Crepuscul* — și rămân surprins de această împuținare. Un cadavru mărunt, uscat și inofensiv, cu gura umplută sinistru cu vată.

Reunit cu acest prilej aproape tot clanul. Viorel, cu o expresie jalnică, Mărioara, posacă, ținându-se mereu departe, prin bucătărie sau celelalte camere ; Ileana, chinuită, muncită, obosită, dar păstrându-și intact simțul umorului ; Ricu, menținându-se în centrul atenției, sarcastic, spiritual, generos și pisălog ; Dadi, detașat și impozant cu mutra lui bărboasă de viking adolescent ; Ion și George, verii — se pare că ultimii — din Vălcani, blajini și tăcuți, în sfârșit, Miki, reprezentând ramura Botiș-ilor, cu aerul lui de copil puțin arierat, dar suflet bun și cu mare apetit de a scormoni cu voce

joasă, conspirativ, prin culisele clanului. M-a acaparat de-a lungul întregii după-amiezi. Discuția cu el mi-a întărit ideea că toate familiile de seamă ale Transilvaniei sunt într-un fel sau altul înrudite, formând o întreagă rețea. (De revenit la înrudirile noastre atâta cât le cunosc deocamdată.)

La cimitir lume puțină, câțiva vechi prieteni de familie sau de-ai Ilenei. Din generația bătrânei nimeni, au pierit toți, se pare că a fost o ultimă mohicană.

*

Mâine plecăm la Vața. De când ne-am întors de la Vad n-am reușit decât să scriu trei „consemnări" chinuite și acelea. Nici măcar n-am citit, n-am terminat nici admirabila carte a lui Pleșu, începută la Vad. Risipire.

Dadi îmi spune că articolul despre Paciurea, dintr-un număr trecut al R. lit., semnat cu un nume oarecare, este de fapt al lui Pleșu și că a mai publicat unul cu pseudonim în „Flacăra", dar trucul a fost descoperit și întregul tiraj topit. O, Doamne, când vom scăpa odată de prostia asta care *„ne pune lanțuri și ne omoară"*, vorba lui Jebeleanu?!

*

23. Favorizați, răsfățați de o vreme de adevărată, magnifică vară, am petrecut nouă zile minunate la Vața, într-o totală detașare de habitudinile rutiniere și într-un desăvârșit acord cu Firea. Vor rămâne motive de nostalgie locul acela superb de scaldă, descoperit pe valea Ponorului, la poalele pădurii și sub răsuflarea ei proaspătă, cu apa limpede, cu soarele încălzind fără să ardă, plimbările pe culmi, pe poteci anonime și imprevizibile, ori prin livezi pustii. Perfect acord și cu trupul pe care nu mi l-am simțit în tot acest timp... De lucrat însă, nimic...

Reveniți acasă în 21, exact în ziua când vremea începea să se strice. Scriu acum pe un timp mizerabil, ploios, puțin deprimat și de multele treburi gospodărești din zilele imediat următoare, dornic să reiau în sfârșit cartea.

*

La urma urmelor, ce am citit în vara asta? Doar trei cărţi, de fapt...

În primul rând romanul lui Meliusz. L-am terminat cu chin, cu vai, numai pentru că era vorba de Timişoara. O carte cu o presă favorabilă şi destul de abundentă, căreia autorul i-a adăugat şi un fel de „roman al romanului“, complăcându-se în a fi comparat şi în a se compara cu Proust. E însă multă supralicitare aici, pornită din motive extraliterare.

E vorba de Timişoara din „La Belle Époque“, dar mai ales din timpul primului război. Am recunoscut câteva locuri şi ceva atmosferă, în rest nimic, o lume străină, cu care nu-mi aflu nici o tangenţă. Ceea ce m-a deprimat însă de-a dreptul a fost efortul continuu şi ostentativ al lui M. de a se lepăda de clasa lui, ponegrind-o. Nu există pentru el, între ai săi, nici un om întreg, toţi sunt escroci, corupţi, canalii, depravaţi. Şi toată această lumină sumbră se răsfrânge şi asupra Oraşului, ceea ce, de asemenea, mi se pare nedrept.

În *Crepuscul*, eu însumi am fost sever cu Oraşul. Şi o regret acum, încercând să-mi ispăşesc păcatul în *Pseudomemorii*. N-am fost însă nedrept şi excesiv. Există în subtextul *Crepusculului*, alături de unda de umor concesiv, şi o disimulată dar ireprimabilă afecţiune. Lucruri fireşti şi importante când e vorba de locul naşterii sau al copilăriei. Însă la M. J. lipsesc cu desăvârşire, excedate de viziunea sumbră a unei uri obstinate, cenuşii, monotone şi de propensiunea înspre abject şi sordid. E vorba de fapt şi de un alt orizont stilistic, de o spiritualitate pe care o cunosc prea puţin şi, de altfel, nici nu mă interesează, dar ar putea probabil explica până la un punct ceea ce m-a şocat, dezamăgindu-mă în această carte. Ar putea explica poate totala mea lipsă de aderenţă la ea.

Stilistic, M. J. e de asemenea prea puţin seducător, fără culoare, fără relief, textul curge greoi şi amorf, ca o pastă vineţie şi vâscoasă.

Singurătatea poveştilor pentru copii, romanul de debut al A. I. este încă o carte ce m-a dezamăgit. Tematic e îndeaproape, foarte îndeaproape înrudită cu *Arta conversaţiei*, dar, după apariţia aces-

teia, e cel puțin nesăbuit să te mai aventurezi pe același drum. Ceea ce avea Ileana Vulpescu, adică tocmai „arta", expresivitatea, strălucirea stilistică, inteligența speculativă îi lipsește A. I. La ea, expresivitatea și strălucirea stilistică sunt înlocuite printr-o îndemânare ușor de regăsit la orice autentic intelectual (și, de la o vreme, tot mai mulți intelectuali, mai mult sau mai puțin autentici, dar lipsiți deopotrivă de harul creației, se încumetă să facă roman!), iar inteligenței speculative îi ține locul o anumită sprinteneală, a cărei precaritate e trădată de micile accese de așa-zis curaj ce sfârșesc însă lamentabil într-un schematism specific diletanților (vezi în acest sens apariția acelui *Deus ex machina*, primul secretar, cel bătrân, blajin și înțelept...). Voiam să scriu despre cartea asta, dar nu se poate, ar însemna să-mi ridic în cap tot „Orizontul". Și, vorba Bunei, ce lipsă am?

Va trebui în schimb să scriu despre *Parfumul amar al pelinului verde*. Mă simt dator față de Macovescu (deși nu-i datorez nimic) mai ales acum, de când nu mai e președinte. A scrie despre el azi, înseamnă a-ți exprima indirect, dar limpede, o poziție și o atitudine, a te detașa de vulgaritate și de impostura agresivă. Va fi totuși greu de scris, pentru că, într-adevăr, n-am încotro, trebuie s-o recunosc : Mac nu e un scriitor. E un gentleman, un „distins intelectual", un bun gazetar, dar atât.

Într-o șuetă, cu prilejul unor șezători literare, Ana Blandiana a rostit vorba memorabilă : „Mac e un geniu al banalității". Se referea la alocuțiunea lui cu prilejul primirii noastre la primul secretar al județului, prin extensie la toate intervențiile sale oficiale. Dar citindu-i recenta carte, te convingi că acesta e omul în totalitatea lui. El scrie, de pildă, cu desăvârșită bună-credință : „*Trecut-au anii... Unde s-au dus? Când au alergat atât de repede? Când m-am despărțit de locul unde am venit pe lume?*" El n-are simțul concretului, nici al detaliului particularizant. Nu depășește niciodată nivelul generalității, drumul său preferat e cel al colinelor anonime și uniforme, nu găsește niciodată (dar nici nu caută) resursele ce l-ar putea propulsa înspre piscurile solitare, care poartă fiecare câte un nume. Stilul său e elegant și egal cu sine însuși, însă fără surprizele culorii și ale zicerii insolite, care, în

stilul artist răsare pe neașteptate, ca florile sălbatice la cotituri de poteci.

Și totuși, această carte e tonică și odihnitoare prin echilibrul ei, prin acel „nu spera și nu ai teamă“ ce pare să-l degaje, prin calmul atitudinii celui ce o scrie. Stăteam odată cu el și cu mai mulți la aceeași masă, când Valeriu Gorunescu l-a rugat să-i explice de unde-i provine acel calm, acea ținută ponderată în orice împrejurări, acea siguranță cu influență tonică asupra tuturor celor din preajma sa. „*Din convingerea* — a răspuns Mac — *că nu există nici o situație fără ieșire. Există o singură situație fără ieșire — moartea — în rest, totul se rezolvă*...“ Regăsesc acest caz acum în carte, în excelentele pagini unde-i caracterizează pe englezi : „*Certitudinea că totul se rezolvă i-a dat englezului calmul pe care l-a manifestat și îl manifestă în viața sa de toate zilele sau în împrejurări grele*“. Calmul lui Mac, echilibrul său, sentimentul de siguranță insuflat celor din jur se pare că sunt însă (deci) calități nu înnăscute, ci dobândite de-a lungul anilor de diplomație. Sunt și calitățile pe care această carte reușește să le transmită, în mare parte o reeditare a *Farmecului pământului* din 1977, o ediție adăugită a acesteia, născută însă dintr-un autentic fior nostalgic al petrecerii prin lume. Ea începe cu întrebările retorice, cam naive, mai sus citate, e străbătută tot timpul de duhul lor, pentru a le amplifica în final, încheindu-se în tonalitatea lor : „*Mi-e dor de marea de altădată. Mi-e dor de călătoriile singuratice de pe malurile ei. Mi-e dor de diminețile reci care mă găseau culcat pe nisipurile pustii de la Capul Midia sau de la Farul Tuzla. Mi-e dor de irișii sălbatici în care m-am tăvălit și de stâncile roșietice pe care m-am cățărat. Mi-e dor de toate acestea sau, poate, de tinerețe?*“ (s.m.). Sentimente firești, reflecții morale sau estetice cuminți. Cele mai interesante pagini rămân astfel cele referitoare la englezi sau cele de jurnal, fără să pătrundă însă nici ele în profunzime. Bănuiesc astfel existența — imposibil să nu existe! — unui jurnal firesc, nedevitalizat de autocenzură, plin de observațiile unei vieți a cărei scenă a fost întregul mapamond. Când va fi el dat la iveală, când va apărea o carte nouă — nu reeditare — născută dintr-o viață atât de plină? Sau, poate, e adevărat ceea

ce insinuează dușmanii, că George Macovescu e artisticește steril? Ar fi păcat.

*

Terminat azi și cartea lui Pleșu. De reținut, deocamdată, îndeosebi paginile esențiale și de o mare frumusețe despre Andreescu în contextul spiritualității românești.

Octombrie

Suntem în 18. Iată în simplă enumerare, în ordinea impusă de capriciul memoriei, evenimentele care, din ultimele zile ale lui august, m-au ținut departe de acest caiet :

Vizita Ilenei și Mirelei, circa o săptămână.

Vizita regelui Ubu cu câinii.

Vizita lui Viorel cu familionul.

Vizita lui Zeno.

Vopsitul lemnăriei ferestrelor.

Ședințe. „Consemnări". Recenzii.

„Colocvii de critică" la Sibiu.

„Zilele revistelor din Transilvania" implicând pregătirea „comunicării", drumurile la Brad, Țebea, Crișan și Hațeg-Densuș-Sarmisegetuza.

„Salonul cărții" cu prezența mea protocolară până în ultima zi, când am oficiat cu Mandics lansarea lui Ioan Evu.

Și, probabil, altele pe care le voi fi uitat.

Din 11 oct. m-am reîntors la carte, ferm decis să nu mai răspund la nici o convocare sau solicitare. Primele zile a mers greu, pe urmă însă mi-am regăsit încet ritmul. Azi merg cu motoarele în plin, ceea ce nu înseamnă că aș fi deosebit de satisfăcut.

Noiembrie

2. Dispariția lui Drozd ne aduce de fiecare 1 noiembrie la mormântul lui. Ieri, seară rece de toamnă târzie, cu o lună neverosimilă care tot apare și reapare din cețuri peste un cimitir luminat feeric și populat ca un iarmaroc. Lumea s-a obișnuit să vină în seara asta ca la un spectacol, chiar dacă n-are pe nimeni aici.

Miresme de crizanteme și lumânări, dar fără nimic funerar totuși. Un straniu sentiment de înfrățire cu cei ce se reculeg, cu cei de sub glie, cu cei ce se plimbă. Și celălalt sentiment, de unde poate derivă primul, că aparținem într-adevăr Devei. Aparținem cu adevărat unui oraș abia când avem pe cineva și în cimitirul lui.

*

17. O zi la o ședință la Sibiu, pierzând 15 ore pentru două ore efective de lucru, din cauza legăturilor proaste, adusul și instalarea mobilei în camera Lizucăi, curățenia mare de toamnă m-au rupt iar de carte mai bine de o săptămână. Și începusem atât de bine capitolul 6, și-mi pusesem atâtea nădejdi în noiembrie, care trebuia să fie luna decisivă. De acum nu știu ce va mai putea fi decisiv și salvator pentru carte. Din nou și din nou acest efort exasperant de a mă regăsi.

Între timp, moartea lui Brejnev. Evenimentul, pe plan internațional sau personal a avut o amploare afectivă mult mai modestă decât moartea lui Tito. Înmormântarea aceluia, măreață, emoționantă, caldă, în mijlocul unei mulțimi spontane, care-și manifesta liber sentimentele. A acestuia, impunătoare, scrobită, rece, în absența poporului. Cortegiul traversa imense spații goale, străjuite de soldați încremeniți smirna, plantați la distanțe egale, robotizați ; părea că străbate un oraș pustiu, ca în pânzele lui De Chirico, legat de un blestem, sub pâcla plumburie de noiembrie. Două ceremonii — a înmormântării lui Tito și aceasta — caracterizând excelent două mentalități.

Cu Andropov, succesorul, fost securist, greu să-ți faci speranțe de destindere și înseninare. Bine ar fi să mă înșel.

În 21, o nouă mascaradă electorală. Ziarul îmi cere pentru ziua aceea o consemnare adecvată. De câtva timp am zburdat cum am vrut, a venit acum vremea să plătesc. Mă zvârcolesc în căutarea unei ieșiri onorabile.

*

24. Încheiat ieri cap. VI — Schultz. Dacă aş avea parte de aceeaşi continuitate, aş termina cartea până la sfârşitul anului, deşi mai am patru capitole.

*

Scumpirea săpunurilor şi a detergenţilor cu 100%. De s-ar găsi măcar de acum.

Decembrie

1. Marta Trancu Rainer, în 1917 : *„Orice s-ar spune, pentru o anumită clasă socială, intelectualii sunt nişte instrumente care pot fi mânuite după plac“.*

Se pare că în orice epocă există câte o „clasă“ care-i mânuieşte pe intelectuali după plac.

*

3. În autogară, un aviz aduce la cunoştinţă că toate cursele au fost suspendate din lipsă de carburant. Se întrevăd de aici o seamă de consecinţe în lanţ. Enorme cozi la benzina care nu se găseşte şi, se pare, va ajunge la 14 lei. La negru se vinde cu 80 şi 100 de lei. Din cauza întreruperilor de curent, la Brad s-au dat lupte la o impunătoare coadă pentru petrol lampant. Lumânări nu se găsesc. Ieri s-au vândut cozi de porc, reactualizându-se astfel vorba românului : mânca-i-ai coada. Circulă tot felul de zvonuri sumbre şi, ca de obicei, multe se vor adeveri probabil. Situaţia internaţională continuă să se deterioreze. Pesimismul meu în legătură cu Andropov se pare că se confirmă. În ceea ce ne priveşte, stăm prost şi cu ruşii şi cu americanii. Tensiunea cu Ungaria e în creştere. Pe plan intern, degringolada e totală.

În această atmosferă sărbătorească se apropie Conferinţa Naţională şi au început pregătirile pentru omagierea în ianuarie a celui mai iubit fiu. Aştept cu febrilitate şi nestinsă nădejde manifestarea Principiului Ordinii şi al Echilibrului. Sunt totuşi vesel (veselia nebunului!) : romanul înaintează. Ieri mi-a poposit pe catarg întâia pasăre a ţărmului.

*

Durerea de cap a început ieri după-amiază și mă ține azi toată ziua. Îmi impun totuși să scriu și, cu mari eforturi, reușesc să închei cap. 8. După masă, somn chinuit. Voiam să pregătesc apoi cap. 9, dar din cauza capului nu mă mai trage inima spre nimic. Seara, cum la tv. e un film de-al nostru, cretin, stau în întuneric și ascult muzică sârbească. Îmi amintește de copilărie, de vacanțele de la Vălcani, unde, din vârful cotărcii de la hodaie, se vedea „în Sârbia". Îmi amintește de Banat. Cât am trăit acolo, mă bântuia nostalgia Ardealului. Acum, de aici, trăiesc cu nostalgia Banatului...

S-a încheiat azi Conferința Națională, de la care, naivi, așteptam cu toții minuni. Iar magistrale și inestimabile cuvântări, una la început, alta la sfârșit, iar adulații grețioase, iar vorbe goale. Încă un costisitor balon de săpun înălțat întru gloria familiei domnitoare. A, era să uit, ceva concret s-a hotărât : alegerea prințului moștenitor în C.C. Asta ne mai lipsea, de acum totul va merge strună.

Suntem total compromiși în fața lumii și nimeni în afară de noi înșine nu ne mai poate reabilita. Dar, încep tot mai mult să cred, noi nu suntem în stare. Se pare că suntem sfârșiți înainte de a fi ajuns vreodată la maturitate. Încep să mi se împuțineze speranțele...

*

19. Cu aceeași migrenă (?) pregătesc capitolul 9. După-amiază mă spăl pe cap și nu e pentru prima dată când, după masajul acesta energic cu apă caldă, durerea cedează. Spre seară, scris felicitări de sărbători. Pe urmă, la tv. — a câta oară? — *Casablanca*. Îl urmăresc cu aceeași emoție de la început. Care să fie secretul acestui film, totuși, foarte pe gustul anilor '30? Magnifica scenă a Marseillezei. De unde puterea ei de a te înfiora? Dincolo de frumusețea candidă a Ingridei, dincolo de talentul lui Humphrey, mai e ceva. Cred că e priveliștea — cu artă realizată, neostentativă, fără urmă de teză — priveliștea omului ce reușește să se ridice deasupra canaliei sau numai a lichelei din el. Ceea ce a încântat omul

dintotdeauna : triumful binelui asupra răului. *Casablanca* e un basm modern, unde fiecare are de luptat cu balaurul din sinea ea.

*

Fatalitatea care ne urmărește pe noi ca neam, de a relua, iar și iar, totul de la început. Nenorocirea e că de data asta dezastrul s-a pornit nu din afară asupra noastră, ca de fiecare dată până acum, ci din interior. Și când ceva începe să se năruie dinăuntrul său, nu văd forța ce s-ar putea opune dezastrului. Perspectiva apoi ca, profitând de situație, să înceapă și presiunile din afară : jefuirea cadavrului. Pluralismul politic lichidat, democrația inexistentă, nu există opoziție organizată. Cine să se împotrivească atunci și cine să redreseze situația? Am crezut un timp că redresarea va veni chiar din sânul partidului. Se pare însă că e o speranță deșartă. S-a văzut și la această Conferință-bluf. La nivelul unde s-ar putea întreprinde ceva, s-au adunat toți îmbuibații și gușații, toți semidocții iresponsabili, a căror singură grijă e să aplaude cu convingere fiecare nouă inepție, știind că numai așa își vor menține fotoliile. Opoziția are rol de supapă, de regulator al vieții politice și morale. Grăbindu-ne s-o strângem de gât, nu ne rămâne decât să ne sufocăm în pestilența propriei imbecilități.

*

20. Început cap. 9. N-am scris decât cinci pagini. Merge greu încă. Început cronica la romanul Danei Dumitriu.

*

21. Pe la ora zece, telefon de la Dodo : ne vestește că în dimineața asta s-a stins Ena. Ne telefonase de ziua Nicoletei. Acum am remușcări că, pentru a o scuti de o cheltuială prea mare, n-am vorbit și eu cu ea. Nu voi mai vorbi niciodată.

*

23. La Petroşani, la înmormântarea Enei. Plecat la şase, întors la 21,45. Aglomeraţie, navetişti, elevi în vacanţă, toată omenirea care în mod normal călătorea cu autobuzele; raniţe, schiuri, saci, desagi, brazi, trenuri întârziate, murdare şi fără lumină, cu uşi blocate, ferestre ce nu se închid şi closete duhnind trăsnitor.

Înmormântarea Enei, parodică, cu un popă bizar şi un convoi modest, străbătând oraşul într-un fel de marş forţat, în urma unui dric rablagit, grăbit să mai ia un mort. Cum era o fiinţă cu un simţ al umorului treaz până în ultima clipă, biata Ena s-ar fi amuzat de propria-i înmormântare. Nu am regretat totuşi că am fost, în primul rând pentru că ne-am revăzut, măcar o parte a clanului Ciobănesc. Cel puţin pe Aurel abia acum l-am întâlnit întâia oară. E reconfortant că mai reuşim să ne reunim câţi am mai rămas, cel puţin în asemenea împrejurări finale. Ena era un fel de placă turnantă a clanului, ea mai ţinea legătura spirituală, epistolară mai mult, între toţi. Ce va fi de acum? Poate ar trebui să încerc eu s-o fac. În asemenea vremuri meschine, egoiste şi fără de lege, e stenic să ştii că există o mână de fiinţe prin vinele cărora curge sângele aceloraşi rădăcini, cu un trecut comun de care poţi să fii mândru şi care-ţi îndreptăţeşte un fel de orgoliu al apartenenţei inaccesibil altora.

*

24. Cumpărături, scris felicitări, Pomul de Crăciun. Frumoasă scrisoare de la Radu Tudoran. Seara, graţie noului aparat, am ascultat, pentru prima dată de foarte mulţi ani, vechile noastre colinzi. Mi s-au răscolit toate amintirile, toată copilăria, toate Crăciunurile de pe vremea când eram toţi, şi eram sănătoşi, şi trăiam într-o ţară îmbelşugată, unde oricine avea ce-i trebuia. Acele treisferturi de oră au fost un răstimp de taină : i-am simţit pe toţi în jur, adunaţi de chemarea cântecelor de demult, miracol pe care numai noaptea de Crăciun îl poate împlini. Pe urmă a venit Moş Crăciun, ne-am adunat în jurul pomuleţului şi apoi al sarmalelor...

Pe la nouă privesc pe fereastră. Oraşul e pustiu ca în miez de noapte. În schimb, peste tot, la ferestre, se văd lucirile pomilor

împodobiți. După treizeci și cinci de ani de teroare, de presiuni, de ședințe și campanii împotriva Crăciunului, oamenii, nemobilizați decât de conștiința lor, se solidarizează tacit și-l cinstesc după datina ce se dovedește mai tenace decât toate generațiile de politruci și securiști. E o priveliște care-ți dă motiv să mai speri.

*

Tot în Maria Trancu Rainer această concluzie culeasă cu cursive pentru a-i sublinia caracterul dureros și implacabil : „*Prietenia nu rezistă la probe nici cât un fir de păianjen la cea mai mică tracțiune*".

Adevăr de care m-am convins și eu.

*

25. Încercat să reînnod firele cărții, însă n-am reușit să scriu decât șase rânduri. Zi de sărbătoare, fără spor.

Seara, la tv., *Singurătatea florilor,* film penibil, salvat, cât poate fi salvat, de Toma Caragiu.

*

26. Duminică. Scris trei pagini. Aș fi vrut mult să termin cartea pe vremea asta, să pot petrece și eu sărbătorile ca un om normal, fără a fi obsedat de ea în fiecare clipă. Nu s-a putut...

Seara, la telecinemateca mutată acum duminica, un film după Pirandello — *Călătoria* — în regia lui De Sica cu Sophia Loren și Richard Burton, începe bine pentru a eșua într-o melodramă penibilă. Interesantă această cădere bruscă din final. Fără călătoria care a dat titlul și fără inexorabila boală, ar fi ieșit ceva interesant. Să fi scris Pirandello asemenea siropuri? Sau e vina scenaristului? Și uite așa, ziua rămâne memorabilă prin cele vreo cinci minute cu Stan și Bran de la „Cascadorii râsului". Tot ei săracii, neîntrecuții, inimitabilii și nemuritorii, tot la ei ne e salvarea...

*

27. Zi nenorocită de trei ședințe inutile.

În Supl. Sc. Tin., de reținut această definiție a lui Mitică, dată de Mircea Săndulescu : *„Mitică e un tip de om. E abil, șarmant, isteț, laș, politicos, adaptabil, cu un ridicat grad de periculozitate. E inamicul public numărul unu. Trebuie stârpit. Știi, durează de câteva sute de ani, dar acest popor are o imensă răbdare. Acest „miticism“ caragealean adus la zi este azi în mare parte cel care ne ține pe loc. Regula lui e fușereala, munca de mântuială. Cred puternic în relansarea mai ales în rândurile tinerilor a conceptului de* lucru bine făcut. *E salvarea noastră“.*

Întrebarea care rămâne pentru mine e dacă nu batem oare prea multă monedă pe această „răbdare a poporului“, dacă nu scăpăm prea ușor punând totul în spinarea ei? Dacă nu cumva Mitică e totuși cel ce ne definește și ne reprezintă? Altfel cum se explică supraviețuirea lui „de câteva sute de ani“? Răbdarea nu mi se pare o explicație convingătoare . . .

*

28. Scris cinci pagini.

*

29. Scris trei pagini.

*

30. Ultima tentativă de a mai înainta cu câteva pagini a eșuat. Închei anul la pagina 715 și cu trecerea în noul an umbrită de această obsesie a neîmplinirii.

Ultimele cumpărături, coadă la ouă fără tichet, diverse treburi gospodărești. Seara, spectacolul vomitiv al înscenărilor urărilor de pe treptele sediului C.C. Pentru prima dată se cântă vechi colinzi de Crăciun, însă pe texte noi : Moș Crăciun și Mântuitorul sunt înlocuiți cu Conducătorul.

*

31. Pregătiri de revelion — cu care trece ziua — deși îl petrecem numai noi doi, acasă; Lizuca la liceu, primul ei revelion în afara familiei.

În ciuda aparențelor, și a premiselor foarte limpezi, e o zi și mai ales o seară a speranțelor. Dea Domnul . . .

1983

Ianuarie

1. În zori, la patru, am ieșit după Lizuca. Un frig tonic ne remontează după noaptea de veghe în care am urmărit destul de dificil, dar cu conștiinciozitate, un program mediocru. Ne culcăm pe la cinci, deciși să nu ne sculăm decât la 12. De pe la nouă însă, n-am mai avut somn. O fi și acesta un semn al vârstei. Orașul e pustiu, ziua uscată, închisă și rece.

E primul an când nu ne-am mai îngăduit să telefonăm nimănui la miezul nopții. Nouă, numai Mitică R., singurul care și-a mai permis această extravaganță.

*

2. Neinclus în programul tipărit, e totuși anunțat în ultima clipă și transmis concertul Filarmonicii din Viena. Ne-am obișnuit într-atât încât lipsa lui ne-ar fi afectat neașteptat, echivalând cu un nou simpozion al mizeriei în care ne înglodăm.

Spre seară, diverse indispoziții iscate de excesele gastronomice.

*

3. Azi intenționam să reiau cartea într-un efort final. Fiind însă în refacere — minunat pretext pentru a masca teama de pagina albă! — am amânat pe mâine.

Dactilografiat cronica la *Prințul Ghica*, pentru „Transilvania". Citit călătoria lui Papuc în Grecia.

*

4. Treburi în oraș. După-amiază corespondență și lectură. Seara durere de cap.

*

5. Citit Papuc și revistele care s-au adunat. Scrisoare de la H. Stanca. Îmi trimite totodată articolul cerut pentru „Ritmuri“.

Vizita lui Marcel Petrișor, intempestiv ca de obicei. Din nou cu elogii exagerate la adresa cărților mele. Îmi și lasă o copie a unui fel de cronică predată „României lit.“. Și tot de la el, știrea stupefiantă a necazului abătut peste M. S.

O lume cumplită, o lume nebună . . .

*

8. Plecat joi la amiază la Hărțăgani, reveniți azi, sâmbătă, tot la amiază. Revenit acolo după o absență de câtiva ani. Mătușa Neti, singura în viață din generația ei, la cei 82 de ani, se ține bine, dreaptă, frumoasă, lucidă, păstrându-și umorul, capabilă încă să râdă cu hohote, din inimă. Se plânge de câte un junghi, de reumă, dar mai are, din asta nu se moare. La fel mătușa Florica, „din sus“, dar ea cu o generație mai tânără. Aici, „din sus“, se află în casă patru generații. Ultimele două sunt însă pe cale de declasare, etimologic vorbind, vor migra definitiv, adică, spre oraș. Ce se va alege oare de toată rânduiala, de toată averea, de casele zidite cu trudă și orgoliu, poate cu mai mult orgoliu decât trudă? Ne arată cu nedisimulată mândrie interioarele pe care le admirăm exclamativ, din prag. Odăi mari, înghețate, unde ar fi imposibil să viețuiești — nici nu sunt concepute în acest scop, ele fiind de fapt niște expoziții ale stării de prosperitate a gazdelor — ticsite de mobilă nouă, de covoare „persane“, tablouri de gang, păpuși, flori de plastic, o impunătoare desfășurare a gustului Kitsch victorios. Ba, cei „din jos“ vor să-și instaleze un „cămin englezesc“, căci foc tot nu se va face în el niciodată. Dispărut cu desăvârșire acel bun gust țărănesc de care s-a făcut atâta caz. El a existat, nici vorbă, dar cum se explică oare totala lipsă de rezistență în fața prostului gust?

Plimbare pe Dealul Carpinilor. Pădurea înghețată. Urme de iepuri pe zăpadă. Miresmele frigului pur și ale fumului ce se ridică de pe sat. Spre apus, soarele incendiază fastuos Cheile Crăciuneștilor, încununându-le cu un roșu portocaliu intens, neverosimil, ce se stinge treptat în înserare. Pâcle.

Vizită la cimitir. Adunat pe deal, în jurul bisericii mărunte de lemn, a coborât în ultimii ani spre poale. Se înmulţeşte *„norodul spălat de ape sub pietre"*, s-au înmulţit, direct proporţional cu prosperitatea celor vii, crucile de piatră sau marmură. A apărut chiar şi un cavou, urât ca un garaj. Ai noştri sunt toţi acolo, înconjuraţi cu gard de fier, deocamdată, slavă Domnului, doar două generaţii, cele mai vechi. O deplină pace aici, vegheată de măreţia stâncoasă şi eternă a Bulzului.

Ne-am cam resimţit de pe urma frigului şi a inconfortului. Ne-am dezobişnuit de focul cu lemne, când prea cald, când prea rece. Obositor şi să stai ceasuri întregi de poveşti cu toată mulţimea neamurilor. Ne-am citadinizat iremediabil. Poate am şi îmbătrânit. Tot iremediabil. Marea voluptate apoi de a ne regăsi din nou acasă . . .

*

9. Mâine voi relua cartea. Azi, curăţirea terenului. Rezolvarea corespondenţei, şase scrisori. Seara, o comedie muzicală agreabilă, într-adevăr deconectantă, *Sunetele muzicii* cu Julie Andrews şi Christopher Plummer.

*

10. Scris 17 pagini.

*

11. Scris opt pagini.

12. Scris 13 pagini. Întrevăd sfârşitul. Chestiune de câteva zile. Seara, *Plicul* lui Rebreanu. Văd prima oară piesa, destul de oarecare, salvată de interpretare (Stela Popescu, Darie, Rucăreanu, Şeptilici, Giurumia . . .) până la un punct. Totul rămâne până la urmă cam simpluţ, cu un aer de improvizaţie. Ar fi de meditat asupra şansei unor teme frecventate până la epuizare de mari maeştri. În cazul acesta de Caragiale . . .

*

13. Indispoziție generală din cauza unui abces dureros la unul din incisivii inferiori. Comprese cu ceai de gălbenele, algocalmin, codecam reușesc să mă mențină într-o stare oarecum aptă de lucru. Scris anevoie 12 pagini.

*

14, vineri. Scris 22 de pagini și la ora 19,24 terminat cartea cu senzația că eu însumi sunt terminat. N-am sfârșit încă nici o carte atât de trudnic.

*

15. Prima din cele două zile de concediu pe care mi le-am luat. Am petrecut-o ascultând muzică și citind. Terminat cartea lui Papuc, cam naivă până la urmă, nu știu de ce. Ar merita un comentariu mai larg, dar uite că n-am chef. Început *Ploaia de nisip* a lui A. G. A., roman destul de greu digerabil, pe care mă străduiesc totuși să-l străbat fiind vorba despre Timișoara. Face parte dintre lecturile preliminare pentru ceea ce numesc încă *Pseudomemorii*.

Abia azi am trăit deplin sentimentul eliberării de carte. Voluptatea de a ști că nu ai nimic de scris. Se va transforma însă curând în teroarea de a nu mai putea scrie.

*

16. Durerea de cap vagă de aseară s-a intensificat o dată cu noaptea. Pe la trei și jumătate a trebuit să iau un algocalmin, grație căruia reușesc să adorm și să mă scol aproape refăcut. Mă remontează complet muzica. Intenționam să citesc, dar mă fură programul lui Iosif Sava : „Neterminata" lui Schubert. A cincea și Imperialul lui Beethoven, A I-a de Brahms și A V-a de Ceaikovski. O duminică magnifică, umbrită doar de faptul că N. nu se poate bucura de ea, acaparată cum e, de bucătărie.

*

17. Azi-noapte, o neobișnuită insomnie m-a ținut treaz până după ora trei. Am gândit în amănunt câteva capitole din *Pseudo-memorii.*

Terminat de citit *Ploaia de nisip.* Din păcate, o lectură inutilă. Nu-mi folosește nici la *Psm,* nici de scris nu pot scrie despre ea. Viața Timișoarei, în afară de câteva nume de străzi, e practic inexistentă. Cartea e schematică, marcată de sechele proletcultiste, neveridică, un ciudat cau de regresiune literară.

*

18. Început revizia cărții. Deocamdată, mulțumit. Având acum o perspectivă de ansamblu, pare să se releve o anumită monumentalitate.

Azi s-a dat câte una bucată săpun de toaletă pentru fiecare om al muncii care a prins de veste la timp. Fără ambalaj însă.

*

19. Recitit *Călărețul . . .* Corecturi minime. Sau, poate, așa cum mă tem, furat de text, îmi scapă inadvertențele?

*

20. Stau ascuns și recitesc cartea. N-am mai ieșit din 8 ianuarie. Toată lumea știe că sunt plecat la Făgăraș să-mi termin romanul. Azi a sunat telefonul de câteva ori, insistent. Vreo ședință sau solicitarea unui panegiric . . .

*

21. Început dactilografierea. Scris azi 28 de pagini. Seara frânt. Și nu e decât prima zi.

*

22. Întreaga zi salahorie la mașina de scris. Nimic deosebit în afară de scrisoarea Svetlanei, care-mi anunță apariția iminentă a romanului la Moscova.

*

23, duminică. Dactilo. La tv. — timp de o săptămână încheiată de azi încolo — nimic de văzut, nimic decât omagii sub diverse forme, dar îndeosebi — aceasta e specia preferată azi — în chip de amorfe montaje literar-muzical-coregrafice. Câştigăm astfel un timp preţios. Iar la nivelul întregii ţări se realizează probabil o importantă economie de curent.

24. Dactilo 34 de pagini. Obosit.

*

25. Prima ieşire din 8 ianuarie. După-amiază n-am putut rezista ispitei de a participa — prin intermediul transmisiei directe — la omagierea marelui fiu.

Nu mi-am realizat norma : doar 17 pagini.

*

28. Alaltăieri, scrisoare de la Albatros. În ultima clipă i-a cuprins teama şi au dat cartea la un consilier ştiinţific. Aceasta e I. Ardeleanu, director al Muzeului de istorie al P.C.R. Referatul e favorabil cu observaţii „minime", zice-se, rezolvabile pe loc, în editură. Asta înseamnă însă să-mi întrerup iar lucrul şi să apuc drumul Bucureştiului. Alţi bani, altă distracţie, tocmai acum când Fondul nu-mi trimite biletele solicitate şi când rezervele ne sunt în vertiginoasă scădere şi când sunt foarte obosit şi când nu pot sta mai mult acolo să-mi rezolv măcar şi celelalte treburi.

Pierdut două zile cu „Amfiteatrul" de ieri. L-am avut pe G. Nistor cu Cercul lui de literatură. Seară reuşită, însă cât timp pentru a o vedea împlinită! Sunt sătul de toată această salahorie culturală. O mulţime de cărţi a căror lectură o amân mereu . . .

Durere de cap. N-am scris decât două pagini. Greşeli atât de multe, încât am socotit că e mai înţelept să nu insist. După-amiază, şedinţă de partid, lungă, se discută cauzele scăderii tirajului şi posibilităţile de redresare a ziarului. Toate soluţiile propuse sunt

însă retorice, utopice, atâta timp cât există obligativitatea de a umple paginile cu materiale pe care nimeni nu le citește.

29. Un fel de stare de convalescență. Dactilografiat opt pagini cu mai puține greșeli decât ieri. Răsfoit jurnalul lui Julien Green. Inhibat și indispus de perespectiva plecării de poimâine : cele opt ore de drum, alergătura prin București, înghesuiala, distanțele aceleа enorme, alte opt ore la întors... Îmi iau pe drum de citit *Bilanț* de Maugham.

*

30, duminică. Dactilo 14 pag. Pregătiri de plecare. *Reisefieber.*

Februarie

10. Terminat azi dactilografierea. Au ieșit 405 pagini, mai mult decât mă așteptam. Sunt frânt, cu dureri difuze în spate și șale și cu o jenă abdominală sus, dreapta — ficat, vezică, poate reflex apendicular? — sper să treacă de la sine.

De mâine corectura, îndosarierea, expedierea. Abia după aceea odihna visată de trei săptămâni.

*

15. Expediat, în sfrâșit, manuscrisul.

*

Atâtea cărți de citit și disperarea de a nu le putea citi toate o dată.

*

Unul dintre cântecele lui Iglesias — nu-i rețin titlul — de o vastă nostalgie insolită, *îmi amintește* de un loc cald și îmbelșugat și plin de lumină de pe țărmul Mediteranei. Am fost acolo proba-

bil într-o viață anterioară, altfel de ce mi-ar fi atât de dor de locul acela și de ce l-aș simți atât de familiar? Și amarnica tristețe născută din certitudinea cenușie, rece, de necontrazis, că nu-l voi (re)vedea niciodată.

*

16. Reușit în sfârșit să termin Claude Roy, *Întâlnirea de pe Podul Artelor,* carte începută demult și citită cu intermitență, câteva pagini pe seară, în pat, nu pentru că ar fi o lectură dificilă sau dezagreabilă, ci din lipsă de timp.

O speculație subtilă, inteligentă și oarecum diafană asupra timpului și a morții văzute prin prisma destinului lui Charles Riviére, muzician discret, singuratic și singular. Prin prisma destinului și a iubirii sale. Muzica și dragostea sunt cele două pasaje prin care se face legătura cu teritoriul speculațiilor. Din păcate, atunci când e vorba de muzică, uneori considerațiile devin ușor tehniciste, umbrind receptivitatea cititorului fără o pregătire de specialitate — cum sunt și eu.

Interesant rezolvată compoziția prin tehnica luminării subiectului din mai multe unghiuri.

*

Una din fețele posibile ale fericirii, una dintre puținele ei ipostaze accesibile : să închei o carte grea, s-o vezi predată, să știi că o lună de acum înainte poți să scrii când vrei, să citești ce vrei, să te plimbi sau să dormi când vrei — când vrei, vorba vine ... Însă durează puțin, căci foarte curând se ivește în zare duhul noii cărți, începe chemarea ei insidioasă, un nou dor de ducă. Ca să nu mai vorbesc de forța implacabilă a cotidianului ce nu te lasă niciodată să guști voluptatea unei depline înălțări. Încă de azi obsesia rubricii. Va trebui s-o reiau duminică, acum că primejdia encomionului a trecut.

*

17. Când ne-am mutat aici, aveam priveliștea tonifiantă a Dealului Cetății, chiar în fața ferestrei. Să vezi tot timpul pădurea,

culorile ei în perpetuă schimbare, ce șansă! S-au ridicat blocurile din față, a pierit totul. Au mai rămas copacii din curți. Mesteacănul, nucul. Au venit demolările, s-a deschis noul bulevard, nu mai există nici un copac. În partea cealaltă, spre curte, văd încă depărtările, silueta Uroiului, atât de singulară și, în fundal, atunci când e senin, Munții, când verzi, când albaștri, când vineții, întotdeauna însă grandioși, superbi, transmițându-mi acel atât de util sentiment de siguranță. Acum se înalță blocul acesta cu nouă etaje care va închide și ultima perspectivă. Singura priveliște va mai fi cea a izmenelor întinse la uscat prin balcoane.

*

Citit în tren spre București, *Bilanț* de Maugham. Mă așteptam la altceva, probabil la niște memorii, dar asta nu-i vina lui. În fond, e vorba chiar de un bilanț al convingerilor rămase la capătul unei vieți. Interesante, întotdeauna incitante — chiar sau tocmai pentru că nu sunt întotdeauna de acord cu el — considerațiile despre stil, teatru, cultură, cele două capitole despre profesionism (de reținut și de utilizat acestea la nevoie, ca argumente în bătăliile noastre pentru demnitatea profesiunii). Și, cinstită, lucidă, însă teribilă această concluzie finală a bilanțului : *„Dacă moartea încheie totul, dacă n-am nici a spera în bine și nici a mă teme de rău* (*„nu spera și nu ai teamă“* — n. mea) *mă voi întreba atunci de ce exist aici și cum să mă comport în aceste împrejurări. Răspunsul la prima întrebare e simplu, dar este atât de inacceptabil, încât cei mai mulți oameni îl vor respinge. Nu există nici un temei pentru a trăi și viața n-are nici un sens“.*

Să nu ne mai fofilăm, acesta e adevărul. Singurul lucru care ne rămâne e să dăm noi înșine vieții un sens. Nu trebuie să dramatizăm : cea mai mare parte a omenirii nu-și dă seama că viața n-are sens și, ca atare, nici nu aspiră să-i dea vreunul. Pur și simplu trăiește. E poate partea cea mai fericită.

*

În ultimul timp mi s-a stricat mult scrisul, vreau să zic grafia. Un fel de nesiguranță a mâinii, de febrilitate. Și de multe ori mă surprind lăsând cuvintele fără ultima literă.

Julien Green, un scriitor de o factură atât de diferită de ceea ce încerc a fi eu. Și totuși, în *Jurnal*-ul său, atâtea surprinzătoare conjuncții de gând, venite probabil, din fondul primar comun al profesiunii. Ca, de pildă, aceasta, absolut uluitoare : *„Pe măsură ce se apropie de sfârșitul cărții sale, romancierul simte cum vin ultimele fraze, împopoțonate. De mult se pregătesc și așteaptă. Cel puțin una dintre ele va începe cu un Atunci solemn. Dacă romancierul are un dram de bun simț, o va privi cu neîncredere“.*

Nu mai departe decât în ultima frază a *Călărețului de fum* se răsfață acest solemn Atunci . . .

*

18. Și ceea ce spuneam pe aici pe undeva despre felul cum vreau să scriu *Pseudomemoriile,* iată că a spus-o tot J. Green într-o formă aproape identică — ce straniu! — : *„Cartea aceea pe care vreau s-o scriu despre tinerețea mea nu va avea nici un plan. Planul va urma capriciului memoriei căreia trebuie să-i dau frâu liber. Autobiografiile care încep cu nașterea nu se dezvoltă în logica amintirii care-și are salturile și zborurile ei. Vreau să spun ce-mi va trece prin minte și ceea ce nu vreau să spun îmi va scăpa fără voie și va fi totuși spus“.*

*

20. Vernisajul, ieri, al expoziției lui Pogan. Și-a intitulat-o *Răsadnițe și noduri criptice.* Prezintă A. S. în stilul sofisticat, propriu celei mai mari părți a criticii de artă. Tonalitatea lucrărilor, agreabilă în ansamblul ei, e dominată de ocruri și verniluri, dar, în cele din urmă, tot uitându-te așa, se insinuează o anumită fadoare, simt nevoia unei intensități, tensiuni sau a unui contrast, care ar putea fi ale vieții. A unui accent de roșu, bunăoară. Dincolo de

cromatism, n-am priceput nimic. A fost de față crema intelighenței artistice și culturale a municipiului, dar sunt sigur că nimeni n-a priceput nimic. În cazul vernisajelor de genul acestuia, manifestarea de artă se pervertește în manifestare mondenă. Mai interesant decât ceea ce se expune, e spectacolul în sine, conversațiile, reacțiile și mimica noastră, a celor ce ne prefacem că înțelegem. Comunicarea reciprocă artist-public rămâne un deziderat. Mă întreb ce semnificație au toate astea pentru autor?

*

Făcând ordine printre hârtii vechi, am dat peste un carnet unde am notat într-o singură ședință aceste perle. Ar fi păcat să se piardă : „un factum totul“ (S., pe atunci președinte al culturii județene) ; „factori creator-participativi“ ; „scadențar“ ; „sectorul de țigani pe care-i avem“; „noi n-am avut porci, dar ne-am făcut, căci lozinca noastră e fiecare om un porc“; „formații artistice-cobai“; „costume heterogene cu fel de fel de motivații“ (va să zică, motive); „masă rotundă de la om la om“; „chiar de mâine să intrați pe problemă“.

Emisiunea duminicală a lui Iosif Sava, așteptată toată săptămâna, e azi parțial bruiată de aspiratorul unei gospodine. Ah, gospodinele, neapărat harrrnice!, sunt probabil singurele ființe ce-mi trezesc instincte asasine. Cea de deasupra noastră, harrrnică și asta nevoie mare, face curățenie scuturându-și pe fereastră toate țoalele și covoarele, umplându-ne pervazurile cu gunoaiele ei...

*

21. Needificat nici până la această vârstă asupra modului cel mai profitabil de a lupta împotriva uitării celor citite, încerc un nou sistem al evidenței lecturilor : un caiet în care trec sub titluri tematice extrase aparținând sferelor mele de interes. De văzut în

timp eficiența. Deocamdată am surpriza să redescopăr intactă aceeași emoție pură și inconfundabilă plăcere trăită pe vremea când, școler fiind, începeam un caiet nou.

*

22. Momentele cele mai penibile, pentru că sunt şi umilitoare, ni le rezervă fiziologia în suferinţă. Toate celelalte pot fi înfruntate și suportate cu demnitate.

*

23. La Belgrad, „Marşul turcesc" mi-l evocă din nou, pe neașteptate şi teribil de pregnant, pe Mircea.

Citit Alexandru George, *Simple întâmplări în gând și spații.* Ah, bucureştenii ăştia spirituali și mobili, inteligenţi şi subtili! Îi citești pe nerăsuflate, pentru ca, după aceea, să-ţi zici : ei și?!

*

25. Şi totuși, acest „ei și?!" nu poate fi extins dincolo de o anumită stare de moment. E adevărat, cărţi de felul celei a lui Al. George nu fac o literatură. O literatură se configurează din blocuri masive, compacte, pe care le putem numi, fără teamă de improprietate sau supralicitare, opere. Fără cărțile de felul acesteia însă, o literatură ar fi ca o construcţie din blocuri de piatră suprapuse fără nici un liant. Cărţile acestea sunt liantul ce umple rosturile dintre blocuri, interstițiile lor; ele au un misterios rol catalitic, creează un fundal, o atmosferă, contribuie la menţinerea acelei tonalități specifice fiecărei spiritualități. A le judeca după criterii pragmatice, utilitariste, a le acuza de gratuitate, a le contesta menirea n-ar fi decât expresii ale primitivismului dogmatic.

26. Terminat *Focul rece* de Pavel Bellu. Un roman deconcertant, greu de fixat într-o formulă atotcuprinzătoare, pentru că e, de fapt, un hibrid între poem, istorie romanțată și seacă reconstituire documentară. Predomină poetul prin exces de lirism și metaforizare, prin continua propensiune spre expresia deliberat „frumoasă". Profuziunea de documente, pe de altă parte, își impune

presant masa, implacabilă, ca o lentă alunecare de teren, vădindu-se nu o dată tiranică. Între aceste două suprasolicitări, romancierul supraviețuiește greu, domină prim-planul cu intermitențe, totuși își duce trama sa epică până la capăt, reușind chiar să realizeze o idee și o imagine de ansamblu asupra a ceea ce însemnat istoria tumultuoasă a Mocioneștilor. Meritul cărții stă în primul rând în actul acesta justițiar de a readuce în conștiința prezentului un mare clan de patrioți militanți. În al doilea rând apoi, nu poate fi negat un anume farmec al ei. Rezidă, cred, în atmosfera de epocă și în atmosfera Banatului de odinioară. Bănățenii, obsedați de a avea o literatură a noastră, avem acum toate motivele să ne anexăm în patrimoniu acest roman în care se găsesc și micile excese dialectale de rigoare în orice carte bănățeană ce se respectă. Întrebarea este dacă farmecul ei aparte va putea fi recepționat, sesizat, gustat și de cititorul altor arii geografice ale țării. Ceva mă face să cred că nu. Ar fi de meditat asupra spiritualității bănățene care — spre deosebire de cea ardeleană, moldoveană, munteană — e greu asimilabilă aiurea. Ea își este suficientă sieși, condamnată însă în același timp la o perpetuă nostalgie a comunicării. Exceptând ultimul sfert de veac, Banatul a fost singura noastră provincie literară, unica personalitate care a reușit să spargă această enigmatică barieră fiind Anișoara Odeanu.

Martie

1. La urma urmelor, nu sunt decât un autodidact plin de lacune ca șvaițerul de găuri. Anii de liceu, cei de agronomie sunt egali cu zero. Iar cei de filologie, marcați încă de serioase sechele ale epocii dogmatice, au făcut doar puțină ordine în ceea ce altfel ar fi devenit cu siguranță un haos. Doar?! Dar a evita haosul e ceva colosal!

*

Terminat Rilke, *Însemnările lui Malte* ... Mustesc frumusețile de detaliu, triumf al poetului ireprimabil. Compozițional însă, aceasta este exact structura pe care o preconizez pentru *Psm.* Într-o cu totul altă viziune de fond, bineînțeles, și cu altă intenționa-

litate. Aceste fragmente inegale ca dimensiuni, fără legătură aparentă, vor face în cele din urmă din *Psm.* un Bildungsroman îngemănat cu istoria afectivă a devenirii Orașului. Acest roman poematic al lui Rilke m-a servit. Însă faptul că după lectura lui vorbesc aici nu despre el, ci despre următoarea mea carte înseamnă, cred, că se apropie ceasul facerii.

*

6. Revăzut *Setea* la tv. A început să se ofilească, să se descoase pe la ... activiști. Ceea ce mai rezistă sunt detaliile și umorul lui Titus Popovici.

*

8. Am împlinit 48. Să vezi și să nu crezi! Li și N. s-au agitat în relativă taină și azi mă copleșesc cu daruri și surprize culinare. Merită însemnate aici perna albastră cu puchiței albi pentru scaunul meu din bucătărie și tortul de înghețată. Bucuria cu care au pregătit de dimineață dejunul festiv. Pe urmă ospățul de la prânz. Am cumpărat o sticlă de pinot gris. Ne-am cam dedulcit la vin de la un timp, de parcă am fi pe vremea lui Pompil, căruia nu-i lipsea niciodată șprițul de la masa de prânz.

*

Lucian Valea îmi face cronica cea mai frumoasă și mai... cultă din câte s-au scris la *Linia și sfera*. Din păcate, apare în „Caiete botoșănene".

*

Petrecut ziua agreabil, răsfoind istorii literare, dicționare și enciclopedii în căutarea unei sugestii pentru un titlu la *Pseudomemorii*. N-am găsit.

*

11. Am terminat în linii mari lecturile restante. Dintre cărțile importante, mi-au mai rămas *Antropologia artistică* și *Desti-*

nul omenirii. Intenţionez să le citesc în paralel cu lucrul la noua carte. Aseară mi s-a făcut dor de un roman şi am luat *Sirenele lui* Em. Roblès. Pe măsură ce înaintam însă, începea să se insinueze bănuiala că am mai citit cartea asta. Dar nu-mi aminteam absolut nimic. Se resuscitase mai mult o atmosferă ; apoi, parcă-parcă îmi aminteam nişte scene vagi, însă, ciudat, în imagini vizuale, ca şi când aş fi văzut o ecranizare a cărţii. Evident, am mai citit-o o dată şi nici măcar prea de mult, căci a apărut în 1980. Şi atunci cum e posibil ca un roman interesant şi bine scris să nu mai lase nici o urmă vizibilă? Căci dacă nu reluam lectura, n-aş fi ştiut să spun absolut nimic despre această carte, iar amintirea ei disparentă ar fi zăcut în subconştient până când ar fi scos-o la lumină cine ştie ce asociaţie întâmplătoare. Dacă ar mai fi scos-o . . .

*

12. Am terminat *Sirenele*. Pentru a doua oară, totuşi. Căci pe măsură ce înaintam, îmi reaminteam încet, încet. Am dat chiar şi peste o frază pe care o însemnasem : „. . . *timpul ne omoară şi (. . .) nimic, niciodată nu reîncepe*“. Probabil oi fi şi scris despre ea la vremea sa, undeva în aceste caiete pe care nu le-am mai recitit de mult. Dar, în cele din urmă, ce să însemne uitarea asta?

*

Nu mai am răbdare să citesc, să mă concentrez asupra unei singure cărţi. Gândul îmi fuge înainte, la cartea mea, m-a încolţit din nou neliniştea, mai curând decât mă aşteptam. E vremea să mă apuc oare? Dar nu e numai nelinişte, ci şi teamă. Mi-e frică de cartea asta, nu ştiu unde mă va scoate. Încă nu ştiu cum s-o abordez, ce ton să adopt. Starea asta de inchietudine anxioasă e potenţată probabil şi de primăvară. Sunt primele zile de primăvară, cu cerul de o seninătate sticloasă, însă cu vânt rece. Sub lumina puternică, peisajul extraordinar de limpede, culorile curate, contururile precise au ceva de pânză impresionistă. Şi înăuntrul meu, peste sau o dată cu toate astea, senzaţia — aceeaşi ca

în februarie '77, înainte de cutremur — senzația că vine, că trebuie să se întâmple ceva.

*

13. Cred că funcția cea mai importantă și cu adevărat miraculoasă a artei este aceea de comunicare. Grație ei îi pot transmite unui om din Laponia sau din Filipine, pe care nu-l voi vedea niciodată, ceea ce niciodată nu i-aș fi putut comunica într-un dialog direct. O performanță de care numai religia sau dragostea se apropie, acestea însă mai mult pe linia comuniunii decât a comunicării. Mesajul lor e limitat. Pe când arta, de obicei, prin comunicare realizează și comuniunea. Iar gama mesajului artistic este practic infinită.

*

14. Ieri am început să scot sistematic fișe pentru *Psm.* Ulterior mi-am dat seama că suntem în 13 și le-am rupt pentru a relua azi de la capăt. Știu că e stupid, dar, dacă n-o făceam, m-ar fi obsedat tot timpul gândul că am început cartea asta în zi de 13.

*

16. Ieri, o nouă „consfătuire" județeană a cenaclurilor. N-aș mai însemna-o aici, dacă B. nu și-ar fi dat iar în petec, denunțându-l pe Iv M. că a publicat odinioară o odă închinată regelui Mihai. El, desigur, semianalfabet cum e, n-ar fi avut de unde să știe, dacă nu l-ar fi informat țuțărul său, Ch. Am fost singurul care, luându-i apărarea lui M., am calificat gestul, în plină ședință, ca murdar și abject. După atacul său împotriva profesionismului, susținut într-o mai veche ședință de acest fel, tot în fața „organelor județene de partid", trebuie reținută și întâmplarea aceasta. Sunt lucruri ce nu trebuie uitate. Și, poate, nici iertate. Prea uităm și prea iertăm totul și de asta am ajuns unde am ajuns.

Trist e că toată caracuda — și nu numai caracuda, ci și cei câțiva oameni culți și inteligenți aflați acolo și care-l înjură și-l bârfesc pe acest individ în particular, au votat includerea lui în cole-

giul de redacție al „Ritmurilor", trecând cu o inconștientă și iresponsabilă ușurință peste gestul descalificant. Singurul vot împotrivă a fost al meu. Mai mult ca sigur că mi s-ar fi alăturat și M., dar el a lipsit, deoarece ieri-dimineață n-a plecat nici o cursă din Hațeg din cauza lipsei de carburant.

Acum, din nou eforturi de a-mi regăsi liniștea de care am avut binecuvântată parte în ultimul timp.

*

20. Citit în zilele acestea cărți despre Timișoara și Lugoj, atmosferă, personalități, întâmplări, genealogii. Totuși mi-e teamă încă de Psm. Probleme ce-și așteaptă rezolvarea. Relația adevăr/ficțiune. Numele personajelor. Altele. Nu prea știu (încă) de unde s-o apuc. Dar voi reuși să aflu? Sunt clipe când mă simt descurajat și-mi vine atunci să dau bir cu fugiții și să mă apuc de *Casa fericiților*.

*

Ieri mi-a telefonat Iv M. să-mi mulțumească pentru că l-am apărat. Vrea să-i scrie M.-ei pentru a o anunța că nu e dispus să colaboreze cu B. M-aș bucura, căci în cazul acesta, m-aș simți și eu absolvit, putând să mă retrag fără regrete din combinația aceea de compromis. Va fi o lecție de demnitate pentru toți.

*

25. Hemingway parcă spune că o iubire nu poate avea *happy-end*. E ceea ce a intuit și Klaus Mann când a scris *Fuga spre nord*, povestea frumoasă și tragică a unei iubiri. Frumoasă, pentru că e tragică, altfel, orice poveste de dragoste nu e decât o idilă. Iar vremea idilelor, se pare, a trecut de mult și pentru totdeauna. Fără pedantismul bătrânului Mann, desigur și fără anvergura speculativă a acestuia, Klaus scrie un roman concis, de o mare intensitate a trăirilor și de o adâncă semnificație pentru condiția acestui veac sălbatic și meschin. Epoca este cea de la

începutul anilor '30, când se instaurează, o dată cu Hitler, teroarea în Germania. Johanna, militantă antifascistă, e nevoită să se autoexileze și, în drum spre Paris, face o escală în Finlanda, la prietena ei Karin. Aici se îndrăgostește de fratele acesteia, Ragnar. Familia finlandeză care o găzduiește e ibseniană, sumbră și stranie, nu lipsită de enigmele ei, tiranizată de amintirea unui tată despotic. *Fuga spre* nord e un roman fără personaje episodice, toate personajele și îndeosebi cele ale familiei fiind de o extraordinară pregnanță, aproape fiecare cu drama sa, Mama, umbră masivă și neagră, totuși tandră, Karin, senină și enigmatică, însă de o falsă seninătate, mereu egală cu ea însăși, Bunica, grotescă și decrepită. Jens, lichea ineptă, Ivonne cea frivolă și puțin nebună, terorizată și ea de un tată tiranic care i-a răpit copilul, excomunicând-o și ducând o viață bizară, anacronică, de castelan solitar, domnișoara Suse, gâsculița, apoi personajele întâlnite în „fuga spre nord". Printre toți aceștia, destinul lui Ragnar, cel ușor fanat de o viață boemă, frust și totuși candid și neajutorat, intră în conjuncție tragică cu cel al Johannei, integră și pură. Iubirea lor izbucnește intempestiv, ca o floare rară, stranie, superbă și efemeră, pe mormanul imund al unei lumi în declin, profilându-și silueta singulară pe fundalul sumbrului cer al veacului. În dorința lor de a se izola și de a-și trăi plenar fericirea, cei doi se aventurează cu mașina spre nord, fără a avea touși o țintă anume, așa cum dragostea n-are altă țintă decât a se trăi pe sine. Intervine aici o altă dimensiune a romanului, peisajul, fundal și complice al iubirii celor doi, dominând, de la un anumit punct, totul : imensele singurătăți, lunga zi nordică, lumina aceea continuă care noaptea parcă devine caustică, fabuloasele, întunecatele păduri vuind ca marea, lacurile negre și, mai spre nord, mereu mai spre nord, priveliștea stearpă, lunară, șuierul vântului, totul de o solemnitate grandioasă și puțin înfricoșătoare, prevestind sfârșitul unei fericiri singulare, dar veghează neostenit de un presentiment tragic, ca și când ar fi interzisă muritorilor de rând.

În cele din urmă totul se întemeiază pe eternul conflict dintre inimă și rațiune. Învinge rațiunea. Johanna nu rezistă — ce păcat! — chemării sale militante și cei doi se despart tot atât de in-

tempestiv precum se împreunaseră în noaptea lor dintâi. Există în această carte toate datele unei melodrame și totuși nu poate fi găsit în ea nici un rând melodramatic. Dincolo de frumusețea povestirii în sine, de pregnanța atmosferei și a mediului insolit, exotic, ce aderă perfect la trama epică, rămâne după lectura acestui superb roman prelunga trenă a unui sentiment ambiguu, fericitor și tulburător totodată, amestec de neliniște existențială și de nostalgie a unui tărâm inaccesibil. Iar intensitatea afectivă dureroasă emanată de carte, care rezidă nu la nivelul expresiei, — expresia e în general obiectivă, rece — ci în straturile profunde ale narațiunii, ar putea poate să explice până la un punct sfârșitul tragic al lui Klaus Mann.

*

28. Într-una din zilele acestea a murit Cornelia Blaga. „România literară" publică fotografia lor, înduioșătoare și atât de frumoasă prin frumusețea și tinerețea celor doi. Un fel de nimb o însoțește parcă și el nu poate fi decât al poeziei. E un document rar, ca un mesaj straniu, incredibil, dintr-un alt timp, când oamenii erau liberi să umble prin lume și să se bucure de frumusețea ei sau să se retragă cu gândurile și dragostea lor într-o „casă din vie".

Întâmplător, tocmai acum citesc cu nespuse delicii cartea lui Pavel Bellu, *Blaga în marea trecere*. Apărută în 1970, e pentru mine, abia acum, o adevărată revelație. Scrisă cu evidentă participare afectivă, e un studiu genetic al operei și o biografie spirituală totodată, stabilind cu finețe și eleganță influența pe care Banatul, Lugojul și apoi Cornelia și „casa din vie" au avut-o asupra operei lui Blaga. Neîndoielnic, prin atmosferă și prin tonalitatea predominant nostalgică, o lectură benefică, cu o insidioasă înrâurire asupra a ceea ce vreau eu să scriu.

Aprilie

5. Iar un șir de zile sterpe. Câteva cu migrenă, altele cu ședințe, ieri cu curățenia de primăvară. Am terminat ce a fost de citit în mare pentru *Psm*. Aș vrea să încep, dar încă nu știu cum.

Nehotărârea și neputința de a mă concentra în liniște mă deprimă iar, mă fac irascibil, simt mai acut tensiunea surdă a primăverii și ritmul înfricoșător în care se succed săptămânile.

*

13. În continuare, zile chinuite. Stomacul produce simptome de sezon; se adaugă o jenă în partea stângă — splina? — care persistă de câteva zile. Din nou abces dentar. Din nou capul. Pasă eminamente proastă. Nici un chef de a mai scrie aici. Lizi la Făgăraș, noi singuri, casa goală. Din multele planuri pentru săptămâna asta n-a ieșit nimic. Citit *Calea de acces* a lui Lucian Raicu și *Timișoara 700,* descoperită recent. S-au adăugat și câteva zile de tracasare cu mutatul pe acoperiș a antenei tv., obturată de înălțarea noului bloc. Sunt în imediata apropiere a începutului cărții. Nenorocirea e că nu reușesc să-mi dobândesc acest spațiu de calmă concentrare și detașare de cotidian, fără de care nu pot întreprinde nimic. Am vrut, înainte de a începe, să revăd și câteva colțuri de Timișoară. Nu s-a putut, e ca un blestem al mizeriei ce ne leagă. Și când mă gândesc că scriitorii de aiurea pot călători când vor și unde vor . . .

*

Citesc seara *Alteță regală* a lui Th. Mann. Mult reconfortantă prin eleganță, seninătate, echilibru. Plăcerea aceasta a lui, imperturbabilă de a povesti. Aș vrea să recitesc și *Muntele . . . , Doctor Faustus, Lotte . . . , Tonio . . . , Moartea la Veneția,* chiar corespondența. N-am să pot însă, ar însemna să nu mai fac nimic altceva, iar eu scriu contracronometru, altfel n-am supraviețui.

*

20. Nimic nou, înregistrări radio, lecturi, risipire. Mereu la pândă, în așteptarea acelui ceas fast al unui nou început. Și pe măsură ce se apropie — căci se apropie totuși — teama aceasta tot sporește, parcă mai amenințătoare, ca în preajma nici unei alte cărți, teama de eșec.

*

22. Ratat — prin acelaşi refuz fatalmente stupid — o nouă şansă de a ieşi. De data aceasta la Bled, pentru cinci zile. Probabil ultima şansă căci T., la telefon, mi s-a părut ofensat. El nu poate înţelege. Privind din afară lucrurile, e într-adevăr de neînţeles.

*

24. Stare abulică. Lectură fragmentată, blazată şi fără spor. Momentele zilei au fost Concertul pentru pian al lui Rahmaninov, cu Rahmaninov la pian, în emisiunea lui Iosif Sava, şi cele zece minute tv. cu ... Stan şi Bran.

*

25. Veşti rele de la Timişoara. Se pare că misterioasa boală a lui Ricu se precipită ireversibil. Să fie aceasta sensul tensiunilor surde şi al presentimentelor ce au împovărat această primăvară? Sper încă într-o alarmă falsă.

*

Probabil în cinstea zilei de 1 Mai, s-a dat azi hârtie igienică în tot oraşul. Unde pui că am prins de veste şi am apucat să luăm toţi trei! Un adevărat eveniment.

Evident, vieţuim în plin absurd.

*

26. De ce mi-a fost teamă, n-am scăpat. Pentru că în ofertă am scris 15 coli, iar cartea a ieşit de 20, editura îmi cere acum să reduc *Călăreţul* ... cu 100 de pagini. E mult şi dureros şi nu ştiu la ce să renunţ, ca să nu se resimtă întregul. Mai am două săptămâni, voi încerca să mai tratez chestiunea, poate voi reuşi să-i înduplec. Deşi nu prea am speranţe, căci militarii sunt intransigenţi. Oricum, treaba asta îmi distrage din nou atenţia de la noua carte şi-mi îndepărtează iar momentul începutului, a cărui neîncetată amânare mă deprimă şi mă roade.

*

27. În urma noului decret de maximalizare a prețurilor, brânza și smântâna, care se găseau încă din belșug, au dispărut de pe piață. Se vând acum la negru, în zori, înainte de deschiderea oficială a pieței. Așadar, miercurea mă scol la cinci fără un sfert. La cinci sunt jos și aștept autobuzul de la Brad cu primele furnizoare; printre ele și pe nană Sofica de la Fornădia. Îmi zice „domnu meu", mă protejează, îmi dă întâietate. Azi a fost o dimineață frumoasă și caldă, se vedeau stelele, abia se crăpa de ziuă, căci ora reală era de fapt patru, din parc se auzea un formidabil concert de păsări și de prin grădini cântau cocoșii ca la sat. Cu timpul, în câteva minute, s-au adunat și alți amatori, fiecare cu furnizoarele sale. Când a venit mașina și au coborât femeile cu coșărcile lor încăpătoare, tranzacția s-a făcut pe loc, în stradă, rapid și conspirativ, în zone mai întunecate, pe soclul vitrinelor sau pe tonetele pustii de loz în plic. În fond, noul decret le-a făcut un serviciu acestor femei căci niciodată nu și-au vândut marfa atât de repede. Un nou efect al guvernării prin decrete, care de care mai geniale!

Mai

8. Duminica Paștilor.

Prevăzusem să încep *Psm.* pe la 1 mai. Speram în taină s-o pot face încă de prin 15 apr. N-am început nici până azi. Din 30 aprilie am zăcut chinuit de aceeași rinită-sinuzită virotică, de care credeam că scăpasem anul acesta. Nu mai am febră, dar capul mi-e congestionat încă și, uneori, dureros. Aș vrea să mă apuc de scris, însă ceva între jind și lâncezeală mă împiedică.

Citit în zilele astea, când mai mult am somnolat, citit Henry Troyat, un excelent roman de familie. Da, cam așa ceva aș vrea pentru *Casa fericiților*, totuși cu o tonalitate mai gravă, cu o undă metafizică, dacă va fi posibil. Mai citit apoi Sorin Titel, pe care încă nu l-am terminat. Merge greu, în ciuda unor pagini frumoase. Și, înainte de a mă îmbolnăvi, Rasputin, *Bani pentru Maria*. Ar trebui să scriu o recenzie, dar acum n-am putere, nici timp. Mi s-au adunat iar multe, corespondență, „consemnări", prezentările

lui S. și T. Nu mă entuziasmează, dar trebuie făcute. În rest, lecturi nesemnificative.

*

Ascultat azi-noapte slujba Învierii. Mi-e dor să pot intra oricând într-o biserică. E un spațiu liniștitor, un loc prielnic gândirii, cu deschideri spre zări foarte îndepărtate. De câte ori am ieșit dintr-o biserică, m-am simțit mai statornic.

*

În pat, răsfoit la întâmplare acest jurnal. Am dat peste caietul din '75 și am rămas puțin jenat, puțin speriat de aplombul unor însemnări. În urmă cu opt ani încă credeam sau — mă rog — încă mă străduiam să cred că trăiesc în cea mai bună dintre lumile posibile. Azi nici una dintre credințele acelea nu mai supraviețuiește. Ciudățenia e că mă simt totuși mai în siguranță și, prin asta, mai tare. Și, bineînțeles, mai aproape de adevăr.

*

9. Într-una din zilele trecute, i-am dat Lizucăi să citească *Patimile după Matei*. A citit, însă n-a comentat și n-a reacționat în nici un fel. După toate aparențele, n-a simțit acel fior care m-a încercat pe mine cu vreun an, doi mai curând decât vârsta ei, când am descoperit *Noul Testament*, mai bine-zis când l-am explorat, căci de descoperit îl descoperisem mai dinainte, grație lui Mircea. Ea se bucură și participă la desfășurarea exterioară a sărbătorilor, motivația și esența lor însă n-o preocupă și mă tem că nu-i spun nimic. De ce mă mir însă? Ea n-a asistat niciodată la o slujbă de Înviere, de Crăciun, de Florii, de Rusalii, la o Denie. Nici chiar la un parastas sau înmormântare. Fiorul acela nu se poate naște fără a le fi trăit întâi toate astea. Lectura se suprapune apoi peste toate aceste impresii, amintiri și afecte aluvionare, peste atmosfera specifică, peste muzică, miresme, lumină — pâlpâirea lumânărilor sau reflexul razei de soare în odăjdii și argintării — născând rezonan-

țele de durată. Vreau să-i dau acum să citească una din viețile lui Iisus, pe care o voi găsi, căci noi n-avem nici una. Nu pentru a o converti, ci pentru a umple cu ce se cuvine un mare gol din cultura ei. Chestiunea credinței — după ce va mai citi și altele — va rămâne să și-o rezolve apoi singură. Cei ce cred (sau nu cred) doar pentru că așa li s-a spus, pentru că așa au fost învățați, nu pentru că s-ar fi convins judecând cu propriul cap, mi s-au părut întotdeauna suspecți sau deplorabili. Credința — oricare ar fi ea — e o chestiune prea importantă pentru ca omului să nu i se lase libertatea și, implicit, răspunderea de a o descoperi singur.

*

Foarte aproape de început, dar azi, mai curând decât mă așteptam, au sosit șpalturile de la *Heralzii*. Asta înseamnă să las încă o dată totul deoparte, spre a mă apuca de corectură.

*

10. Scumpa ar împlini azi 70 de ani. O vârstă la care se gândea cu groază. Prefer să mor mai curând decât să ajung babă, zicea. N-a ajuns. O visez încă deseori. Lăcrămioarele, florile ei preferate, umpleau la zece mai toată casa de mireasmă.

*

După-amiază, vizita cu totul neașteptată a Sandei. N-am mai văzut-o din '69. Se menține excelent, incredibil pentru cei vreo 60 de ani pe care trebuie să-i aibă, și, ceea ce e mai important, și-a păstrat intact simțul umorului, specific întregului clan. Descopăr cu ocazia asta o eroare : bunicul ei dinspre mamă nu e Gheorghe Dima, ci fratele acestuia, Pantelimon, fost profesor la Liceul Șaguna din Brașov. De rectificat în acest sens însemnările genealogice făcute cu câtva timp în urmă undeva în aceste caiete.

Primit un nou și dramatic S.O.S. de la Ileana. Așteaptă de la o zi la alta sfârșitul lui Ricu. Nu-mi vine să cred. Singura reacție normală și omenească ar fi să mă reped până acolo. Ezit însă pentru că nu mă simt încă restabilit, sinuzita s-a retras dar încă nu de tot și mă tem de o resurecție.

*

11. Terminat corectura. Impresie excelentă. Asta îmi mai dă puteri să înfrunt ce ne va fi așteptând.

*

13. Ieri, totuși, la Timișoara. Ricu — mai rău decât mi-am putut imagina. Un schelet cu un glas abia ridicat deasupra șoaptei. Păr alb, înfoiat, chip emaciat, neras, pleoape în continuu efort de a nu se închide. Piele pergamentoasă. Dureri generalizate, se pare, escare. Morfină. Perioade de luciditate în alternanță cu răstimpuri de confuzie sau somnolență. Totul e nedrept și îngrozitor. Fiind la un moment dat singur cu el, mi-a mărturisit confidențial : „Am senzația că dacă nu mor în astea patru zile, am să mă refac". E evident însă că nu mai există întoarcere, dar nimeni nu poate ști cât va mai dura această cumplită stingere. Chestiune de zile, de săptămâni?

N-am înțeles niciodată, și azi cu atât mai puțin, rațiunea și obstinația legislației medicale de a refuza moartea eutanasică. Când un om ajuns în ipostază de pre-cadavru, suferind inimaginabil, nu mai are și nu-și mai exprimă decât dorința de a scăpa, de a se elibera, când toată lumea are certitudinea că nici o ameliorare nu mai e posibilă, de ce sadismul de a-l menține cât mai mult și cu orice preț în viață? Când de fapt nici nu e vorba de o menținere în viață, căci aceasta nu mai e viață, ci de o menținere în chinuri. Nu voi înțelege niciodată.

*

Azi, spre seară, în trecere, Anghel D., jovial, sportiv, prosper. Alura omului fericit. Întors de curând din Vietnam. Îl invidiez

pentru viața pe care o duce. Eu însă n-aș fi în stare de ea, deși o contemplu cu jind și simt cum mă provincializez treptat, cum mă limitez în acest biet orizont.

*

Sărbătorirea lui Miron Scorobete la sala mică. După salutul meu, vorbesc Ion Lungu, Oarcăsu și sărbătoritul. O zi superbă sub aspect meteorologic, probabil prima zi de vară.

*

15. Secetă mare dincolo de munți. În zarea toamnei viitoare și a iernii se distinge spectrul mizeriei totale.

O zi minunată, plină de lumină și miresme. Toată casa miroase a iasomie. Din bucătărie se insinuează, îmbietoare, aromele prânzului duminical. Iosif Sava dă *Marea* lui Debussy. Recitesc — a câta oară? — cu delicii, *Tonio Kröger*. Și deodată, brutal, atroce, țâșnind din subconștient, unde așteptase în stare latentă, gândul la Ricu, imaginea acelei teribile agonii, a acelei umilitoare degradări fiziologice, năclăită de sudori, devorată de dureri. Un gând ca un pumn între ochi.

16. Thomas Mann, în *Tonio K.* : *„Noi artiștii nu disprețuim pe nimeni mai mult decât pe diletantul, pe individul care-și închipuie în vreun prilej oarecare, că poate fi artist. Te încredințez că acest fel de dispreț face parte din propria mea experiență (...). Nu poți culege o singură frunzuliță din laurii artei fără a trebui s-o plătești cu propria-ți viață"*.

Din nou în preajma începutului. Citesc câteva pagini, mă plimb prin cameră, mă mustru că nu scriu și mă așez iar pentru lungi

răstimpuri în fața paginii albe. Nimic decât neliniștea, tot mai chinuitoare, a acestei primăveri sfidător de frumoasă. Parcă aș purta în piept, în loc de inimă, o pungă cu lacrimi.

*

17. Început, în sfârșit, azi. Scris șase pagini. Mare sentiment de eliberare. Satisfacția e însă relativă. N. are rezerve.

*

22, duminică. Telefonul Ilenei ne anunță stingerea lui Ricu. S-a întâmplat ieri la amiază, chiar de ziua ei. Cu vreo trei ore înainte îi telefonasem eu s-o felicit (!). Mi-a spus atunci că el e din ce în ce mai rău, are crize de sufocare și nu crede să mai apuce sfârșitul lunii, fără să-și imagineze că nu va mai apuca nici sfârșitul zilei.

Înmormântarea mâine. Plecăm în zori cu acel tren coșmaresc. E a treia înmormântare în zece luni.

*

Deschiderea Decadei cărții, prezentarea lui Timcu aici și la Brad rămân descoperite. E duminică, nu răspunde nici un telefon, toți sunt în week-end, nu pot să anunț pe nimeni. Poate seara târziu . . .

*

Din 17, după primele șase pagini, n-am mai scris nimic. O agitație sterilă, obositoare, poate instinctivă așteptare a ceea ce s-a întâmplat. Cine știe cât timp îmi va trebui acum iar până voi reuși să reiau.

*

26. Toată dimineața m-am chinuit să reiau. Nici un progres. Am sentimentul că n-am să mai pot scrie cartea asta.

*

27. Cu adevărat se pare că nu mai e nici un senin, nici o scăpare. Pieri-vom pe rând, îngropați de un dement?

*„Și privesc în sus : înălțimea cu nici un răspuns nu se-ndură.
Și te uiți în jos : fără scăpare, împresurați de soartă și ură“.*

*

30. Din 28 am început iar să scriu. Puțin, câte puțin și fără spor, dar se cheamă că totuși mă mișc.

*

31. Cartea s-a urnit. Ceea ce-mi trebuie de acum e continuitatea. Avea-voi parte de ea? Se conturează ceva ciudat. Altfel decât tot ce am scris până acum. De aici și perspectiva, deocamdată bănuită, a unor neliniști și îndoieli cu mult mai acute decât cele ce m-au încercat până azi.

*

Am de scris o mulțime de scrisori, începând cu răspunsul, mult întârziat, lui Radu Tudoran. Dar zilele trec și n-am putere să încep.

Iunie

1. Redescopăr în bibliotecă *Mobilitatea privirii* a lui Silvian Iosifescu, apărută în 1976. O scot interesat de subtitlu *(Narațiunea în secolul al XX-lea)*, nerăbdător să-mi fac timp s-o citesc ca pe o carte nouă. Răsfoind-o, constat însă că e subliniată. Am citit-o deci și totuși nu-mi amintesc nimic. Nu e prima dată când mi se întâmplă așa ceva. E o senzație demoralizantă, groaznică. Constatarea mă înspăimântă. Oare toți trecem prin asta sau e, într-adevăr, un simptom de ramoliție prematură?

*

Suntem înspre capătul rezervelor financiare. Așteptăm zilnic avansul promis de la Albatros, dar el nu vine.

*

Revin mereu la Thomas Mann. De unde emană oare liniștea pe care mi-o inspiră textele sale?

*

4. Iarăși în impas. Ajuns la pagina 29, totul mi se pare lipsit de sens, insignifiant și derizoriu. În definitiv, pe cine ar putea interesa așa ceva? Mă întreb dacă în asemenea condiții e înțelept să mai continui? De atâția ani de când scriu, e pentru prima dată că trăiesc senzația alarmantă a lipsei de busolă. Și eu mă iluzionasem că va fi o recreere, o plăcere, un joc să scriu această carte fără un plan dinainte stabilit! Pe dracu, bâjbâi tot timpul... Și peste toate, începe să mă terorizeze și perspectiva unei noi crize de timp.

Ciudat e sentimentul că la Vad aș putea scrie de data asta fără dificultăți. De unde ideea asta? E drept că acolo am scris dintr-o suflare a doua parte din *Crepuscul*. Să fie oare corespondența subterană, peste (pe sub) ani, a acestor cărți? Mă tem că e mai curând o simplă iluzie, care acolo s-ar dovedi vană. Încerc să aflu, dacă nu o ieșire, măcar o explicație a impasului, altfel aș ajunge la disperare.

*

5. Thomas Mann : *„Dragostea de viață e de două feluri : unul, simplu și robust, nu știe nimic despre moarte ; celălalt știe, și numai acesta din urmă — cred eu — are o deplină valoare spirituală. Este dragostea de viață a artistului, poetului, scriitorului“.*

*

Scris azi trei rânduri.

*

6. Văzut în zilele astea de două ori *Agonia*, creația monumentală, tipic rusească — ogromnaia! — concepută contrapunctic : istoria-portretul lui Rasputin și, pe de altă parte, epoca evocată prin decupaje ale unor filme alb-negru, autentice documente. Mi s-a confirmat încă o dată concluzia la care m-a dus întreaga lor artă :

nenorocirea acestui popor e lipsa de măsură ; ei nu pot să trăiască, să gândească, să simtă decât excesiv. Greșit se zice „sufletul slav", când de fapt nu e vorba decât de „sufletul rus", ceilalți slavi necunoscând abisalele amplitudini ale spiritului. Numai rușii i-au putut da deopotrivă pe Rasputin și pe Tolstoi, pe Dostoievski și pe Stalin, pe Cehov sau Esenin și pe Dzerjinski ori pe tătucul Mahno, pe Astafiev și pe Andropov. În fiecare om coexistă licheaua (eventual canalia) și omul de caracter, însă în adâncurile rusului somnolează probabil fie o bestie, fie un sfânt.

Revenind la film, memorabilă, dincolo de toate performanțele sale, e compoziția plastic expresivă a fiecărui cadru, o compoziție laborioasă. Nici un detaliu, nici o culoare, nici o nuanță chiar n-au rămas negândite, nesemnificative, neelaborate. De reținut măcar câteva din numele acestor mari artiști : regia Elem Klimov ; Alexei Petrenco în Rasputin ; Anatoli Romașin în țarul Nicolai ; Romianțev în prințul Iusupov.

*

Blandiana (în R.L., 23) : *„Imaginea fantastică a unei imense săli în care toți dorm, dar au somnul dresat, spectacolul e mereu același, și ei știu când să aplaude în somn".*

*

17. Thomas Mann, prin Settembrini : *„Un om bolnav este numai trup. Iată ceea ce-i lipsit de omenie și umilitor — iar în majoritatea cazurilor nu prețuiește cu nimic mai mult decât un cadavru . . ."* (*Muntele . . .*, 129).

*

18. Din P. P. Negulescu : *„Englezii obișnuiesc să zică astăzi, că trebuiesc trei generații pentru a 'face' un 'gentleman'"* (*Destinul Omenirii*, II, 143).

*

21. Pentru a-l citi (și reciti) pe Thomas Mann dintr-un capăt în altul, mi-am oferit un pretext excelent și infailibil : o carte

cuprinzând aforismele lui, eventual pentru colecția „Cogito" a ed. Albatros. O carte crescută încet, în timp, care să apară când va fi gata. Lucrul a început și e seducător. Doar dacă nu s-a mai gândit și altcineva la asta, să mi-o ia înainte.

*

Se pare că *Arhipelagul* și-a stabilit un ritm al său de înaintare, cam de patru-cinci pagini în medie pe zi. Puțin față de zece cu cât înaintau toate celelalte cărți de până acum. Să fie vorba de exigențele sporite o dată cu vârsta și experiența sau amintirile se scriu mai greu decât proza de ficțiune?

De data aceasta, fiecare secvență e izolată și scoasă apoi dintr-un fel de ceață, ca o nebuloasă, pentru ca apoi să fie migălos curățată, restaurată și montată într-un nou ansamblu. Operație laborioasă și înceată. Pe când, în cazul ficțiunii, imaginile, deși plutesc și ele, inițial vag definite, într-o nebuloasă, se află totuși în viitor. Trebuie să te grăbești, să le ajungi din urmă, să le fixezi înainte de a se pierde din nou în ceața aceea primordială. De aici, probabil, ritmul mai alert de înaintare.

*

29. La Ateneu are loc aniversarea S. S. R. Dintre scriitori vorbește doar D. R. P., în rest iau cuvântul numai „structurile". În mesajul prezidențial, un nou atac, și mai virulent, la adresa profesionismului.

*

Pe tăcute, noi majorări de prețuri.

*

Scârbă totală, neliniște pentru ziua de mâine. Singura soluție : a boicota. Nu-mi place cuvântul, însă asta e situația.

2. Ședința Biroului executiv al Comitetului jud. de cultură a durat patru ore și jumătate, patru ore și jumătate de vorbărie inutilă și nu rareori ineptă pentru niște treburi ce se puteau rezolva în cel mult o oră. Așadar, în această ședință, vicepreședintele zice : *„Să facem matinee dimineața și să facem matinee și după-masa“*. Și se discută despre *„înnoirea colindelor cu texte inspirate din realitățile noi, de azi“*.

*

5. Blasco Ibánez : *„Artistul nu are nevoie să vadă decât o parte a adevărului. Restul îl ghicește prin inducție iar turnurile filigranate pe care le înalță cu ajutorul imaginației sunt aproape întotdeauna mai solide și mai trainice decât edificiile de beton, fundate cu cea mai mare scrupulozitate, pe care le construiește realitatea cenușie“*.

*

16. Plecarea la Vad. În Făgăraș coborâm din tren pe o ploaie torențială. Când sosim la Vad, încă picură. Miresmele satului după ploaia de vară.

*

17. Zi frumoasă, prima zi de plajă la vale. Apa e tulbure după ploaia de ieri. E duminică, în jur nici țipenie. Pacea incredibilă, peisajul de o măreție calmă. Baia de aer, senzația de libertate supremă, respirația prin tot trupul.

*

Un personaj nou aici : pisoiașul Marcu. Cap fin, delicat, cu urechi mari, ascuțite, ca ale puilor de vulpe. Blană mătăsoasă, roșcată, cu pieptul alb. Curat, dar cu pureci. Foarte prietenos. Exemplul lui l-a îmblânzit și pe bătrânul, ursuzul Behemot, negru ca bezna, cu ochi de sulf. Spre deosebire de alți ani, stă acum și el în preajma noastră. Prevăd dificultăți din cauza purecilor.

*

După-masa, citit reviste. În „Steaua" (5), aceste rânduri ale lui N. Balotă despre crizanteme, exprimând mai frumos decât mine exact ceea ce gândesc—simt față de această floare : *„Iată o floare care nu mi-e dragă, pentru care nutresc chiar o anumită repulsie, datorită probabil asociațiilor funerare (...) o floare de aur (cum arată etimologia numelui, chiar dacă nu e întotdeauna galbenă) pe care totuși o admir fără să-mi placă, așa cum admiri o coroană barbară de aur vizigot sau monstrul dintr-o stampă japoneză. Oricât de proaspătă, de involtă ar fi, crizantema are întotdeauna într-însa principiul fanării exprimat prin frunzele uscate de pe lujerul ce poartă corola ei compusă, sferică. Mai mult decât fanarea, înscrisă de altfel în orice corp vegetal, o anume putrefacție perfidă dă un farmec ambiguu, otrăvit—atrăgător acestei flori. Artificioasă, grațiile ei fin de siècle o predestinau să lumineze crepusculul, pompele funebre, amorurile defuncte"*.

*

18. La pădure. Ciuperci multe. Eu cu Lizuca am rămas la cotul Scurtei. Plajă și prima baie. Osteneala agreabilă a drumului. Freamătul plopilor în pacea zilei fierbinți. Pitpalacii în lanuri.

*

După-masă citit reviste. Ar trebui să mă apuc de scris sau măcar de citit. Th. M., însă nu mă trage inima să mă închid în casă când în curte e atât de bine.

*

19. Plajă și baie. Am descoperit și un loc nou, cu nisip fin și fierbinte. Apa adâncă, nisip la fund. Nimeni în jur. Mă întreb unde or fi și ce fac pe o astfel de vreme copiii satului?

*

20. Sfântul Ilie a fost generos, ne-a lăsat dimineața pentru baie. Abia după-amiaza a făcut puțin tărăboi. Îngrijorător este

că buletinul meteo tv. anunță răcirea vremii însoțită de înnourări. După-amiază, cu Li, la cooperativă. Nimic utilizabil. Felinare (fără sticlă), coase din China, încălțări îngrozitoare, viguri de textile atât de urâte încât nu știu cine și la ce le-ar putea folosi. Cumpărăm totuși un caiet.

*

21. Cer schimbător, vânt puternic. Lungă plimbare pe coastă. Aromele depărtărilor. Spre amiază se înnorează, se face tot mai frig, după prânz ne bucurăm de căldura patului. Când ne sculăm e din nou senin, un cer sticlos. Frigul stăruie. Stăm în casă.

*

Scris 123—129.

*

22. Înnorat și din ce în ce mai frig. Se repetă istoria de anul trecut. Primele semne de impaciență. Citit Agatha Christie. Lizi cu Buna la Brașov după de-ale gurii. După-amiază, merg cu bicicleta în calea lor, fiindcă Bunu n-o mai poate face : bicicleta lui, lăsată azi o clipă la poartă, a dispărut. Drumul e destul de greu, Pegasul merge anevoie, mai bate și vântul din față, nu mai am nici antrenament.

Seara, buletinul meteo e descurajant.

23. Timp mizerabil, frig deprimant. Ploaia cu intermitențe, nu se mai poate ieși, decât cel mult câțiva pași prin curte. Durere de cap. Buletine meteo echivoce și contradictorii.

Citit Th. M.

24. Aseară la radio, un excelent program cultural, în cea mai mare parte realizat de Ileana și Romulus Vulpescu. Apoi sosirea lui Marcel, cu Janeta și Gabi, cu inerenta agitație la care însă n-am

fost capabil să particip fiindcă, puțin mai devreme, începuse să-mi fie rău.

Azi, vremea în ameliorare. M-am sculat într-o formă relativ bună, mai persista încă — mai persistă și acum, seara — acel cui deasupra sprâncenei stângi. Ne-am aventurat pentru o oră la vale. Vânt încă puternic, cer schimbător. Am apucat puțin soare, însă fără baie.

După-amiază, pierdut vremea prin curte în agreabile pălăvrăgeli. Acum, la radio, încântarea Concertului nr. 2 pt. pian al lui Chopin. Pe urmă, desigur, cina. Și uite așa, a mai trecut o zi. Ieri s-a împlinit o săptămână de când am venit. Speram să scriu aici măcar 50 de pagini. Am scris deocamdată șase.

*

E aici o oglindă mult mai indiscretă decât cele de acasă. Sunt puțin speriat de câte ori mă văd. Îmi face impresia că am îmbătrânit brusc. Sunt mai cărunt, s-au îndesit ridurile din jurul ochilor, încep să-mi atârne pieile la gât. Și nu e nimeni să-mi spună că mă înșel.

*

25. Palidele speranțe suscitate de soarele nestatornic de ieri s-au spulberat. Azi a plouat cu tenacitate întreaga zi. Descoperit niște rebusuri vechi, cu care ne-am irosit vremea. Ascultat muzică, seara, *Livada cu vișini* de unde m-am ales cu oarecari sugestii noi pentru *Casa fericiților*. La ora asta târzie se pare că, în sfârșit, durerea de cap e pe cale să cedeze.

*

26. Ziua N.-ei. Ne sculăm cu noaptea-n cap, ca să-i dăm darurile aduse de Lizi de la Brașov și ținute până acuma ascunse. Iar frig și nor. Nu pot nici să citesc, darmite să scriu! Simptome de exasperare, mă străduiesc să le reprim. Cuvinte încrucișate. În

rest nimic. Seara, la radio, o emisiune de Dinu Ianculescu. Recită printre altele *Doña Sol*, una dintre poeziile lui favorite. Şi a mea.

*

27. Când înnorat, când senin. Vânt. Facem o escapadă pe jos până la Perşani. Băile în totală părăsire şi paragină. Un motel nou, dezolant din cauza sărăciei. Agreabilă plimbarea, câmpul, miresmele, spaţiul... Seara, la tv., un film cu Maigret-Gabin.

28. În sfârşit, după o săptămână, reuşim din nou să petrecem o dimineaţă întreagă la vale, cu plajă şi baie. Apa e însă tulbure şi spre prânz cerul se umple de un strat de nori. La amiază plouă slab şi trebuie să mâncăm în casă.

Azi s-a pierdut Timofte. Buna cu Bunu şi cu Gabi au plecat la pădure după ciuperci şi l-au luat şi pe el. Pe drum s-a răzleţit însă şi de atunci n-a mai apărut. Urmarea e de aşteptat cu interes. Sperăm cu toţii să revină singur acasă. Dacă n-o face, înseamnă ori că e un ingrat, ori că e prost, că nu e de soi adică. Îi simţim totuşi lipsa. Era un căţel vesel, jucăuş şi avea nişte ochi de inginer. (Care e asemănarea dintre un câine şi un inginer? Amândoi au ochi frumoşi şi expresivi, dar nu pot să se exprime. E unul dintre bancurile ce reflectă starea înfloritoare a neamului.)

Continuat lectura la *Europolis*, începută ieri. Repetată după vreo douăzeci de ani, nu mă dezamăgeşte. De văzut până la urmă.

*

29. Excelentă zi de baie. Evenimentul zilei : la amiază se întoarce Timofte. Flămând, însetat, murdar, însă exuberant, entuziasmat de revedere.

După-amiază, plimbare la linie cu Lizi şi Gabi. Ne distrăm punând monede pe şină şi aşteptând trecerea trenului.

Citit revistele aduse de Puşu de la Făgăraş. Chifor se referă şi la mine într-o recenzie la recentul roman al lui Mihail Diaconescu (în R.L., 31).

Din R.L., 30/83 : „Marcel Lobet : „*Există un raport strâns între arta literară și stilul de viață, în măsura în care opera literară are o putere determinantă asupra actelor umane. A scrie bine ajunge să fie unul și același lucru cu a te comporta cum se cuvine. Absența rigorii în stil denotă o dezordine în gândire*".

Michel Tournier : „*Creația și singurătatea nu pot fi separate*".

*

J.-P. Sartre: „*Lectura este un pact de generozitate între autor și cititor, fiecare are încredere în celălalt, fiecare contează pe celălalt, cere de la celălalt ce vrea de la sine*" (în *Ce este literatura?*).

*

Sylvia Plath : „*Mă necăjește faptul că nu gândesc destul. Din punct de vedere intelectual, vara asta am dus o existență vegetativă*".

*

30. Iar nor, iar frig. Vremea asta începe să devină exasperantă. Citit în casă reviste, dezlegat rebusuri, prostire. O stare bizară, febră musculară și, probabil, febră propriu-zisă în urma spălatului pe cap de ieri, în curte, cu vânt, sub un soare anemic, apoi a escapadei la linie, tot pe vânt. După-amiază, cerul se limpezește, e cald, însă când mă scol am pulsul 96. Iau aspirină calcică, ceaiuri și stau în pat până seara. Ascultat radio, răsfoit „Magazin istoric", *dolce far niente*. Acum, ora 20, puls 80. (N-avem aici termometru.) Mă temeam de o resurecție a sinuzitei, ca la începutul lui mai, dar se pare că scap.

Ciudat, aici nu pot citi sau citesc foarte greu Th. Mann. E o lectură care cere o numită ambianță, ca și scrisul.

*

31. De dimineață înnorat, pe la zece se limpezește. Plajă în curte, ascultând emisiunea lui Iosif Sava. Nimic din indispoziția de ieri. După-amiază, somn, rebus, seara mămăligă cu iaurt de bivoliță, lucios, compact și tremurător ca o gelatină de zăpadă.

Mi-e dor de biroul meu.

August

1. Minunată zi, plajă, baie. După-amiază prin curte, citit, lenevit. Citit nimicuri. Un jind fără nume . . .

*

3. Ieri la fel ca alaltăieri, doar că după-amiaza a început să mă doară o măsea, cu toate simptomele formării unui abces. Tratat cu Codecam, efect excelent, aproape imediat. Azi s-a mai păstrat doar o ușoară sensibilitate. Plajă, baie, aceeași zi înaltă, deplină de vară. După-amiază, la cooperativă, luăm pâine, biscuiți, sardele, zahăr vanilat. La întoarcere ne prinde o tempestă. Ne umple părul, ochii, gura de praf. Acum plouă. Se pare că s-a terminat cu plaja. Poimâine plecăm.

Ascultat după masă Concertul pentru pian al lui Ceaikovski. Mulți paraziți prevesteau apropierea furtunii, deși cerul era senin și nici o frunză nu se clintea. Audiție submediocră.

*

5. Ieri am mai prins o dimineață de plajă. În ciuda apei tulburi după ploaia din ajun, am făcut și baie. După-amiaza a început iar ploaia. Pregătiri de plecare. În ultima clipă, descoperit pachetele cu scrisori, toată corespondența mea cu și de la Scumpa, Pompil și alții din timpul studenției. Selecție rapidă și totalmente superficială, recuperarea câtorva lucruri, arderea celorlalte în curte. De revenit asupra momentului. Intenția de jurnal a lui Silviu.

Azi, în zori, într-o dispoziție mizerabilă, pornit spre Poiana Brașov. Plecat pe ploaie, sosiți pe ploaie-burniță, în jurul orei nouă.

Așteptat până la 12 pentru cazare, inerente mici incidente ale instalării, pe urmă totul intrat în normal și mai ales în confort.

*

6. Plouat tenace întreaga zi. Scurte plimbări. Stat în cameră, citit scrisori recuperate la Vad. Spre seară au început caloriferele să încălzească. E bine totuși, mâncarea bună — cam monotonă — lipsa de griji, conștiința că nu depinzi, că nu ești legat de ore, hotelul liniștit, curățenia sunt într-adevăr reconfortante.

*

7. Indigestie. Vreme închisă și rece. Li cu N. ies la plimbare, eu rămân în pat, moțăi, ascult emisiunea lui I. S. După-amiaza mai bine, și timpul și eu. Lungă plimbare, plăcută. Greu cu masa, numai fripturi și grătare de ți se apleacă. Începem de pe acum să ducem dorul macaroanelor cu brânză, al mămăligii, al unei mâncări de legume. Când ceri așa ceva, te privesc ca pe un picat din lună.

8. Vreme constant instabilă, totuși lungi, minunate plimbări. Stare excelentă, nu gânduri, nu probleme, nu programe. Vizitat „centrul de echitație". Impresie penibilă, în contrast radical cu reclama promițătoare. Ciudățenii (sau neghiobii românești) : nici un bar, nici un restaurant nu are țigări. Nu există nici tutungerie.

*

9. Vreme ploioasă. Coborâm la Brașov. Obositor orașul furnicar. Colindăm prin prăvălii, fără să prea găsim nimic din cele pentru care am venit. Mâncăm mediocru și scump. Un mare sentiment de eliberare când, ajunși din nou Sus, coborâm din promiscuitatea autobuzului. Respirăm adânc și, peste câteva minute, ne bucurăm de confortul regăsit și de liniștea acestui hotel discret.

*

10. Aceeași vreme instabilă. Plimbări prin jur.

*

11. Situație meteo neschimbată. Dimineața lungă plimbare, furați de drum, prin codrii merei, încremeniți și suri. Mireasma rășinii și a bureților, pașii fără sunet pe covorul gros de cetină umedă, marea tăcere spartă doar în răstimpuri de țipătul stingher al vreunei păsări. După-amiaza, ploaie. Jucăm șah la „Favorit". Seara, la cină, orchestra cântă la un moment dat *Serile în împrejurimile Moscovei* din curtoazie pentru rușii aflați de față, iar ei, toți, acompaniază în cor, fără ostentație, dar cu evidentă participare afectivă. A fost ceva înduioșător și demn de respect în cântecul lor.

*

12. Zi plină. A plouat toată noaptea. Dimineața a început treptat să se limpezească (*„. . . dar porcul umblă tot cu paiu-n gură . . ."*). Urcat cu telecabina la Postăvarul. Alunecarea aceea lină, silențioasă, enigmatică, printr-o masă densă de ceață lăptoasă, cu conștiința că dedesubt se cască hăurile. Sus, scurtă plimbare-escapadă de-a lungul crestei fără să vedem aproape nimic, nori, ceață, pâcle mișcătoare, vântul rece, proaspăt, aroma înălțimilor. Pe urmă, o ploaie subită ne grăbește coborârea. La amiază sosește Marcel și aduce *Heralzii* cumpărată la Brașov. Se pare că e cea mai frumoasă dintre coperțile mele. După-amiază agreabilă petrecută cu ei, soare, cald. Lizuca și Gabi se plimbă cu barca. Pe când să plece, pe înserat, iar o ploiță, așa, așa ca să nu uităm. E vineri și, seara, la Ciucaș, la cină, asistăm la un fel de masă rituală a unui grup de israelieni. Cu lumânări, pupături, cetanii. Orchestra le cântă și lor o melodie de o galițiană nostalgie aclamată de toți. Ciucașul e un restaurant tot mai interesant, regretăm că nu l-am descoperit de la început.

Mai avem patru zile și parcă-mi pare rău că vor trece. De mult, tare de mult nu m-am simțit atât de bine, nu ne-a mers tuturor atât de bine.

*

13. Prima zi când ne trezim cu soarele în ferestre. Cu tot riscul dezechilibrului bugetar, hotărâm să mai urcăm o dată la Postăvarul. Petrecut acolo două ore, desfătați de priveliști magnifice pe care ieri nici nu le putusem imagina. Ar trebui să revin la toate astea, dacă voi mai găsi răgaz acasă. Coborât cu gondola, senzații insolite. După atâta cățărat pe cleanțuri, cam obosiți, petrecem după-amiaza lenevind în pat. Seara, cină agreabilă în atmosfera cosmopolit-civilizată de la Ciucaș, plimbare apoi în răcoarea stenică din pragul nopții. Asemenea zile nu vom mai regăsi curând. *Carpe diem*...

*

14. A plouat toată noaptea, în Bucegi a nins. Dimineața nu mai plouă, însă e un frig iernatic, tonic totuși. Plimbare „pi șentru", delectându-ne cu priveliștea lumii duminicale, venită „de jos". După somnul de amiază, la fel. În hol, la Ciucaș, un pictor, Voinea, face portrete. I-am face Lizucăi, dar prețul ne descurajează : 400 din față, 250 profil. De fapt nu prea avem ce regreta, lucrările fiind în cea mai pură manieră hiperrealistă. Încălzesc bine caloriferele.

*

15. După cotidiana escală la bar pentru cafeaua noastră și „juis"-ul Lizucăi, am pornit pe Drumul Roșu spre Postăvarul. Urcat cu pas lejer cu abateri prin pădure, timp de două ore, până la prima deschidere panoramică. Zi senină, prima zi cu adevărat superbă care ne face să regretăm și mai mult apropiata plecare. Spectacolul depărtărilor scăldate în soare. Din nou pădurea, la coborâre. Obosiți, dormim până la cinci. Apoi iar plimbare. Lumina incredibil de limpede a înserării, contururile nete, culorile curate, totul pare ireal, ca în reclamele turistice pentru vacanțe fabuloase. Seara cinăm pentru prima dată la Alpin. Local, și aici, interesant și agreabil, tot cosmopolit, serviciu bun și un pianist bătrân cu repertoriu clasic, care imprimă serii o atmosferă intimă, ușor retro. Mâine, din păcate, ultima zi. Și, în ciuda noastră, timpul pare să se îndrepte stabil.

*

16. Într-adevăr, și azi, o zi sublimă. Ne hotărâm să mai urcăm o dată de dragul coborâșului prin pădure. Urcăm cu gondola până la Cristianul Mare. Ne sorim o vreme, contemplând priveliștea cu regretul despărțirii. La 12 pornim la vale. La 12,10 suntem la cabana Postăvarul, iar la 13 și 10, pe drumul marcat cu cruce roșie, ajungem jos. Prânz la Teleferic. Acasă, duș fierbinte și odihnă. Spre seară promenadă de adio și cină copioasă la Alpin. Pe urmă, pregătirile de plecare. Afară, o lună curată peste codrii de brad.

*

Vineri, 19. Suntem acasă de miercuri-seara. Ne-am bucurat de a ne regăsi acasă, dar purtăm încă și vom purta multă vreme de acum înainte în inimi nostalgia acelei mirifice Poiene.

Am regăsit orașul canicular, plin de șantiere, de străzi răscolite, de praf, cu iarba puțină a scuarurilor pârjolită, cu copacii uscați, cu alții tăiați. Era un oraș verde, proaspăt, cu lumina clară, unde se putea simți răsuflarea pădurilor. Era odată. Azi e o aglomerare de asfalt, de beton, de blocuri și case în curs de demolare, prăfuit, fanat, deprimant.

Program administrativ. Printre picături, citit revistele adunate în lipsa noastră. Aș vrea să m-apuc de scris, însă nu văd nici o șansă în viitorul apropiat. Asta îmi face adaptarea grea.

*

20. Citit cele două numere foarte substanțiale dedicate de „Orizont" Timișoarei. Utile nu numai pentru a mă reașeza în atmosfera cărții.

Septembrie

13. Livius Ciocârlie, într-unul din recentele sale *Eseuri critice* : *„Coincidența este o structură care generează întrebări fără răspuns"*.

*

Luna aceasta tracasantă nu se dezminte nici acum. Alaltăieri, lansarea la Sibiu, în 16 aici. Agitație sterilă. Mă doare capul iar, după mult timp, şi aş vrea să scriu. O, liniştea aceea răcoroasă, pură, incredibilă de la Poiana! Un nou motiv de nostalgie.

*

14. N. Manolescu zice (*Teme*, 4) că „*Nu lipsa documentelor ne poate opri să scriem o carte de istorie sau de critică literară, ci lipsa de idei critice*". Parafrazându-l, aş zice că nu lipsa documentelor ne poate opri să scriem un roman istoric, ci lipsa de idei. Lipsa de idei poate fi uşor substituită de documente care te ajută să reconstitui. Când n-ai idei, reconstitui şi atât, iar exactitatea, chiar acuratețea reconstituirii poate masca lipsa de idei. Pe când, dacă eşti un scriitor şi nu un arhivar, ideile pot masca (dar e nevoie de a masca?) lipsa documentelor. Cam acelaşi lucru îl spunea şi Ibañez când afirma, aparent paradoxal, că „*artistul nu are nevoie să vadă decât o parte a adevărului. Restul îl ghiceşte prin inducție . . .*"

*

17. Adrian Marino (în „Tribuna", 37) : „*Specia poeților cultivați, eseişti, cu un sistem clasic de valori şi de referințe, capabili să-şi obiectiveze tendințele şi afecțiunile intelectuale, se pare că a dispărut . . .*"

*

M. Tomuş îmi cere pentru nr. 12 un articol despre Unire. Eventual despre martirii Unirii. Am acceptat, în speranța că ideea va veni pe parcurs. Până azi n-a venit încă. Azi am terminat de revăzut toate fişele de la *Heralzii*, cu gândul că voi găsi ceva acolo. Am scris romanul acesta cu mare apetit şi convingere, însă publicistica Unirii nu mă ispiteşte. În general, lucrurile se cunosc până în cele mai mici detalii, iar terenul publicistic e minat de retorism şi locuri comune. Va trebui să găsesc modalitatea de a sparge plafonul acesta coborât ; încă nu ştiu cum. Să creezi pe această temă

e cu totul altceva : presupune considerarea lucrurilor din interior, adică o transpunere. Publicistica, în practica curentă, înseamnă a rămâne în exteriorul lor, a le relata, eventual a le comenta. Soluția, în cazul de față, ar fi, poate, o cale de mijloc, ceva în genul „jurnalului de creație". Să încercăm . . .

*

20. Ieri-seară, lansarea *Heralzilor*. O, de-ar trece odată luna asta!

*

Alegerea nu e de făcut între ordinar și extraordinar, ci între semnificativ și nesemnificativ. Și, în cele din urmă, s-ar putea să nici nu fie vorba de o alegere, ci, pur și simplu, de știința (capacitatea, talentul) de a releva semnificativul chiar și acolo unde nici o aparență nu lasă să se întrevadă că ar exista. În ce mă privește, mă tem că nu prea stăpânesc această știință.

*

21. De reținut și de verificat (deși adevărul ei mi se pare de domeniul evidenței) această aserțiune a lui N. Manolescu *à propos* de *Năpasta* : *„În literatura noastră a dominat de obicei tendința spre tipuri mijlocii și spre conflicte conciliabile, adică un spirit realist de împăcare (. . .) care nu permite nici tragicul în forme radicale, nici monstruosul. Anca a rămas din această cauză până azi un personaj neasimilat pe de-antregul, așadar un „caz", care continuă să excite imaginația criticilor și artiștilor".*

Mă interesează în primul rând întâia parte a afirmației — generalizarea. Căci această tendință spre „mijlociu" mi se pare a fi o consecință a însuși spiritului nostru concesiv, predispus oricând soluțiilor de compromis. Că acest spirit a fost astfel modelat de un destin istoric particular e adevărat, însă nu schimbă cu nimic esența faptelor.

*

25. Trei zile la Sibiu cu prilejul Colocviilor de critică. Reuniunea a fost mai săracă sub toate aspectele, chiar şi sub cel al ideilor. Totuşi zilele acestea mi-au priit prin atmosfera destinsă, de perfectă civilitate şi consens de opinii, prin reîntâlnirea cu nişte oameni de cultură în adevăratul sens al cuvântului, agreabili şi instinctiv solidari sub această obscură zodie a calibanismului. Apoi vremea senină şi blândă, priveliştea munţilor în zori, văzută de la etajul 8 al hotelului, în depărtare, albăstrii, şi Sibiul vechi, noaptea, sub o lună cu chipul mereu şters de nori iuţi.

După dificultăţile cu care s-a organizat întâlnirea în anul acesta, ne-am despărţit toţi cu teama că a fost ultima, cântecul de lebădă al Colocviilor. Până la toamna viitoare, gheara „revoluţiei" le va strânge probabil şi lor gâtul.

O c t o m b r i e

6. De câteva zile, o binecuvântată perioadă de acalmie. Am reuşit să termin articolul pentru „Transilvania" (nu ştiu însă dacă va merge), interviul cu R. B., să reiau consemnările pentru ziar şi, ce e mai important, să reiau romanul. Înaintează acum pe o mare liniştită, cu toate pânzele în vânt. Numai de ar ţine . . .

N o i e m b r i e

15. Zilele faste — aşa cum mă temeam — n-au ţinut. O toamnă încărcată, tracasantă, multe drumuri, întâlniri, şedinţe. Cartea înaintează trudnic, cu paşi mici, însoţită de tot mai multe şi obsedante îngrijorări. Nici un îndemn de a mai însemna câte ceva aici. Poate nici acum n-aş fi făcut-o, dacă azi nu s-ar împlini optsprezece ani de când a venit pe lume Lizuca, o dată cu primii fulgi ai acelui an. Fie-i viaţa luminată de bucuriile împlinirilor!

*

16. Definiţia lui Camus : *„Libertatea înseamnă dreptul de a nu minţi"*. Anticipată de Iorga : *„Om liber e acela care n-are nevoie să spună o minciună"*.

*

25. Seceta din această toamnă grăbește precipitarea în prăpastia mizeriei generale. Ultimele măsuri, cum nici în stările de asediu nu se iau, trădează proporțiile falimentului și totala degringoladă. Se vorbește și de raționalizarea apei de băut. Se zice că școlile și instituțiile își vor începe activitatea abia la nouă sau zece. Azi, sâmbătă, programul tv. n-a început decât la 13, iar după-amiaza s-a întrerupt două ore. Asta să ne fie paguba cea mai mare, însă amănuntul e în cel mai înalt grad simptomatic. Iar circulă tot felul de zvonuri, ca în vremurile de urgie. Efectiv ne aflăm în plină urgie. Ce colosală și sinistră performanță să aduci o țară la ruină totală doar în zece-cincisprezece ani! Ieri, Academia Română s-a întrunit cu prilejul conferirii premiilor academice, a expediat o telegramă de elogiu sfintei familii exprimându-și admirația și recunoștința pentru grija ce ne-o poartă. Ce va trebui oare să se întâmple pentru ca paharul să se reverse, în sfârșit?

*

27. Început ultimul caiet și mă apropii de începutul ultimului capitol. Dacă, după întâlnirea de la Alba aș avea parte de două săptămâni liniștite, aș putea termina până la 15 dec.

Din nou extrasistole.

*

30. Ieri, Alba Iulia, la deschiderea Salonului cărții. Mai sunt de față Lăncrănjan și, din partea Centralei editoriale, C. Bucuria de a-l revedea pe C., dar și pe I. L. Prezența lui e un spectacol în sine și-mi provoacă delicii secrete. Nu ne-am văzut de câțiva ani și acum mi s-a părut deosebit de prietenos, chiar cald, sincer bucuros de revedere. Omul e incomparabil mai simpatic și mai pitoresc decât scriitorul, victimă a unor fixații și greu digerabil. La masă discutăm despre viața din ce în ce mai meschină, când el, care tăcuse văzându-și în pace de ale gurii, zice : „Viața-i ca scara găinii". Noi ne privim contrariați — cum adică precum scara găinii? Dar el, după pauza de efect, urmând să mănânce, ne lămurește concis : „Scurtă și căcată".

1. Zi proastă. Stat în pat, târât prin casă. Zadarnice tentative de a lucra. Afară, ninsoarea se topește de îndată. Frig umed. După-amiază urmărit partea finală a spectacolului festiv mamut. Nimic nou. Lehamite. Una dintre acele zile sinistre când plutesc în derivă, pierzând orice sens, orice reper, orice legătură cu speranța. Rămâne doar îndemnul bacovian.

2. Televiziunea i-a descoperit poetului român latenta sa vocație histrionică și l-a ajutat s-o potențeze. Apogeul în materie l-a atins Păunescu, reușind să producă și epigoni debili (Nicolae Dragoș) sau viguroși (C. V. Tudor), în egală măsură însă ridicoli. Nu mi-i pot imagina pe Bacovia sau pe Blaga producându-se pe „micul ecran".

*

4. Speram să scriu, dar drumul de poimâine la Timișoara îmi dă de pe acum *Reisefieber*. Pentru a câștiga totuși timp, reiau *Afecte*. Asta merge. Oarecum. Căci e duminică și toată ziua fărâmițată.

*

5. Moș Nicolae mai sărac ca niciodată. Nu se găsește nimic. Ouăle se dau iar pe tichet : câte 12. Doar țiganii ce au mai împânzit orașul cu joarde argintate. Ce a mai rămas dintr-o tradiție : joardele țiganilor . . .

*

9. În 6 și 7 (marți și miercuri) la Timișoara. Particip cu ocazia asta, după vreo 25 de ani, la o ședință de cenaclu. Se dezbate problema romanului istoric (și politic). Pornind de la un referat al lui M. Odangiu, de fapt, fragment din preambulul viitoarei sale cărți. Baza aceasta de discuție, fiind strict limitată în timp, rămâne totuși insuficientă. Sunt de față câteva fosile și mult tineret cara-

cudist, venit mai ales pentru recitalul de chitară din partea a doua. Dintre consacrați nu au venit decât Anghel, Sofia Arcan, Titus Suciu, M. Mihăieș, Cornel Ungureanu care conduce ședința. „Dezbaterile" sunt incoerente, lipsite de o idee directoare. Se reiau locuri comune. Nici intervențiile mele nu sunt mai breze. Impresie generală mediocră.

Mai reușit, recitalul de chitară clasică susținut de doi tineri în blugi și adidași, cam snobi, dar incontestabil talentați. Dar, vorba lui Marin Mincu, dintr-o discuție avută cu el în toamnă, snobii aceștia întrețin totuși o atmosferă culturală. Într-adevăr, cu ceea ce se difuzează acuma la noi, o manifestare ca asta e ca oaza în deșert. N-au cântat decât cinci piese : o baladă veche engleză, „Souvenir de Panam", un Bach, un Corelli și niște variațiuni pe o temă spaniolă. Merita să vin numai pentru asta.

*

Timișoara sub zăpezi, cu toate zgomotele vătuite, cu decorul fantastic al parcurilor — copacii albi, copacii negri. La întoarcere, trenul pleacă cu 35 de minute întârziere. În plus, vagonul de cl. I e înghețat și fără lumină și așa rămâne până la capăt. Ceea ce într-o țară civilizată ar fi fost motiv de scandal și despăgubiri, aici nu afectează pe nimeni. Așteptăm o incertă plecare tăcuți, resemnați, ca niște vite, în întuneric și frig. Nimănui nu-i mai pasă de nimic. Ajungem acasă după o călătorie ce a durat cât un drum la București.

*

Mentalitatea de ciurdar. El guvernează prin „îndemnuri și chemări", din când în când mai pocnind și din bici, emițând adică, în răstimpuri, câte un decret. Și efectul este întocmai ca al loviturii de bici : turma tresare și se înviorează o clipă pentru a recădea apoi din nou în pasul blazat, din care nimic n-o mai poate urni.

*

Început la Timişoara *Jurnalul de la Păltiniş*. Din cauza culturii mele filosofice precare, unele lucruri îmi rămân obscure; lectura e totuşi în cel mai înalt grad reconfortantă prin credinţa în cultură şi prin performanţa vieţuirii şi făptuirii dincolo de contingent. După ce o termin, cartea va trebui neapărat reluată pentru extrase.

*

10. Fiul „ales“ azi secretar general al U.T.C. Celălalt, o marionetă de altfel, pus pe liber fără explicaţii de prisos. Familia e acum instalată confortabil, cu ghearele bine înfipte în trupul în agonie al ţării. Ţuţării aplaudă şi ling.

*

Am terminat de revăzut *Afecte*. Nu-mi mai place, m-a cam dezamăgit. Cred că e un fel de inhibiţie iscată de cartea lui Liiceanu, de exigenţele viziunii culturaliste a lui Noica.

*

11. Am reluat cartea. Scris înainte de amiază vreo şapte pagini. Parcă începe să descrească, nu mă mai mulţumeşte, poate-şi spune cuvântul lipsa de continuitate. După-amiază am încercat să scriu cronica la *Întoarcerea* lui Mircea Tomuş, deşi nu ştiu cui s-o trimit, eventual la „Tribuna“. N-am reuşit însă. Ca de obicei, după-amiaza fărâmiţată, imposibil să faci ce-ţi propui.

*

13. Telefon de la T. : Azi-noapte a murit Nichita. Mă aşteptam la asta, mă şi mir că a rezistat atât, totuşi, la auzul veştii, m-a luat cu frig. Tot pleacă, tot pleacă la scriitori în ultimul timp. Când într-o lume, când în cealaltă.

*

15. Se aude despre un lanţ de explozii catastrofale la o rafinărie din Prahova. E un ger sec de minus 25, iar curentul se întrerupe cu regularitate. Cuvântările curg şi ele, mai nou zilnic, netulburate, iar fiul a fost numit acum şi ministru al tineretului.

*

18. Când nu mai însemnez nimic aici, înseamnă că iar am fost împiedicat să lucrez, iar n-am făcut nimic, iar încerc să-mi aflu ritmul, tonul, atmosfera, ideile. În asemenea situaţii, tot mai dese în ultimul timp, e mai bine să tac. Altfel, caietele astea riscă să devină — dacă nu cumva au şi devenit — un jurnal în care lamentaţiile inutile înlocuiesc ideile. Nenorocirea e că — cel puţin la mine — ideile nu se pot naşte decât în linişte.

*

23. Vreme mârcedă, pregătiri de Crăciun. Până la Anul Nou vreau să termin cartea. Simt că aş putea, însă am nevoie de o linişte şi concentrare totale. Azi încerc să mă regăsesc în atmosferă, să reiau. Ieri, cumpărături şi curăţenie mare. Alaltăieri, plenara Comit. jud. de cultură. Vestea, transmisă oficial, a reducerii bugetului pentru cultură pe '84 cu 37%. Interdicţia ca bibliotecile să mai achiziţioneze cărţi în afara celor indicate pe o listă în care predomină Operele, cartea social-politică, tehnico-ştiinţifică, iar, la sate, cea agrotehnică.

*

Cuvânt nou pescuit la plenară : „a randamiza" economic. Asta va să zică a face să dea randament, a rentabiliza. Voluptatea stranie a unora, parcă tot mai mulţi, de a crea barbarisme. Apoi şi le însuşesc, propagându-le, toţi caţavencii, toţi semidocţii şi cretinoizii.

*

25. Cu toată sărăcia, am avut parte de un Crăciun frumos. Netulburat de nimeni. Aseară, toţi trei, în jurul Pomului. Am ascultat şi *O, ce veste* și *Stille Nacht;* fără ele sărbătoarea Ajunului nu e niciodată deplină. Până ne mai putem ţine sărbătorile nu e încă totul pierdut, mai e o speranţă.

*

30. Situaţia de la sfârşitul anului trecut se repetă : n-am reuşit să termin cartea. Încolo, ce să mai zic? Pregătirile de revelion se consumă sub semnul unei sărăcii mai acute ca niciodată.

*

Pentru '84, dorinţe : să fim sănătoși și să reușească Lizuca. Și mie mai multă liniște decât am avut în anul ăsta, probabil, anul meu cel mai puţin productiv. De-aş fi la anul, pe vremea asta, măcar atât de aproape de sfârșit cu *Casa fericiţilor* pe cât sunt acum cu *Arhipelagul.*

Și în rest? Ceea ce-și dorește și speră o ţară întreagă . . .

1984

Ianuarie

1. Dormit aproape toată ziua. Spre seară, tradițională plimbare în trei. Tristețea beznei mai apăsătoare ca oricând.

*

7. Reluat de câteva zile cartea. Merge neînchipuit de greu. Azi, întrerupt din nou din cauza apectomiei N.-ei. Stres.

*

8. Se pare că starea postoperatorie evoluează firesc. Numai de n-ar face vreo complicație. Printre picături, terminat cartea lui Mircea O.

*

10. De dimineață cu Lizi la gară. Timp mizerabil, stare la fel. Vizita lui A. S., trăncăneală, văicăreală, pesimism. La amiază, somn cu obsesia articolului. Sunt singurele rânduri pe care am fost capabil să le scriu, bântuit de o migrenă cumplită. Mai bine tăceam.

*

17. Am mai scris ceva în ultimele zile. Șontâc-șontâc, m-apropii de capăt. Simt că sunt aproape. Încă nu știu cum voi sfârși, care vor fi ultimele pagini, dar încheierea va veni oarecum de la sine. Poate surveni oricând, azi, mâine, în orice caz nu va dura mai mult de o săptămână.

*

18. Întrerupt iar spre a pregăti niște „materiale" pentru înregistrări Radio. V. B., de la Radio Tim. îmi aduce ultimele vești : desființarea iminentă a conservatorului din Cluj și a celui din Iași. La Teatrul Național din Tim. s-a desființat postul de director. Și alte enormități. *Est modus in rebus?* Străbunii noștri erau niște candizi. Noi le dovedim că n-avem nevoie de nici o măsură. Cât se poate oare trăi astfel? Vom vedea! zise orbul...

*

Cartea aceasta, pe care mi-am dorit atât de mult s-o scriu și acum n-o mai văd terminată. Cartea aceasta la care am visat atâta și a ieșit cu totul altfel decât am visat-o. Cartea aceasta, în care mi-am pus atâtea speranțe, am ratat-o. Este a treisprezecea și va apărea (dacă va apărea) când voi avea cincizeci de ani. Voi avea cincizeci de ani — ce trist îmi sună asta azi...

*

Seara, apare pe neașteptate Buna, tot mai împuținată, cu aceleași bagaje multe și grele. Ne aduce prăjituri, cozonaci, rachiu, marmelăzi, dovleac copt. Ne aduce vești de la Bunu, cum a urcat cucuruzul în pod și, de oboseală, l-a apucat amețeala, cum ies seara amândoi la plimbare „până la șanțul Șercăii" și cum îi însoțește de fiecare dată și Marcu, pisoiul. Sau ne povestește conspirativ ce i-a spus „o doamnă" în tren, căci de fiecare dată dă în tren peste „o doamnă" sau peste „un domn", de la care aude tot felul de prăpăstii. Stă cu noi o zi, două, apoi o cuprinde neliniștea și grija de Bunu și apucă iar spre casă, ducând de la noi pâine uscată și borcane goale, ceva făină ce ne prisosește și, uneori, când găsește, drojdie de doi-trei lei.

*

22. Ieri-seară, întâlnire cu Jesus Prado, scriitor spaniol, aflat pe aici într-o călătorie de documentare. Îl interesează Transilvania în perioada mileniului întunecat. Omul e între două vârste,

dezinvolt, locvace ; eu, complexat de franțuzeasca mea foarte aproximativă. Întâlnirea rămâne până la urmă nesemnificativă din pricina timpului scurt, nici un sfert de oră, și a ambianței inhibante : în clubul hotelului partidului, unde alții se uită la televizor!

Tot ieri, vernisajul lui Cârjoi. Obișnuit din parte-i cu lucrări de mari dimensiuni, interesante, care-mi transmiteau totuși o senzație de inconfort, o anumită răceală, provenită din conștiința că n-aș ține așa ceva în casă. De data aceasta o surpriză extrem de plăcută : guașe de dimensiuni umanizate, o atmosferă calmă, ușor hieratică, dominată de verniluri și cobalturi cu valoare de individualizare stilistică. Două lucrări în care contrastul dintre ele și albul dominant prin excepție este extrem de pregnant valorificat. Mi-ar plăcea unul din tablourile astea, însă mă tem că, mai ales acum, nu ne îngăduie punga.

La ziar a venit o „indicație" : se interzice menționarea titlului de doctor în fața numelui muritorilor de rând. În Țara Românească nu poate exista de acum decât un singur doctor.

25. Ieri-seară, telefon de la M., vestindu-mi apariția *Călărețului*... Așadar, drum iminent la București. Nu însă înainte de a dactilografia *Arhipelagul*. Dar cartea asta încă nu e gata. Mai am câteva pagini, ultimele, nevoit să le scriu în starea de stres provocată de perspectiva plecării.

26. Azi, la ora 11,36, am încheiat ultima pagină din *Arhipelagul*. Ca după nici o altă carte, nu mă simt în stare să apreciez — nici subiectiv, nici obiectiv — ce a ieșit. Sunt singur acasă, n-am

cui împărtăși vestea cea mare și sărbătoresc evenimentul fumând o țigară și dând de dușcă un pahar de țuică. Bravo, bătrâne!

*

28. Ieri-seară a terminat și N. de citit cartea. Efectul a fost sub așteptări și mi-a mai temperat entuziasmul. Zice că se termină prea brusc, că scade înspre final în loc să crească. S-ar putea... De scăzut nu scade, totuși. Altceva trebuie să fie, dacă e. Să vedem. Azi am început s-o recitesc și s-o retușez. Sunt la p. 70 și impresia e încă foarte bună.

*

31. Aseară am terminat de revăzut *Arhipelagul*. Entuziasmul inițial s-a diminuat sever, înlocuit de serioase îndoieli.

Februarie

27. O lună încărcată și chinuită. De la 1 la 17, dactilografiat zi de zi. Muncă mai grea ca altă dată, dureri în șale, spinare, migrene, abces dentar tratat cu antibiotice, oboseală cumplită. Apoi corectura, îndosarierea, în sfârșit, expedierea. Între timp, trecut pe aici S., care-mi dă garanția apariției. Apoi începe o suită de ședințe, Amfiteatrul, ieri la Blăjeni, la închiderea festivă a Lunii cărții. Tânjesc după un răstimp de odihnă, dar mă așteaptă o serie de articole, lansarea cărții, drumul la București, la Timișoara. Încerc să reiau lectura, o mulțime de cărți s-au adunat și așteaptă. Și printre toate astea, *Casa fericiților* încearcă să se nască.

*

29. Secretarul cu propaganda de la Blăjeni, în ipostază de amfitrion, poftindu-ne la masă: „Să servim o degustare..."

Preocupat de articolele ce trebuie scrise, de lecturi, de trebu-rile mărunte și tracasante legate de pregătirea lansării, încep să

simt totuşi, din nou, acel binecunoscut şi trist gol dintre două cărţi, hăul acela cenuşiu în care rătăceşti fără să găseşti nici un punct de sprijin.

Martie

15. Două săptămâni agitate ; n-am apucat să mă odihnesc, cum speram. În 6, lansarea aici, cu alocuţiunea lui T. ; în 9 la Brad, oficiată de S. Destul de stângaci amândoi. La Brad se adaugă din proprie iniţiativă, ca de fiecare dată în ultimul timp, profesorul I. G. Bineintenţionat, însă neputându-se detaşa de maniera de interpretare dăscălească. Lume multă peste tot, tevatură, vorbe mari, oboseală şi timp pierdut.

Ziua mea. Am intrat în al cincizecilea an. Numărul mă pune pe gânduri. Ştiam că va veni, îl bănuiam tot mai aproape, acum e aici şi mă pune pe gânduri. De la N. şi Li primesc discuri Mozart, o pijama, o cămaşă şi un geamantan mic, elegant. Mesaje de la Mirea, Viorel şi Selagea. Atât.

Sosit lichidarea pentru *Călăreţul*... În sfârşit, o surpriză plăcută, aproape incredibilă : în total peste 70 000 net. Sentimentul de siguranţă cel puţin pentru un timp.

În 9, consfătuirea judeţeană a cenaclurilor. Nimic notabil. Nemaiavând revistă, caracuda nu mai are ce să foarfece şi a căzut într-un soi de apatie. Am participat cu intenţia de a nu interveni în discuţii. Ceea ce am şi făcut. De fapt, pe la jumătate am părăsit reuniunea în vederea plecării la Brad.

În aceeaşi dimineaţă a murit subit Al. Covaci. În 12, la înmormântare. Frig, consternare, tristeţe. Şi din nou angoasa aceea care m-a urmărit mult timp şi după plecarea lui Drozd. M-a înhăţat şi acum. Avea 42 de ani.

Corneliu Rădulescu semnează o recenzie la *Călăreţul*... în S.R.P. Elogioasă, fireşte. Dar lucrurile astea mă lasă rece, nu mă mai interesează ca în primii ani. Citesc acest gen de articole unde se vorbeşte despre mine, cu detaşare, grăbit şi superficial şi nu mai pot reveni asupra lor, oricine le-ar fi semnat. Le colecţionez cum aş colecţiona insigne : mă bucură adiţionarea, fără să mă preocupe aproape deloc semnificaţia.

Mizeria progresează. Nu se mai dă unt raționalizat. Ceea ce înseamnă că nu se mai dă deloc. Pâinea a devenit necomestibilă. Nu prea mai avem ce mânca, mai ales dimineața, seara. Iar Unicul, în ultima exhibare oratorică, a cerut nației să plodească. Ca urmare, toată presa și televiziunea răsună acum de gâgâiala gâștelor care povestesc ce fericire e să ai câte trei-patru copii și-i mulțumesc Unicului pentru grija purtată.

În *Memoriile lui H.*, acest pasaj din care încolțește ideea unei viitoare cărți : *„Agentul nostru cel mai bun, Elia Ben Abaiad, care îndeplinea pentru Roma rolul de informator și spion, era deopotrivă disprețuit de ambele părți ; și totuși era omul cel mai inteligent din grup, spirit liberal, cu inima sfâșiată de dragostea pentru neamul lui și de pasiunea ce o nutrea pentru cultura noastră și pentru noi"*. Așadar, romanul unui asemenea om. Problema e plasarea lui într-un context puternic semnificativ.

*

29. Azi — după drumurile la București și Timișoara — mi-a sosit, în sfârșit, un exemplar din *Crepuscul* tradus și apărut la Moscova. Condiții grafice excelente, ediție legată, imitație de piele, literă aurită, 75 000 de exemplare. În fond însă, prin modul cum a apărut, fără a fi încunoștințat de ea nici până azi, e o ediție pirat. Cu toate astea, evenimentul îmi dă o neașteptată siguranță, un sentiment de încredere în mine, necesar pentru că îmi lipsea.

*

La O.J.T. pentru a mă interesa de o modalitate de a o duce și pe N. la Moscova. Nu există decât posibilitatea cârdului organizat (și f. scump). A nu putea călători nici măcar într-o țară „vecină și prietenă", una dintre nenumăratele dovezi ale libertății noastre.

*

Trecut ziua fără a fi reușit să intru în ritmul și atmosfera de lucru. Seara, la tv., încercat să (re)văd *Surorile Boga*. N-am rezistat. Sunetul fals. Schema. Impresia de însăilare cusută cu ață albă. E trist să nu aspiri decât să „zugrăvești", dar de-a dreptul catastrofal să „zugrăvești" ceva ce n-a existat.

*

31. Zi fărâmițată de cozi și treburi gospodărești. Enervare. Nici lucru, nici odihnă.

Aprilie

4, miercuri. De sâmbătă, o invazie de oaspeți și vizitatori, unii doriți, cei mai mulți nedoriți, paralizează orice activitate. Se pare că viitura s-a încheiat ieri. Din nou acum, eterna, sisifica tentativă de a mă regăsi.

*

Terminat zilele astea, după o lectură chinuită, fragmentată pe parcursul unei luni întregi, *Memoriile lui Hadrian*. O carte pe care aș fi vrut s-o comentez, însă acum nu simt nici un îndemn s-o fac. Probabil și din cauza lipsei de continuitate în lectură, m-a impresionat mai puțin decât *Piatra filozofală*. Travaliul de documentare, de elaborare și apoi de autocomentare mi se pare disproporționat față de cartea în sine. Mă tem că de vină sunt eu, condițiile antiintelectuale ale lecturii și că lucrul cel mai înțelept ar fi s-o mai citesc o dată. Dar când? Când eu abia reușesc acum să înaintez într-un biet volum de teatru al Soranei C. S., trimis de ea cu sugestia de a-i face o recenzie. De două săptămâni însă, abia am ajuns la cea de a doua piesă, iar între timp am uitat-o pe prima . . .

*

5. De ieri stomacul produce simptome sezoniere, îndeosebi hipermotilitate. Trec la regim de cruțare și cea mai mare parte a

zilei rămân în pat citind. Termin prozele scurte ale Danielei Crăsnaru, excelente, inteligente, spirituale, dramatice, concise.

*

8. Li plecată la Buzău, la Olimpiada de franceză. Casa dintr-o dată pustie. Va lipsi aproape o săptămână. Un mic exercițiu pentru a ne da seama cum vom simți pustietatea aceasta la toamnă. Am simțit neliniștea acestei plecări cu două zile înainte, ca și când eu ar fi trebuit să plec. Citit azi puțin. Ieri deloc, doar revistele.

*

10. O mare surpriză plăcută cronica lui Tomuș în „Transilvania". Comentariul e foarte elogios și va cântări greu în destinul cărții. E prima dată când scrie despre vreo carte de-a mea și singurul inconvenient e că o face tocmai acum, după ce, nu de mult, am scris eu despre *Întoarcerea*, în „Tribuna".

În timp ce pregăteam *Călărețul...*, citind tot ce se mai scrisese în materie, nu încetam să mă minunez și să mă întreb cum de a putut Rebreanu să scrie o carte atât de slabă precum *Crăișorul*. Expediată. Cu episoade de-a dreptul penibile. Nici Sadoveanu nu e peste tot egal cu sine însuși, dar niciunde nu coboară sub nivelul onorabil. (Nu includ aici *Mitrea Cocor* și alte scrieri conjuncturale, căci în cazul acestora discuția trebuie mutată în alt plan.) Citesc acum *Jurnal*-ul lui Rebreanu, am ajuns cam la jumătate și întrebările, nedumeririle încep să se lămurească. *Crăișorul* a fost scris cu intermitențe, într-o atmosferă total neprielnică, în toiul sforăriilor pentru numirile la direcțiunile T. N. și a „Educației Poporului". O ambianță nefastă pentru creator, căreia omul i se abandonează cu o resemnare nelipsită însă de o secretă voluptate. Ea transpare din însemnările zilnice oricât se străduiește s-o disimuleze, socotindu-se o victimă a datoriei și a solicitărilor de tot felul și din toate direcțiile. E un fel de a cocheta, în fond îi place și se complace; e o ispită mai puternică

— vai! — decât creația, nu-i poate ține piept, nici nu încearcă de altfel, iar creația cade treptat într-un plan secund al vieții sale. După *Răscoala*, rămâne chiar definitiv în acest plan secund. Omul e obsedat de notorietate, iar drumul spre notorietate pe care o poate conferi opera i se pare prea lung, poate de la o vreme, și prea greu, arid, auster ; nu mai are răbdare. Se lasă tot mai mult angrenat în intrigării politice, scandaluri de presă, cancanuri, sforării de culise, îi plac mondenitățile, frecventează cafeneaua, „o lansează pe Puicuța", își petrece tot mai multe seri la Chateaubriand și, printre toate astea, aproape nici o reflecție despre creație, despre propriile cărți. Doar despre ecoul lor după apariție, asta da, e foarte sensibil și notează conștiincios ce zice unul și altul și apoi problematizează : oare a fost sincer respectivul sau l-o fi îndemnat cine știe ce interes?

În general, cel puțin până acum, *Jurnal*-ul acesta e o dezamăgire. Cu totul altceva așteptam de la el, cu totul altfel îmi închipuiam viața interioară a lui Rebreanu. Dar din aceste însemnări, viața interioară lipsește aproape cu desăvârșire. Cum bine zicea N., el „privește doar spre exterior". În străinătate nu-l rețin decât aspectele exterioare, recepțiile, târguielile, mondenitățile. Notează lapidar că vreme de cinci ore a vizitat Luvrul, nici o impresie din interior, apoi că-l dor picioarele și că au mâncat bine la cutare local. Nu-l solicită nici un peisaj, nu amintește despre nici unul din marii scriitori contemporani, nu comentează nici o idee de actualitate. O percepție strict epidermică a lumii, Doamne sfinte, așa a fost Rebreanu?! La Barcelona, în fața fantasmei de piatră a lui Gaudi, notează doar atât : *„Catedrala neisprăvită. Nebunia arhitectului"*. E drept, se pare că unele pasaje ale jurnalului sunt doar niște crochiuri, un fel de memento asupra căruia intenționa probabil să revină ulterior, poate va fi și revenit, rămâne de văzut. Oricum însă : să nu notezi nici un gând? După ce ai văzut — se pare că în trecere — catedrala, să notezi câteva propoziții lipsite de orice semnificații și apoi *„Cafenea"?!*

Mi-e tare greu să înțeleg și să mă acomodez cu această imagine nebănuită. Să vedem ce va fi mai departe . . .

*

12. Ieri de la 11—13, întâlnire cu participanţii (elevi clasele VII—VIII) la faza pe ţară a Olimpiadei de matematică. Agreabil. Întotdeauna întâlnirile cu această vârstă sunt agreabile, pentru că ea îşi păstrează spontaneitatea, curiozitatea firească, sinceritatea. Mă întorc acasă cu multe flori. Mă aduce inspectorul S. cu maşina. În restul zilei, şi înainte, din zori, şi după, până seara, curăţenia mare de primăvară. Deşi am luat femeie pentru covoare, geamuri şi faianţă, seara suntem frânţi, ca bătuţi bucăţică cu bucăţică. Am face un duş dar, bineînţeles, nu e apă, nici măcar rece. Mai avem totuşi puterea să vedem *Zboară cocorii*. Revăd acest film poate pentru a patra sau a cincea oară cu acelaşi interes, cu aceeaşi plăcere, cu aceeaşi emoţie. Dincolo de mici clişee cum ar fi zbenguiala îndrăgostiţilor, dincolo de didacticismul discursului lui Stepan din final, filmul şi-a păstrat prospeţimea şi candoarea conferite de omenesc. Sunt aici scene magnifice, de o profundă vibraţie, cum e aceea antologică, pe care am aşteptat-o cu o emoţie anticipată, când Verocika spală rufe, iar soldăţelul venit de pe front îi sărută mâna udă de apă săpunită. Într-adevăr, ruşii mai au încă mereu câte ceva de spus despre sufletul cel dintotdeauna al omului şi un astfel de film numai ei puteau să facă.

*

Azi încerc să reiau lectura. Pe la 11, vizita lui Iv M. După o criză de ulcer, f. slab, iar după eşecul ultimei experienţe erotice, deprimat, însingurat, confesiv şi blând, încercând să se regăsească şi să se acomodeze cu solitudinea din noua-i garsonieră. Nimic din aroganţa şi ţâfna-i de odinioară. Manifestări de simpatie, efuziuni, mă pupă, îmi tot spune cum se bucură că ne-am apropiat etc. Simt oarecare milă pentru el şi în orice caz simpatie — după ce ani de zile mă tot atacase, obligându-mă să stau tot timpul în gardă. În orice caz, acum, după plecarea lui Dan Constantinescu, exceptându-l pe Corneliu Rădulescu, el e singurul intelectual cu care se poate comunica între „condeierii hunedoreni".

*

Sorana C. îmi trimite noul, monumentalul volum de versuri al lui Dominic. Surpriza de a mă descoperi citat de Doina Uricariu la capitolul de referințe critice. Cartea e superbă, Dominic îmi place la fel de mult ca și Radu Stanca și am să scriu despre el cu participare. Una dintre acele cărți cu care intru în rezonanță încă înainte de a începe lectura propriu-zisă. Sorana C. așteaptă însă — mi-o spune în scrisoare — să scriu și despre volumul ei de teatru. Asta va fi mai greu. În orice caz, multe cărți își așteaptă rândul la citit, multe sunt de scris. Iar în jur de 20 aprilie voiam să mă apuc de *Casa fericiților*.

*

Seara mă ascult în „dialog" cu Radu Felix în emisiunea „Scriitori la microfon". Față de ceea ce am dat eu, a ieșit un întreg haloimăș, răspunsurile trunchiate, inversate, combinate cu răspunsuri din interviuri mai vechi. În final, actorul Paul Avram citește câteva pagini din *Călărețul*..., dar citește într-o manieră imposibilă, actoricește, „artistic" adică, încât reușește să imprime episodului o alură retorică jenantă, absentă, desigur, în textul meu, căci retorismul a fost primejdia de care m-am temut și m-am ferit cel mai mult.

*

14. Ieri, citit Rebreanu. Scris Soranei C. S. Răsfoit îndelung, ca un prim contact, volumul lui Dominic. Seara, la gară, în întâmpinarea Lizucăi. Ne face nemaipomenita surpriză de a veni cu premiul întâi pe țară. Vestea mă emoționează copilărește, mai mult decât, la vremea ei, vestea că mi s-a acordat premiul U. S. Aici e cu totul altceva, nu știu ce anume. Intervine probabil și sentimentul de afecțiune și mândrie paternă, ca și orgoliul bufniței când primește în sfârșit confirmarea convingerii intime că puiul ei e cel mai frumos. Petrecem seara comentând și sărbătorind evenimentul. Nostimada e că premiul, constă nu din cărți franțuzești, cum ar fi fost normal, nici măcar din cărți românești, nici dintr-un obiect oarecare, frumos sau cel puțin util, ci — inimaginabil! — din vreo trei metri de „material", un fel de doc în culoarea dra-

pelului partidului, ceva ce se folosește îndeobște pentru masa prezidiului la ședințe. Aș fi foarte curios să văd cum arată și să schimb câteva vorbe cu omul care a avut această idee fără pereche. Așadar, mai sunt posibile mari bucurii și încă picate peste omul necăjit tocmai în zi de 13!

*

17. Duminică citit Dominic. Ieri reușit, în sfârșit, să scriu dintr-o bucată articolul despre teatrul Soranei C. S.

După masă, vernisajul lui Bâtcă, grafică, ilustrații la poemele lui Blaga. Prezintă tot S., mai coerent însă și mai concret decât de obicei. Tonalitatea cromatică a lucrărilor e în același ocru pe care M. B. îl practică și în pictură. E culoarea lui personalizantă, un element al stilului său incontestabil. Din întâmplare intră în rezonanță cu tonul lui Blaga. Viziunea însă e abstractă. Blaga e metaforă, iar ceea ce face B. e o interpretare foarte personală și deci discutabilă, o metaforă a metaforei, în care tocmai ceea ce-l definește pe Blaga — organicul — îi scapă sau în cel mai bun caz e disparent. Blaga e cald, în viziunea lui B. e rece, cerebralizat excesiv.

*

19. Citit Dominic. Seara terminat Rebreanu. Impresiile s-au mai ameliorat după depășirea episodului directoratelor la T. N. și Educația Poporului. Scăpat de aceste obsesii, omul se mai apleacă uneori și asupra lui însuși, mai însemnează câte ceva și despre propriile-i cărți, proiecte, gânduri. Tot nimic însă despre cele citite. Care erau lecturile lui Rebreanu? Impresia e că nu citea nimic. La un moment dat, o singură mențiune despre *Les Femmes et la Terreur* despre care editorul notează : *„Roman de consum, inexistent în dicționarele de opere, precum și în istoriile de literatură franceză consultate“*. Sau despre *The Universe around us* a lui sir James Jeans, definită de el însuși *„o lucrare pentru cititorii profani“*, care, pare-se, l-a impresionat în mod deosebit. În epoca aceea au apărut și la noi, și aiurea, cărți de literatură fundamentale, să nu ne gândim decât la romane sau critică, asupra

cărora nu întâlnim nici o mențiune, nici măcar că ar fi luat cunoștință de apariția lor. Și apoi mă surprinde până la stupoare lipsa oricărui canal de comunicare cu marii săi contemporani, Blaga, Călinescu, Arghezi, Goga, Lovinescu. Cu excepția lui Camil, Minulescu, Sorbul și Eftimiu, în „cercul" lui gravitau doar scriitori obscuri. Scrierile din *Addenda,* ceva mai reflexive, nu intră în discuție, fiind elaborări ulterioare. Imaginea și temperatura reală a omului *Jurnal*-ul le atestă. Și apoi, despre cărțile și scriitorii contemporani nu apare nimic nici în *Addenda.* Un lucru e sigur : jurnalul acesta nu poate fi suspectat de nesinceritate, Rebreanu apare într-adevăr așa cum era.

*

Mă îngrijorează soarta Ilenei care ne scrie că e bolnavă. Nu era bine nici acum o lună, când am fost acolo și își începea analizele, suspectându-se de cistită. Se pare că între timp starea a evoluat cu repercusiuni asupra moralului. Infecție renală și anemie pronunțată, dar analizele sunt încă în curs. De la o infecție renală te poți aștepta la orice, ca să nu mai vorbim de o anemie fără cauze aparente.

*

20. Scriu articolul pentru săptămâna viitoare și citesc Dominic. Până spre prânz, când pică Jean Faur. Nu l-am văzut de peste un an, când arăta dărâmat rău și umbla cu baston. Acum, în ciuda celor 73 de ani, și a celor 16 pastile diverse ingurgitate zilnic, arată prosper, vesel și mai ales locvace. Bea cafea, coniac, își mai pune singur coniac, fumează o țigară, și mai ales vorbește. Trăiește din amintirea anilor petrecuți în preajma lui Groza, pretinde că el i-a sugerat acestuia ideea deschiaburirii țăranilor și își revendică inițiativa realizării termocentralei Mintia, a exploatării de dolomită de la Crăciunești, a fabricii de ciment de la Chișcădaga, a dezvoltării Devei exclusiv ca oraș administrativ și mai știu eu ce. Stă cinci ore și când pleacă, după șase, rămânem epuizați. E Vinerea Mare și N. începe pregătirile de Paști. Îi ajut la spart nuci, apoi mai apuc să dactilografiez articolul.

*

Clasa Lizucăi intenţiona să-şi ilustreze fluturaşul de absolvire cu unul dintre desenele lui Saint Exupéry : Micul Prinţ purtat de păsări. Dar orice, chiar şi o carte de vizită, trebuie să aibă viza secţiei de propagandă pentru a intra la tipar. Iar fluturaşul copiilor n-a primit „viza". Am aflat că tovarăşul de acolo n-a fost de acord cu desenul : de ce să zboare de pe pământ? a zis dânsul. Ulterior am aflat că au venit nişte interdicţii foarte serioase, nu se mai poartă romantismul şi nici o zburdălnicie a imaginaţiei. Episodul e totuşi, în felul lui, savuros, sugerând o imagine magnifică : un regim totalitar, cu un aparat represiv format din analfabeţi înarmaţi până-n dinţi, intrând în alertă în faţa Micului Prinţ! Nenorocirea e că am ajuns din nou la nivelul din sumbra epocă Stalin—Pauker—Luca et comp. De aici încolo, orice e posibil.

*

22. Duminica Paştilor. Noaptea, ascultat Slujba Învierii. Pe urmă privit pe geam : strada animată, ferestre luminate ca în noaptea de revelion. Dimineaţa, Aca ne aduce Paşti. Spălatul cu ou roşu, dejunul festiv. Oraşul e pustiu, nici un suflet de om pe stradă, nici un autobuz, nici o maşină. Abia spre prânz iese lumea la plimbare, ziua e frumoasă, senină dar răcoroasă, pluteşte în aer ceva sărbătoresc inconfundabil. E şi aceasta o formă a rezistenţei. Terminat lectura Dominic.

*

Interviurile lui Rebreanu, cuprinse în *Addenda* sunt mult mai interesante decât jurnalul propriu-zis. Mai serioase. Tot ceea ce lipsea jurnalului, şi în primul rând „opinia", e de găsit aici. Bogate referiri la scriitorii contemporani şi la cărţile lor, la atmosfera literară, la problemele specifice timpului sau la cele etern valabile privind condiţia scriitorului. Omul nu era deci pasiv, dar pentru a deveni activ trebuia provocat. Spre deosebire de jurnal însă, în cazul interviurilor şi îndeosebi când e vorba de ceilalţi scriitori şi de cărţile lor, rămâne întrebarea câte din opiniile exprimate aici sunt conjuncturale, circumstanţiale şi câte provin în-

tr-adevăr din straturile intime ale sincerității. Asta având în vedere că răspunsurile erau destinate unei publicități imediate.

23. De dimineață, cu treburi la Poștă, apoi urcat la C. în periodica vizită de schimb de idei, noutăți și tipărituri. Interesant azi aspectul Poștei dincolo de ghișee, în birouri, o atmosferă festivă, lume îmbrăcată de sărbătoare, pălăvrăgeală, miresme de odicolon. Nimeni nu lipsește, îmi spune C., însă nu se lucrează nimic. El închide ochii.

*

27. Sufocat de pestilența lui Céline, am început *Anii* Virginiei Woolf. O adevărată binecuvântare prin luminozitate, calm, distincție, echilibru, sensibilitate. E prima carte a Virginiei W. pe care o citesc fără efort. Nu știu dacă asta e un efect al calităților intrinseci ale romanului sau un efect compensatoriu după scârba iscată de Céline.

Mai

1. Zi închisă, cu ploaie până aproape de prânz. Gândit articolul despre Dominic. Stabilit titlul — *Timpul și tăcerile* — și ideea directoare. După prânz, somn. Spre seară, aerul uscat și cald ne-a ademenit. Lungă, agreabilă plimbare în trei.

2. Escapadă la Parcul Dendrologic din Simeria. Timp închis, dar cald și calm, care face plimbarea plăcută. Am regăsit glasul păsărilor și puțin mireasmă de pădure. Tristețea animalelor captive. După zece, locul se umple de soldați. Țin să-și manifeste prezența prin urlete și lasă pe alei o dâră puturoasă de iuft și mahorcă. La ieșire, pentru a fi în ton cu sărbătoarea populară, mâncăm mici

și bem bere la bomba de lângă parc populată de cătane și bețivani, obișnuiți ai locului. La prânz suntem acasă. După masă ascultat *Rapsodia albastră* și citit Virginia W.

*

4. Întâlnire cu Ion Mircea pe terasă la „Transi". O cafea bună. Sunt de față și B. cu R. C.... Ei discută despre colaborări, difuzare, suplimente, tipărituri. Chestiuni care nu mă mai interesează. Îi aud cumva de departe, cuvintele lor se scurg pe lângă mine, iar eu mă simt bine, detașat, contemplând priveliștea zilei superbe revărsată peste oraș, animația străzii, culorile vii, proaspete și pure, cu pădurile dincolo de toate astea. Un ceas agreabil de răcoare și pace.

La unu, întâlnire cu elevii de la Liceul pedagogic. Totul se desfășoară ca de obicei în astfel de împrejurări, prezentarea „scriitorului", a „distinsului", a „iubitului nostru scriitor", cu inerentele puseuri liricoid-dăscălești, cu întrebările, aceleași de fiecare dată. O singură întrebare sparge — pentru mine — monotonia și mă pune într-o secretă încurcătură : ce prozatori preferați? Într-adevăr, ce prozatori prefer? Descopăr cu uimire că n-am preferințe. Primul „preferat" cred că a fost Teodoreanu. În adolescență. Ultimul a fost Hemingway. Asta în urmă cu vreo douăzeci de ani. De atunci nu-mi mai amintesc să fi făcut vreo fixație de acest fel. Ele sunt specifice celor ce au citit puțin. Cei ce-și petrec însă viața între cărți nu au asemenea slăbiciuni. Ei au cel mult iubiri, însă acestea nu se pot ierarhiza. Îi iubesc pe Camil, pe Th. Mann, pe Saint-Exupéry, pe Camus, pe Maurois, pe Galsworthy, pe Steinbeck, pe Cehov și mai știu eu pe cine? Dar nu pe unul mai mult decât pe altul, ci pe fiecare în alt fel, pentru altceva, pentru anume lucruri. Până în urmă cu vreo cinci ani n-o puteam citi pe Virginia Woolf. Acum citesc cu rare delicii *Anii* și vreau să-i reiau cărțile de la capăt. A intrat între marile iubiri. Dar asta nu înseamnă că o „prefer". Nu mai mult decât pe Rasputin, să zicem ...

*

6. Azi, duminică, terminat și dactilografiat articolul despre Dominic. Dar a ieșit altceva decât intenționam inițial și astfel a trebuit să renunț la titlul dintâi pentru altul mai arid, *Constantele unei opere*. Cu alte prilejuri, de voi afla răgaz, mi-ar plăcea să scriu și despre alte aspecte și în primul rând despre modul lui D. S. de a percepe lumea predominant acustic, un rol foarte important și semnificativ având-l aici tăcerile. Însăși opera lui e concepută muzical și ea restaurează o lume muzicală unde tăcerile contrapunctice își au elocvența lor. Sau despre voluptatea și funcțiile — în parte tot muzicale — ale enumerărilor. Sau despre modul cum a văzut Răscoala lui Horia.

Încheiat lucrul spre miezul nopții, cu mulțumirea, atât de rară în ultimul timp, de a-mi fi împlinit lucrul. Senzația aceasta a împlinirii după scris : unică, incomparabilă, regeneratoare, altfel decât toate celelalte genuri de satisfacții.

*

7. De dimineață, în oraș cu treburi. După-amiază, început pregătirile pentru *Casa fericiților*. Strâns la un loc și clasat toate fișele adunate în ultimii doi-trei ani. Cartea a crescut frumos și sunt nerăbdător s-o încep. Să stabilesc acum personajele, arborele genealogic, să dau nume. M-a cuprins iar agitația, febrilitatea aceea simțită probabil și de marinari în preajma unei noi plecări, după ce au stat o vreme pe uscat.

Citit *Jurnal*-ul Virginiei W. O zi mulțumitoare.

*

Azi am intrat în rolul bunului Dumnezeu. Am croit destine, am întemeiat familii, am dat și am luat viață viitoarelor personaje. Le-am dat nume. Ca să nu mă încurc prin atâtea vârste și ani, am introdus „tehnica modernă“, folosindu-mă de minicalculator. Sunt sigur de pe acum că marea parte a acestor personaje nu vor apărea în roman, dar, ca să le pot urni pe cele câteva sortite a fi active, am nevoie să le cunosc trecutul, să știu de unde vin, care le

este ascendența și zestrea spirituală. Trebuie neapărat să am imaginea de ansamblu a Familiei, cu atât mai mult cu cât una din temele cărții sau poate ale ciclului va fi Familia. Nostimada e că am preluat ca punct de plecare personajele din *Heralzii*, ducându-le mai departe cu două-trei generații, până la cei de azi și de mâine. *Heralzii* va deveni astfel dacă nu primul volum al ciclului — s-ar putea și astfel — în orice caz un preambul al său.

Seara citit o oră jurnalul Virginiei W. și altă oră Evtușenko, *Dulce ținut al poamelor*.

*

10. Dimineața, pe o ploaie tenace dar utilă, la ziar cu articolul, apoi la Agenția teatrală pentru bilete la concertul Beethoven de luni, susținut de Filarmonica din Timișoara. Deocamdată însă nu se știe dacă nu cumva concertul se va contramanda : în orașul acesta cu vreo 80 000 de locuitori nu s-au vândut decât 152 de bilete la o sală de 600 de locuri. Rămâne de văzut. Lucrat apoi în continuare la pregătirea *Casei fericiților*. După masă, cu Pop Vl., la librăria din Simeria, unde am întâlnire cu publicul. Cineva de la stația locală de radio îmi înregistrează *speech*-ul improvizat. Când ascult înregistrarea, am din nou acel sentiment neplăcut, jenant, provocat de propria-mi voce auzită din afară. Am o dicție defectuoasă și un glas antipatic. Bine ar fi să nu mai tot vorbesc atâta în public. Nu-mi explic cum de mă cultivă cu atâta consecvență cei de la Radio Buc.

*

11. La Hunedoara, unde la ora 12 are loc aniversarea celor 60 de ani ai lui Iv M. Întâlnirea trebuia să se desfășoare la amfiteatrul Spitalului, dar „invitații“ de ultim moment o mută într-o încăpere a Bibliotecii municipale și interzic orice publicitate. Totul se desfășoară oarecum conspirativ, dobândind în schimb o alură intimă. Sunt de față câțiva cenacliști, câteva cucoane, Chirica, Evu, Ioan Șeu și formația „Canon“, care se produce în final. Sunt invitat să spun și eu ceva și, cum mă așteptam la asta, (experiența m-a învățat să mă aștept la orice în astfel de ocazii), *speech*-ul

meu improvizat a fost, se pare, foarte reuşit, în orice caz pe sărbătorit l-a afectat vizibil căci m-a îmbrăţişat plângând. Nu bănuiam să fie atât de emotiv, dar poate fi şi vârsta la mijloc. Pe urmă, zăbovit vreun ceas şi jumătate la taclale cu cafea şi vodcă. Sosit acasă pe la 16,30 şi citit revistele.

12. Virginia W., în *Jurnal* : *„Cred că voi ajunge să scriu cărţi ce mă vor ajuta să mă odihnesc după alte cărţi : o mare varietate de stiluri şi subiecte ; căci, la urma urmelor, cred că-mi stă în fire să nu fie convinsă de nici un adevăr, nici de ceea ce spun eu, nici de ceea ce spun alţii, ci să urmez întotdeauna orbeşte, instinctiv, cu senzaţia că sar peste o prăpastie, chemarea ... chemarea ...“* Da, asta e. A te odihni de o carte scriind *altceva*. O fac de mult. A fi animat de îndoială. Sau, mai exact spus, a avea convingerea că orice, deci şi adevărul, are şi o altă faţă. Măcar una.

*

13. Azi, Mircea ar fi împlinit 63 de ani. Nu mi-l pot închipui la această vârstă. Imaginea rămasă de la el e un fel de stop-cadru de pe timpul când avea cu vreo trei ani mai puţin decât am eu acum.

*

Lucrat toată dimineaţa la descendenţa familiei Prodan. Sunt aproape gata şi peste o zi-două aş putea începe scrisul. Dar pentru asta, ca pentru orice început de carte, măcar pentru început, am nevoie de câteva zile de singurătate şi detaşare de cotidian. De unde? Presimt în imediata proximitate un şir de zile chinuitoare. După-amiază, vizita Angelicăi cu amicii ei bucureşteni cu care nu aflu nici un canal de comunicare. O după-amiază pierdută pentru două ore de cumplită plictiseală. Ea tace tot timpul, el mormăie tot timpul ceva greu inteligibil, fac eforturi să înţeleg, ceva despre ce a păţit odată cu maşina la Piteşti, despre cum i-a dus az-vară la udat cu găleata în Bărăgan, cozile din Bucureşti ...

M-au smuls de la lucru și nu mă interesează nimic din toate astea. Suntem înconjurați de cărți, însă nu disting nici un indiciu că acesta le-ar fi un domeniu, dacă nu familiar, măcar accesibil. Până la urmă eșuez în starea de prostrație ce mă cuprinde de obicei în asemenea situații.

*

14. Lucrat — dar mai mult meditat — la *Casa fericiților*, preparându-i începutul. Se arată și îndoielile. Impresia că mă angajez la o treabă teribil de dificilă și riscantă în conjunctura actuală, când s-a reinstaurat tacit cenzura. Și tocmai acum, când e în toi scandalul demolărilor din București, eu mă apuc să scriu o carte despre drama demolărilor și încă plasând prezentul cărții nici mai mult, nici mai puțin decât în 1982. Ar fi, cred, printre primele cărți care abordează frontal „luminoasa epocă". Și atunci? Să dau înapoi e târziu. N. mă încurajează, până la apariție mai vedem ce-o fi, tu scrie-o. Cuvintele astea îmi fac tare bine, însă rămâne, subterană, grija bănească în caz că nu va „merge". Dar cine nu riscă, nu câștigă. Să merg cu asta înainte, chiar dacă am de pe acum senzația că pășesc pe teren minat.

Seara, la concertul Filarmonicii timișorene. Începe cu o oră întârziere, sala e pe jumătate goală, în locul romanțelor pentru vioară și orch. ale lui Beethoven e introdus în ultimul moment un concert pentru violoncel de Haydn. N-a fost un concert rău în ansamblul său, ci un concert de rutină, fără fior și fără ambianța aceea specifică a unei seri de concert simfonic. Abia Simfonia a V-a reușește să-mi provoace o oarecare vibrație, dar cu asta s-a și sfârșit.

*

15. Scris și dactilografiat articolul pentru ziar *à propos* de concertul de ieri. Citit Evtușenko.

*

19. Citit reviste, publicistică Marin Preda, *Prințul Ghica*. În actualitate polemica Păunescu-Barbu pe tema interviului lui Barbu

despre M. Preda. Toată lumea mă acroşează ca să mă întrebe ce părere am asupra chestiunii. Părerea mea e veche, sunt blazat, nimic nu mă miră când vine din partea unora ca ăştia. Se apucă să-şi vânture rahatul, fericindu-ne cu duhoarea. La fel de detestabili amândoi.

Azi o nouă cuvântare. În asemenea ocazii cad seara emisiunile tv. de divertisment. „Cascadorii râsului" şi „Cu mască, fără mască" sunt incompatibile cu el, de fapt unicul cascador veritabil. A mai rămas în seara asta doar serialul lui Barbu, conceput pentru subdezvoltaţi.

*

20. Lucrat la articolul despre romanul lui Evtuşenko. Dar, ca de obicei duminica, fără spor. Scris doar două pagini. După-amiaza, vizita, întâi a lui Petrişor şi Lungu, mai apoi a lui Timcu, întorşi spre casă. Condus la gară.

*

21. Zi bună. Terminat articolul Evtuşenko. După-amiază citit *Prinţul Ghica*. Seara, în pat, jurnalul lui Kafka. Apărut în „Orizont" articolul despre Sorana C. S.

*

22. Cer mai mult noros, însă căldură nefirească pentru mai. Zăpuşeală. Voiam să încep azi cartea. Am stat întreaga dimineaţă în faţa paginii albe fără să pot aşterne măcar o literă. Nu merge. Ceva încă nu merge. Poate din cauza certitudinii că nu voi avea continuitate nici măcar trei zile. Zi chinuită. Seara, la tv., *Siciliana* lui Baranga. Subţirică, subţirică dar salvată de un trio excelent — Mălăiele, Diaconu, Mihăiţă. Ăştia ar fi în stare să dea duh şi unei piese de Ionaşcu.

*

25. Preşedinte de juriu la sesiunea de comunicări ale elevilor, faza judeţeană. Obligat să stau nemişcat, ascultând platitudini

şcolare de la 9 la 14. Comparativ cu anii trecuţi, nivelul „comunicărilor“ e în scădere. Vina e în primul rând a dascălilor, care nu le explică şcolarilor ce va să zică cercetare, tehnica cercetării, etica ei, nu îi îndrumă sau îi îndrumă prost în alegerea temelor.

Datorită oboselii (psihice) cumulată cu aceea de ieri, dorm până aproape de şase. Citit apoi revistele şi văzut seara un filmuleţ polonez agreabil, lucrat cu delicateţe şi discreţie, *Paşi în viaţă*, în regia lui Nowak : lumea afectivă a adolescenţei.

*

27. Citit întreaga zi *Prinţul Ghica*. Iosif Sava dă o emisiune întreagă Artur Rubinstein.

*

20. Azi am început, în sfârşit, *Casa fericiţilor*. Scris şapte pagini. Încă nu mă simt în stare să mă pronunţ asupra lor : impresiile sunt deocamdată confuze.

*

29. Toată dimineaţa agitaţie şi târguieli în vederea vizitei lui Cornelius. Soseşte la 12,45 de la Sighişoara şi pleacă la 18,20. Poveşti şi o masă prea opulentă. E totuşi dintre cei, puţini, a căror venire mă bucură întotdeauna. Face parte dintre cei cu care pot comunica. Seara, o piesă de H. Lovinescu, *O întâmplare* din ciclul *Dramele războiului*. Ca şi *Hanul de la răscruce*, nelocalizată, sugerând un vag Occident. Dragostea de mamă confruntată cu trădarea generează tragedia în accepţia lui Camus, iar lipsa unei precise localizări îi potenţează valoarea în sensul general umanului. În sfârşit, după multe săptămâni de teatru stupid şi schematic, cu „oameni ai zilelor noastre“, o piesă în care se simte profesionismul.

*

31. Stăruit fără succes să reiau lucrul la carte. Terminat *Prinţul Ghica*. Revenit la Virginia Woolf cu intenţia de a o citi în or-

dinea cronologică a scrierilor. Început deci cu *Doamna Dalloway*. După masă, Amfiteatrul artelor cu prilejul apariției celei de a doua cărți a lui Ioan Evu. Public puțin și descurajant, format din elevi. E de față și E. Se insinuează neinvitat în discuția pe care o port în deschidere cu Ioan. Intervenții pretențioase, vag semidocte, inadecvate auditoriului. La urmă ține să citească și el ceva din cartea în pregătire. Totul se încheie cu un mic recital al grupului „Canon“.

Iunie

1. Mizerabilă zi. Închisă, ploioasă, apăsătoare. La bufetul partidului a venit nescafe. Îl rog pe T. să-mi cumpere și mie, dar nu poate trimite femeia de serviciu, trebuie să meargă el în persoană pentru că acolo nu are acces oricine. Democrația noastră socialistă e în plină și rapidă evoluție. Acasă, agitație, Buna, Aca, N. e plecată de dimineață și vine seara la șapte, Lizi cu telefoane, colege și croitorese. Nervi, irascibilitate, tristețe. Scris în mari chinuri două pagini. Spre seară mă refugiez în jurnalul Virginiei W.

Uitasem : ieri, la ziar, mi se sugerează că ar fi bine și necesar să-mi aliniez rubrica săptămânală, s-o acord adică cu planul general al redacției în vederea marii aniversări a celor 40 de ani. Iar până la marea aniversare mai sunt aproape trei luni. Ce dracu mă fac, pe unde am să scot cămașa?

Și tot ieri, N. a luat biletele pentru Poiana Brașov. Ne-am hotărât oarecum pe neașteptate, stimulat de intenția lui Cornelius de a-și petrece și ei concediul acolo. A revedea Poiana, în sfârșit o perspectivă luminoasă.

În jurnalul lui Kafka, această observație indirectă referitoare la ruși : *„... ai avut o experiență de viață a singurătății atât de desăvârșit diferită de cea europeană, încât n-o poți numi altfel decât rusească“.*

Intuiția adevărului că rușii nu sunt europeni. Însă nu sunt nici asiatici. Sunt pur și simplu ruși. Acel teritoriu imens dintre Nistru și Urali e un continent de sine stătător, marcă a unei spiri-

tualități aparte în care reverberează desigur influențe europene și asiate, dar, prin aceasta, cu nimic mai puțin particulară și inconfundabilă.

*

6. Ieri, plecarea la Timișoara. Peste noapte a plouat, însă ziua e senină. Prima adevărată întâlnire cu vara. Peisajul proaspăt spălat, limpede, cerul de un albastru sticlos, toate nuanțele de verde, case albe în depărtări, pe dealuri, prin văi, printre copaci, acoperișuri roșii, săgețile fine, argintii ale bisericilor. La Timișoara, orașul e o încântare în explozia lui văratică, îngrijit, cu verdeața lui revărsată peste tot, trandafirii superbi, miresmele teilor. Se simte aici tradiția, trecerea lentă, în timp, chiar tradiția culturală. Am revelația adevărului a ceea ce remarca N. mai deunăzi : față de Timișoara, Deva nu e totuși decât un oraș de provincie, în ciuda „dezvoltării" anilor din urmă. Deosebire vizibilă și în felul de a se îmbrăca al oamenilor. E și normal, de vreme ce la Deva „dezvoltarea" s-a limitat la demolări și la zidirea de blocuri. Lipsa oricărei instituții și tradiții culturale profesioniste cântărește enorm. Ca și lipsa tradițiilor urbanistice. Timișoara a fost dintotdeauna un oraș. Deva se află abia într-un stadiu oarecare de evoluție de la târg la oraș. După masă, pe la 6,30, intru la Catedrală și am norocul să asist la o frumoasă vecernie oficiată cu tot aparatul. Aprind câteva lumânări pentru cei ce nu mai sunt. O seară agreabilă apoi la cină, la Cornelius. Ajungem acasă pe la 11, ne culcăm după miezul nopții. Azi, pornit spre casă cu plecare la 8,45. În compartiment, cucoane gureșe fac imposibilă altă lectură decât cea a revistelor.

*

7. De dimineață în oraș, poștă, librărie. Luat noul roman cu foarte bună presă al Gabrielei Adameșteanu, *Dimineață pierdută* și Ch. Diehl, *Călătorii istorice și de artă.* Pe la 11, vizita lui M. Se plânge de însingurare. În restul zilei, citit *Dimineață pierdută*, un roman într-adevăr solid, un lucru bine făcut, una dintre cărțile pe care mi-ar fi plăcut să le scriu eu. Seara, Concertul nr. 1 pt. pian și Preludiile lui Liszt.

8. La 11, plecat spre Orăștie, unde se desfășoară ceva festival cultural local. Azi ar fi ziua literaturii și muzicii. Îi găsesc aici pe R. S. și I. D. B. „Acțiunea“ are loc în sala festivă a Liceului Aurel Vlaicu. În nota obișnuită, R. S. își lansează cu acest prilej cartea numită pe foaia de titlu „roman-document“. Dar ce va să zică asta, nimeni nu cred că ar putea spune. După cât mi-am dat seama din fragmentele apărute în presă, cartea e slăbuță, o repovestire pedestră a documentelor, un fel de scriere de popularizare, cum erau mai de mult cărțile pentru sate. La despărțire, mă somează direct să scriu despre ea, dar nu-mi oferă nici un exemplar. Ni se dă o masă și — colosală surpriză! — chiar un onorariu de 100 lei, ceea ce nu s-a mai întâmplat de mai bine de un deceniu. Ajung acasă pe la șase d. m. Citit revistele.

*

10. Jurnalul acesta începe să mă plictisească prin notațiile sale din ce în ce mai pedestre, a căror reflexivitate e tot mai costelivă și mai lipsită de semnificație.

*

11. Reluat cartea, scris cinci pagini. D. m. citit Adameșteanu. În „Cronica“, un articol demolator al lui Sângeorzan la *Prințul Ghica*. Ori n-a înțeles nimic din carte, ori e semnul unui început de campanie împotriva ei. Judecând după amploarea articolului și așezarea sa în pagină (în afara rubricii de critică), judecând după înverșunarea sa și după limbajul pompieristic, ca și după modul de a eluda evidențele, mi-e teamă însă că cea de a doua ipoteză e valabilă. Să vedem. Să vedem și ce va mai apărea între timp.

12. Scris șase pagini, însoțit din nou de îndoială. Mă tem că povestea de pe aeroport se lungește prea mult, deși o preconizez ca pe o uvertură în care se anunță principalele teme ale cărții. Totuși, singura soluție de a lupta împotriva îndoielilor e de a merge înainte.

*

13. În zori, la piață. Pe urmă scris patru pg., scris și dactilografiat articolul, citit Adameșteanu, însă entuziasmul inițial mi s-a mai temperat : cartea începe să treneze puțin, episodul Mironescu, detalierea atmosferei din zilele intrării în primul război și a primelor înfrângeri, a retragerii etc. e făcută cu prea multă insistență și din cauza asta întreaga structură, dezechilibrată, face „burtă". Să vedem ultima parte...

Seara, la radio, superbă, Rapsodia pt. pian și orch. pe o temă de Paganini, de Rahmaninov.

*

20. Treburi în oraș. Aproape două ore la Miliție pentru înregistrarea mașinii de scris. La ziar cu articolul. Apoi cozi la cec și la abonamente ziare. Acroșat în stradă de avocatul G., care mă ține în loc trei sferturi de oră cu limbariția lui de pensionar. Scos rufele de la spălătorie. Zi compromisă.. Agitație și cu Lizi, aflată în ultima ei săptămână de liceană. De la 21,30, meciul cu Spania (1—1), transmis la tv. în utima clipă cu comentator radio. Inimaginabilă meschinărie! Lizi sosește acasă noaptea la unu, după vizita de adio la dirigintă.

*

21. Altă zi ratată, iar cozi, piață, cumpărături, stat la coadă la pui exact o oră pentru ca, aproape ajuns, puii să se termine, mi-e și silă să mai însemn aici toate mizeriile astea. Abia spre seară am prins un ceas de liniște relativă. Am încercat să gândesc oarecum comentariul la *Prințul Ghica*. Sunt iar într-o pasă îngrozitoare, agravată și de certitudinea că nu există nici o perspectivă de ameliorare. Mă cuprinde un soi de vertij amar când citesc în jurnalul Virginiei W. că are în față patru luni de libertate absolută, în care poate să se dedice în exclusivitate scrisului, sau într-un articol de Marquez că a scris cutare carte zilnic de la 9 la 15, timp de 14 săptămâni.

17. Citit câte ceva cu intermitențe. Pe urmă pregătirile pentru banchetul Lizucăi. Seara mergem și noi, puși la trei ace, la banchetul absolvenților N.-ei. E supliciul meu anual. De la 7.30 la 11,

un vacarm îngrozitor face imposibilă orice încercare de comunicare cu vecinii de masă. Nici mi-e foame, nici mi-e sete, doar mi-e dor de codru verde și măsor vremea cum trece. Şi cum — veniţi mai târziu — stăm cu spatele spre sală, e destul de incomod de urmărit spectacolul oferit de acești copii dezlănțuiți într-un soi de saturnalii școlare. Priveliștea se cuvine totuși reținută. Ne întoarcem spre casă pe jos, prin bezna compactă a anilor lumină. Dorm apoi iepurește, cu subconștientul la pândă, în așteptarea lui Li. Dar ea vine abia dimineață, după șase, abia urcând scările, cu picioarele îndurerate după o noapte de țopăială, victimă a propriei eleganțe îndelung pregătite.

Azi, zi de refacere după această săptămână epuizantă. Somn, citit, emisiunea lui Iosif Sava, d. m. Concertul 2 pt. pian și orchestră de Ceaikovski, apoi meciul cu R.F.G. (1—2), exasperant prin vechiul nostru nărav de a plimba alene mingea pe la centru și înapoi, alte măști, aceeași piesă amintind de vremurile triste când echipa era antrenată de Angelo Niculescu sau Valentin Stănescu. Seara, un film R.D.G., *Colonia,* neașteptat de bun, cu alură polițistă, dar amar, fără happy-end, despre puterea foștilor naziști ascunși prin America de Sud.

*

18. Azi trebuia să reiau cartea. Stau însă de peste două ore și nu reușesc. În zilele din urmă m-am rupt de ea și acum nu mai știu cu ce voiam să continuu, nu regăsesc legătura. Mă jenează puțin și stomacul, nu știu de ce, am luat două pastile de Weshunin, dar tot nu merge, „inspirația“ tot nu mă cercetează. Iar în asemenea răstimpuri de zvârcolire interioară, pe lângă îndoială, mă încolțește frica de a nu mai putea scrie. E și motivul pentru care aștern însemnările astea la oră neobișnuită : ca să-mi dau iluzia că fac ceva, că scriu. Ca să nu mă apuce deznădejdea. Pe lângă toate, mai sunt și somnolent, mereu în urmă nu atât cu orele de somn cât cu somnul deconectat, fără grija de a mă scula la ora cutare pentru a face nu știu ce. Aș bea acum o cafea bună, tare, m-ar remonta probabil, însă mai avem foarte puțină și mă zgârcesc și apoi, dacă

n-am făcut-o de la început, acum nu mai are nici un sens, e aproape amiaza, pot să consider ziua încheiată. Şi ratată. D. m. trebuie să mă ocup de articolul pentru ziar.

*

19. Chinuindu-mă din nou să reiau cartea, dar mereu întrerupt. Vine Puşu, vin colegi de-ai Lizucăi, sună telefoane, aştept vizita anunţată a lui M. Peste toate, migrena începută aseară se intensifică spre amiază. D. m. iau un algocalmin şi mă culc. Mă trezesc la 5.30, durerea a cedat. Aş mai dormi, însă trebuie să mă scol căci vine doctorul O., la ora stabilită de mine, să-i dau un autograf. Vine, stă, povesteşte, ziua trece, trece şi ziua asta, mizerabile zile. Reuşit totuşi, printre toate astea, să termin cartea Gabrielei Adameşteanu. Bună carte, mai puţin partea mediană, hipertrofiată, asupra căreia îmi menţin părerea. Romanul rezistă însă în primul rând prin Vica Delcă, personaj antologic, pitoresc, de-o fascinantă vulgaritate, purtând cu toate astea în sine esenţa tragică a condiţiei umane. Aş scrie despre ea, dar nu ştiu unde, probabil vor scrie (au şi început) toţi criticii titulari. Iar eu n-am fost încă în stare nici să m-apuc de articolul despre *Prinţul Ghica.*

*

29. Din 21 până în 27, bolnav, mai mult întins ; între timp şi un consult la dr. Dulca. Acum restabilit. Să lăsăm deci asta.

Evenimentul cel mai important al acestor zile a fost bacalaureatul Lizucăi, terminat cu media 10. L-am primit cu o bucurie puternic marcată de nostalgie : înseamnă pentru noi încă un capitol de viaţă încheiat, iar pentru ea pragul adevăratului început şi desprinderea de cuib. Viitorul e plin de sumbre incertitudini, dar ne va ajuta Dumnezeu şi acum. Se cheamă că mi-am redobândit optimismul, căci ceea ce mă îngrijora cel mai mult în zilele bolirii era depresiunea psihică din care mă văd acum, în sfârşit, scăpat. De-aş putea găsi şi acel răgaz prielnic pentru lucru, totul ar fi iar O. K.

Iulie

4. Aseară, revenit de la Timişoara, unde am înscris-o pe Li (fără ea) în concurs. Mult şi eficient ajutor de la Cornelius şi Vali pentru

depășirea plictiselilor birocratice. Petrecut acolo ieri un ceas cu I. D. Teodorescu și Diodor Dure. Pe Dure îl revăd întâia dată după vreo 28 de ani. Mai lent în vorbă și gest, purtând în ochi un fel de înțeleaptă melancolie luminată de sclipirile umorului. Mucalit și blajin. O șuetă plăcută și relaxantă.

La întoarcere, pe tren, citit toate revistele. La dus, cu cl. a II-a, înghesuială, putoare, căldură, mult polen pătruns prin geamurile deschise, reactivarea alergiei din cauza căreia ajung cu o violentă durere de cap ; trece, din fericire, imediat după algocalmin și culcare.

Acum încerc să încep cronica la *Prințul Ghica*. Totuși, nici o perspectivă de lucru întins și substanțial. Sâmbătă din nou Timișoara. Duminică Li susține proba orală eliminatorie. Se anunță și vizita sacrei perechi, care va perturba orice activitate normală. Ieri și azi e la Sibiu. Și uite așa, timpul trece și tace, iar cartea mea stă și, cu fiecare zi, probabilitatea apariției în '86 se tot subțiază.

*

Ieri-seară. Întreaga zi am stat în fața paginii albe fără să pot urni cronica. Mă tem că a trecut prea mult timp de când am citit cartea. Impresiile s-au răcit ; argumentele s-au risipit. Această lipsă de continuitate, inuman supliciu, mă omoară ca scriitor. Azi, de pildă, o zi întreagă — e drept, am început-o obosit și scârbit — nu s-a legat nici un gând, nici o idee, nu s-a închegat nimic.

*

5. O zi rarisimă. M-am sculat pe la 8.30. M-am bărbierit, am mâncat și am lucrat apoi întins până la amiază. După prânz, somn întrerupt și încă o repriză de lucru, de data asta însă fără spor. Oricum, am urnit cronica și am scris azi șase pagini. Mâine aș putea s-o termin, dar ceasurile faste au trecut.

*

9. Lizuca trece proba eliminatorie. Mai multe despre aceste două zile trecute nu simt îndemnul să scriu, inhibat de un ciudat și îngrijorător sentiment al zădărniciei. La ce bun?

Totuşi... Atmosfera din dimineaţa examenului, frigul din zori, mulţimea aceea de copii şi părinţi aşteptând în faţa Universităţii ora H., rumoarea. Apoi ceasurile de stat în picioare până la 12, în aşteptare, tensiunea. Îmi amintesc cum o aşteptam tot aşa pe N. la examene, ea fiind mereu în coada catalogului alfabetic. Cine ar fi crezut atunci că la fel am s-o aştept pe Li? Am noroc cu E. D., mobilizat pe post de portar, pentru a stăvili pătrunderea părinţilor agitaţi în culoarul cu pricina. Aduce nişte scaune în cele din urmă şi stăm de poveşti, îmi relatează în detalii un voiaj în Sicilia, cu drum, hotel, masă (acolo) plătite, însă fără un ban în buzunar, nici măcar de o cafea. Nimic mai cumplit, zice el, şi nici de-ar fi să i se dea aur la întoarcere n-ar mai repeta o asemenea experienţă. Îl înţeleg. Nici eu nu sunt adeptul voiajului în umilinţă şi promiscuitate numai de dragul de a vedea. La urma urmei, imaginaţia mi s-a dat tocmai ca să nu mă umilesc.

11. În bună formă şi scăpat de tracasări, scris trei din cele cinci articole pentru ziar. Sentimentul stenic al datoriei împlinite. Doar cartea...

13. Scris şi al cincilea articol pentru ziar şi apoi dactilografiat totul. Pe urmă, pregătiri pentru plecarea de mâine. Pe Li o cam doare o măsea, N. e cam indispusă în urma vaccinului antitific pe care a trebuit să-l facă azi (două cazuri de febră tifoidă la ei în şcoală!) ; eu bine cu sănătatea, dar cuprins iar de *Reisefieber*. Dumnezeu să ne ajute!

*

20. Ne-a ajutat. E vineri. Am sosit acasă miercuri la prânz. Lizuca s-a comportat în concurs excelent. Aşteptăm afişarea rezultatelor. La Timişoara, zile frumoase însă obositoare, petrecute sub tensiune. Din fericire, stând la Conti, am avut libertate absolută de mişcare. Petrecându-ne înainte de amiezile pe băncile din faţa Universităţii, am urmărit un adevărat spectacol oferit de candidaţi şi de părinţi deopotrivă, fizionomii, frânturi de conversaţii, paradă a

modei, animație, agitație, timp superb canicular, verdeață multă. Nici în ultima zi, marți, ploaia și frigul subit n-au reușit să ne scadă moralul. De la etajul șapte al Continentalului am avut în permanență panorama orașului, iar de două ori prilejul unor priveliști magnifice. Prima, într-o noapte când s-a dezlănțuit o furtună de vară. Tot orizontul brăzdat de fulgere apocaliptice care luminau halucinant orașul. Una dintre cele două mari antene de pe Calea Lipovei (de ce numai una?) devenea la fiecare fulger o verticală albă, orbitoare, scintilantă, de foc. Altă dată, priveliștea unui apus specific pustei. Tot cerul acoperit de nori grei, sumbri, într-o nuanță de gri-violet, și doar deasupra zării, pe toată lungimea ei, o fâșie incandescentă își schimba mereu nuanțele de la roșu la portocaliu și mov, până ce a înghițit-o total noaptea.

Într-o seară am prins televiziunea din Belgrad și am văzut un filmuleț absolut cretin, deși subiectul, inspirat din rezistența lor antihitleristă, ar fi fost generos. Asta m-a mai consolat de inepțiile pe care ni le impune sistematic televiziunea noastră. Așadar, se mai întâmplă și la case mai mari. O după-amiază agreabilă petrecută la Anghel D. Dar dincolo de toate astea, imposibil de citit măcar un rând de revistă.

Ieri, înainte de amiază, cu treburi în oraș. D. m. întâlnirea și șezătoarea literară cu cei de la Sibiu : Tomuș, Braga, Ion Mircea, Christian Maurer, Carolina Ilica, Ion Buleandră de la Teatrul din Sibiu. Reușit. Dar după, la o așa-zisă consfătuire cu reprezentanții cenaclurilor, caracuda și-a dat iar în petec, protestând pe un ton jignitor împotriva formatului în care „Transilvania“ le-a scos suplimentul. Am spus și eu două vorbe doar pentru a atenua impresia deplorabilă produsă asupra lui Tomuș, însă convingerea mea definitivă este că aici nu se va realiza niciodată nimic, pentru că de fiecare dată se va ivi veleitarul, fie lichea, fie inconștiu, gata să torpileze din interior orice inițiativă. Și asta e posibil pentru că forurile culturale și de partid locale duc o politică ambiguă, căutând să-i mulțumească pe toți (ceea ce-i o utopie), neavând de fapt nici o competență pentru a evita confuzia dintre valoare și veleitarism sau impostură. Să fie sănătoși ; pot trăi minunat fără să mă mai amestec în furtunile din paharele cu apă.

Azi a plecat Lizi la Vad. Marele ei vis s-a împlinit. De dimineață am pregătit-o și am condus-o la gară. A avut ambiția să-și care singură rucsacul în spinare, deși era foarte greu. Pentru noi, tristețea trenului ce pleacă și a casei pustii. E spre seară acum și încerc iar și iar să mă adun. Nu știu însă de ce să mă apuc după o asemenea lungă și zdruncinătoare întrerupere.

*

23. Scris înainte de amiază alte 12 pagini. Pe la 13,30, telefonul, neașteptat atât de curând, al lui Cornelius : Lizuca a intrat pe locul trei cu media 9,30. Nota la franceză e cea mai mare. Surescitați, eliberați, fericiți, nu s-a mai prins de noi somnul de după-amiază. Hotărâsem să plecăm miercuri și, de cum ne sculăm, începem pregătirile.

27, vineri. De ieri-seară suntem la Vad. N-am reușit să plecăm miercuri. Cu toate relațile, n-am obținut bilete. Cum n-aveam certitudinea că vom obține nici joi, am hotărât să plecăm cu un personal de noapte. Deci pornim în zorii zilei de 26, la ora 2,50. Cum alții își povestesc călătoria în China, în Cuba sau Alaska, ar trebui să povestesc eu în detalii voiajul acesta coșmaresc de la Deva la Vad cu personalul. Plecat cu clasa întâi, firește. Vagonul comun, vântul pătrunzând pe la geamuri, frigul din zori. Sosim Sibiu 6,15. Ne repezim spre restaurant, ahtiați după o cafea fierbinte. Joia restaurantul nu se deschidea însă decât la ora 14. Sala de așteptare clasa întâi, sordidă, cu fotolii desfundate, putoarea. Dar e cald. Inși care sforăie sonor. N. aduce de la cofetărie cafea într-o sticlă de suc. Plecare mai departe la 7,45. Sosire Făgăraș la 9,30. Aflăm că autobuzul de la 11,40 nu mai circulă. Nici o șansă până la ora 16. De petrecut deci, după o noapte ca asta, șase ore și jumătate într-un târg ca Făgărașul. Aș putea să scriu „360 de minute la Făgăraș". Umblăm prin magazine, la piață, bem cafea pe terasa cofetăriei, stăm pe băncile din „scuarul" central, vizităm vespasiana, tragem lozuri în plic și ronțăim covrigi. În sfârșit, trece și asta. Ziua e oarecum incertă,

caldă totuși. O ultimă bătălie pentru ocuparea unui loc în autobuz. Sosim pe la 16,30. Bunu ne vine în întâmpinare și ne spune că Li e la Făgăraș, ne așteaptă la acceleratul cu care veneam de obicei. Sosește în cele din urmă și ea cu mașina la ora 18, dezamăgită că n-am venit nici azi. Abia seara, deci, clanul e din nou reunit. Mâncăm în curte și la opt și jumătate ne culcăm.

Ziua N.-ei. Am felicitat-o când am trezit-o pentru plecare, în zorii zorilor, la 1,30. N-am găsit să-i cumpăr nimic, nici frumos, nici util. Ce aș vrea, ce ar vrea nu se găsește. Și-a petrecut ziua în călătoria epopeică rezumată mai sus. Doar Lizi a așezat pe masă, seara, darul ei, un pachețel legat cu fundă roșie și cu o floare. Am adus cu noi o sticlă de șampanie însă, prea obosiți, n-am avut putere s-o deschidem. Niciodată de ziua ei nu suntem acasă și niciodată n-o putem sărbători cum am dori.

August

6. Sosit Poiana Brașov. Zi superbă. Minune. Dar seara foarte obosiți.

*

19. Sosiți aseară acasă. Azi, probleme administrative, aprovizionare, clasat reviste, rezolvat corespondența.

20. Cu treburi, multe, câte s-au adunat, în oraș. Seara, la gară, întâlnire cu S., întors de la Brad. Îmi confirmă includerea în plan a *Arhipelagul*-ui.

21. La 9,30, la Unitatea de Pompieri. Întâlnirea, ca toate întâlnirile avute cu militarii, e agreabilă. Oamenii se arată interesați, pun întrebări, au curiozități neregizate. La venire și la plecare, santinela de la poartă, desigur instruită în prealabil, îmi prezintă arm', ceea ce mă face să mă simt ridicol și mă pune în încurcătură : nu știu dacă e cazul să reacționez în vreun fel. În cele din urmă înclin discret din cap.

24. Citit *Obligado*. După-amiaza, ne-am apucat să golim locul în vederea zugrăvitului care, teoretic, trebuie să înceapă mâine.

25. Zugravul, firește, n-a venit. Zice că n-a găsit vinacet sau vinarom, naiba știe ce, și ne amână pe luni. Stăm deci cu toată casa răscolită, nu-mi vine să m-apuc de nimic. După-amiaza simt nevoia să mă mișc și ieșim la plimbare. Un soare împăclit dar torid, orașul epuizat, fanat după sărbătoare, cu străzile aproape pustii, pline de hârtii și gunoaie. Bem o cafea mediocră pe terasă la „Scala", în fața Poștei stau pe bănci pensionari, fața de masă e murdară, alături o mamă cu trei copii devorând mari felii de tort colorat, grețos, singura prăjitură de altfel ; nu trece nici o mașină, atmosfera e teribil de provincială și pentru o clipă îmi traversează mintea uimirea că am putut eșua aici definitiv. Pentru ca imediat să alung uimirea asta intempestivă.

*

27. N-a venit zugravul nici azi. Rămâne pe miercuri. Stăm ca într-o gară. Terminat *Obligado*. Vorbit la telefon cu Lizi. Vocișoara ei prosperă mi-a mai ridicat moralul.

*

28. Recitit cele 24 de pagini, cât am scris din *Casa fericiților*. Nu-mi mai place. Nu-mi place deloc. Ceva nu e în regulă. Ce-i de făcut? S-o iau iar de la capăt? Dar cum? Și nu e nici o nădejde de liniște până după 15 septembrie. Și cine știe dacă și atunci . . .

Scrisoare de la Ioanichie Olteanu. Mă anunță că a programat pentru nr. 11 proza mea, găsind-o „admirabilă" și mă invită totodată la o colaborare statornică cu V. R. Mai sunt și gentlemani în viața noastră literară.

Septembrie

6. Pregătiri de plecare, Lizi la Hațeg, noi la Cluj.

*

10. Ciudat, contrar așteptărilor și în pofida oboselii, expediția la Cluj a fost reconfortantă și agreabilă. Clujul studenției însă nu l-am mai regăsit. Orașul e agitat, aglomerat, cu o lume amestecată. Vechile cafenele, tihnite și comode, unde stăteam ceasuri întregi la taclale, au dispărut sau au devenit altele, murdare, inospitaliere, populate de o faună suspectă și mobilate cu piese PAL. Ne amăgim totuși la cea „verde“ de pe 6 Martie, care nu mai e verde, unde se stă pe taburete joase, incomode, și nu se poate bea decât cafea cu înghețată (!) sau cu alcool. La „Urania“ și la „Vipera“ de pe Moților nu se fumează, la „Arizona“ se stă în picioare, la „Pescăruș“ e cârciumă și așa mai departe. Am mai regăsit ceva din anii de atunci doar în lumina de septembrie, în diminețile răcoroase, în drumul de la miezul nopții, pe lună, până în Hasdeu, la garsoniera unde am fost găzduiți. Mi-am reamintit de nenumăratele noctambulări ale studenției. La banchetul de la Casa Universitarilor, spre deosebire de '74, când nu prea găsisem canale de comunicare cu foștii colegi, se reface de data asta ceva din spiritul promoției noastre. După o mică etapă de expectativă se inaugurează un duh al solidarității de generație, născut poate din imaginea — dramatică, cum zicea Liviu Petrescu — a propriei involuții. Devenim comunicativi, îngăduitori, generoși și mai ales sentimentali, ne pupăm mereu, ne facem promisiuni de a menține legăturile, schimbăm adrese, lăcrimăm. Numai Dumnezeu știe dacă ne vom mai revedea vreodată, dar toate astea mi-au resuscitat nostalgii pe care le credeam de mult uitate și pe care le port acum după mine prin toamnă ca pe o trenă nevăzută.

Azi, pregătiri pentru noua plecare, de mâine, la Timișoara.

14. Întorși aseară de la Timișoara. Acolo, orașul frumos, mândru și melancolic în lumina lui superbă de toamnă, agitat însă în vederea „marii vizite“ cu prilejul deschiderii anului universitar. Cumpărături pentru Lizuca, instalarea ei și apoi întâia noastră despărțire cu inerentele ei neliniști și tristeți. Ne regăsim la întoarcere singuri în casa nefiresc de pustie și încercăm să ne acomodăm noii vieți și să începem un nou an.

*

15. Un nou panseu prezidențial emis la Timișoara : „*Limita cunoașterii este fără margini*".

*

16. Prima duminică fără Lizi. Reiau *Casa fericiților*. Rescris cu îndoială patru pagini.

*

17. Rescris până la pagina 40. Cu aceeași îndoială și cu sentimentul că totul va trebui reluat încă o dată. Scrisoare lungă de la Li. Ne relatează primele impresii. Seara vorbim cu ea la telefon. E veselă și aferată, ceea ce ne face să presupunem că s-a adaptat și începe să-i placă. Asta ne mai liniștește cât de cât.

*

18. Lucrat articolul pentru ziar, despre antologia pădurii de Valeriu Dinu. Carte bizară, dar delectabilă și utilă. Terminat romanul lui Nedelciu, *Zmeura de câmpie*. Roman? Să admitem, fără nici o nuanță concesivă. Am admirat forța de povestitor, agilitatea stilistică, mobilitatea și modernitatea gândirii, ingeniozitatea (puțin cam căutată totuși) a tramei epice. Mi-au rămas obscure până la sfârșit subtilitățile unei compoziții foarte sofisticate. Deocamdată pot fi primite cu surâs și bunăvoință, eventual ca o curiozitate, ca un capriciu al autorului, însă supralicitate, învestite cu veleități programatice, pot deveni un impediment supărător pentru cărțile sale viitoare. Și ar fi păcat. Adâncind puțin și renunțând la artificiile tehnice spectaculoase, M. N. are șansa de a deveni un mare prozator. Deocamdată e doar un prozator interesant.

*

19. După-amiază, telefon de la Lizi. Îmi pare abătută. Îi duce la morcovi și pe la două îi readuce în oraș. Mărturisește că îi e urât, se simte singură, de colegele timișorene nu-i prea place — îmi face impresia că sunt din genul emancipat și cu ifose. Chiar și telefonul

acesta fără motiv aparent e un simptom al crizei ei de adaptare. E pentru prima dată singură, departe de noi și de universul scorburii ei. Rămânem cu inima grea și nu mai vorbim decât despre ea. Seara nu mai rezistăm și o sunăm noi. De data asta e ceva mai bine, mai veselă, dar tot timorată de perspectiva plecării la Recaş pe două săptămâni, la cules de struguri.

*

23. Ieri din nou numai două pagini. Seara sosește Li. Azi petrecut toată ziua cu ea, cu poveştile ei, cu bucuria de a o vedea bucurându-se că e acasă. N. robotește toată ziua pentru a-i face bunătățile preferate. Seara o ducem la gară. Revederile și despărțirile acestea vor fi de acum înainte reperele ce ne vor ritma anii. Alt capitol începe, a și început, dar se pare că noi încă nu ne-am dezmeticit.

*

24. S-a stricat vremea, a venit cu adevărat toamna, vânt, ploaie, frig subit. La munte, lapoviță. Mă gândesc cu strângere de inimă la Li. Azi, în zori, a plecat la Recaş. Totuși, o zi bună, am scris articolul pentru ziar plus vreo opt pagini la roman. Cu cele așternute azi, cartea pare a se fi urnit, în sfârșit. Sunt pentru prima dată, cred, oarecum mulțumit.

*

25. Terminat cap. I, de fapt un prolog. Tatonări acum pentru a găsi cea mai adecvată modalitate de a intra propriu-zis în temă.

Octombrie

6. Scris patru pagini. Citit revistele. Primit de la L. Seche un colet voluminos cu cele două dicționare (DSR și DREV) și lucrarea ei de doctorat. E răspunsul la articolașele elogioase pe care le-am scris despre aceste dicționare. Mult prea mult, enorm. Descoperirea că mai există asemenea oameni e emoționantă. Și tonică. Vasile

Netea, în schimb, scriind în „Contemporanul" despre Răscoala lui Horia, îi evocă pe scriitorii care au abordat tema, nu însă și pe mine.

*

7. Duminică. Trei pagini. Zi mohorâtă, dar seara telefon de la Lizi. Printre altele, ne vestește moartea lui Ionel Botiș. Agoniza penibil de vreo trei ani. În aceste condiții, sfârșitul lui nu poate fi privit decât ca o izbăvire. Semna orgolios „Dr. Emil Botiș", pentru că era, într-adevăr, „doctor de Sorbonna", cum îi plăcea să amintească la orice prilej. Mi-a fost unchi : fiu al Mariei Botiș-Ciobanu (tușa Mariți) și al lui Teodor Botiș (unchiul Todericǎ), director al Preparandiei din Arad. Au fost trei frați : Aurel (Bubi), medic în Arad, a murit și el în urmă cu câteva luni ; Virgil (Titili) mai trăiește la Oradea (sau Cluj?). În familie circulă o poveste din copilăria lor : când aveau clătite, înfulecau până simțeau că plesnesc, iar pe cele care rămâneau le lipeau pe pereți de teamă să nu mănânce vreunul mai mult decât celălalt. Numele Botișeștilor rămâne să fie dus mai departe de verii mei (de gradul II) Miki, fiul lui Ionel, agronom la Timișoara, și Sergiu, fiul lui Bubi, doctor, pare-mi-se, la București. Dar nici unul nu are copii. Până acum.

*

9. Zi de dentist. Lucrarea e gata, mi-o pune de probă, până mâine. Arată bine, însă pe parcurs constat că nu e perfectă, e prea strânsă, ca un pantof de care abia aștepți să te vezi scăpat. Și nici nu permite închiderea completă a maxilarului. Mă tem că povestea se va lungi. După masă, neanunțată, vizita bizarului doctor O. A scris un roman de 72 de pagini (!) și acum vrea să mi-l aducă să-l citesc și să-i fac un referat „favorabil" — precizarea lui — ca să-l predea apoi unei edituri. Stă mai bine de un ceas. Mai reușesc totuși să-mi scriu articolul. Vizitele acestea încep să mă exaspereze. Cum aș putea să scap, mai ales de cei ce vin peste mine fără a avea măcar bunul simț de a se anunța printr-un telefon?

*

12. Ieri, la dentist, la ziar cu articolul, la cec după bani în vederea plecării la Timişoara. La 12, N. pleacă la morcovi. Dorm până la 13,30, când mă trezeşte o ţigancă cu vase. Reuşesc să scriu trei pagini, încheind un episod. Pe la şase se întoarce N. obosită şi flămândă. Nu apucă nici să se schimbe, când năvăleşte — tot neanunţată, fireşte — familia V. Cea mică îmi răscoleşte biroul, apoi face vraişte camera Lizucăi. Ei doi vorbesc continuu, zgomotoşi, uneori concomitent, povestind fiecare altceva, încât nu ştii pe care să-l asculţi şi nu prea înţelegi nimic. Ultimele noutăţi din Cluj : soţia şi băiatul lui M. Z. au rămas în Germania ; Vl. se aranjează să se mute la Bucureşti, probabil ministru adjunct la învăţământ ; C. a fost retrogradat redactor-şef etc. Şi, printre ele, obişnuita lor bârfă, impresii de la înmormântarea lui H. Daicoviciu şi, mai ales, obişnuitele lor încondeieri : S. e o momâie, M. e nebun, C. Z. e cretin, T. e incult, B. e evreu, ca şi M. C., ca şi Băl., ca şi Dana D., ca şi, ca şi . . . În sfârşit, după opt se pregătesc de plecare spre Brad. Dar abia ajunşi jos, se întorc să întrebe cu infinită candoare dacă n-ar putea dormi totuşi la noi, căci M. e prea obosit ca să mai pornească la Brad. Susţin că au cinat, de altfel nici n-am avea ce să le dăm. Nici măcar pâine. Stat apoi la o nouă repriză de poveşti până la culcarea izbăvitoare. Azi, N. a plecat la morcovi de dimineaţă, cu cursa de 7,30. Mi-a lăsat pregătit tot ce se putea pregăti. Am coborât după pâine şi lapte. Apoi am aşteptat în dormitor până pe la 9, ca să se scoale ei. Încercat zadarnic să citesc, stomacul îmi devenise un pumn de nervi. Au zăbovit îndelung şi pe rând în baie, deşi azi n-avem apă, le-am pregătit în sticle. Apoi el mi-a cerut maşina de scris, hârtie şi indigo ca să-şi transcrie poezia concepută în zori. Apoi ne-a citit-o cu narcisismu-i cunoscut. O poezie despre Bucovina, frumoasă însă nepublicabilă. Apoi s-au apucat să mănânce. Între timp, cea mică a răscolit în continuare camera Lizucăi. În fine, către 11, i-am văzut plecaţi.

Fugit la poştă după bilet şi pentru a expedia coletul cu cărţi familiei Seche. Acasă m-am apucat să strâng jucăriile, revistele şi cărţile risipite în toată casa, paturile, vasele. Acum citesc câteva pagini din Olăreanu cu gândul că doar-doar mă voi calma, revenind la ale mele. E amiaza, o aştept pe N., sunt oarecum pustiit şi îngrozit

de a constata că am devenit nu numai obiectiv de vizită, ci și hotel. Mă obsedează gândul că peste noapte am uitat acest caiet în camera Lizucăi, unde a dormit C. cu cea mică. Sunt sigur că și-a vârât pliscul de gaiță prin el.

Asemenea episoade îmi provoacă veritabile stări de rău fizic. Zadarnic, nu am, nici eu, nici N., acest gen de ospitalitate și-mi sunt insuportabili copilașii care răstoarnă casa cu susul în jos. N-am putut admira niciodată „poznele" în fața cărora alții își dau ochii peste cap. Lizuca n-a făcut niciodată „pozne", iar când se juca — și cum mai știa și încă știe să se joace! — nu întorcea pe dos decât odăița ei. Și tot ea făcea și ordine. Iar când ne aflam în străini sau chiar la neamuri, știa să stea la locul ei fără ca nimeni să i-o spună. Și cu toate astea e un copil sănătos, inteligent și vesel, cu un nemaipomenit simț al umorului, dar și cu un la fel de nemaipomenit bun simț.

*

Ce mâini bătrânești am! Am avut această revelație în timp ce așteptam la dentist.

17. Sâmbătă, în 13, plecat la Timișoara. Revenit aseară, cu o zi mai târziu decât prevăzusem. Am cedat insistențelor Lizucăi de a mai rămâne, ea fiind liberă și luni d. m. și marți dimineața. Petrecut deci patru zile cu ea, însă cu gândul mereu acasă, unde N., obosită după zilele de agricultură, găsea la întoarcere casa pustie. Ar merita să scriu despre cursul inaugural de literatură comparată ținut de Cornelius, la care m-a invitat să asist. Despre vernisajul expoziției de pictură a lui Viorel Turcu — cu totul deosebită în contextul de azi — și despre prezentarea făcută de Dadi, venit special de la București pentru asta. Despre piața de vechituri, de fapt de bișniță, vizitată duminică dimineața, vastă și pitorească, unde poți găsi orice, de la păsări vii în colivii sau de la păsări împăiate până la motociclete, de la poze tăiate din reviste până la radiocasetofoane. N-am să scriu însă despre nimic din toate astea — poate am să revin —, fiindcă azi trebuie să scriu și să dactilografiez articolul pentru ziar.

Sentimentul acesta dulce-dureros al despărţirilor. În clipa plecării a început să ningă şi Li a rămas pe peron înconjurată de primii fulgi. Tot timpul în aceste zile mi-a fost frig. Frig afară, frig în casă, unde — spre deosebire de Deva — încă n-au început să încălzească. Frig şi pe drum, mai ales că trenul stă o oră în Balinţ din cauza unui pod rupt. Şi apoi, în sfârşit, în căldura acestei binecuvântate case. Doar gândul întors mereu la Li, căreia i-o fi frig şi urât din nou singură după patru zile de răsfăţ.

*

25. Stat câteva ceasuri în faţa caietului fără să reuşesc nici un pas. Seara, la gară, în întâmpinarea lui Horia Stanca, venit, cu doamna, pentru simpozionul de la Brad. Apoi, cu ei, la cină la P. Seară agreabilă, H. S., la cei 75 de ani ai săi abia împliniţi, se ţine bine şi a rămas acelaşi conviv fermecător şi spiritual. Revenim acasă după miezul nopţii.

Noutăţile din Bucureşti : plecarea lui A. Buhoiu (de care ştiam) şi a lui Dinu Ianculescu împreună cu familia (14 persoane!). Pensionarea Suzănicăi (în sfârşit!) şi dislocarea lui I. T. Ştefănescu în funcţia de „prim“ la Sălaj (!). În locul lor n-a apărut încă nimeni, dar se vorbeşte de I. D. B. pentru unul sau altul din posturi. Dintre toate relele posibile ar fi cel mai mic. Toţi îl înjurau când era preşedinte, însă acum ne gândim cu nostalgie la vremurile „bune“ de atunci. Din păcate, teamă mi-e că, oricine ar veni, lucrurile ar continua să se degradeze atâta timp cât sistemul în sine e aberant şi anticultural. Singura soluţie posibilă ar fi aceea adoptată recent de chinezi. Fi-vom noi în stare? Mai ales că nici chinezii n-au crâcnit decât după moartea dictatorului.

Noiembrie

2. Ieri la prânz m-am întors de la Timişoara. Răcit, cum şi plecasem. Colocviul nu s-a ţinut (amânat). Stat de vorbă cu Arieşanu şi I. D. Teo. Agitaţi şi necăjiţi cu toţii în perspectiva unor iminente schimbări dirijate de Eug. Florescu : Arieşanu e vorba să treacă la Teatru, Anghel D. la editură, Almăjan la revistă . . . În rest, vizită

la Miki Botiș, cină la Cornelius, unde am petrecut, ca de obicei, o seară memorabilă. Cu flori la cimitir. În seara de 30, la lectoratul de franceză al Politehnicii, un film *(Moartea în direct)* netitrat, oarecum de anticipație, care, în ciuda distribuției (Romy Schneider, Max von Sidow) a rămas la hotarul dintre stupiditate și absurd. De fapt, i-a lipsit un singur element, poate esențialul : logica artistică.

Lizi tot neadaptată, cu un orar încărcat, ducând dorul casei. Pentru ea am și stat cu o zi mai mult decât îmi propusesem.

Aseară, cu N. la cimitir, la mormântul lui Carol D. Feerică în înserare priveliștea dealului luminat de făclioare mii.

*

3. Telefon de la Radu Tudoran : nu poate răspunde invitației noastre (a mea și a lui Pop Vl.). A avut viroză, a slăbit 11 kg, urmează un tratament dentar, se teme de frig. La Radio, Bolero-ul, Concertul pentru pian al lui Grieg cu Dinu Lipatti.

*

4, duminică. Mă urmărește priveliștea contemplată într-una din după-amieze, la Timișoara, de la fereastra fostei mele camere : parcul din spatele Catedralei, platanii bătrâni ale căror frunze îmbrăcaseră culorile toamnei și lumina fumegoasă a înserării. Dobândise discrete nuanțe de mov bacovian. Iar în fundal, departe, desenate cu peniță ușoară, cenușii, elegante, subțiri, cele două săgeți gotice ale Domului din Piața Lahovary. Grandios, de o vastă și sobră melancolie, un asemenea peisaj nu se putea alcătui decât din vârstele și tradițiile unui oraș imperial și nu cred că ceva asemănător mai poate fi văzut în alte orașe ale țării.

Am încercat să descriu cât mai exact măreția acelui ceas crepuscular. Deși priveliștea se compunea doar din câteva elemente — platanii, ceața, turlele din fundal — n-am reușit. Oricât de fidelă ar fi reproducerea în cuvinte, dacă-ți scapă ceea ce ai simțit, *starea* pe care peisajul ți-a transmis-o, n-ai făcut nimic. Poate de aceea iubesc atât pictura impresionistă : ea nu descrie, ci fixează și transmite starea efemeră a unui moment irepetabil.

5. Zi nefericită. Telefonând la editură, aflu că volumul nu e în planul pe '85. S. invocă motive penibile, puerile. I le înlătur pe rând. Pare jenat, îmi face impresia că a uitat, nu știu ce s-a putut întâmpla. În cele din urmă îmi promite că va include cartea în plan. Oricum, vestea m-a pălit în moalele capului și n-am mai fost bun de nimic toată ziua. Fiind zi de salariu, N. se întoarce la prânz veselă și cu delicatese, încât nu mă lasă inima să-i spun. Amân : pentru o veste proastă nu-i niciodată prea târziu. Taina e însă o povară și mă simt bolnav.

*

6. În oraș, cu treburi. Scris apoi articolul pentru ziar și dactilografiat întreaga zi proza pentru „Transilvania". Seara, cu prudență, i-am spus și N.-ei noutatea. A suportat mai bine decât mă așteptam. Mă simt acum mult mai bine și cu moralul relativ restaurat. Mergem înainte ; important e să fim sănătoși. Sper să se rezolve cu bine și episodul acesta.

*

8. Dentist, ziar. Citit la romanul Adinei Kenereș, foarte bine primit la vremea lui mai ales de către toboșarii „literaturii tinere". Delectabil, inteligent, spiritual, puțin cam ostentativ teribilist în expresie și compoziție și, în orice caz, lipsit de acel freamăt (sau vuiet) de fond pe care-l poartă cu sine marea literatură. S-a născut — produsă mai ales de „tineri" — o întreagă literatură care, într-un fel sau altul, nu e decât expresia (de înțeles) a exasperării și scârbei față de o societate aberantă, incapabilă de a oferi vreo perspectivă. O literatură devenită mijloc de defulare. Defularea singură însă, chiar slujită de o inteligență sclipitoare, nu ajunge. Mai e nevoie de acea forță misterioasă în stare a trage după sine și a scoate omenescul din pestilența smârcurilor.

*

14. Pregătit *speech*-ul pentru simpozionul din 16 : „Carte, lectură, informare". Am să citesc fragmente din capitolul despre lec-

tură din *Arhipelagul*. Va fi o experiență : sunt curios ce efect vor avea niște pagini de literatură într-o reuniune ce se anunță „științifică". După-amiază, corespondență. Seara, telefon de la Li. Același glăscior mic și amărât, bântuit de dorul casei.

*

15. Azi, ziua lui Li. E prima dată că nu suntem împreună. Seara, vorbim la telefon. Știind că o vom suna, răspunde chiar ea. Ni se pare veselă, e sărbătorită și acolo, Ileana i-a făcut un tort, Zeno i-a telefonat și el de la Lugoj și toate astea o vor fi ajutat să mai uite de dorul de casă.

16. Toată dimineața la simpozion. Presupun că s-a urmărit repararea gafei de a nu fi fost invitat la nici una dintre manifestările dedicate Răscoalei lui Horia, căci sunt primit cu un „protocol" cu care nu sunt obișnuit și așezat în prezidium. *Speech*-ul meu e ultimul după vreo șase vorbiri aride, plictisitoare, unele interminabile, și cade ca o mană cerească, o ploaie de vară peste o grădină ofilită. Succes mult peste așteptări, se aplaudă ca la teatru, cu forță și convingere, iar după aceea toată lumea, oameni cu totul necunoscuți țin să mă felicite și să-mi mulțumească. În sfârșit, o satisfacție și implicit o lecție oficialităților locale. Concluzia — tonică — e că am scris o carte bună, de vreme ce câteva pagini au reușit să stârnească acest entuziasm.

*

În numărul de azi al „României literare", chipul celui mai iubit fiu al nației apare într-un fel sau altul de 23 de ori!

*

19. Am urmărit prima ședință a Congresului, cu prezentarea raportului, în speranța nebună că-mi va fi dat să asist în direct

la o întâmplare minunată. Am pierdut însă zadarnic o zi de lucru. Aceeaşi lectură trudnică, aceleaşi agramatisme, aceleaşi idei puţine dar fixe : industrializarea, centralizarea, revoluţia permanentă, ulciorul şi izvorul. Nici o zare de speranţă, nici o perspectivă de mai bine. Marasmul idiotizării şi laşităţii.

N. se întoarce târziu, aproape de cinci. Nu mai reuşesc decât să-i scriu lui Li.

*

20. Încercat să reiau lucrul, dar pică vizita lui M., care-mi aduce vestea morţii lui Laurenţiu Fulga. A avut nenorocul să sfârşească în aceste zile de delir, când va fi înmormântat şi se va scrie despre asta aproape conspirativ. Ultima dată am vorbit cu el în martie, la Uniune, în biroul lui, unde putea intra oricine, oricând. Vulpescu, de faţă şi el, i-a atras atenţia că iar fumează prea mult. I-a răspuns printr-un gest de lehamite cu mâna. Părea obosit, blazat, avea un râs amar şi parcă silnic, părea scârbit de toate însă nicidecum nu arăta atât de bolnav pe cât, se vede, era în realitate. N-a fost un „mare scriitor" — importanţa sa artistică e consecutivă funcţiei şi platformei sale sociale — dar a fost un om de mare omenie şi, mă tem, ultimul apărător eficient al drepturilor scriitoriceşti.

*

21. Dimineaţa, la 7,30 (!), întâlnire cu ceferiştii, la gară. Eram sceptic şi total lipsit de entuziasm, dar totul a decurs neaşteptat de bine. Le-am vorbit despre Horia, oamenii au ascultat cu interes, n-am perceput nici un semn de nerăbdare, iar la urmă au pus şi întrebări neregizate. Întâmplare rară.

*

22. La 7,55 la gară, în întâmpinarea Soranei Coroană Stanca, venită pentru „Amfiteatrul artelor" dedicat evocării lui Dominic Stanca. Ne întâlnim prima dată, ne cunoaştem de fapt, după o corespondenţă de vreo doi ani. Moldoveancă deschisă, prietenoasă şi

extraordinar de vorbăreață (Dominic ar zice „pliscuitoare"). O conduc la Biblioteca județeană și apoi la hotel, unde o iau în primire neamurile de aici. Seara, la șase, „Amfiteatrul" reușește excelent. Deschid eu cu *Constantele unei opere*, Pascu vorbește despre *Roata cu șapte spițe*, un foarte bun recital de poezie și un moment muzical Enescu, Sonata 2, interpretată de Vera și Octavian Negreanu, ca de obicei. Nu pot savura muzica în tihnă din cauza lui C. care, lângă mine, mereu are ceva de spus *sotto voce*. În încheiere vorbește S. C. S., foarte emoționată și, poate din cauza asta, mai puțin substanțial decât mă așteptam. Totuși frumos.

Seara, la tv., asistăm la delirul prilejuit de realegerea celui mai iubit fiu. Și mi-e dor de Lizi.

*

23. În aceeași formație de ieri, mai puțin muzica și poezia, plecăm la 12 la Orăștie. Înghesuiți într-un ARO cam obosit, hurducând pe drum neted. Ploaie, pâclă, umezeală care te pătrunde cu frig. Orăștia mai provincială ca oricând. Ne oprim să lăsăm bagajele Soranei C. S. la neamuri și cu ocazia asta văd „strada care urcă la cer", strâmtă, cu case bătrâne, pavată cu bolovani, urcând într-adevăr, însă spre un cer plumburiu și ud. Întâlnirea se desfășoară în sala festivă a Liceului Vlaicu, zugrăvit în cel mai autentic stil kitsch (mai demult aici era capela liceului). E frig, stăm cu paltoanele pe noi, iar „publicul" e format din elevi și din vreo douăzeci de bătrâni, rude sau prieteni de familie ai stănceștilor. Stau zgribuliți în paltoanele lor întunecate și vechi, ciuliți să audă mai bine, și mă înduioșează, fiind acesta un eveniment, pentru ei singurul probabil de ani de zile, într-un târgușor cu viață anostă unde nu mai e nevoie de ei. Profesorul B. conduce întâlnirea cum îl taie capul, iar la urmă pune niște amărâte de eleve să citească din superba poezie a lui Dominic. Un adevărat masacru, moment jenant ce ne indispune definitiv și ne determină, când ne vine rândul, să ne rezumăm *speech*-urile fără nici o participare. Mi-e milă de bieții bătrâni veniți cu speranța că vor vedea ceva deosebit. În plus, avertismentul de la început al gazdelor, că elevii trebuie

să fie cel mai târziu la 14,30 la Casa de cultură pentru „Cântarea României", ne-a întreținut tot timpul senzația că suntem intempestivi și incomodanți. În sfârșit, suntem duși la un soi de cantină-restaurant, unde ni se dă o masă de cantină al cărei rost nu l-am înțeles, având noi ce mânca și acasă. Sorana C. S., care după întâlnirea de la liceu se putea duce la rude, rămâne solidară cu noi până la sfârșit. Ajung acasă pe la cinci jumate, cam rebegit și pătruns de umezeală, îmi fac un ceai și citesc R. lit. Seara nu mai rezistăm și o sunăm pe Li, ziua dobândind astfel, totuși, un sens.

*

Principalul organ de presă al Uniunii Scriitorilor se ocupă numai de Congres. Despre sfârșitul vicepreședintelui Uniunii nu se scrie nici un rând. Bineînțeles, nici despre cel al Etei Boeriu, despre care ar fi trebuit să scrie încă de săptămâna trecută.

*

27. Scris zece pagini. Abia acum se pare că am urnit cu adevărat cartea, aflându-i totodată tonul fundamental, ușor autoironic, puțin persiflant, vag jemanfișist în textura căruia sunt disimulate totuși accentele grave, rămase perceptibile.

Seara, un nou telefon de la Li, ca să ne spună că azi a fost la Lugoj cu Cercul de sociologie și a... conferențiat la Filatura de mătase, ispravă recompensată cu un cupon de mătase și un onorariu de 50 de lei. Sunt primii bănuți câștigați de ea și prima ei manifestare publică. E foarte mândră, iar noi nu mai puțin Restul serii nu mai discutăm decât despre asta.

*

În „România liberă" de ieri, care-mi parvine astăzi, Uniunea publică necrologul lui Laurențiu Fulga. A murit în noaptea de 16 spre 17 noiembrie, iar anunțul apare deci după zece zile și atunci la rubrica de publicitate a unui cotidian. Înseamnă că, de-

lirul festivist odată trecut, am primit din nou îngăduința să ne plângem morții. În săptămâna asta îi vor aduce desigur tardivul lor omagiu și revistele Uniunii, dar ceea ce ar fi trebuit să fie o vestire va deveni de acum comemorare. În schimb, în „Luceafărul", marele mugău scatofag publică *Zece cântece la alegerea Fiului iubit,* piesă prețioasă pentru „Dosarul inepțiilor", a cărui valoare va crește în timp.

Decembrie

1. Terminat jurnalul Virginiei W. E sâmbătă, zece seara, pe N. o doare capul și s-a culcat. Mi-e dor de Lizi și mă întreb ce-o fi făcând. Ar trebui să m-apuc de cronica la *Ieșirea la mare.* N-am însă nici un chef. Adevărul e că nu mi-a plăcut. Și, dacă tot am început, s-o spun până la capăt : Radu Tudoran nu-mi place cu adevărat decât în cărțile de călătorie.

*

4. Când să m-apuc de lucru mi-a telefonat L., să mă duc la ziar după bani. Fiind lefteri, m-am grăbit într-acolo. La întoarcere, am intrat pe la librărie, unde nu mai fusesem de mult. Mă așteptau Hasdeu, *Istoria critică a românilor,* Radu Petrescu, *A treia dimensiune,* Petre Stoica, *Caligrafie și culori.* Constat că am pierdut *Ulysses.* Prețurile majorate tacit, ale cărților. Apoi alte cumpărături, amărâte cadouri de Moș Nicolae. Caut, firește, și de-ale gurii dar nu găsesc nimic. Ajung acasă pe la prânz. N. are ceva instruire, vine pe la cinci. În așteptarea ei, nu mănânc, nu mă culc. Citesc Radu Petrescu. Intenționam să scriu după-amiază, însă nu mă pot despărți de carte și citesc fără întrerupere până spre miezul nopții.

*

5. Seara, doar noi, doi bătrâni nărozi, ne punem pantofii în locul tradițional de sub fereastră și-l așteptăm pe Moș Nicolae. Lui N. îi aduce niște sprayuri, iar mie o cămașă și un pachet de lame. Vine și Angela cu un pachet de BT. Dar fără bucuria Lizu-

căi, sărbătorii îi lipsește atmosfera. Ne-am îngăduit să bem și o cafea — a doua pe ziua de azi (în mod obișnuit nu mai bem decât una dimineața) — care mă ajută să citesc cu mintea limpede până după miezul nopții Radu Petrescu. Îl citesc cu delicii indicibile, dar și complexat, pentru că întotdeauna, în compania lui, prin contrast, realizez cu acuitate adevăratele dimensiuni ale inculturii mele.

*

10. Cinci pagini. Am început, destul de greoi, noua secvență. Iar îndoielile. Ni s-a terminat cafeaua. Zi fumurie, lapoviță, umezeală care pătrunde până-n oase. *„E ziuă și ce întuneric...“* Dar s-a luat și curentul, abia mai vedeam să scriu.

15. Din exces de zel, redacția sau corectura, în articolul apărut azi, mi-a „corectat“ peste tot Hașdeu în loc de Hasdeu. Același lucru mi se întâmplă de fiecare dată și cu numele lui Densusianu.

16, duminică. Cinci pagini. Se ia curentul până și azi, așa că pierd emisiunea lui Iosif Sava. În schimb, după masă, „Casetele muzicale“ sunt dedicate lui Beethoven. Se dau toate marile compoziții, însă, conform prostului nou obicei al RTV, doar fragmentar. Nu văd cui și la ce ar putea folosi fragmentarismul ăsta aplicat obstinat, în ciuda criticilor și ironiilor din presă, și asupra filmelor.

N. citește cât am scris. E laconică în aprecieri, însă îmi face impresia că i-a plăcut. Citesc și eu de ici, de colo și constat cu satisfacție că începe să capete consistență și anvergură. Moral bun, în ciuda migrenei ce m-a urmărit surd toată ziua și încă persistă. Seara, la tv., un excelent film bulgăresc despre actori, pe tema *„ridi pagliaccio“*.

10. Această frumoasă frază în *Părul Berenicei* : *„...am neglijat singura fericire adevărată, aceea de a fi dat iubirea noastră celor care aveau dreptul la ea și care au așteptat-o (zadarnic) pentru a putea trăi“.*

*

Am uitat să notez aici că într-una din nopțile trecute l-am visat pe Radu Felix. L-am visat rău. Nu știu cum anume, dar rău. Singurul detaliu reținut e chipul lui palid și emaciat, cu ochii pe jumătate închiși. De atunci mă tot gândesc la el cu strângere de inimă, alarmat și de constatarea că de o bună bucată de timp n-a mai semnat nici o emisiune.

*

Scris cinci pagini. Pe urmă fac primul pas pentru încropirea unui volum de publicistică : încep încet, încet să citesc Caietele P. Constat cu mâhnire că — cel puțin în primele caiete — sunt foarte multe efemeride. Puține lucruri ce merită reținute și acelea numai dacă vor fi revăzute sau chiar rescrise. Să vedem ce se adună până la urmă. Cartea s-ar putea intitula chiar, ca și rubrica, *Lecturi și priveliști* și ar cuprinde câteva secțiuni : Lecturi, Efigii, Foiletoane stilistice, Civica, Meditații de atelier. Dar nu-mi voi putea da seama dacă ar ieși ceva viabil decât după terminarea acestei prime selecții.

22. La opt pornesc cu Tibi spre Timișoara, după fete. Până spre Lugoj mergem destul de încet, drumul are un strat de mâzgă, iar sus, pe Coșava, străbatem o porțiune de ceață. Totuși, la 11 sunăm la ușă. O oră de povești cu Ileana la o cafea, altă oră comisioane și cumpărături. La unu pornim înapoi, drumul e uscat acum, doar pe Coșava, iar, ceață mai densă decât dimineața. Sosim acasă la trei jumate, N. ne așteaptă cu prânzul și cu bucuria ei. Casa e iar plină, slavă Domnului. Sentimentul acesta reconfortant de calm și siguranță, când suntem împreună. Tot restul zilei povestim.

*

23, duminică. Pe aici prin casă, cu toţii.

*

24. Înainte de amiază, cu Lizi în oraş pentru a-l întâlni pe Moş Crăciun. După masă mă urc pe bloc, pentru a orienta antena spre noul releu. Pe urmă împodobim brăduţul. Seara vine Moş Crăciun, mai sărăcuţ din partea noastră, dar plin de daruri pentru noi, cei bătrâni, de la Li. Banii de la noi şi i-a cheltuit ca să ne facă aceste surprize : budinci sârbeşti, ţigări Lord, discuri foarte bune (Sonatele lui Beethoven pentru pian, Nocturnele şi Mazurcile lui Chopin), pentru N. o brăţară delicată cu mici chihlimbare, pentru mine o borsetă la care jinduiam de mult, o adevărată risipă ce-i prilejuieşte bucuria de a dărui, egală cu aceea de a primi. La cină, N. a pregătit meniul tradiţional al serilor de Ajun din copilărie : supă de vin cu crutoane, cârnaţ fript cu hrean şi prăjituri. Umblu apoi cu radioul prin toată lumea până noaptea târziu. Spre deosebire de alţi ani însă, nu dau de nici o colindă. E singurul lucru care a lipsit acestei seri luminate. La blocurile din jur, o mulţime de ferestre îşi trimit în noapte, ca un mesaj al rezistenţei pasive dar tenace, scânteierile Pomilor de Crăciun.

25. Lenevim, ne sculăm mai târziu, ne foim prin casă. Spre seară, la Aca : e ziua ei. Revenim la opt pentru a nu pierde *Steaua fără nume*, transmisă conform noului obicei tv. în două părţi. Piesa îşi păstrează tot farmecul şi prospeţimea. Interpretare foarte bună : Florin Zamfirescu, Enikő Szilágyi, Oct. Cotescu, Ov. I. Moldovan, Petre Gheorghiu. Doar Rodica Tapalagă, în Domnişoara Cucu, deşi joacă bine, nu se suprapune cu imaginea, aspidă, pe care mi-am format-o despre personaj.

*

26. În zori, la piaţă. Pe urmă mă culc iar. Mai dormim până la nouă. N. cu Lizi la plimbare, eu citit. După masă, somn, apoi citit — chin! — manuscrisul doctorului O. Neputinţa mea de a refuza mă condamnă la asemenea lecturi inepte. Cumplită pierdere de vreme. Jur să fie ultima dată. Înainte de amiază, vorbit

cu S. L-am prins în toane bune, îmi face impresia că va publica romanul în '85, spune că l-a trecut la reporturile din '84. Totuşi numai în ianuarie vom şti exact care-i va fi soarta. Seara, ultima parte din *Steaua fără nume*. O. I. Moldovan, foarte nuanţat, face poate cel mai bun Grig din câte interpretări am văzut.

Abandonat pe la jumătate *Matei Iliescu*. M-a cam dezamăgit. Jurnalul de creaţie al cărţii e mult mai interesant. Rezultatul rămâne însă sub intenţii. În orice caz, sofisticarea simbolistică detaliată în jurnal rămâne inaccesibilă cititorului. Nici un cititor, oricât de cultivat, nu va realiza, de pildă, că apele robuste ale râului sunt în intenţia autorului gâtul lui Zeus în ipostază de lebădă, norii aripile ş.a.m.d., Dora fiind însăşi Leda. Şi o mulţime de alte asemenea subtilităţi obscure.

Am început *Intermezzo* a lui Marin Mincu, nerăbdător să-l cunosc în ipostază de romancier. Mai ales că, anul trecut, stând cu el în aceeaşi cameră la hotel, mi-a expus părerile sale despre roman. Manuscrisul lui Ciocârlie, pe care tocmai îl citea, îi suscita rezerve din cauza excesului documentaristic, privea cu condescendenţă *Întoarcerea* lui Tomuş şi de asemenea romanele lui M. H. Simionescu, bunăoară. Nu sunt acum decât pe la pagina 50, a-mi forma o părere e încă prematur, dar primele impresii — exceptând unele pasaje frizând trivialitatea şi scabrosul — sunt favorabile. Cartea se anunţă interesantă — chiar şi sub aspect stilistic — cu o alură uşor trăznită.

Am de gând totuşi să revin peste un timp la *Matei Iliescu*.

*

28. Citit. După-amiază, vizita soţilor Grün. Stau până la 10,30, simţindu-se, evident, bine. A fost, într-adevăr, plăcut. Conversaţia a baletat în cea mai mare parte a timpului pe tărâmul artelor, ceea ce e reconfortant cu atât mai mult cu cât sunt rari interlocutorii cu care să poţi discuta azi altceva decât situaţia de mizerie obştească.

*

Alaltăieri, ieri și azi, 31, luni, vânzoleală, agitație, pregătiri de revelion, cumpărături, cozi, oaspeți, corespondență (felicitări), deci nici o ispravă. Mai sunt câteva ceasuri și va expira acest an în care am avut satisfacția izbânzilor lui Li, a apărut *Călărețul* . . . , bine primit și cinstit plătit, dar în care am și cheltuit enorm, iar de lucrat n-am lucrat aproape nimic. Deocamdată suntem împreună și nu mai vreau să mă gândesc la altceva măcar până în 2 ianuarie, când va trebui să mă pun însă serios pe treabă. Doamne, ajută!

Timbrul literar se virează la
Uniunea Scriitorilor din România
Cont nr. 2511.1-171.1 ROL
B.C.R. — UNIREA

ISBN 973-9244-75-0

Redactori : **Ion Nicolae Anghel**
Richard Sârbu

Bun de tipar : 6.XII.1999
Apărut : 1999
Coli de tipar : 15

Tiparul executat sub cda nr. 258/1999,
la Imprimeria de Vest — Oradea,
str. Mareșal ~~Ion Antonescu~~ nr. 105,

